



ევროკავშირი
საქართველოსთვის
The European Union for Georgia



გენდერული ნიშნით ჩადენილი დანაშაულის გამოძიების სტანდარტები

საერთაშორისო პრაქტიკის მიმოხილვა



ევროკავშირი
საქართველოსთვის
The European Union for Georgia



STANDARDS OF INVESTIGATING GENDER-RELATED CRIMES

International Practice Review

Georgian Young Lawyers' Association

**STANDARDS OF INVESTIGATING
GENDER-RELATED CRIMES**

INTERNATIONAL PRACTICE REVIEW

**Tbilisi
2018**

This publication has been produced with the assistance of the European Union. Its contents are the sole responsibility of Georgian Young Lawyers' Association and can in no way be taken to reflect the views of the European Union.



ევროკავშირი
საქართველოსთვის
The European Union for Georgia

Author: LIA MELASHVILI

Editor: KHATUNA KVIRALASHVILI

Tech. Editor: IRAKLI SVANIDZE

**Responsible for the publication: IRMA PAVLIASHVILI
NINO CHIKHLADZE**



Was edited and published
in the Georgian Young Lawyers' Association
15, J. Kakhidze st. Tbilisi 0102, Georgia
(+99532) 293 61 01, 295 23 53

Coping or Disseminating of publication for commercial purpose without GYLA's written permission is prohibited.

© 2018, *The Georgian Young Lawyers' Association*

CONTENTS

Terms and Definitions	5
1. INTRODUCTION	6
1.1. The essence of gender-motivated crimes	7
2. INTERNATIONAL ACTS TO COMBAT VIOLENCE AGAINST WOMEN	9
2.1. The Universal system for protection of human rights - the UN Convention on Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW)	10
2.2. Regional Systems for Protecting Human Rights - European Standards	11
3. THE STATE’S POSITIVE OBLIGATION IN COMBATING VIOLENCE AGAINST WOMEN	12
4. CHARACTERIZATION OF INDIVIDUAL GENDER-RELATED OFFENCES	16
4.1. Domestic violence	16
4.2. Ways of investigating domestic violence	17
4.3. Challenges of investigating domestic violence	18
4.4. Sanctions envisaged for domestic violence	21
5. SEXUAL ABUSE AS A GENDER-MOTIVATED CRIME	24
Sexual harassment	24
Conclusion	29
6. KILLINGS OF WOMEN AND GIRLS ON GENDER GROUNDS	29
6.1. The essence of gender-motivated murders	30
6.2. Causes of gender-motivated killings	31
6.3. Investigation of women killings and criminal prosecution	33
6.4. Stalking, as a gender-related offence	36
Conclusion	37

ABBREVIATIONS

CoE	Council of Europe
HUDOC	Human Rights Documentation Database
ECtHR	European Court of Human Rights
ECHR	European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms
UN	United Nations
UN WOMEN	United Nations Women's Organization
UNICEF	United Nations Children's Fund
HRC	Human Rights Committee

Terms and Definitions

Gender - a social aspect of the relation between sexes which is expressed in all areas of public life and implies opinions formed about different sexes through socialization;

Discrimination - Any distinction, exclusion, restriction or preference given to any of the signs, which has the purpose or effect of nullifying or impairing the recognition, enjoyment or exercise of human rights and fundamental freedoms in the political, economic, social, cultural or any other field of public life.

Direct Discrimination – is the kind of treatment or creating the conditions when one person is treated less favourably than another person in a comparable situation on any grounds specified in Article 1 of this Law or when persons in inherently unequal conditions are treated equally in the enjoyment of the rights provided for by the legislation of Georgia, unless such treatment or creating such conditions serves the statutory purpose of maintaining public order and morals, has an objective and reasonable justification, and is necessary in a democratic society, and the means of achieving that purpose are appropriate.

Indirect discrimination - is a situation where a provision, criterion or practice, neutral in form but discriminatory in substance, puts persons having any of the characteristics specified in Article 1 of this Law at a disadvantage compared with other persons in a comparable situation, or equally treats persons who are in inherently unequal conditions, unless such situation serves the statutory purpose of maintaining public order and morals, has an objective and reasonable justification and is necessary in a democratic society and the means of achieving that purpose are appropriate.

Femicide - it is the murder of women on gender grounds¹. The state has negative and positive obligations. Negative obligation - forces a State to abstain from prohibited violations. Positive obligation - means a State's obligation to protect the rights and freedoms of persons from interference and to take measures to ensure the protection of these freedoms, restoration of rights and remedy.

Femicide or Feminicide - is an extreme manifestation of violence. This definition includes the killing of women and girls (Feme- woman, cide- kill). According to the most common definition, femicide is the killing of women by men because they are women. A great number of femicide cases is committed by former or current partners of women and is the result of long violence and pressure. The following forms of femicide can be distinguished: (a) Intimate femicide, or a murder committed by an intimate partner. According to one of the studies conducted by the World Health Organization, 35% of women killed in the world are victims of intimate femicide. (b) Honour Killing is committed by a male member of the family to protect the family reputation or "honour". The reason for the murder may be premarital sex of women, violation of prevailing stereotypes related to women's behavior, betraying husbands, pregnancy without marriage, etc. "Honour" killings are committed to hide the facts of incest as well. Every year around 5000 "honour" killings occur in the world. This form of femicide is mainly common in Middle East and South Asia. (c) Dowry-related femicide is particularly widespread in Southeast Asia. This form of femicide is committed by groom's parents, and the reason thereof is dissatisfaction of the groom's parents with the bride's dowry. (d) Non-intimate femicide is when a murderer does not have an intimate relationship with a victim, i.e. is not a relative, acquaintance or a friend of the victim².

Stalking- the unlawful surveillance or unwelcome communication with a person, his/her family member or close relative through telephone, electronic or other means, personally or by any other third persons, and any other intentional action which has a systematic nature and causes psychological suffering, and/or any reasonable fear for violence against a close person and / or destruction of property, which forces the person to significantly alter the lifestyle and / or poses a real need for its substantive change (Article 151¹ of the Criminal Code of Georgia).

¹ The legislation of those countries, which have criminalized femicide and interpret the crime in different ways. For example, according to the Criminal Code of Brazil, Femicide implies an offence involving domestic violence, insult or discrimination against women.

² World Health Organization. (2012). Understanding and Addressing Violence Against Women

1. INTRODUCTION

Description of the Problem

Reforming the legal system provides a solid foundation for ensuring gender equality, especially in protecting women's rights. There are many examples of how women's rights are gradually improving at the international, regional and national levels. The adoption of the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW) has laid the grounds for inclusion of the gender aspect in national constitutions. The Constitutions of the fourth of the States of the world have recognized the equality of women and men, and 2/3 of the States adopted special laws against domestic violence. The change was reflected in legal acts and human rights mechanisms.

Despite the recognition of gender equality at international and national level, protection of these rights is still an issue. In order to achieve gender equality, it is required to eliminate all forms of discrimination and to take all specific measures to improve the condition of women. It is especially important to investigate the nature of crimes committed based on gender, create effective mechanisms for the protection of victims and increase access to justice for women and girls.

When considering the specifics of gender-related crimes, identification of the motivation for committing domestic violence, domestic offences and violence against women is a necessary precondition for determining the appropriate classification of crime and the gravity of an act. With the view to determining the gender as the motive of a crime, it is important to identify the presence of gender discrimination, control of a woman's behavior, proprietary attitude towards her or any other form of gender violence that may arise from stereotypical views on the gender role of women and patriarchal attitudes.³

In order to identify the gender motive in an individual case, investigative authorities and the court must have a clear perception of what can be considered as the gender motive.

From the start, it should be noted that gender is a socially constructed identity, the difference between a woman and a man, which is based not on biological but social aspects, the role of men and women in a particular society.⁴

Member States of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention) have undertaken the commitment to include equality between men and women as an important part of their policy, in particular, it was defined "not to allow and prohibit any gender-based violence against women and girls". In addition, the European Union, the Council of Europe and the OSCE States have included the gender and/or sex as an element of discrimination in their legislative acts, and offences committed on gender motive as one of the forms of hate crime. The OSCE member states developed a definition of the hate crime, which was later reflected in the Decision of the OSCE Council of Ministers (OSCE, 2012/N09/09).

A hate crime is a bias-motivated crime, which does not constitute a specific offence, but it describes the essence of the motive of the offence.

Hate crime is considered to be a criminal offence if it is committed based on stereotypical attitude towards women. However, the perception that perpetrator must hate the victim or the group the victim belongs to is wrong. In identifying such crimes, the word "hate" should not be perceived in its direct meaning. Moreover, it may mislead law enforcement authorities, as they may assume that the perpetrator must necessarily hate the victim or the group the victim belongs to in order to categorize the offence as a hate crime. This is not a correct interpretation. The circumstance that turns a regular criminal offence into a hate crime is selection of a victim by an offender based on his preliminary prejudice and intolerance towards the group the victim belongs to (this does not exclude "hatred" as a strong negative emotion, however proving this would be substantially difficult, and accordingly it cannot have a strict legal significance and effect).⁵

On the other hand, the important factor is that the offender is driven by prejudices, stereotypes; he chooses a particular victim based on a bias. Often these crimes are called "crimes committed on biased motives", "hate-motivated crimes", "crimes committed based on intolerance" or "discriminatory crimes." The above underlines that the hate crime is an extreme form of discrimination (www.osce.org/odihr/36426). In international literature, instead of hate-motivated crime, the term "discriminatory crime" is used as well, which is another valid term and points the fact that such crimes belong to an extreme form of discrimination. The legislation of different countries applies different terms to qualify such offenses. For example, the criminal law of Georgia refers to the motive of "intolerance" and, particularly, emphasizes subjective/emotional attitude of the offender towards the crime.⁶

³ Reflection of international standards in domestic violence cases. M. Kvachadze, N. Jugheli, El. Ghvinjilia, Tbilisi, 2018, p. 52.

⁴ Gender Stereotyping as a Human rights Violation, OHCHR Commissioned Report, October 2013, p.9.

⁵ Operational Guidelines on Investigation and Prevention of Crimes based on Sexual Orientation and Gender Identity. 2017. www.emc.org

⁶ Operational Guidelines on Investigation and Prevention of Crimes based on Sexual Orientation and Gender Identity. 2017. www.emc.org

The core question when determining a crime committed based on intolerance is how “prejudice” is defined in the criminal context and also which “prejudices” are deserving of criminal attention⁷. Often, “prejudice” is defined as “an antipathy based on prejudiced and stubborn generalization”. A person may feel or express it and may be directed against a certain group of persons or individual members due to their affiliation to such group.”

According to statistics, victims of all crimes committed based on the above motives are frequently victims selected according to their gender - the majority is women.

The studies conducted on gender-related crimes show that women become victims of violence more often (especially during murders) than men. Most of the women victims are assaulted by family members or sexual partners. The studies carried out by UNODC (United Nations Office on Drugs and Crime) indicate that the number of women who died as a result of domestic violence and femicide is higher than the number of women killed during organized crime⁸.

The research aims to study the specifics of gender-related crimes, familiarize with the investigation methods of these crimes and generalize the best practice at the international level.

Identification of the motive into the cases of domestic violence, domestic crimes and violence against women is the necessary prerequisite to determine appropriate qualification and the sentence appropriate to the severity of the crime. In order to determine the gender as the motive of a crime, it is important to assess whether gender discrimination, the control of a woman’s behavior, proprietary attitude towards the woman or other gender violence are present, which may arise due to the stereotypical views on the gender role of women and patriarchal attitudes.

In order to identify the gender motive in a criminal case, investigation authorities and the court must have a clear vision of what is considered as a gender crime. Determination of the gender motive into the case during the investigation is a difficult task.

Research Methodology

The comparative analysis, descriptive and systemic methodology made it possible to reconcile the international standards and recommendations developed by international organizations, and to analyze the methods of investigation of gender-related crimes and legislation of different countries. The paper discusses the court practice and best practices of foreign countries. In addition, the research provides a number of references to Georgian and foreign studies and legislation of various countries related to the above topic.

In discussing the standards of investigation of gender-motivated crimes, the document is based on the standards established by the European Court of Human Rights and the national legislation. The paper refers to the recommendations issued by various international and national mechanisms and analyzes the best practice of different countries with regards to combating gender-related crimes.

The research does not focus on issues such as trafficking, compulsory early marriages, etc.

The study has been prepared based on the UN, Council of Europe, EU documents on the issues of violence against women, as well as the legislation of EU member states.

The paper also relies on studies conducted by foreign and Georgian scholars.

1.1. The essence of gender-motivated crimes

Gender-related crimes still remain one of the unresolved issues despite the international effort and adoption of various international acts at the universal, as well as the regional level.

Detecting and combating crime with the above motive is difficult, as it represents one of the forms of hate crimes, and hate crimes are quite hard to investigate, especially when the hatred is a motive manifested in specific actions prohibited by law.

Gender-related crime is an offence committed against a specific sex. Belonging to a particular sex is the litmus paper which causes a crime to occur. Gender-related crime may include rape, domestic violence, mutilation of woman’s genitals, forced prostitution and forced pregnancy, forced marriage, and trafficking. Gender crimes committed during armed conflict, political unrest or hostilities are also frequent.

⁷ Mark Austin Walters „A General Theories of Hate crime? Strain, doing difference and self control“, Springer, 2010.

⁸ UNODC, “International classification of crime for statistical purposes: version 1.0” (March 2015). www.unodc.org/documents/data-and-analysis/statistics/crime/ICCS/ICCS_final-2015-March12_FINAL.pdf

Sometimes “sex” and “gender” are used as synonyms, although these are not identical concepts. Sex is defined as “biological or anatomical difference between men and women”, while gender implies “psychological, social and cultural differences between men and women”. The offence in which a perpetrator selects a victim by sex or because the victim’s behavior insults the views established in the society is the hate motivated crime committed based on a gender stereotype.⁹

As the above mentioned shows, the fight against gender-related crimes, investigation of such crimes, prosecution of offenders, the work with victims and their protection is a big challenge. Identification, examination and analysis of all specific signs can help law enforcement authorities, judges, prosecutors and lawyers to effectively execute their obligations. Consequently, providing them with relevant training is of great importance.

For the purpose of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence (hereinafter Istanbul Convention), “gender” shall mean socially constructed roles, behaviors, activities and attributes that a given society considers appropriate for women and men. “Gender-based violence against women” shall mean violence that is directed against a woman because she is a woman or that affects women disproportionately.”¹⁰

Member States of the Istanbul Convention have undertaken the obligation to ensure equality of women and men and make it an important part of their policy. In particular, it was determined to “prohibit any kind of violence against women and girls on gender grounds.” In addition, European Union, Council of Europe and OSCE states have included gender and/or sex as a protected sign in their legislative acts directed against crimes committed based on hatred.

According to the Istanbul Convention: a) “Violence against women is understood as a violation of human rights, and a form of discrimination against women and shall mean all acts of gender-based violence which results in, or are likely to result in physical, sexual, psychological or economic harm or suffering to women, including threats of such acts, coercion, or arbitrary deprivation of liberty, whether occurring in public or private life; b) “gender” shall mean socially constructed roles, behaviors, activities or attributes that a given society considers appropriate for women or men; c) “gender-based violence against women” shall mean violence that is directed against a woman, because she is a woman or that affects women disproportionately. The offence, in which the offender chooses a victim by sex or because the victim’s behavior insults the established view in the society is a gender crime committed on hatred, which is the cornerstone of gender stereotypes.¹¹

With the view to identifying whether an offence was committed on the ground of gender discrimination, it must be established whether the offender’s criminal action¹² was determined by the influence of gender stereotypes.¹³ A gender stereotype is a radically different assessment of the behaviour of women and men and unreasonable criticism of their behaviour. Gender stereotypes can be divided into the following categories:¹⁴

Sex Stereotypes - A general view about the physical, including biological, emotional characteristics and cognitive abilities of women and men (for example, women are prone to lying);

Sexual stereotypes – A general view about sexual attributes of men and women;

Sex role stereotypes – A view about male and female roles (for example, women should care for children, and men are head of households and breadwinners).¹⁵

What does a gender-based crime imply?

The offence committed based on gender ground is a criminal act committed against a woman:

- Murder;
- Rape;
- Violence against women;
- Domestic violence, etc. This is related to gender violence and discrimination against women which is expressed in the desire to obtain a right towards the woman, more prevalent position than the woman, propri-

⁹ Prosecuting Hate Crimes. A Practical Guide. OSCE. (ODIHR). 2014

¹⁰ See <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/3789678>

¹¹ Hate Crime Laws - A Practical Guide. A practical tool in setting effective legislation to counter hate crime. ODIHR. 2009.

¹² Operational Guidelines on Investigation and Prevention of Crimes based on Sexual Orientation and Gender Identity. 2017. p.53. www.emc.org

¹³ The Training Manual for Judges and Prosecutors on Ensuring Women’s Access to Justice, Joint Project of the European Union and Council of Europe - Improving Women’s Access to Justice in Five Countries of the Eastern Partnership, 2015-2016, p.41

¹⁴ Training manual for Judges and Prosecutors on Ensuring Women’s Access to Justice, Partnership for Good Governance, September, 2017, p.23

¹⁵ M. Kvachadze, N.Jugheli, El. Ghvinjilia. Quot. Paper. p. 10.

etary attitude towards the woman, the desire to control her behavior or other gender-related reasons. Also, coercing the woman to commit a suicide for the abovementioned reasons.

According to the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention), the grounds of criminal prosecution or other legal sanctions may be as follows:

- Domestic violence (physical, sexual, psychological or economic violence);
- Harassment (obsessed persecution/stalking); sexual abuse, including rape; sexual harassment;
- Forced marriage;
- Mutilation of women's genital organs;
- Forced abortion and forced sterilization.

Thus, the motive of crime should be identified on all facts of violence against women– whether there was an aggressive attitude of the offender towards the activation of the woman's role or the behaviour contradicting certain traditions. In order to identify the motive, great attention should be paid to insulting statements made by the offender which place the victim's reputation under question, insult her sex, focus on her functions and traditional roles in the society and family, etc.¹⁶

Statistical data ¹⁷shows that victims of domestic violence are mostly women and violence is linked to their sex. Consequently, the Istanbul Convention requires member states to prohibit discrimination against women, including by imposing sanctions. The United Nations Committee on the Elimination of Discrimination against Women (CEDAW) has established the violation of the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women in the case "X and Y v. Georgia" and determined that the State failed to comply with the obligations undertaken towards the victim of violence to implement relevant legal and other actions, including the sanctions prohibiting violence against women as one of the forms of discrimination against women.¹⁸

2. INTERNATIONAL ACTS TO COMBAT VIOLENCE AGAINST WOMEN

Violence against women - be it physical or psychological violence, sexual harassment, coercion to marriage, mutilation of genitals - is not a casual fact, accident or isolated violence. Violence against women is a part of a culture that is tolerant to discrimination against women. Recognition of violence against women as a form of discrimination and the violation of human rights is related to the Global Movement for Women's Rights, which has become internationally known since the 1990s. The Committee on Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW) was the first international body that recognized violence against women as a form of discrimination. In 1993, the UN General Assembly adopted a Declaration on the Elimination of Violence against Women (DEVAW), which defines the forms of violence and the context in which it occurs¹⁹. The First Regional Convention on the violence against women is the Inter-American Convention on Prevention, Punishment and Eradication of Violence against Women (Belem Do Para Convention, 1994), the preamble of which recognizes violence against women as the violation of human rights. The Second Regional Protocol is the African Charter on Human and Peoples' Rights on the Rights of Women in Africa (adopted in 2003). The Protocol considers the elimination of violence against women as a precondition for improving women's rights in every aspect of life. The Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention) is the third regional treaty which is based on its predecessor instruments and takes the framework of international law on violence against women to a new stage. It is a binding document that defines violence against women as a violation of human rights and the form of discrimination.²⁰

The Convention on Elimination of All Forms of Discrimination against Women and the three regional protocols together represent the framework of the global international law aimed at the implementation of strategic and effective activities to eliminate violence against women.

¹⁶ Training Manual for Judges and Prosecutors on Ensuring Women's Access to Justice, Joint Project of the European Union and Council of Europe - Improving Women's Access to Justice in Five Countries of the Eastern Partnership, 2015-2016, p.42

¹⁷ Training Manual General Part_Women's Access to Justice. 2017. OGP. P.9

¹⁸ See <http://www.supremecourt.ge/files/upload-file/pdf/saertashoriso-kvlevebii7.pdf> p.32

¹⁹ Council of Europe, Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence Against Women and Domestic Violence - Istanbul Convention - A global tool to prevent and combat violence against women and girls - SAFE FROM FEAR, SAFE FROM VIOLENCE, p. 1

²⁰ Georgia signed the Istanbul Convention in 2014, but it has not been ratified yet.

2.1. The Universal system for protection of human rights - the UN Convention on Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW)

The Convention on Elimination of All Forms of Discrimination against Women is one of the most powerful documents for achieving equality for women. The essence of the Convention is based on the goals of the United Nations, which implies strengthening the fundamental rights of a human being and the belief in the equality of men and women.²¹

CEDAW defines discrimination against women as follows: “For the purposes of this Convention “discrimination against women” means any distinction, exclusion or restriction made on the basis of sex which has the effect or purpose of impairing or nullifying the recognition, enjoyment or exercise by women, irrespective of their marital status, on a basis of equality of men and women, of human rights and fundamental freedoms in the political, economic, social, cultural, civil or any other field.²² The International Human Rights Law for a long time remained silent on the issue of gender-related violence and did not consider it as a breach of human rights law. This is the reason why the Convention (CEDAW) does not envisage a provision on gender violence. Later, this approach was changed and was reflected in the General Recommendation No. 19 issued by the CEDAW Committee in 1992. In the definition of the Recommendation, the CEDAW Committee noted that the first Article of the Convention, which defines discrimination against women, includes gender-based violence. According to the Committee, gender-based violence is a form of discrimination which seriously impedes women’s ability to enjoy rights and freedoms on an equal basis with men. The Committee on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women indicates the strong connection between discrimination against women, gender violence and violation of human rights and fundamental freedoms. Consequently, gender-related violence is a violation of women’s rights and prevents them from being able to fully benefit from a range of civil, political, economic, social and cultural rights.²³

Article 2 of the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW) requires from all member States to “take all appropriate measures to eliminate discrimination against women” by all means. This includes not only the negative obligation of the States to refrain from any discriminating acts or practice against women, and determine functions of any public authorities and institutions in conformity with this obligation, but, also, their positive obligation to “take all appropriate measures to modify or abolish existing laws, regulations, customs and practices which constitute discrimination against women”. At the international level, the Declaration on Elimination of Violence against Women is also important among UN agreements/documents to eliminate violence against women. It defines violence against women as any act of gender-based violence that results in, or is likely to result in, physical, sexual or psychological harm or suffering to women, including threats of such acts, coercion or arbitrary deprivation of liberty, whether occurring in public and in private life.²⁴

It is also important to note the report of the UN Special Rapporteur on Violence against Women. The second Special Rapporteur on Women’s Violence in the report of 2006 highlighted that the State’s positive obligation was mainly focused on violence against women as a separate act and did not take into account the link between violence and the breach of other human rights, the general principles of equality and prohibition of discrimination.²⁵ The United Nations General Assembly urged the Member States to adopt a variety of measures (including preventive) and implement relevant legislation that addresses gender-related killings of women and girls and to periodically review those measures with a view to improving them.²⁶ The United Nations Human Rights Committee also clearly acknowledged the link between gender-related violence and discrimination in the Resolution 2003/45, which stresses that all forms of violence against women occur within the context of de jure and de facto discrimination against women and the lower status accorded to women in society are exacerbated by the obstacles women often face in seeking remedies from the state.²⁷

A variety of recommendations have been developed at the global level to define the role of criminal justice in fighting violence against women, in particular: “Handbook on Effective Police Responses to Violence against Women”²⁸ elaborated by the UN High Commissioner for Human Rights, the manual on “Strengthening Crime Prevention and Criminal Justice Responses to Violence against Women”²⁹ etc.

²¹ <http://www.nplg.gov.ge/gsdll/cgi-bin/library.exe?e=d-01000-00---off-0samartal--00-1----0-10-0---0---0direct-10---4-----0-11--11-ka-50---20-about---00-3-1-00-0-0-11-1-0utfZz-8-00&a=d&c=samartal&cl=CL2.14&d=HASHc7e793ed0e3479630a3d0a>

²² The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, 18 December 1979, Article 1.

²³ Non-discrimination in international law-A Handbook for practitioners. Inrights Publ. 2011, p. 228.

²⁴ UN General Assembly, Resolution A / RES /48/104, 20 December 1993.

²⁵ Second Special Rapporteur on Violence against Women, 2006 Report, E / CN.4 / 2006/61, paragraph 19

²⁶ UN General Assembly, Resolution A / RES / 68/191, 18 December 2013, paragraph 3.

²⁷ UN Human Rights Committee, Resolution 2003/45.

²⁸ www.unodc.org/documents/justice-and-prisonreform/Handbook_on_Effective_police_responses_to_violence_against_women_English.pdf

²⁹ www.unodc.org/documents/justice-and-prisonreform/Strengthening_Crime_Prevention_and_Criminal_Justice_Responses_to_Violence_against_Women.pdf

2.2. Regional Systems for Protecting Human Rights - European Standards

Gender equality has been taking a leading position in the agenda of the Council of Europe since the 1990s. In 1993, Third Ministerial Conference of the Council of Europe was dedicated to the strategies of eliminating violence against women, and resulted in the elaboration of the Action Plan for Elimination of Violence against Women.³⁰ One of the most important documents to combat violence against women was adopted in 2002 when the Committee of Ministers of the Council of Europe issued the Recommendation Rec.(2002)5. This recommendation is the first international instrument which determined the global strategy on violence against women, encompassed all forms of gender violence and developed the framework of monitoring.³¹ The third summit of state leaders held in Warsaw in 2005 was also very significant. At the summit, the member states made a decision to carry out a large-scale campaign to eliminate violence against women.³² The Task Force to Combat Violence against Women in its final report, which was dedicated to the results of the campaign and relevant recommendations, indicated the establishment of the Special Committee - Ad Hoc Committee on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence - as one of the recommendations. According to the recommendations, one of the main goals of the Committee was to prepare a binding agreement for the Council of Europe member states, which later served as the basis of the Istanbul Convention.³³

The Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention) is the most important document in the field of elimination of violence against women. The Convention recognizes violence against women as a violation of human rights and a form of discrimination. This means that States shall be held responsible if they do not respond adequately to such violence.³⁴

The above Convention was opened for signatures on 11 May 2011 and entered into force on 1 August 2014. Georgia became a signatory party of the Istanbul Convention in 2014. The procedures required for the ratification of the Convention are still in progress.

The Convention determines that the grounds for the enforcement of a criminal prosecution or other legal sanctions shall be the following actions:

- Domestic violence (physical, sexual, psychological or economic violence);
- Stalking (obsessed harassment); sexual violence, including rape; sexual harassment;
- Forced marriage;
- Female genital mutilation;
- Forced abortion and forced sterilization.

The obligation of the Member States of the Convention is to reflect the above-mentioned crimes in their legal systems. The Convention explicitly states that violence against women and domestic violence is not a personal affair. On the contrary, it emphasizes that violence occurring inside the household may result in much stronger trauma. Consequently, the perpetrator of such offence shall be punished with a more severe punishment when the victim is a spouse, a partner or a family member.

It is noteworthy that the EU has also made progress in developing the instruments preventing violence against women and adopted a number of provisions (such as the European Directive on Victims Rights³⁵ and the European Protection Order Directive³⁶), which specifically focus on the needs of women victims of gender violence. The above documents call on the member states to develop relevant legal provisions and internal policies to eliminate violence against women, which has been recognized as a form of discrimination.³⁷

The responsibility of the State shall arise based on actions and inactions of state officials or entities acting on behalf of the state.³⁸ However, the State may also be held liable when it fails to prevent any unlawful actions or inaction of any non-state formations and / or have an adequate response towards thereof.³⁹

³⁰ Report of the Third Conference of Ministers, <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/>

³¹ The official text of the Recommendation is available in English on the EC website: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=280915>

³² The Action Plan adopted at the Third Summit of Heads of the Council of Europe Member States <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&Ref=ActionPlan2005&Language=lanEnglish&Ver=original&direct=true>

³³ The final report prepared by the Task Force on the issues of violence against women and elimination of domestic violence. http://www.coe.int/t/dg2/equality/domesticviolencecampaign/Source/final_Activity_report.pdf

³⁴ Council of Europe Convention on Violence against Women and Domestic Violence, Istanbul, 2011. Article 3

³⁵ EU Directive on Victims Rights 2012/29 / EU, 25 October 2012.

³⁶ EU European Protection Order Directive, 2011/99 / EU, 13 December 2011.

³⁷ See the footnote 26, paragraph 17.

³⁸ See Maria de Penha Fernandes v Brazil, 2001. 59. Annual Report of the Inter-American Commission of Human Rights, 2001, Section II, paragraph 77.

³⁹ Amos Hersch, Principles of International Public Law, New York, 1918, p. 162

In order to eradicate violence against women, it is especially important to develop the database to record gender-based offences. Statistical information will facilitate the identification of those characteristics that are associated with a specific community and country in relation to the crime, and may serve as a precondition for designing an effective strategy to combat crime. Adequate implementation by the state of the obligations to fight violence against women in individual cases can be measured depending on whether the State responded timely and effectively to any violence act using the mechanisms at its disposal. The European Court of Human Rights in the case “Opuz v. Turkey” noted the scope of the obligation to prevent violence against women and the standard of due diligence. According to the Court, bearing in mind the difficulties in policing modern societies, the unpredictability of human conduct and the operational choices which must be made in terms of priorities and resources, the scope of the positive obligation must be interpreted in a way which does not impose an impossible or disproportionate burden on the government authorities.⁴⁰ According to the Court, for a positive obligation to arise it must be established that the authorities knew or ought to have known at the time of the existence of a real and immediate risk to the life of an identified individual from the criminal acts of a third party and that they failed to take measures within the scope of their powers which, judged reasonably, might have been expected to avoid that risk.⁴¹

According to the Court, it is sufficient for an applicant to show that the authorities did not do all that could be reasonably expected of them to avoid a real and immediate risk to the life of which they have or ought to have knowledge. The Court also explained that the reasonable scope and the “standard of due diligence” should be assessed in accordance with the circumstances of each individual case. Nevertheless, the Court noted that there are certain factors that should be taken into account after the law enforcement agencies are reported about violence. The nature of the response to these factors gives a way to determine whether the state was able to do “everything that was required from it within the reasonable scope”. In determining preventive measures, the attention should be paid to the following factors:

- the seriousness of the offence;
- whether the victim’s injuries are physical or psychological;
- if the defendant used a weapon;
- if the defendant has made any threats since the attack;
- if the defendant planned the attack;
- the effect (including psychological) on any children living in the household; the chances of the defendant offending again;
- the continuing threat to the health and safety of the victim or anyone else who was or could become involved;
- the current relationship of the victim with the accused; the effect on that relationship of continuing with the persecution;
- the history of the relationship, particularly if there had been any cases of violence in the past;
- The defendant’s criminal history, especially any previous violent crime.⁴²

3. THE STATE’S POSITIVE OBLIGATION IN COMBATING VIOLENCE AGAINST WOMEN

The most challenging factor in investigating violence against women and imposing a punishment on the offender is that frequently employees of law enforcement agencies are under the effect of stereotypes. In the course of investigation they often regard cases of violence against women as negligent, unless the violence results in a serious physical injury. Without gender-specific views, special knowledge of characteristic features and consequences of violence against women and gender sensitivity, the investigation may disregard many forms of violence, which women have to tolerate for years, often for the lifetime.

Frequent are the cases where prosecutors and judges rely on testimonies of victims and witnesses, rather than collecting the necessary evidence and applying them subsequently during the investigation phase. It should be noted here that in domestic disputes, victims and witnesses often conceal the facts of violence and turn the blind eye to abusers. Depending on the specificity of the family dispute, it is especially difficult to testify against a relative, acquaintance or a close person fearing not to cause a severe punishment by doing so. In such circumstances, investigators during the pre-investigation stage as well as prosecutors and judges are particularly obligated to thoroughly examine the facts and render decisions based on the objective reasoning in order not to rely on evidence of witnesses who often

⁴⁰ Opuz v. Turkey, paragraph 129: “Within the scope of their powers, which they are required within the reasonable scope to avoid risk”.

⁴¹ The same, paragraph 129.

⁴² The same, paragraph 138.

have to retreat due to a psychological stress, fear or other circumstances.⁴³ The UN Special Rapporteur in her report emphasized the prevailing tendency in court hearings considering cases of violence against women when unbiased and fair decisions are not reached due to judges' stereotypical views and prejudices. There are frequent cases where judges are particularly sensitive towards aggressor husbands because they believe that the husband is the "head of the family", the "bearer of the family name", "family breadwinner."⁴⁴

The Special Rapporteur on violence against women noted that ensuring adequate compensation of damages means availability for women of criminal and civil legal remedies, as well as effective protection and rehabilitation of violence survivors. The UN General Assembly has repeatedly urged the member states to take measures to implement more systematic, comprehensive, multicultural and sustainable approaches and to develop national action plans for the protection of fundamental human rights and freedoms.⁴⁵

According to the Resolution 60/147 of the UN General Assembly, victims of violated international human rights law shall have equal access to effective legal remedies. Other means include the availability of administrative and other types of authorities, mechanisms and procedures. The obligations recognized by international law - ensure access to justice and impartial examination of the case shall be reflected in a national legislation.⁴⁶ According to the resolution A/HRC/20/L.10 of the United Nations Human Rights Council, the state should provide legal remedies and reparation for women and girls subject to violence, both through judicial, administrative and other measures. States shall take all appropriate measures to combat gender-related crimes.⁴⁷ The state shall ensure fair and effective reparation procedures for compensation of damages inflicted on the victim. As the UN Special Rapporteur underscored, the opportunity to receive adequate compensation for the damages suffered by victims is one of the most important remedies for protection of victims and is important for both the individual and society, as it serves for the restoration of justice and prevention of crime.

The State shall be also responsible when the obligations are neglected not by the State directly, but by any third party. In such a case, the State shall be obliged to provide assistance for the victim so that to ensure that victims receive the compensation for the damage caused by abusers. Consequently, the State's positive obligation includes creating a legal system that ensures effective enforcement of decisions, especially in the case of the abusers who refrain from paying relevant compensation to victims.⁴⁸

The notion of a right to reparation can take diverse forms and may include: restoration of violated rights, returning them to an initial situation, returning them to the original place of residence, restoration to work, returning of property, compensation of financial and moral damages, involving victims in rehabilitation assistance activities - medical and psychological assistance, as well as, satisfying the victim's demand by providing an apology or acknowledgment of facts, etc. The key principle when selecting a specific form of reparation is that the form proposed for restoration of the right shall be proportionate to gravity and severity of the violated rights, discrimination or violence.⁴⁹ In considering the remedies for such offences, it is of particular importance that the interest of the victim should be taken into account to the maximum extent to prevent her re-victimization by the process.⁵⁰

The responsibility of the State may arise based on actions and inactivity of state representatives or entities whose actions belong to the State.⁵¹ However, the State may be held responsible for not preventing illegal activities or inactivity of non-state formations and/or not having an adequate response to them. If the State fails to restore or remedy the damages of the victim, or refuses to investigate the case, or is incapable of providing the legal protection guarantees due to a faulty or inadequate legal system, the low standards of judicial independence or the established administrative practice, it violates the positive obligations imposed on it. The positive obligation obliges the State to ensure prevention, investigation and prosecution of violence, regardless of who has committed the offence. Positive obligations force the State to intervene in private life, in which, historically, it never interfered. Consequently, the State is obligated to take all appropriate measures for prevention of violation of human rights, including, femicide. This means, on the

⁴³ UN Special Rapporteur on Violence against Women, Report "State's Obligation on Elimination of Violence against Women", A / HRC / 23/49, paragraph 53-55.

⁴⁴ UN Special Rapporteur on Violence against Women, Report "State's Obligation on Elimination of Violence against Women", A / HRC / 23/49, paragraph 55.

⁴⁵ Femicide - A Global Issue that Demands Action; United Nations. Vienna, paragraph 86.

⁴⁶ UN, General Assembly, Resolution 60/147, December 16, 2005, paragraph 12

⁴⁷ UN Human Rights Council, Resolution A / HRC / 20 / L.10.

⁴⁸ UN Human Rights Council, Resolution A / HRC / 20 / L.10.

⁴⁹ United Nations Special Rapporteur on Violence against Women, its Causes and Consequences " A / HRC / 14/22, para 12. "The State's Inability to Respond Adequately".

⁵⁰ Fregoso R L., Bejarano C, *Terrorizing women: Femicide in the Americas*, Durham, NC: Duke University Press, 2010, p. 198

⁵¹ Yearbook of the International Law Commission, 2001, Part II, paragraph 77.

one hand, development of relevant legislation for prevention, investigation and persecution of abusers, and on the other hand - effective implementation of such legislation.

Generally, perpetrators of gender violence are individuals and not the State. One of the obstacles to the elimination of violence against women is the fact that the legislation of many countries considers violence between men and women not as an offence, but as a family dispute, which can be solved without the state's interference. To overcome this problem, many international instruments have established that violence against women, including domestic violence, is not always the State's internal affair and can cause the State's international legal responsibility. Consequently, the international law more and more obliges the State to intervene and prevent violence against women, investigate and prosecute each individual case, develop procedural measures, including against discriminatory attitudes and stereotypes to ensure that victims of violence are properly protected.⁵²The State's obligation to respond to violence against women, including gender-based killings of women, arises from the international human rights instruments, according to which the State is obliged to protect individuals under its jurisdiction, punish perpetrators and provide compensation to victims⁵³.Consequently, the State shall exercise due diligence to prevent, investigate and, in accordance with national legislation, punish acts of violence against women, whether those acts are perpetrated by the State or by private persons.⁵⁴

An important principle determined by the international human rights legal framework is demonstrating "due diligence" by the State in terms of prevention, investigation, punishment of violence against women and awarding compensation to victims. The resolutions of the United Nations Council of Human Rights and the General Assembly dealing with the eradication of violence against women, repeatedly underscore the obligation of the States to be guided by the principle of due diligence.⁵⁵ The standard of due diligence serves as a tool for rights holders to hold States accountable, by providing an assessment framework for ascertaining what constitutes effective fulfillment of a State's obligations and for analyzing its actions and omissions. The assessment framework is especially important where the potential infringement comes through a State's failure to act, as it can be difficult for rights bearers to assess if an omission constituted a violation of their right, in the absence of a normative basis for the appraisal.⁵⁶

It should be noted that the international agreements, which determine the obligation of due diligence, do not provide for specific measures, but point out that the State shall be required to use the existing mechanisms at its disposal, demonstrate due diligence and ensure the execution of relevant obligations in each particular case.⁵⁷ Although the agreements do not include the list of specific measures, the general actions within the framework of due diligence are provided for in the recommendations and decisions of human rights mechanisms at the international and regional level. According to the United Nations Special Rapporteur, the standard of due diligence obligates the State, in combating violence against women, to apply a holistic approach, which implies a deep understanding of the structural causes of the problem and their prevention.⁵⁸

The State's obligation- to ensure the eradication of gender-based stereotypes – can be found in many international legal acts, namely: Article 5 of the UN Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women⁵⁹ specifically notes that States Parties shall take all appropriate measures: a) to modify the social and cultural patterns of conduct of men and women with the view to achieving the elimination of prejudices, customary and all other practices which are based on the idea of inferiority or superiority of either of the sexes or on stereotyped roles for men and women; b) to ensure that family education includes a proper understanding of maternity as a social work and recognition of the general responsibility of women and men in the upbringing and development of their children, it is understood that the interest of the children is the primordial consideration in all cases.

The UN Committee on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women in its General Opinion # 35 of July 14, 2017⁶⁰ stresses that the judicial bodies are required to refrain from engaging in any act or practices of discrimination or gender-based violence against women, and to strictly apply all criminal law provisions punishing this violence,

⁵² M.C. v Bulgaria. ECtHR. no. 39272/98, /4.12/2003

⁵³ Special Rapporteur's Report on Violence against Women, A / HRC / 20/16, 23 May 2012, paragraph 82. See also Velasquez Rodríguez v. Honduras, Inter-American Court of Human Rights, 29 July 1988.

⁵⁴ Declaration on the Elimination of Violence against Women, Article 4; See also CEDAW Committee, No. 19, General Recommendation, paragraph 24.

⁵⁵ Resolutions of the UN General Assembly: 61/143 - December 19, 2006; 62/133 - December 18, 2007 and 63/155 - December 18, 2008 concerning the strengthening of efforts to combat violence against women.

⁵⁶ United Nations Special Rapporteur on Violence against Women, Report "Due Diligence Standard", E /CN.4 / 2006/61, 11; Also, Report A / HRC / 23/49, p. 5.

⁵⁷ Monica Hakimi, "State bystander responsibility", European Journal of International Law, vol. 21, No. 2 (2010), p.372.

⁵⁸ United Nations Special Rapporteur on Violence against Women, Report "Gender-Related Killings of Women", A/HRC/20/16, p. 3

⁵⁹ See <http://www.supremecourt.ge/files/upload-file/pdf/aqtebi9.pdf>

⁶⁰ See http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/CEDAW_C_GC_35_8267_E.pdf

ensuring all legal procedures in cases involving allegations of gender-based crimes committed against women are impartial and fair, and unaffected by gender stereotypes or discriminatory interpretations of legal provisions, including international law.⁶¹ Pursuant to the recommendation of the Committee (paragraph 44), women should have effective access to courts and tribunals, relevant authorities should adequately respond to all cases of gender-based violence, including by applying criminal law and as appropriate ex officio prosecution to bring the alleged perpetrators to court. In addition, the investigation of the offence shall be conducted in a fair, unbiased, timely and expeditious manner and impose adequate penalties.⁶²

According to General Recommendation (paragraph 45), it must be ensured that gender-based violence against women is not mandatorily referred to alternative dispute resolution procedures (e.g. mediation and reconciliation). The use of these procedures should be strictly regulated and allowed only when a previous evaluation by a specialized team ensures the free and informed consent by the affected victim/ survivor and there are no other indicators of further risks for the victim/survivor or their family members. These alternative procedures should not constitute an obstacle to women's access to formal justice and should ensure their protection from re-victimization.⁶³

One of the goals of the "Istanbul Convention" is to contribute to the elimination of all forms of discrimination against women and promote substantive equality between women and men, including by empowering women.⁶⁴ The Convention emphasizes the State's obligation to ensure to eliminate the practice based on gender stereotypes. Particularly, Parties shall take all necessary measures to implement changes in the social and cultural patterns of behavior of women and men with a view to eradicating prejudices, customs, traditions and all other practices which are based on the idea of inferiority of women or on stereotyped roles for women and men.⁶⁵ The Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence prohibits mandatory alternative dispute resolution procedures, including mediation and reconciliation (in respect of all forms of violence covered by the scope of the Convention). Also, Member States shall take the necessary legislative and other measures to ensure that if the payment of a fine is ordered, due account shall be taken of the ability of the perpetrator to assume his or her financial obligations towards the victim.⁶⁶

The Council of Europe Plan of Action on Strengthening Judicial Independence and Impartiality 2016 urges member states to take appropriate measures to combat gender stereotypes in the field of justice.⁶⁷

The UN Committee on Elimination of All Forms of Discrimination against Women in its General Recommendation⁶⁸ No. 35 of 14 July 2017 notes that all judicial bodies are required to refrain from engaging in any act or practice of discrimination or gender-based violence against women, and strictly apply all criminal law provisions punishing this violence, ensure that all legal procedures in cases involving allegations of gender based violence against women are impartial and fair, and unaffected by gender stereotypes or discriminatory interpretation of legal provisions, including international law.⁶⁹ According to Committee's Recommendation (paragraph 44), women should have effective access to courts and tribunals, and relevant authorities should adequately respond to all cases of gender-based violence, including by applying criminal law and as appropriate ex officio prosecution to bring the alleged perpetrators to court. In addition, the investigation of the offense shall be conducted in a fair, impartial, timely and expeditious manner and impose adequate penalties⁷⁰. According to the General Recommendation (paragraph 45), it must be ensured that gender-based violence against women is not mandatorily referred to alternative dispute resolution procedures (e.g. mediation). The use of these procedures should be strictly regulated and allowed only when a previous evaluation by a specialized team ensures the free and informed consent by the affected victim/survivor and there are no other indicators of further risks for the victim/survivor or their family members. These alternative procedures should not constitute an obstacle to women's access to formal justice and should ensure their protection from re-victimization.⁷¹

One of the objectives of the "Istanbul Convention" is to contribute to the elimination of all forms of discrimination

⁶¹ Karen Tayag Vertido v. the Philippines, 2010, par. 8.9 (b); R. P. B. v. the Philippines (case No. 34/2011), par. 8.3; general recommendation No. 33, par. 18 (e), 26 and 29

⁶² See http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/CEDAW_C_GC_35_8267_E.pdf

⁶³ http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/CEDAW_C_GC_35_8267_E.pdf

⁶⁴ "EU Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence" Article 1(1) (b).

⁶⁵ "EU Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence" Article 12(1)

⁶⁶ "EU Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence" Article 48(1) and (2)

⁶⁷ Training manual for judges and Prosecutors on Ensuring Women's Access to Justice, Partnership for Good Governance, September 2017, p.25

⁶⁸ See http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/CEDAW_C_GC_35_8267_E.pdf

⁶⁹ Karen Tayag Vertido v. the Philippines, 2010, par. 8.9 (b); R. P. B. v. the Philippines (case No. 34/2011), par. 8.3; general recommendation No. 33, par. 18 (e), 26 and 29

⁷⁰ See http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/CEDAW_C_GC_35_8267_E.pdf

⁷¹ See http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/CEDAW_C_GC_35_8267_E.pdf

against women and promote substantive equality between women and men, including by empowering women.⁷² According to the national legislation, the provisions of the Istanbul Convention and the national legal provisions can be directly applied and interpreted by taking into consideration the jurisprudence of the Committee on the Elimination of All Forms of Violence against Women.⁷³

The European Court of Human Rights

The European Court of Human Rights in its Judgments “M.C. v. Bulgaria” (2003) and “Opuz v. Turkey” (2009) has laid down the principle according to which States shall take all appropriate measures to prevent violations of human rights, regardless of the fact whether the violation was committed by a state or a private person, the State shall be obliged to investigate these facts, arrest offenders and impose a relevant responsibility. “Processing” of this approach has led to the principle of “Due Diligence” of states.⁷⁴

The above principle was first applied in the case “X and Y v. the Netherlands”, where it was noted that positive obligations require the States not only to refrain from engaging into violations of rights, but also to prevent such violations from other individuals. In the case of “M.C v. Bulgaria”, Strasbourg Court directly pointed that, based on Articles 3 and 8 of the Convention, the States shall be obliged to investigate rape cases and take effective measures to punish the perpetrators. In the case “Maslov v. Russia” (2009) the apparently degrading character of rape particularly intensifies the State’s obligations. “The investigation should aim at identifying and prosecuting the perpetrators ... The minimum standard of effectiveness defined by the Court’s case-law also includes the requirement that the investigation shall be impartial and independent, be subject to public control and relevant authorities of the State government shall act with due diligence and efficiency”. These requirements determine serious tasks to the investigative and prosecution authorities. These authorities are responsible for enforcing the law on combating rape and filtering any information of rape reported from criminal justice.”⁷⁵

The Strasbourg Court with regards to domestic violence ruled that national government authorities shall have a positive obligation to prevent violence when they knew or ought to have known about the violence, or had learned of the existence of a real and immediate risk to the life of an identified person from the criminal act”. The judgments of the Strasbourg Court of 31 May 2007 on the case “Kontrova v. Slovakia” and the judgment of 30 November 2010 on the case of “Hajduova v. Slovakia” note that the state authorities shall intervene in the cases where the threat of physical violence from a potential abuser is not yet materialized. In the implementation of their obligations, the authorities should act against the abuser, even if the victim does not consent thereof. In some cases, temporary protective measures may also be adopted.

4. CHARACTERIZATION OF INDIVIDUAL GENDER-RELATED OFFENCES

4.1. Domestic violence

Domestic violence is one of the most common forms of violence in the world which affects all the layers of society, regardless of class, race, cultural, religious or socio-economic factors.

Pursuant to the recommendations developed by international organizations,⁷⁶ an important step has been taken to prevent domestic violence and violence against women. On 4 May 2017, the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention) was ratified.⁷⁷ This international document is the most comprehensive in the field and aims at achieving zero tolerance towards crimes of the similar category. Therefore, a number of important legislative amendments have been made to harmonize the Georgian legislation with the standards established by the Convention. However, according to the Report of the Public Defender of Georgia, “Despite the positive changes in preventing domestic violence and violence against women in 2017, it is still difficult to carry out effective preventive measures. Furthermore, in the light of the increased violence

⁷² The EU Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence, Article 1(1) (b).

⁷³ See <http://www.ombudsman.ge/uploads/other/3/3867.pdf>

⁷⁴ Frederica Acar and Raluca Popa. 2016. From Feminist Legal Project to Groundbreaking Regional Treaty: The Making of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence. *European Journal of Human Rights*. 2016/3. pp. 287-319.

⁷⁵ Patricia Londono. 2010. Chapter 7. Defining Rape under the European Convention on Human Rights. Torture, consent and equality in McGlynn, Clare, and Vanessa E. Munro, eds. *Rethinking rape law: International and comparative perspectives*. Routledge.

⁷⁶ See <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/3350412> http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CE.DAW%2fC%2fGEO%2fCO%2f4-5&Lang=en
<http://www.supremecourt.ge/files/upload-file/pdf/saertashoriso-kvlevebii7.pdf>
<http://www.ombudsman.ge/ge/reports/specialuri-angarishebi/qalta-mimart-dzaladobis-dzaladobis-mizezebisa-da-shedegebis-shesaxeb-gaeros-specialuri-momxseneblis-angarishi-qartul-enaze.page>

⁷⁷ The date of entry into force of the Istanbul Convention: September 1, 2017

rate, it is still challenging for the State to improve the mechanisms for the protection and assistance of victims of violence/affected persons and to adapt them to victims' different needs."⁷⁸

The investigative and judicial system has a particularly responsible role in the fight against gender-based crime. Therefore, the main goal of the study was to identify the essence of gender-related discrimination offences, the specifics of their investigation and approaches of the court.

According to the Istanbul Convention, domestic violence occurs between former or current spouses or partners, whether or not the perpetrator shares or has shared the same residence with the victim. Domestic violence involves perpetrators of two sexes, as well as children and elderly people. As mentioned above, domestic violence is often carried out by intimate partners.

Domestic violence is a combination of physical, sexual and psychological violence. In most cases, more than one type of violence occurs at the same time. Often the act of domestic violence is understood through the stereotypical assumptions about what constitutes violence whereby psychological and emotional violence is excluded. Therefore, investigative authorities, the judges often minimize attention to these types of violence or are reluctant to issue protective and restrictive orders when there is no trace of physical attack. Furthermore, the acts such as stalking, surveillance, frequent telephone calls and remaining silent on the phone are also forms of domestic violence.⁷⁹

Violence occurs not only between spouses, but also during dating or from former partners. This can be expressed in systematic telephone calls, when the abuser remains silent on the phone, calls his former wife or partner etc.

Domestic violence may also include the persons who know each other very well, but have a tense relationship, are living under one roof, run common households and raise children.

4.2. Ways of investigating domestic violence

Domestic violence is not only violence against women and their problem. Prosecutors, investigators, policemen, judges, attorneys, members of non-government human rights organizations in their professional activities encounter with gender-based violence and crimes, including domestic violence. These offences require a specific approach and create certain difficulties for law enforcers. Unlike other crimes, victims conceal the facts of violence (sexual violence, domestic violence). Such facts are related to personal life and, as a rule, occur repeatedly.

During an investigation and at a court hearing, the stages of violence should be taken into consideration: Fierce violence is transformed into the remorse and apology stage. This scheme is called a cycle of violence. The tense escalation is followed by the repentance of the perpetrator, which may become the basis of the victim's refusal to testify against the aggressor. It is important that the investigation and the court should take into consideration the cycle of violence and examine comprehensively the violent behavior of the perpetrator (offender).

In contrast to all other forms, domestic violence is characterized by recurrence. Basically, battery, humiliation, dragging by hair, punching or hitting with a hard object occur repeatedly.

It is noteworthy that the courts review acts of violence only after a particularly serious or serious incident takes place, which may not be the first occurrence. One of the studies conducted in the United Kingdom revealed that women victims, who had been subjected to violence approximately 35 times, applied to the police only after particularly serious incidents of violence. A police officer, a prosecutor, a judge must pay attention to the gravity of the incident and refrain from encouraging the victim to reconcile with the abuser. If the victim has applied to the legal system to defend her rights, it means she tried everything (every option) and was convinced that they were ineffective.⁸⁰

In criminal proceedings, victims of domestic violence participate as witnesses of the prosecution. In general, due to the specific nature of gender-related crimes, the victim not only knows the abuser well, but is also in a close relationship with him. Hence, there is a risk that the crime will be repeated and the intensity of violence in the background of revenge and threats will increase. It is therefore of utmost importance that victims of violence be protected by judicial authorities during the whole proceedings.

In the course of the investigation of a criminal act, considerable attention is paid to the perception of a particular action by the victim and the witness. If the victim believes that the ground of the crime is his or her sexual orientation and/or gender identity, the police should conduct appropriate investigative actions for objective verification of the said perception. The perception and views of the victim is a direct indicator that the offence was based on a specific motive,

⁷⁸ See <http://www.ombudsman.ge/uploads/other/5/5139.pdf>, p141.

⁷⁹ Training Manual for Judges and Prosecutors on Ensuring Women's Access to Justice. OGP. 2017.

⁸⁰ Womens access to Justice. Training Manual for Justice and Prosecutors. 2017. P.87.

as this perception derives from the victim's personal experience, the circumstances of the attack, the identification of the offender, and many other factors. In addition, sometimes the perception of the witness is also important, which may become a strong indicator with regards to the attitude of the offender and the subjective side of the offence.

In Canada and Great Britain, statistics are maintained on the perception of victims. The police are obliged to reflect an alleged gender motive in the system of accounting offences regardless of the fact whether there is enough evidence into the case or not.

In some countries, the police have the right to conduct a detention operation if there is sufficient evidence that domestic violence has occurred. In some countries, the facts of domestic violence are investigated irrespective of the fact the victim gives a testimony or not, for example when the police have been called by neighbours.

4.3. Challenges of investigating domestic violence

Refusal of victims to give evidence at the investigative stage and in the court is a serious problem.

The practice of giving evidence by victims (witnesses) in domestic violence proceedings

Legislation of foreign countries

The attitude of the public towards domestic violence has changed significantly over the last few decades in the Western European countries. Previously regarded as a private matter by society and state authorities, domestic abuse nowadays is an issue of public concern and numerous policy documents of justice have been launched in jurisdictions around the world to reduce domestic violence by both legal and other means of intervention.⁸¹ Despite the increasing number of domestic violence, in practice often the problem is a spouse's reluctance to testify or change of testimony, which largely leads to the suspension of criminal proceedings by the prosecution or the acquittal judgment by the court. Many studies deal with the analysis of the dynamics of domestic violence, explaining the phenomenon of the victim's denial or reluctance to give evidence. Domestic violence is usually "**systematic, continuous and escalating**."⁸² There are three successive phases in the "cycle of violence": the "tension building phase", "acute battering phase" and the "honeymoon phase", when the violator expresses great sorrow for his abusive behavior and tries to reconcile with the victim. The cyclical nature of such violence leads to high recidivism.

The reluctance of victims to testify against their abusers may have a number, including logical basis, for instance: 1) Later reconciliation. Giving a testimony may threaten relationships of spouses; 2) Fear of financial security; 3) Thinking about children's welfare; 4) Pressure from other members of the family - not to give testimony; cultural or religious views, which condemn such actions and testifying against the spouse may lead to expulsion from the family; 5) Problem of self-perception as a victim of violence by a witness due to the systematic nature of violence; fear of loneliness, feelings towards the defendant, or in some cases, fear of court trials, information vacuum, which may result in repeated re-victimization.⁸³ In this regard, it is important to consider the European Union Directive⁸⁴ adopted on 12 September 2012, which sets the minimum standards for the protection and support of victims' rights to EU member states. The main goal of the Directive was to ensure the minimum rights of victims in criminal justice systems of the Member States, and their emotional and psychological support before the trial. According to the Directive, attention should be paid to the following three issues: (1) Information to the victim must be delivered at the earliest possible opportunity and throughout the proceedings; (2) The victims of the trial shall be provided with psychological or emotional support during court proceedings; (3) No psychological or emotional damage must be inflicted (or must be minimized) on the victim during interrogation or testimony. Their dignity and safety must be protected.⁸⁵

It is noteworthy that criminal legislation of the Common Law countries envisages that the victim is obligated to give a testimony, mainly if it concerns family violence.

⁸¹ Evidentiary Barriers to Conviction in Cases of Domestic Violence: A Comparative Analysis of Scottish and German Criminal Procedure, Michael C. Wutz, p. 76.

⁸² T McCormick, 'Convicting Domestic Violence Abusers when the Victim Remains Silent' (1998) 13 *BYU Journal of Public Law* 428 at p.431.

⁸³ M. Burton, R. Evans and A. Sanders, *Are Special Measures for Vulnerable and Intimidated Witnesses Working? Evidence from the Criminal Justice Agencies*, Home Office Online Report 01/06 (Home Office: London, 2006); J. Doak, *Victims' Rights, Human Rights and Criminal Justice: Reconceiving the Role of Third Parties* (Hart Publishing: Oxford and Portland, 2008) 325.

⁸⁴ <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/7a3b26f8-5c51-11e3-914b-01aa75ed71a1>

⁸⁵ Shamini L. Ragavan, *The Compellability Rule in England and Wales: Support for the Spouse of the Defendant*, p.316.

England

Section 80 (3)⁸⁶ of the Police and Criminal Evidence Act 1984 determines special categories of offences in relation to which a spouse or a civil partner of a person charged in any proceedings is obliged to give testimony:

- (a) It involves an assault on, or injury or a threat of injury to the spouse or civil partner or a person who was at the material time under the age 16;
- (b) It is a sexual offence alleged to have been committed in respect of a person who was at the material time under the age 16;
- (c) It consists of attempting or conspiring to commit, or of aiding, abetting, counseling, procuring or inciting the commission of an offence falling within the paragraph “a” or “b” above.

The divorced spouse is also required to give a testimony, while the refusal of the defendant’s spouse (wife or husband) to testify shall not serve as the grounds for not carrying out further action by the prosecution. There is no provision in the legislation of England that obligates the judge to warn the witness (spouse) of the obligatory nature of the testimony, however, according to established court practice, it is desirable that the witness be given such a warning.⁸⁷

Scotland

The Scottish judicial system is based on the principle of adversariality, the discretionary power of the prosecutor to initiate a criminal prosecution rather than the obligatory rule, which means that prosecutors in Scotland are not required to launch a criminal proceeding unless they have sufficient evidence over the commission of an alleged crime. Consequently, in each particular case, prosecutors have discretionary powers to determine public interest before the criminal case is initiated. It is noteworthy that in the case of domestic violence, the victim is the prosecution’s primary witness.⁸⁸ Consequently, Section 86⁸⁹ of the Criminal Justice and Licensing Act 2010 of Scotland makes it clear that a spouse or civil partner is obliged to give testimony into a domestic violence offence case.

Australia

There is no established uniform approach provided in Australia regarding the obligation of a witness spouse to give testimony. In particular, in Queensland and Western Australia, the legislation provides for a witness’s (spouse) obligation to testify if the case deals with domestic violence or child abuse.⁹⁰ This legal obligation is based on the protection of the victim’s rights. The approach is somewhat of a kind of “benefit” for the witness as s/he knows that s/he does not have an alternative and is obligated to give evidence by which s/he is relieved of personal loyalty and, on the other hand, the inner conflict of implementing the civic duty. For example, Section 8 (3) of the Evidence Act 1977 of Queensland establishes the obligation of a spouse (wife or husband) to give testimony, which does not depend on the consent of the accused. It should be noted that researchers criticize this legislative approach as they believe that clearly providing terms “wife or husband” excludes the application of this provision to de facto wife or husband (partner).⁹¹

In other states of Australia - Victoria, South Australia, New South Wales and Tasmania –the discretionary approach is established. In particular, according to this approach, all witnesses shall be obligated to give testimony. However, the judge shall have discretionary powers to release the witness from the above obligation. Discretion is based on the principle of juxtaposition of various interests: “On the one hand, it is desirable the court to have all relevant evidence (testimony), but on the other hand, there is public interest – forcing the witness (spouse) to give testimony into the criminal proceedings may threaten the spousal relationship more than just the public interest may require. Consequently, society should not impose on its member excessively rigid demands when the public interest does not require giving a testimony which may become the grounds for the guilty verdict of his or her beloved person, or may create for her/him an economic or social hardship.”⁹² Thus, the discretionary approach is based on the specific authority of the judge in each specific case to determine the obligation of the witness (spouse) to give testimony, taking into consider-

⁸⁶ <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1984/60/section/80>

⁸⁷ Wendy Harris, Spousal Competence and Compellability in Criminal Trials in the 21st Century, p.13.

⁸⁸ Michael C. Wutz, Evidentiary Barriers to Conviction in Cases of Domestic Violence: A Comparative Analysis of Scottish and German Criminal Procedure, p.78.

⁸⁹ <https://www.legislation.gov.uk/asp/2010/13/section/86>

⁹⁰ Wendy Harris, Spousal Competence and Compellability in Criminal Trials in the 21st Century, p.11.

⁹¹ <https://www.legislation.qld.gov.au/view/html/inforce/current/act-1977-047#sec.8>

⁹² Australian Law Reform Commission, Evidence, Report No 38 (1987) [80]; Law Reform Commission of Victoria, Spouse Witnesses (Competence and Compellability), Report No 6 (1976) 22; Mack, n 71, 219, 220.

ation the factual circumstances of the case, public and private interests.⁹³

Canada

Section 4 of the Canada Evidence Act 1985 clearly determines a witness spouse's obligation to give a testimony, which does not depend on the consent of the defendant. There is also a provision that the reluctance of a witness to give evidence shall not become the basis for carrying out any further actions by a judge or prosecutor.⁹⁴ It is noteworthy that, according to the edition applicable until 2015, the legislation of Canada envisaged a specific list of offences, where the witness spouse was obliged to give evidence.⁹⁵ In particular, the previous legislative provision applied to domestic violence, violence against juveniles or sexual abuse. Nowadays, according to the amendment, the obligation of the witness spouse to give a witness testimony applies to any category of crime.

In the Common Law Countries, except for minor exceptions, the law provides for the obligation of the witness spouse to give evidence. Namely, the legislation of several countries (England, Scotland, some states of Australia), mandatorily imposes the spouse's obligation to give a testimony in specific categories of crimes. In this respect, the Canadian legislation is somewhat different, which is of more general content and obliges to give testimony in any category of offences. It is also important to note that in some states of Australia, the discretionary approach is established, according to which the judge is entitled, in each individual case, to determine whether the witness shall give evidence or release the witness from the obligation of testifying by comparing public or private interests.

Regulating the obligation of giving evidence against a spouse in domestic violence cases is not customary to the continental European law states. For example, Article 52 of the Criminal Procedure Code of Germany generally determines a list of persons who have the right to refuse to give testimony. In particular, according to the above Article,⁹⁶ the spouse (wife or husband), bride or fiancé, a civil partner has the right not to give testimony. Therefore, the German legislation explicitly excludes the possibility of mandatory interrogation of a spouse witness, including in domestic offences.⁹⁷ It is therefore important to note that according to Article 52(3) of the Criminal Procedure Code of Germany, persons who are entitled to refuse to testify shall be instructed concerning their right prior to each examination.

Criminal legislation of the majority member states of the European Council generally provides the right of the spouse or a registered partner (Austria, Belgium, the Czech Republic, Germany, the Netherlands, Hungary, Finland, Norway, Sweden, Switzerland), or the person who together with the defendant is engaged in household activities (Finland, Germany, Hungary, Lithuania, Norway, Turkey, Sweden, Ukraine, Poland, Slovakia, Andorra) to enjoy the immunity of the witness and refuse to give evidence. In this regard, the exception is France and Luxembourg, where such privilege does not exist and everyone shall be obligated to give testimony. As for Belgium, Malta and Norway, the testimony of the defendant's spouse is automatically excluded.⁹⁸

According to Article 6(3)(d) of the European Convention on Human Rights, everyone charged with a criminal offence has the right to examine or have examined witnesses against him and to obtain the attendance and examination of witnesses on his behalf under the same conditions as witnesses against him. It is notable that none of the domestic violence cases, which the Strasbourg Court has reviewed so far, dealt with the issue of giving testimony by a spouse witness in the obligatory or voluntary manner. In general, the approach of the European Court of Human Rights to the witness's right to enjoy the immunity is clearly demonstrated in the Judgment delivered by the Grand Chamber in the case - *Van Der Heijden v. The Netherlands* (no. 42857/05, §32-35, 3 April 2012). In the given case, the applicant alleged that the Government of the Netherlands violated her rights guaranteed by Article 8 of the European Convention (Right to privacy and family life) and Article 14 (Prohibition of discrimination), as she had been compelled to give evidence in the criminal proceedings against her long-standing companion with whom she was in a stable family relationship. In particular, the applicant's spouse was charged with murder and the investigating judge demanded the applicant to testify, but the latter refused to obey referring to the factor that she had been cohabitating with the defendant for fifteen years and had children. Thus, despite the absence of the registered partnership, she (according to Article 217 of the Criminal Procedure Code of the Kingdom of the Netherlands, the defendant's spouse or registered partner shall exercise the right to immunity), like her spouse or the registered partner, ought to have been given the opportunity to refuse to testify. Noteworthy that due to non-compliance with the court order on giving evidence, the applicant was

⁹³ Wendy Harris, Spousal Competence and Compellability in Criminal Trials in the 21st Century, p.23

⁹⁴ <http://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/C-5/page-1.html#h-4>

⁹⁵ Allan Manson, Spousal Testimony in Criminal Cases in Canada (A Report for the Law Commission), 2001, p.12.

⁹⁶ https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stpo/englisch_stpo.html

⁹⁷ Michael C. Wutz, Evidentiary Barriers to Conviction in Cases of Domestic Violence: A Comparative Analysis of Scottish and German Criminal Procedure, p.89.

⁹⁸ *Van Der Heijden v. The Netherlands* [The Grand Chamber]; (no. 42857/05, §32-35, 3 April 2012).

sentenced to thirteen-day imprisonment. In the given case, **the European Court points out that any right not to give evidence constitutes an exemption from a normal civic duty acknowledged to be in the public interest. Consequently, such a right may be subject to certain conditions and formalities, with the categories of its beneficiaries clearly set out.**⁹⁹ The question of whether there is a need to take evidence from a particular witness is in principle one for the domestic court to decide.¹⁰⁰ In considering the complaint, the Strasbourg Court focused on the fact that the applicant had never attempted to register, by which she would easily fall in the category of the exception persons as provided for by Article 217 of the Criminal Procedure Code of the Netherlands. As regards the registration, it was of particular importance in the respondent State for various reasons, including for the reasons of social security and tax liabilities. In addition, **the European Court explains that despite the fact that giving a testimony is a civic duty, compelling a witness in the criminal proceedings to give evidence, is considered as interference with the right to respect for family life, and the lawfulness of the intervention shall be evaluated by the following tests: (1) whether it was envisaged by law; (2) whether it served a legitimate purpose; (3) whether the intervention was needed in a democratic society.** The Strasbourg Court has explicitly indicated in the Judgment that the local authorities have a wide range of evaluation and are in a better position to assess whether the interference in a particular case is “necessary” considering the specific factual circumstances of each case.¹⁰¹ Consequently, the Court did not establish the violation of the European Convention in the above case.

International and national practice against domestic violence have established the following standards: the investigation shall be initiated in a comprehensive and expedient manner. It must be focused not on the identification of violence and resistance of the victim only, but the consent of the victim and the accompanying circumstances shall be also taken into consideration.

A special attention should be paid to children and women with special needs, as to the vulnerable groups; judicial review must be fair and impartial, based on the victim’s character and characteristics, without any gender prejudices and stereotypes.

Investigations, as well as court proceedings, shall be delivered in respect to victims. Victims shall be interviewed with due observance of the ethical norms. Gynecological tests should be minimized in cases of sexual abuse. The age and condition of the victim should be taken into account. The right of the victim to privacy should be protected.¹⁰²

4.4. Sanctions envisaged for domestic violence

Spain

Physical assault which resulted in injury shall be punished by imprisonment from two to five years. The aggravating circumstances are as follows:

- The use of weapons and hazardous substances;
- Preliminary intention or excessive brutality;
- If the victim is incapable or has not reached the age 12;
- If there is a close relationship between the victim and abuser (even when they are not living in one house);
- If the victim is a vulnerable person.

Psychological violence, ill-treatment or any other types of physical violence, which did not result in injuries, shall be punished by imprisonment from six months to one year. The above mentioned aggravating circumstances shall be also taken into consideration.

Threats or coercion shall be punishable by imprisonment from three months to one year.

The circumstance is aggravating if the offence is committed in the presence of a minor child, in which case 50% of the charge shall be added to the sentence.

Other minor offences that are not considered as criminal offences are punishable with a fine.

⁹⁹ Van Der Heijden v. The Netherlands [The Grand Chamber]; (no. 42857/05, §67, 3 April 2012).

¹⁰⁰ Van Der Heijden v. The Netherlands [The Grand Chamber]; (no. 42857/05, §75, 3 April 2012).

¹⁰¹ Van Der Heijden v. The Netherlands [The Grand Chamber]; (no. 42857/05, §57, 3 April 2012).

¹⁰² Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the European Council of 25 October 2012 establishing Minimum Standards on the Rights, Support and Protection of Victims of Crime.

Great Britain

An offence resulting in a serious physical damage to a child or a vulnerable adult person, or when a person permits such a crime, shall be punishable by a maximum of ten years of imprisonment.

There may be two circumstances that may lead to a crime - when the defendant has permitted (allowed) or caused the death of a child or a vulnerable adult person. The prosecution shall not bear the burden of proof which two circumstances shall apply to the defendant. The sentence is the deprivation of liberty for a maximum period of 14 years.

Romania

Article 199

Domestic violence

In the cases provided for by Articles 188, 189 and 193 - 195, which are committed to a family member, the sentence envisaged by the law shall increase by a quarter of the sentence.

Article 188

According to Article 188 of the Criminal Code, murder shall be punishable by deprivation of freedom no less than ten and no more than twenty years by prohibition of certain rights.

Article 189

According to Article 189 of the Criminal Code, the aggravating circumstances of Article 188 are as follows: a prior intent; material interest; the purpose of avoiding criminal liability or punishment of another person; assisting or concealing the commission of other offences; when a murder or an attempt to murder has been committed repeatedly or numerous; against two or more persons; against a pregnant woman; by means of cruelty- shall be punishable by imprisonment no less than fifteen and no more than twenty-five years by prohibition of certain rights. An attempt to murder is also a punishable act.

Article 193

Beating and other forms of violence

1) Beating and other forms of violence that have caused physical suffering shall be punishable by imprisonment for at least three months and not more than two years or a fine.

2) An action that has caused traumatic injury or affected a person's health, the seriousness of which has caused the necessity of a maximum 90 days of medical care, shall be punishable by imprisonment from six months to five years or a fine.

Article 194

Physical injury

1) The offence provided for in Article 193, which has resulted in: a) deterioration of health (as a result of trauma); b) bodily injuries or deterioration of health, which needs medical care for more than 90 days; c) serious and permanent aesthetic injury; d) premature delivery; e) threats to a person's life- shall be punished by imprisonment for at least two years and not more than seven years.

2) Where an offence has been committed for the purpose of the results listed in paragraph 1(a) (b) and (c) shall be punished by imprisonment from three to ten years.

3) An attempt of the offence provided for in Section 2 is punishable.

Article 195

Beating and bodily injury causing death

Should one of the acts listed in Articles 193 and 194 result in the victim's death, the penalty shall be strict imprisonment from six and to twelve years.

Hungary

Section 212/A

Domestic Violence

1. Any person who on a regular basis: a) seriously violates human dignity or is engaged in any degrading and violent conduct; b) misappropriates or conceals any assets from conjugal or common property and thus causing serious deprivation against the parent of his/her child, or against a family member, former spouse or domestic partner living in the same household or dwelling at the time of commission of the offence or previously, against his/her conservator, person under conservatorship, guardian or person under guardianship is guilty of misdemeanor punishable by imprisonment not exceeding two years, insofar as the action did not result in a more serious criminal offence.

2. Any person who commits:

a) Battery under Subsection 2 of Section 164 or slander under Subsection 2 of Section 227 against a person referred to in Subsection 1 is guilty of felony punishable by imprisonment not exceeding three years. b) Battery under Subsection 3 and 4 of Section 164 or violation of personal freedom or duress under Subsection 1 of Section 194 against a person referred to in Subsection 1 is guilty of felony punishable by imprisonment for one to five years.

3) Banishment may also be imposed against persons found guilty of domestic violence.

Montenegro

The Law on Domestic Violence

Article 36

A fine amounting to three-fold of the minimum salary in Montenegro or a deprivation of liberty for a period of ten days shall be imposed on an abuser if he does any of the following:

- (1) uses physical force regardless of whether it inflicts a bodily injury on another family member;
- (2) threatens to use force or induces danger that may provoke a feeling of personal insecurity or cause physical suffering in another family member;
- (3) assaults verbally, swears, calls names or otherwise insults another family member;
- (4) denies other family member's freedom of communication with third persons;
- (5) exhausts through labor, deprives of sleep or other rest, threatens to expel from residence place or take away children;
- (6) sexually abuses other family members;
- (7) stalks and otherwise severely abuses another family member;
- (8) damages or destroys joint property or property of another family member or makes an attempt to do so;
- (9) denies means of subsistence to another family member;
- (10) behaves rudely and therefore disturbs family peace of another member with whom he does not share family community.

A fine of five-fold minimum salary in Montenegro or deprivation of liberty for at least twenty days shall be imposed for the offence on an adult family member who commits the above violence in the presence of a minor child.

A fine of ten-fold minimum salary in Montenegro or deprivation of liberty for at least thirty days shall be imposed for the offence on a family member who commits the above violence and the victim is a minor child.

A fine of twenty-fold minimum salary in Montenegro or deprivation of liberty for at least sixty days shall be imposed for the offence on adult family member who fails to report (hides) family member with special needs.

Article 37

A fine of five-fold minimum salary in Montenegro or a prison term of minimum ten days shall be imposed on abuser who does not take sufficient action to provide the following:

- 1) food, personal hygiene, clothing, medical care or ensure regular school attendance or his failure to prevent the child from being in harmful company, as well as from vagrancy, beggary or theft or otherwise severely neglects his duties concerning child development and education;

2) food, personal hygiene, clothing or medical care to another family member who he has a duty to take care of, where this family member needs special care for the reason of his illness, disability, old age or other personal characteristics, which prevent him from taking care of himself.

Article 38

A fine of fifty-fold minimum salary in Montenegro or a prison term for minimum forty days shall be imposed on an abuser for violation of the police order to leave the place or the order prohibiting return to the place of residence or other premises.

Article 39

A fine ranging from two-fold to ten-fold minimum salary in Montenegro shall be imposed on:

1) the head of a state administration body, other bodies, a health care and social care institution, teacher, pre-school teacher and other person for not reporting to the police an incidence of violence he learns of in the discharge of his affairs;

2) a person who is informed in the discharge of his affairs that the abuser does not comply with the order of protection issued but does not report this to a misdemeanor body, social welfare centre, or other social and child care institution, police or public prosecutor.

5. SEXUAL ABUSE AS A GENDER-MOTIVATED CRIME

Sexual harassment

Sexual harassment in EU legislation is only regulated by the Directives relating to sex discrimination.¹⁰³ Does it mean that sexual harassment is a form of discrimination on the ground of sex? Or is it possible this offence to imply a wider context? Sexual harassment, as such, was first referred to in the field of gender discrimination and applied in this context only. Catherine McCain, an American feminist, argues that sexual harassment is one of the forms of sex discrimination. The Supreme Court of the United States found that sexual harassment was a “viable” option of sex discrimination. Initially, it included only quid pro quo¹⁰⁴ situations, but in the early eighties, creating of a hostile environment was added to the definition of the discrimination. The EU Commission Code of Practice clearly determines that the concept of sexual harassment involves harassment related to sex: “Sexual harassment implies unwanted sexual behavior or any other act committed based on sex.” In addition, the introduction part of the Code of Practice defines that sexual harassment may also include harassment committed by persons of the same sex. The same has been established by the US legislation in the well-known case of “Oncale v. Sundowner Offshore Services”¹⁰⁵ (INC. (96-568). There are two distinct concepts – gender-related harassment and sexual harassment. It is often said that sexual harassment may not be related to gender at all (as to a discriminatory sign), but include the prohibition of sexual act. Clarke (Clarke 2007, p. 83) says that according to the EU “Equal Treatment Directive”, sexual harassment shall be necessarily linked to the sex of the victim, and therefore none of the EU Directives explicitly states that sexual harassment is one of the forms of discrimination based on sex, but the context of these Directives links this act to discrimination based on sex. On the other hand, despite the specific nature of the current regulation, sexual harassment may go beyond the scope of sex discrimination in the future and any unwelcome sexual behavior caused not by a person’s gender but his/her ethnic origin, limited abilities etc may be regulated under the provision of sexual harassment. “Harassment” can be interpreted in more general context or more complex grounds of discrimination may be applied to sexual harassment (since the action is still of sexual nature and requires a specific regulation). Sexual harassment, as one of the forms of discrimination, has been mentioned in the EU law - Directive on “Race”¹⁰⁶ and the Framework Directive 2000/78 / EC. Nevertheless, the legislation of the EU member states does not unanimously share the structure provided for by the Directive. The implementation instruments most often conceptualize sexual harassment as gender discrimination

¹⁰³ Directive 2002/73 / EC, which amended the “Equal Treatment Directive”, in particular added sexual harassment and sexual assault as the form of “discrimination”. This Directive was replaced by Directive 2006 / 54EC, which expanded its scope of application and entailed not only harassment at workplace, but also during the availability of work, mandatory training and promotion.

¹⁰⁴ Quid pro quo in the context of sexual harassment occurs only when regulating sexual harassment in workplace and implies granting promotion or preference to an employee in exchange for a sexual act.

¹⁰⁵ In 1998, the Supreme Court of the United States reviewed the case of “Oncale v Sundowner Offshore Services” and established that sexual harassment at the workplace is possible when the abuser and harassment victim are of the same sex.

¹⁰⁶ Race Directive 2000/43/EC.

(Austria, Belgium, Cyprus, Denmark, Estonia, Finland, Greece, Iceland, Liechtenstein, Luxembourg, Italy, Malta, Norway, Slovenia and Spain) and that is why sexual harassment in these countries is predominantly regulated by the law on gender equality.

In quite many European countries sexual harassment is not regulated by the Law on Gender Equality (Czech Republic, Germany, Hungary, Ireland, Latvia, Holland, Poland, Portugal, Romania, Slovakia, Sweden and Great Britain). Conceptualization in this form of sexual harassment in the above states is the result of legal formality and no records are provided of the cases in reference to which the Law goes beyond the scope of gender discrimination.¹⁰⁷ In Sweden, the Discrimination Act 2008 defines harassment (Chapter 1 4 (3)) as “a conduct that violates a person’s dignity and is associated with one of the grounds of discrimination,” and the definition of sexual harassment is given in Chapter 4 (4,4) and can be read as follows: “Sexual harassment – a conduct of a sexual nature that violates someone’s dignity and is not restricted or directly related to any grounds of discrimination.” Furthermore, the most authoritative comment of the Discrimination Act clearly states that “it is not necessary (implied) the sexual harassment to deal with any grounds of discrimination, but it is a kind of conduct that has to be linked to sexual interest.” Although cases of discrimination reviewed and the practice established in Sweden are primarily related to sex discrimination, this is the only law that does not deliberately specify the grounds of discrimination and can consider cases based on many grounds of discrimination (Ibid). In Holland, sexual harassment (at workplace) is regulated by the amendment introduced to the General Law on Equal Treatment Act 2004 after the implementation of the Directive 2004/113. The amendment covers other grounds of discrimination besides sex and increases the scope of application of the law. However, the provision has not been much applied in practice, and it is more “accidental” rather than intentionally introduced, unlike the case of Sweden.¹⁰⁸ In Hungary there is no independent legal definition of sexual harassment and, therefore, sexual harassment is not attributed to any grounds of discrimination. Sexual harassment is integrated into a general definition of harassment, which is applied to discriminations on any ground. In the best case, it is necessary to provide intersectional analysis of harassment. For example, there is a high likelihood that persons who are vulnerable because of their ethnic origin can become victims of sexual abuse. Therefore, sexual harassment may occur if the conduct is linked to sexual interest rather than any ground of discrimination.

Sexual harassment in public places is classified according to its form of manifestation and each of them is regulated by different or several laws.

USA

Offensive language -This form of sexual harassment in a public space is regulated by three different laws. According to the New Jersey Disorderly Conduct Law¹⁰⁹ - a disorderly conduct occurs when any person deliberately offends the sensibilities of a hearer in a public place by using loud, offensively coarse or abusive language. The same law prohibits quarrels, intimidation, engagement in violent acts, creating hazardous situations to public in public places. The purpose of the law is to protect people from anxiety, inconvenience or disturbance created in public space. This act is punishable by a fine of \$ 500 or by imprisonment up to 30 days.

Harassment¹¹⁰ -This law also refers to verbal harassment and prohibits communicating with another person in an offensively coarse language, subordination of another person to a violent physical act, pushing, and kicking. In addition, this law prohibits intimidation or serious disturbance of a person - it is necessary to the action to recur to establish the commission of the crime. The action is punishable by a fine or imprisonment up to 30 days.

Maintaining nuisance¹¹¹- In the state of New Jersey, a special act is enacted which prohibits maintaining a nuisance that may lead to any unlawful conduct or which may endanger the safety and health of a considerable number of persons. This law is mainly applied in relation to organizations that, due to their professional practices, systematically jeopardize people.

Unlawful filming: Invasion of privacy.¹¹²- A person commits a crime if knowing that he is not licensed or privileged to

¹⁰⁷ A. Iluridze. Sexual harassment in public space: Analysis of legislative practice. Tbilisi, 2017. p. 10.

¹⁰⁸ The same above. p 11.

¹⁰⁹ New Jersey Disorderly Conduct Law (2C)(33):

<http://njlaw.rutgers.edu/cgi-bin/njstats/showsect.cgi?title=2C&chapter=33§ion=2&actn=getsect>

¹¹⁰ New Jersey Code on Harassment (2C)(33)(4):

<http://njlaw.rutgers.edu/cgi-bin/njstats/showsect.cgi?title=2C&chapter=33§ion=2&actn=getsect>

¹¹¹ New Jersey Code on Maintaining a Nuisance (2C)(33)(12):

<http://njlaw.rutgers.edu/cgi-bin/njstats/showsect.cgi?title=2C&chapter=33§ion=4&actn=getsect>

¹¹² New Jersey Code on Invasion of Privacy (2C)(14)(9):

<http://njlaw.rutgers.edu/cgi-bin/njstats/showsect.cgi?title=2C&chapter=14§ion=9&actn=getsect>

do so, and he photographs, films, videotapes, records or otherwise reproduces in any manner, the image of another person whose intimate body parts are exposed or who is engaged in an act of sexual penetration or sexual contact unless that person has consented to such disclosure. In public toilets, changing rooms, hotel rooms or other public spaces, such recording is illegal and the victim may appeal to the police. The action is punishable by a fine up to \$ 10,000 or deprivation of liberty up to 18 months.

Lewdness¹¹³ - This offense is also one of the forms of sexual harassment in public space – a violator may expose his genital organs or intimate parts for the purpose of arousing or gratifying the sexual desire of the actor. If a person performs such conduct at a public place (in a park, a transport, a shop), it can be reported to the police. Lewdness is punishable by a fine or up to 6 months imprisonment. The amount of the fine is up to \$ 10000, and the term of imprisonment may be increased to 18 months if the actor commits the action in the presence of a minor child.¹¹⁴

Bias intimidation¹¹⁵ -The offence Involves intimidation, harassment, sexual behavior, violation of privacy, unlawful harassment, violence, unlawful sexual penetration or other violent acts committed by a person due to any acquired, inherent or and protected signs such as race, color, nationality, ethnic origin , gender, gender identity or self-expression, sexual orientation, disability and / or religion. If a person has committed an offence based on any of the above grounds, it may be reported to the police. The offence shall be punishable by a fine or imprisonment. In addition, the actor shall complete some training courses aiming at the improvement of his conduct.

Great Britain

Harassment in the UK is regulated by “Protection from Harassment Act 1997”, which generally deems harassment as a punishable act. Furthermore, the British Law “On Police and Criminal Evidence”¹¹⁶ provides for the offences towards which the law envisages the deprivation of liberty, if committed. However, the law does not include any indication on an alleged sexual nature of harassment and the main emphasis is made on the threat of violence that provokes a considerable fear in the person. The offence shall be repetitive, i.e. the threat shall be repeated at least twice to reach the limit of reasonability to be deemed intentional. A perpetrator may be subjected to a maximum of six months of imprisonment or a fine, or both for the commission of the act.

Despite the fact that the Act includes the provision on harassment, it is almost powerless to deal with many forms of sexual abuse, because it includes the intention of the abuser which is rather difficult to prove for the victim of sexual assault in the public space. In addition, it includes the threat of a repeated violence, while sexual harassment in the public space may occur only once, as a result of unwanted touching or showing of the genital organs and cause a well-founded fear in the victim. As regards sexual harassment, according to British law, it is regulated under “Sexual Offences Act 2003”¹¹⁷and is referred to as “Sexual Assault”.

The key elements of sexual assault are as follows:

- A person intentionally touches another person;
- The touching is sexual;
- Another person does not consent to the touching (it is unwanted behaviour);
- The offender knows that the act is unwelcome but still reasonably believes that the person consents thereof. Also, when considering the constituent factors of the offence, the British legislation provides for the definitions of a sexual act, consent and reasonable fear. The touching is an undesirable touching on any part of the body, using any item or body part and can be performed on the top of clothes. As regards the sexuality of the act, if due to its nature the touching is not of sexual nature, then the purpose of the touch and its connection with sexuality shall be determined. In general, an unlawful act is established by its link to sexuality.

The EU Directives- European Union Directive # 2006/54 / EC15 defines sexual harassment in the following way: “Sexual harassment is where unwanted conduct related to the sex of a person occurs with the purpose or effect of violating the dignity of a person, and of creating hostile, degrading, humiliating or offensive environment for the victim”(Article 2 (1) (c). “Sexual harassment is where any form of unwanted verbal, non-verbal or physical conduct of a sexual nature

¹¹³ New Jersey Code on Lewdness (2C)(14)(4):

<http://njlaw.rutgers.edu/cgi-bin/njstats/showsect.cgi?title=2C&chapter=14§ion=4&actn=getsect>

¹¹⁴ A. Iluridze. Sexual harassment in public space: Analysis of legislative practice. Tbilisi, 2017. p. 13.

¹¹⁵ New Jersey Code on Bias intimidation (2C)(16)(1): <http://njlaw.rutgers.edu/cgi-bin/njstats/showsect.cgi?title=2C&chapter=16§ion=1&actn=getsect>

¹¹⁶ The Police and Criminal Evidence Act, 1984.

¹¹⁷ Sexual Offences Act 2003: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/42/contents>

occurs, with the purpose or effect of violating the dignity of a person, and of creating hostile, degrading, humiliating or offensive environment for the victim". Although the definition of the sexual harassment in the Directive does not include the wording which may directly point at the subordinate condition of the victim (in this case sexual harassment is regulated entirely by taking into consideration workplace and hierarchy), due to the entire nature of the Directive, it still implies sexual harassment specifically at workplace, during mandatory trainings or promotion. Considering this factor, the regulations of sexual harassment in the EU countries apply primarily to the workplace and leave the issue of sexual harassment in the public space open.

Article 2 (1) (c) of the EU Directive 2006/54 and Article 2 (c) of the EU Directive 2004/11316 are identical in relation to harassment and can be read as follows: "Harassment is to subject a person to such acts which are unwanted for the person and are related to its specific gender belonging, includes sexual behavior, and the purpose or effect of such act is to violate the person's dignity or create an intimidating, hostile, humiliating or offensive environment."¹¹⁸

Austria

In 2007, the Austrian Criminal Code¹¹⁹ was added a provision on sexual harassment that regulates sexual harassment and sexual act in public space. Article 218 (1) of the Criminal Code regulates sexual conduct and includes exhibitionism. For the initiation of a punishment, a person who has been subjected to sexual harassment act shall submit an application (to file a complaint, give evidence to the police). The penalty may be a maximum of 6 months imprisonment or a fine in the amount of 360 daily pay, which may be at least 1,440 to maximum 1,800,000 Euros.

Belgium

Article 442 (bis) of the Penal Code of Belgium¹²⁰ defines harassment as an offence, but Belgium, unlike other EU countries, has one of the lowest rates of proceeding of sexual harassment cases, which is due to the fact that sexual harassment is not explicitly contained in the Article, and sexual abuse can only be seen at the workplace.

Bulgaria

The Criminal Law¹²¹ regulates nonconsensual sexual acts and coercion of a person to commit a sexual act. Sexual harassment involves all acts that may fall into the notion of sexual inviolability. Furthermore, the Criminal Law (153PC) determines sexual harassment or sexual assault at workplace by abusing official position as an aggravating circumstance. However, this Article is practically dead and not applicable in practice. The criminal law of Cyprus, Denmark, Germany and Latvia only regulate extreme and violent forms of sexual harassment, such as rape and attempt to rape. The concept of harassment and sexual harassment is not envisaged in German criminal law either. The Criminal Code applies to a sexual offence (184) (c) only after it attains a certain level (relatively grave offence). It is implied that relatively small forms of sexual harassment shall be reviewed under Article of moral dignity violation of a person. However, it has never been applied in practice, as courts themselves have a problem of understanding a punishable sexual offence.

Finland

The Criminal Code of Finland ¹²²(20) (5) (4) defines sexual abuse, but it is applied only to the cases when the actor "apparently uses his advantage" against a person who is particularly dependent on him. Consequently, it is clear that this Article of Criminal Law regulates sexual harassment not in public space, but at workplace, since it is controversial how much "obvious" can be men's advantage over women based on gender in public places.

¹¹⁸ A. Iluridze. Quote, Paper. p 23-24.

¹¹⁹ Criminal Code of Austria, as of 2016: <http://www.icla.up.ac.za/images/un/use-of-force/western-europe-others/Austria/Criminal%20Code%20Austria%201998.pdf>

¹²⁰ Penal Code of Belgium: <http://www.wipo.int/wipolex/en/details.jsp?id=11657>

¹²¹ Criminal Code of the Republic of Bulgaria: http://www.vks.bg/english/vksen_p04_04.htm

¹²² Criminal Code of Finland: <http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1889/en18890039.pdf>

France

According to the Criminal Code of France¹²³ (222) (33) and (222) (33) (3) moral and sexual harassment is an offence and shall be punished by a fine of approximately 15,000 Euros or up to one-year imprisonment.

Greece

Sexual harassment can be viewed as a more general disciplinary misconduct rather than work relationships. In addition, in the same context can be considered the actions, such as: “improper conduct towards citizens, chiefs or other employees”, “an incident, which occurred in the performance of the official duties or without”, these two provisions in the Code of Civil Servants of Greece¹²⁴ (Article 107, 3528 / 2007 Act) provide the possibility of the assumption that the Law may be applicable to sexual harassment outside the official relations. However, according to the Criminal Code, only a serious form of sexual harassment is regulated, such as rape or attempted rape, punishable with 5 to 20 years of imprisonment.

Italy

In 2009, the Criminal Law of Italy was added a new Article on stalking,¹²⁵ which envisages 6 months to 4 years imprisonment of the person who repeatedly intimidates or disturbs another person, forces to change his/her habits, causes deep and continuous fear or anxiety, if the victim is a former partner, a minor child, a pregnant woman or a person with disabilities, if the action is committed by a weapon or by a masked man. A criminal case shall be initiated only after the victim submits a statement upon the occurrence. However, initiation of a criminal proceeding is mandatory if the victim is a minor child or a disabled person, or, if the offence is related to another crime with regards to which the persecution starts ex officio. According to Article 8, until the police carry out any actions, the victim may request a verbal warning of the abuser. The police may act immediately or after a written request (if necessary). If the offence continues to occur despite the warning, the police shall act even without the application of the victim or issue a restraining order that is legally binding. Based on the Law a free phone line has been provided, which serves victims 24 hours a day, offers primary psychological and legal assistance to victims, and, in cases of urgency, under the victim’s consent, reports to the police upon the incident. The Penal Code of Italy includes other articles related to the above offence, in particular: Article 600 “Harassment or disturbance of persons”; Article 594 - “Insult”. However, unlike stalking, an act of harassment shall be intentional in order to apply the above Articles.

Lithuania

Article 152 of the Criminal Code¹²⁶ of Lithuania deems sexual harassment as a punishable act (and not as an offence). The Article applies only to office/official relationships or otherwise subordinated persons. However, the content of the Article is interesting, as in the case of sexual harassment, the Article requires the intent of sexual contact or sexual satisfaction.

The Netherlands

Sexual harassment in public space is not regulated by the legislation of the Netherlands. Sexual harassment is regulated at workplace, places of service provision or education, as well as in public agreements. It is possible to report to the Dutch police about discrimination generally, which may involve discrimination on every possible ground. However, the study published by the Netherlands Institute for Social Research in March 2014 shows that only 7% of the victims of discrimination apply to the police.¹²⁷ Due to the fact that the rate of sexual harassment in public spaces and sex discrimination is high, the civil initiative platform straatintimidatie.nl has been created, which through proactive campaigns and petitions motions for imposition of fines on acts of sexual harassment towards women in public places. It is interesting enough that the petitions are gender-specific and only refer to women’s harassment by men.¹²⁸

¹²³ Criminal Code of France: <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/30>

¹²⁴ Code of Civil Servants of Greece: <https://www.oecd.org/mena/governance/35526160.pdf>

¹²⁵ Penal Code of Italy: http://www.drze.de/in-focus/euthanasia/modules/the-penal-code-of-italy?set_language=en

¹²⁶ Criminal Code of Lithuania: <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>

¹²⁷ Andriessen, I., Fernee, H., Wittebrood, K., Perceived Discrimination in the Netherlands, Netherlands Institute for Social Research, 2014.

¹²⁸ <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>

Conclusion

Legislations of different countries differently regulate the above issue. There is one key concept that is found in all legal acts aiming to regulate sexual harassment in public space. In particular, the act shall be undesirable and its connection to sexual intent shall be established. In addition, the legislations of all countries unanimously support the principle that a criminal proceeding on sexual harassment in public space shall be initiated only after the victim applies to police. Therefore, raising awareness on the issue is one of the essential factors, since the action, due to its normalized and trivialized nature, often remains invisible to the public. Moreover, it is noteworthy that the gender-based approach does not occur in the context of sexual harassment in public space, but is provided when regulating sexual harassment at workplace. The legislation of a number of countries determines sexual harassment as an offence committed by men against women, thus emphasizing the fact that sexual harassment is often the result of inequality and oppression existing towards women. This opinion is shared by most researchers in the academic circles. However, when regulating the issue by law, the conduct shall not be analyzed from the gender perspective in order to regulate harassment in public space to the possible extent.

The necessity of a preliminary intent of the offence is also noteworthy. The legislation of several countries requires that sexual harassment be an intentional act. With respect to sexual harassment in public space, Cynthia Bowman directly notes that the offence and punishment shall not be determined on the basis of the perpetrator's intent.¹²⁹ Otherwise, the provision will be dead from its birth, as in some cases it is difficult or impossible for the victim to prove the intent of the harasser. According to the legislation of the countries where sexual harassment in the public space is not explicitly regulated and this act or any other manifestation thereof is defined by other provisions, the recurrence of the act is sometimes necessary in order to qualify it as an unlawful action (for example, the UK, Italy). It is essential that the legislation, which regulates sexual harassment in public space should not require the recurrence or continuity of the action in order to qualify the act as a sexual harassment, since the manifestation of this illegal action (for example, touching at the intimate areas of the body, or showing genital organs) may occur in single cases and cause fear and mental distress in victims. Also, it is interesting that in most¹³⁰ measures implemented against sexual harassment in academic circles, as well as in legislative authorities and public services, the act shall be conducted by a stranger.

6. KILLINGS OF WOMEN AND GIRLS ON GENDER GROUNDS

In 2013, UN General Assembly adopted the Resolution 68/191 "Taking action¹³¹ against gender-related killing of women and girls,"¹³² which deals with the issues such as investigation of gender-related crimes, identification of offenders, carrying out punishment and prevention measures. The Resolution emphasizes the necessity of strengthening criminal justice in the fight against crimes committed on gender motive.

In 2012, the UN Special Rapporteur on Violence against Women in her report noted that impunity for women's murders has reached its greatest extent globally.¹³³ A large number of rejected applications and a small number of court judgments regarding killings of women is a real problem. The main reasons for the above are as follows:

- insufficient attention given to previous complaints, including inadequate risk assessment and management strategies;
- procedures that place the responsibility for initiating investigations and prosecutions on the victim;
- lack of gender-sensitive criminal investigations;
- insufficient reliance on evidence other than witnesses' testimonies;
- erroneous legal classification of the offence;
- use of mitigating circumstances to lower the sentences; and
- insufficiency of effective protection programmes for victims and witnesses.¹³⁴

It should be noted that gender-motivated murders of women are often not investigated,¹³⁵ for example, the killing of women in a fire, the murder of newborn girls, selective abortions, coercion to commit suicide.

¹²⁹ Bowman, C. G., *Street Harassment and the Informal Ghettoization of Women*, Harvard Law Review, Vol.1067 (3), 1993.

¹³⁰ A. Iluridze. Quote. Paper. p. 34.

¹³¹ In the declaration, a girl means underage girls under 18.

¹³² Taking action against gender-related killing of women and girls. Resolution adopted by the General Assembly on 18 December 2013 [on the report of the Third Committee (A/68/457)].

¹³³ A/HRC/20/16, p.19.

¹³⁴ UNODC/CCPCJ/EG.8/2014/2. P.17.

¹³⁵ The same. p.17.

Effective implementation of justice and punishment of culprits is hindered by a rigid court system, which does not consider the gender background of the offence when considering a case in the court.

6.1. The essence of gender-motivated murders

What is a gender-motivated murder of women? Basically, it means killing of women because they are women, regardless of whether it occurs in public space or in private. This concept was first coined in the 70s of the 20th century and was given a specific name “Femicide.”¹³⁶

In connection with Femicide, a number of countries carried out the reform of their criminal legislation, particularly in Latin America. In 2012, the Special Rapporteur on Violence against Women noted that the prevalence of gender-motivated killings of women has reached alarming proportions. These killings were assessed as the extreme manifestation of violence against women. According to the Rapporteur, often such killings constitute the final event of an extended and ignored continuum of violence.¹³⁷

These killings may also be exacerbated by other forms of discriminations based on race, sex, geographical location, education attainment, religious or beliefs, etc.¹³⁸

Gender-motivated killings can be divided into active or passive categories. **The active category includes the following murders:**

- Killings by intimate partners;
- Sorcery/witchcraft related killings;
- “Honour” related killings;
- Armed conflict related killings;
- Dowry-related killings;
- Gender identity or sexual orientation related killings;
- Ethnic and indigenous related killings.

The category of passive killing of women includes as follows:

- Deaths due to poorly conducted or clandestine abortions resulting in the mother’s death;
- Maternal mortality;
- Mutilation of women;
- Deaths linked to human trafficking;
- Killings of women due to drug or arms dealing, organized crime;
- Deaths of girls or women from simple neglect or effect of care;
- Deaths resulting from deliberate acts or omissions by the State.

Gender-related killings of women have proved to be difficult to determine. The main task is to establish the exact gender motive and circumstances of the murder.

The victim (affected person) of the gender-related murder was determined by the General Assembly as “a person who, individually or collectively, has suffered harm, including physical or mental injury, emotional suffering, economic loss or substantial impairment”.

A person may be considered a “victim” regardless of whether the perpetrator is identified, apprehended, prosecuted or convicted and regardless of the family relationship between the perpetrator and the victim. The term “victim” also includes, where appropriate, the immediate family or dependent of the direct victim and persons who has suffered harm in intervening to assist the victim in distress or to prevent victimization.¹³⁹

¹³⁶ There is no accurate statistics recorded on Femicide cases in Georgia. According to the current data, one fact was reported in 2010, 3- in 2011, 8 - in 2012, 34 facts- in 2014, and in 2015 the investigation into the facts of murder and attempted murder of women was initiated into 28 criminal cases. According to the data of 10 month period of 2016, 13 persons were killed due to domestic violence. According to the data as of 29 August 2017, 20 persons were killed. It is concerning that the Ministry of Internal Affairs of Georgia does not specify the gender of the victims. However, most of the victims presumably were women, since in the two quarters of 2017, 1580 victims of domestic violence were women, and 1557 offenders were male. This assumption is also confirmed by the information of the Chief Prosecutor’s Office of Georgia, which states that in 2017, 12 women were killed due to domestic violence. <https://socreactive.wordpress.com/2017/11/18/femicide/>.

¹³⁷ Gender-related killing of women and girls: promising practices, challenges and practical recommendations. Expert Group on gender-related killing of women and girls Bangkok, 11-13 November 2014. UNODC/CCPCJ/EG.8/2014/2

¹³⁸ A/HRC/20/16, #16.

¹³⁹ Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power, General Assembly resolution 40/34.

With the view to investigating and preventing gender-related killings, three main approaches are applied when conducting judicial reviews and imposing punishments:

- First approach – Femicide crimes have been included in the criminal law, as an independent constituent element (for instance, criminal law of Latin American countries);¹⁴⁰
- Second approach - gender motive as an aggravating circumstance. It is the combination of objective and subjective circumstances. The objective circumstances are, for example, the relationship between the victim and the perpetrator, and subjective, for example, hatred, humiliation, etc;¹⁴¹
- Third approach – Inclusion of crimes punishable by criminal law in the codes that are gender-neutral and imply that women and men are equal before the law.¹⁴²

The UN has repeatedly pointed out that the causes and consequences of gender-related killings are often unclear. In order to stop killings on gender grounds, a complex approach shall be implemented involving legal, administrative, political and other measures to eradicate socio-political, economic, cultural and other factors of discrimination and violence. States should understand that femicide is a crime, which is the result of inactivity or inadequate response of public institutions and officials. The latter is obliged to protect the right to life of women who have been subjected to discrimination and violence over a number of times in their life. Murders of women are sometimes investigated inadequately and gender-related motives are not indicated in the cases. Killings of women sometimes remain uninvestigated and are identified with “suicide”, “accidental death”, etc. Such uncertainty is reflected in the selection of investigation methods and coordination of investigative bodies.

Based on the foregoing, some States included a specific form of crime – “femicide” into their criminal codes.¹⁴³

Currently, the term “Femicide” is widespread in Europe and implies a woman’s premeditated murder because she is a woman. The term is often applied by sociologists and criminologists to study suicide with gender perspectives.¹⁴⁴ It is the most extreme form of violence against women, the most shocking symptom of discrimination in the society. Gender-related killings, as a rule, tend not to be isolated incidents, that arise suddenly and unexpectedly, but rather they often are the ultimate act in a continuum of gender-based discrimination and violence.¹⁴⁵

6.2. Causes of gender-motivated killings

Collection of statistical information on domestic violence is the most difficult issue, as most of these cases are not reported to police. Even when the cases are reported to the police, the collection of gender-disaggregated data of crimes that may amount to gender-based violence is seldom carried out.¹⁴⁶ The important aspects such as the identity of a perpetrator, his connection with the victim, official authority are often disregarded in the process of initiation or carrying out an investigation.¹⁴⁷ Violence against women most commonly occurs in the family. Intimate partner violence (IPV) is the most widespread form of domestic violence against women.

It is acknowledged that the most common factor among the risk factors of femicide is the history of physical violence between the victim and the perpetrator. Other important risks include: jealousy, physical or economic restrictions and social isolation.

Victims may not suffer from systemic physical violence by their partners or family members, however, be subjected to a form of violence, such as control. It is noteworthy that the relationship, which at a first glance does not appear to be

¹⁴⁰ General Assembly resolution 68/191; Human Rights Council resolution 23/25, and the Agreed conclusions on the elimination and prevention of all forms of violence against women and girls of the Commission on the Status of Women, E/2013/27-E/CN.6/2013/11. See also UNODC/CCPCJ/EG.8/2014/CRP.1, para. 8; Secretary-General’s campaign UNiTE, La regulación del delito de femicidio/feminicidio en América Latina y el Caribe, July 2012.

¹⁴¹ Declaration on Femicide, OEA/Ser.L/II.7.10, 15 August 2008.

¹⁴² UNODC/CCPCJ/EG.8/2014/CRP.1, paras. 6-7.

¹⁴³ Violence against women includes a wide range of actions - from verbal harassment and other forms of emotional abuse to daily physical or sexual violence. These actions eventually lead to the killing of women, i.e. to the femicide. 70% of the victims of the femicide were subjected to physical violence by their perpetrator partners. This indicates that violence against victims is the primary risk factor for femicide. Campbell J. C., Risk Factors for Femicide in Abusive Relationships: Results From a Multisite Case Control Study, American Journal of Public Health. 2003; p.93. See M. Kurtanidze, N.Abramishvili, B.Pataraiia. Femicide - Discrimination Crime and State Obligation to Combat It. Tbilisi, December 2016.

¹⁴⁴ Spinelli, B: “Femicide and Feminicide in Europe. Gender-motivated killings of women as a result of intimate Partner of intimate partner violence”, Expert Paper, October 2011, p.7.

¹⁴⁵ High Commissioner for Human Rights, Gender-Related Killings of Women and Girls.

¹⁴⁶ Spinelli, B: “Femicide and Feminicide in Europe. Gender-motivated killings of women as a result of intimate Partner of intimate partner violence”, Expert Paper, October 2011, p. 7.

¹⁴⁷ PROJECT DAPHNE,. The research uses official data from national countries and from international sources (Eurostat, WHO, UNODC-HEUNI, Interpol). Spinelli .B. Quote Paper. p. 19.

violent and does not include incidents of physical assault, is often underestimated by victims, social workers and law enforcement officers. It is necessary that the control carried out by the perpetrator towards the victim be considered one of the most important forms of violence that can result in femicide.¹⁴⁸

For the purpose of preventing femicide it is important that the state should study and analyze thoroughly the cases of femicide as well as other gender-related crimes. Recording statistical information on various forms of gender violence facilitates the identification of risks and common characteristics thereof. The risk factors of femicide may be divided into several key groups: the factors related to the relationships between couples, social and victims and perpetrator relationship factors.

In the course of investigating the femicide case, it is important to identify risk factors related to the victim and the offender.

When speaking about the risks related to victims, it should be noted that intimate partner relationships last for a long time. The victim remains in a violent relationship for years. As one of the studies conducted in Italy shows, women suffer violence on average for 5-6 years before reporting to law enforcement agencies. And this may continue for 30 years.¹⁴⁹

Among the risks associated with the victims are particularly noteworthy:

- Lack of social assistance;
- Lack of support from state institutions (lack of access to services, distrust);
- Gender stereotypes (traditional and religious views and prejudices);
- Care for children;
- Economic status/unemployment;
- Fear of losing a place of residence;
- Mental health-related problems;
- Addition to drugs.

The risk factors related to the perpetrators are as follows:

- Patriarchal values (strict masculine stereotypes, misogyny, perception of women as a possession)
- Household structure (the family that has a strictly defined subordinate structure, where the head is a man);¹⁵⁰
- Perpetrator suffering violence in childhood (as the research conducted in the UK showed 20% of perpetrators in intimate-partner relationships were victims of child abuse.¹⁵¹ Many studies prove that children who are victims of violence are at risk for being abusers in the future;¹⁵²
- Possession of firearms;
- Criminal history;
- Past imprisonment;
- Mental health issues;
- Alcohol or drug abuse.¹⁵³

¹⁴⁸ NICOLAIDIS, C., CURRY, M.A., ULRICH, Y., SHARPS, P., McFARLANE, J., CAMPBELL, D., GARY, F., LAUGHON, K., GLASS, N., and CAMPBELL, J. (2003), "Could We Have Known? A Qualitative Analysis of Data from Women Who Survived an Attempted Homicide by an Intimate Partner", in *Journal of General Internal Medicine*, Vol.18, October 2003, p. 792.

¹⁴⁹ BALDRY, A. (2008), "Intimate partner violence and risk assessment: the implementation of S.A.R.A., Screening version in Italy", in WINKEL (2008), p. 88.

¹⁵⁰ BALDRY, A. (2008), "Intimate partner violence and risk assessment: the implementation of S.A.R.A., Screening version in Italy", in WINKEL (2008), p. 88.

¹⁵¹ DOBASH, R.E., DOBASH, R.P., CAVANAGH, K., and LEWIS, R. (2004), "Not and Ordinary Killer; Just an Ordinary Guy: When Men Murder an Intimate Woman Partner", in *Violence Against Women*, vol.20, iss.6, p. 577- 605.

¹⁵² WIDOM, C. (1989a), "The cycle of violence", in *Science*, n.244, pp.160-165; WIDOM, C. (1989b), "Does violence beget violence? A critical examination of the literature", in *Psychological Bulletin*, vol.106, iss.1, p.3-28.

¹⁵³ The statistics of the European countries where information is collected on this issue: according to the data of Estonia, 44% of the perpetrators were under the influence of alcohol, 75% in Finland, 51% in Hungary, 24% in the UK, 42% in Norway. M. Kurtanidze, N. Abramishvili, B.Patariaia. *Femicide - Discrimination Crimes and State Obligation to Combat It*. Tbilisi, December 2016. p. 14.

6.3. Investigation of women killings and criminal prosecution

There are several models in terms of preventing femicide as well as domestic violence and stalking. In many countries domestic violence and violence by a partner is considered to be a public charge, a public offence. The offence does not require the victim to make any statement or allegation and is not considered as a private charge.¹⁵⁴ In other countries, if victims or their relatives withdraw their application, the prosecutor's office does not terminate the investigation.¹⁵⁵ Some States share another approach, namely, the prosecutor has the right to decide whether to launch a persecution against the perpetrator over the domestic violence or not.¹⁵⁶ In some cases, the police, in the cases of domestic violence and stalking, are given special powers (to enter homes without a court order, prohibit the abuser from leaving the place and others).¹⁵⁷

The best practice

In some EU countries (Spain, Great Britain),¹⁵⁸ domestic violence and prevention of violence against women has been declared as a priority task for the police and the prosecution. Special police divisions and departments (e.g. Spain) have been created which are investigating gender-related women murders.¹⁵⁹ In some European Union countries (Spain, Great Britain)¹⁶⁰ special courts are operating for dealing with cases of domestic violence.¹⁶¹

The best practice indicates that in almost every country, specialized institutional government strategies, guidelines are provided and judicial officials are trained.

When interpreting the prohibition of discrimination in the international law, often Aristotle's liberal theory is referred to: "You should act the same in all same situations and differently in different ones." Equal treatment and prohibition of differentiated approach is implemented against both sexes for the prohibition of sex/gender discrimination, although unequal treatment is not considered discrimination when there are reasonable and objective grounds for such treatment.¹⁶²

In accordance with the case-law of the European Court of Human Rights, discrimination may occur in the same situation when dealing differently to different persons, when such treatment is not justified for objective and reasonable reasons. Discrimination occurs even when people in different situations are treated equally.

In some cases of the European Court, the Court's judgments are based on the principle that positive measures are justified by "actual equality". For example, in the case of "Steak and others v The United Kingdom", the Court notes that the difference between the pension supplements paid to women and men is not a discrimination as different treatment is justified to compensate the social inequality between men and women. The Court pointed that "different treatment is qualified as discrimination when there is no objective and reasonable basis, i.e. if the difference is not based on a reasonable purpose or the means to achieve the goal is not proportionate to that purpose."¹⁶³

Another factor related to discrimination is multiple/adjacent discrimination (cross discrimination) when gender dis-

¹⁵⁴ Tara N, Richards et. Al. Exploring News Coverage of Femicide: Does the News Add Insult to Injury? *Feminist Criminology* 2011. Vol. 6(3). P.179. in UNODC/CCPCJ/EG.8/2014/2

¹⁵⁵ EU Feasibility Study. P.64.

¹⁵⁶ EU Feasibility Study. P.64.

¹⁵⁷ In England and Wales, there are 141 special courts dealing with domestic violence cases; 92 special courts are in Spain that review gender crimes; as well as 366 mixed tribunals. EU Feasibility Study to assess the possibilities, opportunities and needs to be set against women, violence against children and sexual orientation violence. Brussels 2010.pp.64 and 204, p.65; Cusack, Eliminating judicial stereotyping, 2014. P.64.

¹⁵⁸ In England and Wales, there are 141 special courts dealing with domestic violence cases; 92 special courts are in Spain that review gender crimes; as well as 366 mixed tribunals. EU Feasibility Study to assess the possibilities, opportunities and needs to be set against women, violence against children and sexual orientation violence. Brussels 2010.pp.64 and 204, p.65; Cusack, Eliminating judicial stereotyping, 2014. P.64.

¹⁵⁹ UNIDC/CCPCJ/EG8/2014/CRP.1. p.61-73.

¹⁶⁰ In England and Wales, there are 141 special courts dealing with domestic violence cases; 92 special courts are in Spain that review gender crimes; as well as 366 mixed tribunals. EU Feasibility Study to assess the possibilities, opportunities and needs to be set against women, violence against children and sexual orientation violence. Brussels 2010.pp.64 and 204, p.65; Cusack, Eliminating judicial stereotyping, 2014. P.64.

¹⁶¹ EU Feasibility Study to assess the possibilities, opportunities and needs to standardize national legislation on violence against women, violence against children and sexual orientation violence. Brussels 2010.pp.64 and 204, p.65; Cusack, Eliminating judicial stereotyping, 2014. P.64. www.ohchr.org/eng/issues/women/WRGs/Pages/Documentation.

¹⁶² Year-Book of the International Law Committee, 2001, Part II, paragraph 77.

¹⁶³ Ивана Радачич. 2012. «Подход Европейского суда по правам человека к дискриминации по половому признаку», «Обзор европейского закона о гендерном равенстве» 1.

crimination is “inevitably related”¹⁶⁴ to other aggravating circumstances.¹⁶⁵ In most cases, the violation of women’s rights is accompanied by discrimination based on other signs, namely:

- National /ethnic belonging;
- Ethnicity, belonging to/language of indigenous population;
- Status of a migrant or a refugee, an internally displaced person;
- Religion or belief;
- Age;
- Health status;
- Marital status and/or minor children;
- Sexual orientation /gender identity;
- Disability;
- Living in the city/village;
- Socio-economic situation;
- Political affiliation.

Gender stereotypes and prejudices

The stereotype is a view or an opinion which a certain group of persons have or must have, or also what roles they perform or should perform.”¹⁶⁶ The stereotypes somewhat determine the attitude of the society towards a particular issue.

The positive obligation of the state

The European Court of Human Rights on the cases - “M.C. v. Bulgaria” (2003) and “Opuz v. Turkey” (2009) in its judgments has laid the approach pursuant to which the States should take certain measures in cases of human rights violations, regardless of the fact whether the state authorities or private individuals have committed such violations. The State shall investigate such cases, detain perpetrators and impose a liability on them. The analysis of this principle leads the State to “process” the principle of due diligence.¹⁶⁷

The first reference of the above principle was made in the case “X and Y v. the Netherlands”, namely, positive obligations require the State to refrain from violating human rights, and prevent other individuals from committing such violations. In the case of “M. C v. Bulgaria” the Strasbourg Court directly pointed that, based on Article 3 and Article 8 of the Convention, the State shall investigate the rape cases and take effective measures to bring the perpetrators to charge. In the judgment over the case of “Maslov v. Russia” (2009), the Court observed that the apparently degrading character of rape poses a special effect on the State’s obligation. “An official effective investigation shall aim at identifying and prosecuting criminals ... The minimum standards of effectiveness defined by the Court’s practice also combine the requirement that the investigation must be impartial, independent and controlled by public. The competent authorities of the state government shall act with due diligence and expediency”. These requirements pose serious challenges to investigative and prosecution authorities. These agencies shall be responsible for enforcing the law on rape and filter information from criminal justice on rape.”¹⁶⁸

Police officers are frequently the first professionals to be reported to. Upon the arrival at the scene of the alleged crime, the patrol police officer must first and foremost inform the alleged victim or the witness what s/he can do. The response of the police officer(s) shall be the following:

- Assess the risk of antisocial behavior in a timely manner, and its relation to the victim and the persons around;

¹⁶⁴ Ивана Радачич. 2012. «Подход Европейского суда по правам человека к дискриминации по половому признаку», «Обзор европейского закона о гендерном равенстве» 1.

¹⁶⁵ CEDAW Recommendation. 2010. General Recommendation N28, #18. General Recommendation #33.2015.

¹⁶⁶ Rebecca J. Cook and Simone Cusack/ 2010/ Gender Stereotyping: Transnational Legal Perspectives. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, p. 9.

¹⁶⁷ Frederica Acar and Raluca Popa. 2016. From Feminist Legal Project to Groundbreaking Regional Treaty: The Making of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence. European Journal of Human Rights. 2016/3. pp. 287-319.

¹⁶⁸ Patricia Londono. 2010. Chapter 7. Defining Rape under the European Convention on Human Rights. Torture, consent and equality in McGlynn, Clare, and Vanessa E. Munro, eds. Rethinking rape law: International and comparative perspectives. Routledge.

- Find out the circumstances of the case, interview the victim or any third person from whom the information was received. Obtain full or comprehensive information from the victim or the witness.
- Identify any alleged damages (including any injury) detected on the victim or the witness, and if necessary, call for an ambulance or provide other relevant services. When interviewing the alleged victim or witness it is essential that a police officer shall follow the ethical standards and refrain from any discriminatory behavior that may impede the victim/witness to open and cooperate with the police. In addition, the sympathetic treatment of the victim and the witness and listening attentively to all the details also shows the victims that his/her case is serious.¹⁶⁹

Sexual abuse

1. Premeditated actions must be criminalized:

- a) Penetration of nonconsensual sexual nature into another person's body through vaginal, anal or oral way with any part of the body or an object;
- b) Establish a sexual or any other nonconsensual act with another person;
- c) Incitement of a person to establish a nonconsensual act of sexual nature with a third person.

2. The consent must be voluntary as a result of free expression of the will of a person and evaluated in the context of existing circumstances.

3. The Parties shall take all necessary legislative or other measures to ensure that the provisions of paragraph 1 are implemented in relation to those cases that are committed to former or current spouses or partners, as stipulated by the national law. Besides the Istanbul Convention, the protection of victims of sexual violence is also guaranteed by other international instruments.¹⁷⁰

The States shall have a positive obligation to investigate all facts of sexual abuse, including the offences where physical force was not applied and the victim did not resist the act.

It should also be taken into account that the Istanbul Convention, as well as the case-law of the European Court, considers the absence of the victim's consent as an important circumstance, when the CEDAW Committee in its Judgment indicates the victim's refusal, as well as coercion in a general sense as the constituent part of the offence.¹⁷¹

Methods of investigation

Domestic violence is not only violence against women or their problem. Prosecutors, investigators, police officers, judges, lawyers and NGO organizations in their professional activities encounter with gender-related violence, including domestic offences. These crimes require a particular approach and generate certain difficulties for law enforcement officials. Unlike other crimes, the cases of violence (sexual, domestic violence) are concealed by victims. These facts are related to private life and, as a rule, occur repeatedly.

Domestic violence is a combination of physical, sexual and psychological violence. Sometimes violence occurs repeatedly. In some cases, domestic violence is based on stereotypes, and its psychological and emotional effect is neglected. Therefore, insufficient attention is paid to these forms of violence during the investigation or court proceedings and protective or restrictive orders are not issued.

Violence takes place not only between spouses but while dating or from former partners. This can be manifested in systematic telephone calls when a perpetrator remains silent, but phones his former wife or partner, etc.

Domestic violence is performed by people who know each other very well and have a tense relationship, live under one roof, run mutual households and raise children.

During the investigation and judicial proceedings, the stages of violence should be taken into account - the fierce violence changes into the phase of remorse and apology. This scheme is called a cycle of violence. The escalation is followed by the abuser's repentance, which may become the basis for the victim's refusal to give evidence against the aggressor. The investigation and the court should take into consideration the violence cycle and fully investigate the violent behavior of the offender (abuser).

¹⁶⁹ OSCE/ODIHR, Preventing and Responding to Hate crimes, p. 27.

¹⁷⁰ Recommendations of Article 19 of the CEDAW Committee; UN Declaration on the Elimination of Violence against Women; 1993 Vienna Declaration and Action Plan; Beijing Declaration and Action Platform.

¹⁷¹ "R. P v. the Philippines"(2014). Notification # 34/2011, p.9.

In contrast to all other forms of violence, domestic violence is characterized by recurrence. Basically, battery, humiliation, pulling of hair, punching or hitting with hard objects occur repeatedly.

It is noteworthy that incidents of violence are reviewed by the court only after particularly serious and grave episodes take place, which may not be the first occurrence. One of the studies conducted in the United Kingdom showed that women victims, who had become the victims of violence about 35 times, applied to the police only after particularly serious incidents of assaults. A police officer, a prosecutor, a judge shall pay attention to the gravity of the incident and refrain from encouraging the victim to reconcile with the perpetrator, if the victim applies to the legal authority to defend her rights, it means she tried everything (every option) and convinced in their inefficiency.

International and national practice with regards to the above crimes envisages the following standards:

- An investigation shall be launched immediately and conducted in a complex manner;
- The investigation shall be based not only on the identification of the fact of violence and the fact of the victim's resistance, but also the victim's consent and accompanying circumstances;
- Special attention shall be focused on children and women with disabilities as vulnerable groups;
- The judicial review shall be fair and impartial, based on the personality of the victim and her characteristics, free from gender prejudices and stereotypes;
- The investigation, as well as the court trial, shall be conducted with respect to the victim. Victims should be interviewed with the observance of the ethical norms, the number of gynecological examinations should be reduced to the minimum extent, the age and state of the victim should be considered, and her private life must be inviolable.¹⁷²

Investigation of a criminal offence

It is important to note that domestic violence in a number of European countries (Germany, Hungary, Italy, and Luxembourg) is considered as a public offence that does not require the victim to report and does not mean a private charge.¹⁷³ In several countries (Cyprus, Belgium, Spain, the Netherlands, Ireland), the Prosecutor's Office continues to investigate the case regardless of the fact whether the victim of domestic violence has withdrawn the application or not. In some other countries (Bulgaria, Hungary, Luxembourg), the victim is required to make a statement and the case is considered as a private claim, and the Prosecutor's Office has the freedom to act and decide whether to continue investigating the facts of the domestic violence or not. In a number of the EU countries, the police have the right to conduct a series of activities to investigate domestic violence, such as conduct searches without a court ruling (with the exception of Slovakia, the Czech Republic, Portugal and Cyprus), detain the perpetrator in order to protect the victim of violence, prohibit the perpetrator from leaving the house temporarily etc (in twelve EU states - Belgium, the Czech Republic, Germany, Malta, Poland, Spain, Finland, France, Romania, Slovakia, Slovenia, the United Kingdom). Furthermore, in several countries, judges have the power to approve a protective order ex parte within 24 hours (Latvia, Italy, Ireland, Spain and others).

In some EU countries (Spain, Great Britain)¹⁷⁴ special courts are provided that review domestic violence cases.¹⁷⁵

6.4. Stalking, as a gender-related offence

Stalking, as a criminal offence, is a new crime even for the EU countries (Hungary, the Netherlands, Austria, Germany, the Czech Republic, etc.).

In Germany and Great Britain, the legislation, imposes civil responsibility, besides the criminal liability, on the facts of stalking, intimidation, and destruction of property.

¹⁷² 2012/29 Directives of the European Parliament and of the European Union of 25 October 2012 "Establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime".

¹⁷³ EU Feasibility Study to assess the possibilities, opportunities and needs to standardize national legislation on violence against women, violence against children and sexual orientation violence. Brussels 2010, pp.64 and 204, p.65; Cusack, Eliminating judicial stereotyping, 2014. www.ohchr.org/eng/issues/women/WRGs/Pages/Documentation.

¹⁷⁴ In England and Wales, there are 141 special courts dealing with domestic violence cases; 92 special courts are in Spain, which review gender crimes and there are also 366 mixed tribunals. EU Feasibility Study to assess the possibilities, opportunities and needs to be set against women, violence against children and sexual orientation violence. Brussels 2010, pp.64 and 204, p.65; Cusack, Eliminating judicial stereotyping, 2014. P.64.

¹⁷⁵ EU Feasibility Study to assess the possibilities, opportunities and needs to standardize national legislation on violence against women, violence against children and sexual orientation violence. Brussels 2010, pp.64 and 204, p.65; Cusack, Eliminating judicial stereotyping, 2014. P.64. www.ohchr.org/eng/issues/women/WRGs/Pages/Documentation.

In Germany, the first reference of stalking as an offence was made in the law on domestic violence, since stalking was deemed as a continuation of domestic violence, regardless of the fact that the perpetrator may not know personally the victim at all. According to the legislation of Hungary, stalking of a partner is considered as an aggravating circumstance, and according to the Maltese law, the sentence imposed on stalking shall be more severe if the victim is a family member, a child, a grandson, a close relative, a descendant of the family member, etc. The similar provisions are envisaged in the legislation of the Netherlands, Luxembourg and Italy.

The EU member states, except for Belgium, consider stalking as a recurrent offence. At the time of committing the offence, the perpetrator's aim is to have a negative effect on the victim. The legislation of Belgium and Luxembourg directly indicate that the act violates the "peaceful environment" of the victim.¹⁷⁶

In criminal law, most often, stalking is widely interpreted and does not focus on the techniques of stalking. It is considered that the issue needs a legal definition, and in some countries (Austria, the Czech Republic, Germany, Hungary), the law specifies the tactics of the offence, while the others do not.

Nevertheless, the judicial interpretation of the tactics of stalking causes the expansion of its essence. On the other hand, repeated stalking in order to intimidate the victim does not always indicate only stalking. It may be a prerequisite for the commission of other offences.

The legislation of the EU member states regulates the above-mentioned crime in a variety of ways. Basically, the difference concerns the following issues:

1. Whether it is necessary stalking to have a negative impact on the victim's state;
2. The range of sanctions;
3. Criminal persecution shall be initiated only after the victim's application.

In different countries, various sanctions are provided to be imposed on the offence. The minimum penalty is imprisonment from 12 to 15 months, and maximum from 3 to 7 years of imprisonment.

In many countries, stalking, as a separate offence, is not provided for in the criminal law. The problem is that even in the countries where this act is considered a crime, the fight against thereof is not effective (Lithuania, Bulgaria, Luxembourg, and Slovenia). The offence does not apply to all victims (Lithuania, Poland, Spain, Greece, Slovakia and Sweden) and the police is only engaged when the case is escalated (Poland, Lithuania).

Several member states have created special new investigative bodies and procedures for the implementation of criminal prosecution. For example, according to the procedure in Italy, prior to filing a formal application, a stalker must be warned to stop stalking. Only three EU states (Belgium, Denmark, and Sweden) directly link stalking to domestic violence.

Conclusion

The practice of foreign states explored within the framework of the study shows that the investigation into gender-related offences requires law enforcement agencies and judicial system to have a good awareness of the case and take into consideration the accumulated experience and best practices.

Adequate implementation of the obligations of the State with regards to preventing gender-related crimes, specifically violence against women in individual cases, can be measured depending on whether the state responds timely and effectively to any violence act using the mechanisms at its disposal.

Giving testimony against close persons, relatives or acquaintances for the fear of causing a heavy punishment is linked to a particular difficulty. Consequently, investigators, prosecutors and judges are particularly required to investigate the facts and make decisions based on objective reasoning, rather than rely on the testimonies of witnesses who, due to psychological stress, fear or other circumstances, have to retreat in most cases.¹⁷⁷

The United Nations Special Rapporteur in her report emphasized the tendency towards violence against women in cases of judicial proceedings, when objective and fair judgment into the cases is not determined due to the stereotypical attitude of judges. There are frequent cases where judges demonstrate particular sensitivity to offender husbands, as they believe that the husband is the "head of the family", "bearer of the family name", "breadwinner", and show

¹⁷⁶ According to the legislation of Belgium, one fact of stalking shall be sufficient to consider it as a crime. However, the Belgian Supreme Court, in one of its decisions, has indicated that stalking should be recurring to be considered a crime. See Feasibility study to assess the possibilities, opportunities and needs to standardize national legislation on violence against women, violence against children and sexual orientation violence. p. 67.

¹⁷⁷ The same above, paragraph 53.

absolutely opposite attitude towards the woman – doubt the accuracy of her testimony, discredit or show inappropriate attention to her experience, sometimes even blame her for forcing the husband to give her money.¹⁷⁸

The problem is that law enforcement agencies are often under the influence of stereotypes when investigating cases of violence against women and imposing responsibilities on abusers. Moreover, they often regard cases of violence against women negligent if not accompanied by a serious physical injury. Without gender understanding, special knowledge of characteristics of gender-motivated offences and violence against women and the lack of gender sensitivity, many forms of violence can remain beyond the investigation, which women have to suffer for years, even for life.¹⁷⁹ The European Court of Human Rights in the case “Opuz v. Turkey” determined the obligation to prevent violence against women and defined the scope of due diligence standard. According to the Strasbourg Court, taking into account the obligations of police in the modern society, unpredictability of human conduct and the operational choice which must be made according to priorities and resources, the extent of the positive obligation must be interpreted in a way not to impose an impossible or disproportionate burden on the government.¹⁸⁰

The Court explained that in order to establish the violation of the state’s positive obligation, it should be proved that “authorities knew or ought to have known about the existence of a real and immediate danger to the person’s life by the actions of a third person, and in spite of this, did not take any relevant measures they were obliged to implement to prevent the danger”.¹⁸¹ The Court also explained that the scope of reasonability and the “standard of due diligence” should be assessed in accordance with the circumstances of each individual case. Nevertheless, the Court noted that there are certain factors that should be taken into account after law enforcement agencies are reported about violence. The nature of the response to the above facts makes it possible to determine whether the state did everything that “it was required within the reasonable scope”.

According to the Resolution of the UN Council on Human Rights A/HRC/20/L.10, the State shall provide relevant legal remedies, both judicial as well as administrative measures, for women and girls subjected to violence. At the same time, all measures shall be directed to combat gender-related murders.¹⁸² The State shall be obligated to provide fair and effective legal procedures to compensate the damages inflicted on victims. As the UN Special Rapporteur explained, the opportunity to receive the compensation for the damages inflicted is an important part of the means of protection of victims, as it serves to restore justice, to deliver justice and prevent crime.¹⁸³

The State shall be responsible even if the violation occurred not directly from the State, but by a third party. In such a case, the State shall assist the victim to receive appropriate compensation for the damages inflicted by the abuser. Consequently, the state’s positive obligation is to create a legal system that ensures effective execution of decisions, especially in case of abusers who avoid paying a relevant compensation to the victim.¹⁸⁴

The specifics of the investigation of femicide cases are also noteworthy. This issue is important for Georgia, the criminal code of which does not envisage femicide as an offence, even though women’s killings are increasing every year in Georgia. In particular, according to the current statistics, 1 case occurred in 2010; 3 cases were reported in 2011, 8 cases in 2012, 8 cases in 2013, 34 facts in 2014 and in 2015 the investigation into the attempted murder and killings of women was initiated into 28 criminal cases. According to the data of the ten-month period of 2016, 13 persons were killed due to the domestic violence, and 20 persons were murdered according to the data as of 29 August 2017. There is no accurate statistics recorded of femicide cases in Georgia. It is alarming that the Ministry of Internal Affairs of Georgia does not specify the gender of victims. Most likely, the majority of the victims are women, as 1580 victims of domestic violence were women in the two quarters of 2017, whereas 1557 offenders were men. This assumption is also confirmed by the fact that according to the Chief Prosecutor’s Office of Georgia, 12 women were killed due to the domestic violence in 2017.¹⁸⁵

Thus, the legislation of various countries analyzed and discussed in the study gives a possibility to outline the issues related to femicide, specifics of the investigation, the forms of punishment and other issues.

While considering the reparation measures for such offences, it is especially important that legal remedies should

¹⁷⁸ UN Special Rapporteur on Violence against Women, Report “State’s Obligation to Eliminate Violence against Women”, A / HRC / 23/49, paragraph 56.

¹⁷⁹ UN Special Rapporteur on Violence against Women, Report “State’s Obligation to Eliminate Violence against Women”, A / HRC / 23/49, paragraph 55.

¹⁸⁰ The quotation, Paper.p.29

¹⁸¹ The same above, paragraph 138.

¹⁸² UN Human Rights Council, Resolution A / HRC / 20 / L.10. UN Special Rapporteur on Violence against Women; the Report “Reparations for Women Victims of Violence” A / HRC / 14/22, para 12.

¹⁸³ UN, General Assembly, Resolution 60/147, December 16, 2005, paragraph 12.

¹⁸⁴ UN and Human Rights Council, Resolution A/HRC/20/L.10.

¹⁸⁵ <https://socreative.wordpress.com/2017/11/18femicide/>

reflect the victim's views, protect the interest of the latter in order to avoid her re-victimization by the process.¹⁸⁶

Key findings and recommendations

- A state policy regarding the investigation, prevention and preventive measures against gender crimes should be determined;
- It is necessary to develop a strategy to combat violence against women, which will be based on a comprehensive understanding of the issue and be directed towards eradication of the structural and systemic discrimination;
- The State should develop a strict policy to prevent violence against women and conduct relevant campaigns through media, educational institutions, non-governmental organizations;
- Gender-related offences should be investigated. Hate crime should be declared as an offence. The methodology for the investigation of these crimes should be elaborated based on international experience;
- The research thoroughly examines the legislation of various foreign countries, which, on the one hand, envisages the continuation of investigation even in the case of absence of the victim's testimony or change of testimony, and on the other hand, the obligation to give evidence. A number of amendments can be introduced into the Georgian legislation taking into consideration the best practice of foreign countries, particularly in terms of domestic violence;
- Gender-related offences against women should be recorded;
- It is important to have an appropriate response to the forms of violence against women such as the control of the victim by offenders, psychological and economic violence, sexual assault, stalking, surveillance, etc;
- At the initial stage of the investigation, when collecting evidence, special attention should be focused on the motivation of the commission of a crime;
- Sexual harassment should be a punishable act. A precise definition should be provided to explain the essence of sexual harassment;
- In court judgments judges should point a discriminative motive on gender and sex grounds in order to enable the court to adequately assess the facts, and apply it as an aggravating circumstance against the abuser and impose Article 53.3¹;
- Based on the international experience and best practice, a manual should be prepared to facilitate the identification of gender-related crimes, methods of investigation and investigation strategies;
- Suicides committed by women should be investigated taking into account the gender motive and identify the fact of incitement to suicide if prior to the suicide the victim was subjected to systematic violence;
- Police officers, employees of the Prosecutor's Office and judges should be trained on gender-motivated crimes;
- The system of information exchange between law enforcement agencies should be improved, in order to smoothly and expediently inform a range of structures and territorial divisions especially on the issues such as the abuser's criminal record, restraining and protective orders issued against the abuser and the records of domestic violence, etc;
- It is necessary to develop a database of gender crimes that will help to collect and process statistical information. This is an essential component for combating violence against women and the precondition for planning an effective strategy.

¹⁸⁶ Fregoso R L. Bejarano C, *Terrorizing Women: Femicide in the Americas*, Durham, NC: Duke University Press, 2010, p. 198.

საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია

**გენდერული ნიშნით
ჩადენილი დანაშაულის
გამოძიების სტანდარტები**

საერთაშორისო პრაქტიკის მიმოხილვა

თბილისი
2018

წინამდებარე კვლევა შექმნილია ევროკავშირის დახმარებით. მის შინაარსზე პასუხისმგებელია მხოლოდ საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია და კვლევის შინაარსის ევროკავშირის პოზიციად აღქმა დაუშვებელია.



ევროკავშირი
საქართველოსთვის
The European Union for Georgia

ავტორი: ლია მელაშვილი

რედაქტორი: ხათუნა ყვირალაშვილი

ტექ. რედაქტორი: ირაკლი სვანიძე

**გამოცემაზე პასუხისმგებელი: ირმა პავლიაშვილი
ნინო ჩიხლაძე**



აიწყო და დაკაბადონდა
საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციაში.
ჯ. კახიძის ქ. 15 თბილისი 0102 საქართველო
(+995 32) 295 23 53, 293 61 01

აკრძალულია აქ მოყვანილი მასალების გადაბეჭდვა, გამრავლება ან გავრცელება კომერციული მიზნით, ასოციაციის წერილობითი ნებართვის გარეშე.

© 2018, საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია

ს ა რ ჩ ე ვ ი

ტერმინთა განსაზღვრება	5
1. შესავალი	6
1.1. გენდერული მოტივით ჩადენილი დანაშაულების არსი	8
2. ქალთა მიმართ ძალადობის წინააღმდეგ ბრძოლის საერთაშორისო აქტები	10
2.1. ადამიანის უფლებათა დაცვის უნივერსალური სისტემა – გაეროს კონვენცია ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ (CEDAW)	11
2.2. ადამიანის უფლებათა დაცვის რეგიონული სისტემა – ევროპული სტანდარტები	12
3. სახელმწიფოს პოზიტიური ვალდებულებები ქალთა მიმართ ძალადობის წინააღმდეგ ბრძოლის საქმეში	14
4. გენდერული ნიშნით ჩადენილი ცალკეული დანაშაულების დახასიათება	19
4.1. ოჯახში ძალადობა	19
4.2. ოჯახში ძალადობის გამოძიების მეთოდები	20
4.3. ოჯახში ძალადობის დანაშაულთა გამოძიების სირთულეები	21
4.4. ოჯახში ძალადობის დანაშაულების ჩადენისთვის გათვალისწინებული სანქციები	25
5. სექსუალური ძალადობა, როგორც გენდერული მოტივით განხორციელებული დანაშაული	29
სექსუალური შევიწროება	29
დასკვნა	34
6. ქალებისა და გოგონების მკვლელობა გენდერული მოტივით	35
6.1. გენდერული ნიშნით ჩადენილი მკვლელობების არსი	36
6.2. გენდერულად მოტივირებული მკვლელობების გამომწვევი მიზეზები	38
6.3. ქალთა მკვლელობების გამოძიება და სისხლისსამართლებრივი დევნა	39
6.4. ადევნება (stalking), როგორც გენდერული ნიშნით ჩადენილი დანაშაული	44
დასკვნა	45

აბრევიატურა

CoE	ევროპის საბჭო
HUDOC	ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს საქმეთა საძიებო სისტემა
ECtHR	ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო
ECHR	ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა ევროპული კონვენცია
UN	გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია
UN WOMEN	გაეროს ქალთა ორგანიზაცია
UNICEF	ბავშვთა ფონდი
HRC	ადამიანის უფლებათა კომიტეტი

ტერმინთა განსაზღვრება:

გენდერი – სქესთა შორის ურთიერთობის სოციალური ასპექტი, რომელიც გამოხატულია საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფეროში და გულისხმობს სოციალიზაციით განპირობებულ შეხედულებებს ამა თუ იმ სქესზე;

დისკრიმინაცია – ნებისმიერი განსხვავება, გამორიცხვა, შეზღუდვა ან უპირატესობის მინიჭება რომელიმე ნიშნის გამო, რაც მიზნად ისახავს ან იწვევს პოლიტიკური, ეკონომიკური, სოციალური, კულტურული ან საზოგადოებრივი ცხოვრების სხვა სფეროებში ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა ცნობის, გამოყენების ან განხორციელების მოსპობას ანდა შელახვას.

პირდაპირი დისკრიმინაცია – არის ისეთი მოპყრობა ან პირობების შექმნა, რომელიც პირს საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი უფლებებით სარგებლობისას, ამ კანონის პირველი მუხლით გათვალისწინებული რომელიმე ნიშნის გამო, არახელსაყრელ მდგომარეობაში აყენებს ანალოგიურ პირობებში მყოფ სხვა პირებთან შედარებით, ან თანაბარ მდგომარეობაში აყენებს არსებითად უთანასწორო პირობებში მყოფ პირებს, გარდა ისეთი შემთხვევისა, როდესაც ამგვარი მოპყრობა ან პირობების შექმნა ემსახურება საზოგადოებრივი წესრიგისა და ზნეობის დასაცავად კანონით განსაზღვრულ მიზანს, აქვს ობიექტური და გონივრული გამართლება და აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში, ხოლო გამოყენებული საშუალებები თანაზომიერია ასეთი მიზნის მისაღწევად.

ირიბი დისკრიმინაცია – არის ისეთი მდგომარეობა, როდესაც ფორმით ნეიტრალური და არსით დისკრიმინაციული დებულება, კრიტერიუმი ან პრაქტიკა პირს, ამ კანონის პირველი მუხლით გათვალისწინებული რომელიმე ნიშნის გამო, არახელსაყრელ მდგომარეობაში აყენებს ანალოგიურ პირობებში მყოფ სხვა პირებთან შედარებით, ან თანაბარ მდგომარეობაში აყენებს არსებითად უთანასწორო პირობებში მყოფ პირებს, გარდა ისეთი შემთხვევისა, როდესაც ამგვარი მდგომარეობა ემსახურება საზოგადოებრივი წესრიგისა და ზნეობის დასაცავად კანონით განსაზღვრულ მიზანს, აქვს ობიექტური და გონივრული გამართლება და აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში, ხოლო გამოყენებული საშუალებები თანაზომიერია ასეთი მიზნის მისაღწევად.

ფემიციდი – ეს არის ქალთა მკვლელობა გენდერის ნიშნით.¹ სახელმწიფოს გააჩნია ნეგატიური და პოზიტიური ვალდებულებები. ნეგატიური ვალდებულება – სახელმწიფოს აიძულებს, თავი შეიკავოს აკრძალული ქმედებებისგან. პოზიტიური ვალდებულება – გულისხმობს სახელმწიფოს ვალდებულებას, დაიცვას პირთა უფლებები და თავისუფლებები სხვა პირთა მხრიდან ჩარევისგან და გაატაროს ღონისძიებები ამ თავისუფლებათა დაცვის უზრუნველსაყოფად, უფლებების აღსადგენად და ზიანის გამოსასწორებლად.

ფემიციდი (femicide) ან ფემინიციდი ქალებზე – ძალადობის უკიდურესი გამოვლინებაა. ეს ტერმინი აღნიშნავს ქალებისა და გოგონების მკვლელობას (femi – ქალი, cide – კვლა). ყველაზე გავრცელებული განმარტების მიხედვით, ფემიციდი არის მამაკაცების მიერ ქალების მკვლელობა იმის გამო, რომ ისინი ქალები არიან. ფემიციდის შემთხვევების დიდი ნაწილი ქალების ყოფილი ან ამჟამინდელი პარტნიორების მხრიდან არის ჩადენილი და ხანგრძლივი ძალადობისა და ზეწოლის შედეგია. შეიძლება, განვასხვაოთ ფემიციდის შემდეგი ფორმები: (ა) ინტიმური ფემიციდი, ანუ ინტიმური პარტნიორის მიერ ჩადენილი მკვლელობა. ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციის მიერ ჩატარებული კვლევის მიხედვით, მსოფლიოში მოკლული ქალების 35% ინტიმური ფემიციდის მსხვერპლია. (ბ) „ღირსების“ მკვლელობა (Honour Killing) სწადის ოჯახის წევრი მამაკაცი ოჯახის რეპუტაციის ანუ „ღირსების“ შესანარჩუნებლად. მკვლელობის მიზეზი შეიძლება იყოს ქალის მიერ ქორწინებამდე სქესობრივი ურთიერთობის დამყარება, ქალის ქცევასთან დაკავშირებული გაბატონებული ნორმების დარღვევა, ცოლქმრული ღალატი, ქორწინების გარეშე ორსულობა და ა.შ. „ღირსების“ მკვლელობებს მიმართავენ ხოლმე ინცესტის შემთხვევათა მისაჩქმალადაც. ყოველწლიურად მსოფლიოში დაახლოებით 5000 „ღირსების“ მკვლელობა ხდება. ფემიციდის ეს ფორმა განსაკუთრებით ახლო აღმოსავლეთსა და სამხრეთ აზიაშია გავრცელებული. (გ) მზითევთან დაკავშირებული ფემიციდი განსაკუთრებით სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიაშია გავრცელებული. ფემიციდის ამ ფორმას სიძის მშობლები სჩადიან და მისი მიზეზია პატარძლის მშობლების მიერ მიცემული მზითვით უკმაყოფილება. (დ) არაინტიმურია ფემიციდი, როცა მკვლელი არ არის მსხვერპლის ახლობელი, ნათესავი ან ნაცნობი.²

ადევნება – პირადად ან მესამე პირის მეშვეობით პირის, მისი ოჯახის წევრის ან ახლო ნათესავის უკანონო თვალთვალი ან არასასურველი კომუნიკაციის დამყარება ტელეფონის, ელექტრონული ან სხვა საშუალებით, ანდა ნებისმიერი სხვა განზრახვი ქმედება, რომელიც სისტემატურად ხორციელდება და იწვევს პირის ფსიქიკურ ტანჯვას ან/და პირის, მისი ოჯახის წევრის ან ახლო ნათესავის მიმართ ძალ-

¹ იმ ქვეყნების კანონმდებლობა, რომლებმაც ფემიციდის დანაშაულის კრიმინალიზაცია მოახდინეს, სხვადასხვანაირად განმარტავს აღნიშნულ დანაშაულს. მაგალითად, ბრაზილიის სისხლის სამართლის კოდექსის მიხედვით, ფემიციდი გულისხმობს ისეთ დანაშაულს, რომელიც მოიცავს ოჯახში ძალადობას, შეურაცხყოფას ან ქალთა მიმართ დისკრიმინაციას.

² World Health Organization. (2012). Understanding and Addressing Violence Against Women.

ადობის გამოყენების ან/და ქონების განადგურების საფუძველიან შიშს, რაც პირს ცხოვრების წესის მნიშვნელოვნად შეცვლას აიძულებს ან/და უქმნის მისი მნიშვნელოვნად შეცვლის რეალურ საჭიროებას (საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 151¹-ე მუხლი).

1. შესავალი

პრობლემის აღწერა

სამართლებრივი სისტემის რეფორმირება ქმნის მყარ საფუძველს გენდერული თანასწორობის, განსაკუთრებით, ქალთა უფლებების დასაცავად. არსებობს არაერთი მაგალითი იმისა, თუ როგორ იცვლება თანდათან ქალთა უფლებრივი მდგომარეობა საერთაშორისო, რეგიონულ და ეროვნულ დონეზე. ქალთა მიმართ ყველა ფორმის დისკრიმინაციის აღმოფხვრის შესახებ კონვენციის (CEDAW) მიღების შემდგომ საფუძველი ჩაეყარა ეროვნულ კონსტიტუციებში გენდერული ასპექტის გაჩენას. მსოფლიოს სახელმწიფოების მეოთხედის კონსტიტუციებით მოხდა ქალთა და მამაკაცთა თანასწორუფლებიანობის აღიარება, ხოლო სახელმწიფოთა 2/3-მა მიიღო სპეციალური კანონები ოჯახში ძალადობის წინააღმდეგ. ცვლილებები შეეხო სამართლებრივ აქტებსა და ადამიანის უფლებათა მექანიზმების სრულყოფას.

მიუხედავად იმისა, რომ გენდერული თანასწორობის საერთაშორისო და ეროვნულ დონეზე აღიარება განხორციელდა, პრობლემას დღემდე ამ უფლებათა დაცვის უზრუნველყოფა წარმოადგენს. გენდერული თანასწორობის მისაღწევად აუცილებელია ყველა ფორმის დისკრიმინაციის აღმოფხვრა და კონკრეტული ზომების მიღება ქალთა მდგომარეობის გასაუმჯობესებლად. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია გენდერული ნიშნით ჩადენილ დანაშაულთა ბუნების გამოკვლევა, მსხვერპლთა დაცვის ქმედითი მექანიზმების შექმნა და მართლმსაჯულების ხელმისაწვდომობის გაზრდა ქალებისა და გოგონებისთვის.

გენდერული ნიშნით ჩადენილ დანაშაულთა სპეციფიკის განხილვისას, ოჯახში ძალადობის, ოჯახური დანაშაულებისა და ქალთა მიმართ ძალადობის საქმეებზე დანაშაულის ჩადენის მოტივის დადგენა დანაშაულის სწორი კვალიფიკაციისა და ქმედების სიმძიმის შესაბამისი სასჯელის განსაზღვრის აუცილებელი წინაპირობას წარმოადგენს. დანაშაულის მოტივად გენდერული ნიშნის განსაზღვრის მიზნით, მნიშვნელოვანია, შეფასდეს, ქმედებაში იკვეთება თუ არა გენდერული დისკრიმინაცია, ქალის ქცევის კონტროლი, მის მიმართ მესაკუთრული დამოკიდებულება ან სხვა სახის გენდერული ძალადობა, რომელიც შეიძლება გამომდინარეობდეს ქალის გენდერულ როლზე არსებული სტერეოტიპული შეხედულებითა და პატრიარქალური დამოკიდებულებით.³

იმისათვის, რომ მოხდეს საქმეში გენდერული მოტივის გამოკვლევა, საგამოძიებო ორგანოებსა და სასამართლოს უნდა ჰქონდეთ ნათელი ხედვა, თუ რა უნდა იყოს მიჩნეული გენდერულ მოტივად.

თავიდანვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ გენდერი არის სოციალური სქესი, განსხვავება ქალსა და კაცს შორის, რომელიც განპირობებულია არა ბიოლოგიური, არამედ სოციალური მოცემულობით, ამა თუ იმ საზოგადოებაში კაცისა და ქალის როლის თავისებურებებით.⁴

ქალთა მიმართ ძალადობისა და ოჯახში ძალადობის წინააღმდეგ ბრძოლისა და პრევენციის შესახებ (სტამბოლის კონვენცია) ევროპის საბჭოს კონვენციის ნევრმა სახელმწიფოებმა აიღეს ვალდებულება, პოლიტიკის მნიშვნელოვან ნაწილად აქციონ და უზრუნველყონ ქალებისა და მამაკაცების თანასწორუფლებიანობა. კერძოდ, განისაზღვრა, „არ დაიშვას და აღიკვეთოს ყოველგვარი ძალადობა გენდერული ნიშნით ქალებსა და გოგონებზე“. გარდა ამისა, ევროკავშირის, ევროსაბჭოსა და ეუთოს ქვეყნებმა თავიანთ საკანონმდებლო აქტებში გენდერული ან/და სქესის ნიშანი ჩართეს, როგორც დისკრიმინაციისგან დაცული ნიშანი, ხოლო გენდერული ნიშნით ჩადენილი დანაშაულები სიძულვილის მოტივით ჩადენილი დანაშაულის ერთ-ერთ სახედ აღიარეს. ეუთოს ნევრმა სახელმწიფოებმა შეიმუშავეს სიძულვილის დანაშაულის განსაზღვრება, რომელიც შემდგომ აისახა ეუთოს მინისტრთა საბჭოს გადამწყვეტილებაში (ეუთო, 2012/№9/09).

სიძულვილის საფუძველზე ჩადენილი დანაშაული არის ისეთი დანაშაულებრივი ქმედება, რომლის მოტივსაც ცრურწმენა წარმოადგენს. სიძულვილის საფუძველზე ჩადენილი დანაშაული არ წარმოადგენს რაიმე კონკრეტულ დამოუკიდებელ სამართალდარღვევას, ის აღწერს ამ დანაშაულის მოტივის არსს.

სიძულვილის საფუძველზე ჩადენილი დანაშაული ითვლება სისხლის სამართლის დანაშაულად, თუკი ის ჩადენილია ქალთა მიმართ სტერეოტიპული დამოკიდებულების გამო. თუმცა, შეხედულება, თითქოს ამგვარი დანაშაულების ჩადენისას დამნაშავეს უნდა სძულდეს მსხვერპლი ან ის ჯგუფი, რომელსაც მსხვერპლი მიეკუთვნება, მცდარია. ამგვარ დანაშაულთა განსაზღვრისას, სიტყვა „სიძულვილი“ არ უნდა

³ საერთაშორისო სტანდარტების ასახვა ოჯახში ძალადობის საქმეებში. მ.კვაჭამე, ნ.ჯუღელი, ელ. ღვინჯილია. თბილისი 2018წ. გვ.52.

⁴ Gender Stereotyping as a Human rights Violation, OHCHR Commissioned Report, October 2013, p.9.

ალიკემბოდეს პირდაპირი მნიშვნელობით. უფრო მეტიც, ამან, შესაძლოა, შეცდომაში შეიყვანოს სამართალდამცავი სტრუქტურები და აღნიშნული ტერმინი განმარტონ იმგვარად, დამნაშავეს აუცილებლად უნდა სძულდეს მსხვერპლი ან ის ჯგუფი, რომელსაც მსხვერპლი მიეკუთვნება, რათა დანაშაული სიძულვილით მოტივირებულად მიიჩნეოდეს. ეს არ არის სწორი განმარტება. ის ფაქტორი, რომელიც ჩვეულებრივ დანაშაულებრივ ქმედებას სიძულვილით მოტივირებულ დანაშაულად აქცევს, არის დამნაშავის მიერ მსხვერპლის შერჩევა წინასწარგანწყობისა და შეუწყნარებლობის გამო იმ ჯგუფის მიმართ, რომელსაც მსხვერპლი მიეკუთვნება (ეს არ გამოორიცხავს „სიძულვილს“, როგორც ძლიერ ნეგატიურ ემოციას, მაგრამ აღნიშნულის მტკიცება არსებითად რთულია და, შესაბამისად, ვერ ექნება მკაცრად სამართლებრივი დატვირთვა).⁵

თავის მხრივ, განმაპირობებელი ფაქტორი არის ის, რომ დამნაშავეს ამოძრავებს ცრურწმენა, სტერეოტიპი, ის მიკერძოებულობის გამო ირჩევს სწორედ კონკრეტულ მსხვერპლს. ხშირად ასეთ დანაშაულებს „მიკერძოებული მოტივით ჩადენილ დანაშაულებს“, „მტრობის მოტივით ჩადენილ დანაშაულს“, „შეუწყნარებლობით ჩადენილ დანაშაულს“ ან „დისკრიმინაციულ დანაშაულს“ უწოდებენ. ამით ხაზს უსვამენ, რომ სიძულვილის საფუძველზე ჩადენილი დანაშაულები წარმოადგენს დისკრიმინაციის უკიდურეს ფორმას (www.osce.org/odihr/36426). საერთაშორისო ლიტერატურაში, სიძულვილით მოტივირებული დანაშაულის ნაცვლად, აგრეთვე გამოიყენება ცნება – „დისკრიმინაციული დანაშაული“, რომელიც ასევე მართებული ტერმინია და ხაზს უსვამს იმ ფაქტს, რომ ამგვარი დანაშაულები დისკრიმინაციის ექსტრემალურ ფორმას მიეკუთვნება. სხვადასხვა ქვეყნის კანონმდებლობა ამგვარი დანაშაულების დასაკვალიფიცირებლად სხვადასხვა ტერმინს იყენებს. მაგალითად, საქართველოში სისხლის სამართლის კანონმდებლობა „შეუწყნარებლობის მოტივზე“ მიუთითებს და, არსებითად, დანაშაულის მიმართ დამნაშავის სუბიექტურ/ემოციურ მიმართებას უსვამს ხაზს.⁶

მთავარი კითხვა შეუწყნარებლობით განპირობებული დანაშაულის განსაზღვრისას არის ის, თუ როგორ ხდება „წინასწარგანწყობის“ დეფინირება სისხლისსამართლებრივ კონტექსტში და, ასევე, რომელი „წინასწარგანწყობები“ ხდება სისხლის სამართლის კანონმდებლობის ყურადღების საგანი.⁷ ხშირად „წინასწარგანწყობა“ განმარტებულია, როგორც „მცდარ და ჯიუტ განზოგადებაზე დაფუძნებული ანტიპათია. მას შეიძლება ადამიანი გრძნობდეს ან გამოხატავდეს და შესაძლოა მიემართებოდეს ადამიანთა გარკვეულ ჯგუფს ან ცალკეულ ნევრებს, აღნიშნული ჯგუფის ნევრობის გამო.“

სტატისტიკის თანახმად, ყველა ზემოთ ჩამოთვლილი მოტივით ჩადენილი დანაშაულების მსხვერპლები ხშირად გენდერული ნიშნით არიან არჩეულნი – მათ უმრავლესობას ქალები წარმოადგენენ.

გენდერული მოტივით ჩადენილი დანაშაულების შესწავლა ცხადყოფს, რომ ქალები უფრო მეტად არიან ძალადობის მსხვერპლნი (განსაკუთრებით მკვლევლობების დროს), ვიდრე მამაკაცები. ქალ მსხვერპლთა უმეტესობა ძალადობას განიცდის ოჯახის ნევრების ან სექსუალური ჰარტინორების მხრიდან. UNODC-ის (გაეროს ნარკოტიკებისა და დანაშაულთან ბრძოლის ორგანიზაციის) მიერ ჩატარებულ კვლევებში მითითებულია, რომ ოჯახში ძალადობის და ფემიციდის შედეგად დაღუპულ ქალთა რიცხვი უფრო მეტია, ვიდრე ორგანიზებული დანაშაულის დროს დაღუპული ქალების რაოდენობა.⁸

კვლევის მიზანია გენდერული ნიშნით ჩადენილ დანაშაულთა თავისებურების შესწავლა, ამ დანაშაულების გამოძიების მეთოდების გაცნობა და საერთაშორისო დონეზე კარგი პრაქტიკის განზოგადება.

ოჯახში ძალადობის, ოჯახური დანაშაულებისა და ქალთა მიმართ ძალადობის საქმეებზე დანაშაულის ჩადენის მოტივის დადგენა დანაშაულის სწორი კვალიფიკაციისა და ქმედების სიმძიმის შესაბამისი სასჯელის განსაზღვრის აუცილებელ წინაპირობას წარმოადგენს. დანაშაულის მოტივად გენდერული ნიშნის განსაზღვრის მიზნით, მნიშვნელოვანია, შეფასდეს, ქმედებაში იკვეთება თუ არა გენდერული დისკრიმინაცია, ქალის ქცევის კონტროლი, მის მიმართ მესაკუთრული დამოკიდებულება ან სხვა სახის გენდერული ძალადობა, რომელიც შეიძლება გამომდინარეობდეს ქალის გენდერულ როლზე არსებული სტერეოტიპული შეხედულებითა და პატრიარქალური დამოკიდებულებით.

იმისათვის, რომ მოხდეს სისხლის სამართლის საქმეში გენდერული მოტივის გამოკვეთა, საგამოძიებო ორგანოებს და სასამართლოს უნდა ჰქონდეს ნათელი ხედვა, თუ რა უნდა იყოს მიჩნეული გენდერულ დანაშაულად. გენდერული მოტივის გამოკვეთა სირთულეს წარმოადგენს გამოძიების მიმდინარეობისას.

⁵ სექსუალური ორიენტაციისა და გენდერული იდენტობის საფუძველზე ჩადენილი დანაშაულების გამოძიებისა და პრევენციის შესახებ ოპერაციული სახელმძღვანელო დოკუმენტი.2017 წ. www.emc.org

⁶ სექსუალური ორიენტაციისა და გენდერული იდენტობის საფუძველზე ჩადენილი დანაშაულების გამოძიებისა და პრევენციის შესახებ ოპერაციული სახელმძღვანელო დოკუმენტი.2017 წ. www.emc.org

⁷ Mark Austin Walters „A General Theories of Hate crime? Strain, doing difference and self control“, Springer, 2010.

⁸ UNODC, “International classification of crime for statistical purposes: version 1.0” (March 2015). www.unodc.org/documents/data-and-analysis/statistics/crime/ICCS/ICCS_final-2015-March12_FINAL.pdf.

კვლევის მეთოდოლოგია

შედარებითი ანალიზის, აღწერილობითი და სისტემური მეთოდების გამოყენებით შესაძლებელი გახდა საერთაშორისო ორგანიზაციების მიერ შემუშავებული საერთაშორისო სტანდარტებისა და რეკომენდაციების შეჯერება, გენდერული ნიშნით დისკრიმინაციული მოტივით ჩადენილი დანაშაულის გამოძიების მეთოდებისა და სხვადასხვა ქვეყნის კანონმდებლობის ანალიზი. ნაშრომში ნამსჯელია სასამართლო პრაქტიკის მონაცემებზე და შესწავლილია უცხო ქვეყნების საუკეთესო პრაქტიკა. ამასთან, უხვად არის გამოყენებული ქართული და უცხოენოვანი კვლევები და აღნიშნულ თემასთან დაკავშირებული სხვადასხვა ქვეყნის კანონმდებლობა.

დოკუმენტი გენდერული ნიშნით ჩადენილი დანაშაულების გამოძიების სტანდარტების განხილვისას, არსებითად, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოსა და ეროვნული კანონმდებლობით დადგენილ სტანდარტებს ეფუძნება. დოკუმენტში გამოყენებულია სხვადასხვა საერთაშორისო და ეროვნული მექანიზმის მიერ გაცემული რეკომენდაციები, გაანალიზებულია გენდერული ნიშნით მოტივირებულ დანაშაულებთან ბრძოლის კუთხით სხვადასხვა ქვეყნის საუკეთესო გამოცდილება.

კვლევაში არ არის შესწავლილი ტრეფიკინგი, ადრეული ქორწინების იძულება და სხვა.

კვლევას საფუძვლად უდევს გაეროს, ევროპის საბჭოს, ევროკავშირის დოკუმენტები ქალთა მიმართ ძალადობის საკითხებზე, ასევე, ევროპის კავშირის წევრი ქვეყნების კანონმდებლობა.

ნაშრომი ეფუძნება უცხოურ და საქართველოში სხვადასხვა ავტორის მიერ განხორციელებულ კვლევებს.

1.1. გენდერული მოტივით ჩადენილი დანაშაულების არსი

მიუხედავად საერთაშორისო ძალისხმევებისა და მთელი რიგი საერთაშორისო აქტების მიღებისა, როგორც უნივერსალურ, ისე რეგიონულ დონეზე, გენდერული მოტივით ჩადენილი დანაშაულები ისევ ერთ-ერთ გადაუჭრელ პრობლემად რჩება.

აღნიშნული მოტივით ჩადენილი დანაშაულის გამოვლენის და მასთან ბრძოლის სირთულეს ისიც წარმოადგენს, რომ გენდერული მოტივით ჩადენილი დანაშაულები სიძულვილით ჩადენილი დანაშაულების ერთ-ერთ სახეს წარმოადგენს. სიძულვილით ჩადენილი დანაშაულები კი საკმაოდ რთული გამოსაძიებელია. მით უფრო, რომ სიძულვილი წარმოადგენს მოტივს, რომელიც ვლინდება კანონით აკრძალულ კონკრეტულ ქმედებებში.

გენდერული დანაშაული არის დანაშაული, რომელიც ჩადენილია კონკრეტული სქესის წინააღმდეგ. კონკრეტული სქესის მიმართ კუთვნილება არის ის ლაკმუსი, რომელიც განაპირობებს დანაშაულის ჩადენას. გენდერული დანაშაული შეიძლება შეიცავდეს გაუპატიურებას, ოჯახში ძალადობას, ქალის გენიტალიების დასახიჩრებას, იძულებითი პროსტიტუციის და იძულებითი ორსულობის შემთხვევებს, იძულებით ქორწინებას, ტრეფიკინგს. ხშირია გენდერული დანაშაული – ჩადენილი შეიარაღებული კონფლიქტის, პოლიტიკური არეულობის ან არასტაბილურობის დროს.

ზოგჯერ „სქესი“ და „გენდერი“ გამოიყენება, როგორც სინონიმები, მიუხედავად იმისა, რომ ეს იდენტური ცნებები არ არის. სქესს განმარტავენ, როგორც „ბიოლოგიურ ან ანატომიურ განსხვავებას ქალებსა და მამაკაცებს შორის“, მაშინ როცა გენდერი გულისხმობს „მამაკაცთა და ქალთა შორის არსებულ ფსიქოლოგიურ, სოციალურ და კულტურულ განსხვავებებს“. დანაშაული, რომლის დროსაც დამნაშავე მსხვერპლს ირჩევს სქესის მიხედვით ან იმიტომ, რომ მსხვერპლის ქცევა შეურაცხყოფს საზოგადოებაში მიღებულ წარმოდგენებს, არის სიძულვილის საფუძველზე ჩადენილი დანაშაული, რომელსაც საფუძვლად უდევს გენდერული სტერეოტიპი.⁹

როგორც ზემოთქმულიდან ჩანს, გენდერული ნიშნით ჩადენილ დანაშაულთან ბრძოლა, დანაშაულების გამოძიება, დამნაშავის პასუხისგებაში მიცემა, მსხვერპლებთან მუშაობა და მათი დაცვა საკმაოდ დიდ პრობლემას წარმოადგენს. ყველა სპეციფიკური ნიშნის გამოვლენა, შესწავლა და ანალიზი ხელს შეუწყობს სამართალდამცავ ორგანოებს, მოსამართლეებს, პროკურორებსა და ადვოკატებს, ეფექტურად შეასრულონ მათზე დაკისრებული მოვალეობები. მათ შესაბამის მომზადებას უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება.

ქალთა მიმართ ძალადობისა და ოჯახში ძალადობის პრევენციისა და აღკვეთის შესახებ ევროპის საბჭოს კონვენციის (შემდეგში სტამბოლის კონვენციის) მიზნებისთვის „გენდერული“ გულისხმობს სოციალურად დაკავშირებულ როლებს, ქცევას, საქმიანობას და მახასიათებლებს, რომლებსაც მოცემული საზოგადოება ქალისა და მამაკაცისთვის შესაფერისად მიიჩნევს. „ქალთა მიმართ ძალადობა გენდერული

⁹ Prosecuting Hate Crimes. A Practical Guide. OSCE. (ODIHR). 2014.

ნიშნით“ გულისხმობს ქალის წინააღმდეგ მიმართულ ძალადობას იმის გამო, რომ ის ქალია ან ძალადობას, რომელიც არათანაზომიერად უარყოფით ზემოქმედებას ახდენს ქალებზე.¹⁰

სტამბოლის კონვენციის წევრმა სახელმწიფოებმა აიღეს ვალდებულება, პოლიტიკის მნიშვნელოვან ნაწილად აქციონ და უზრუნველყონ ქალებისა და მამაკაცების თანასწორუფლებიანობა. კერძოდ, განისაზღვრა, „არ დაიშვას და აღკვეთილი იყოს ყოველგვარი ძალადობა გენდერული ნიშნით ქალებსა და გოგონებზე“. გარდა ამისა, ევროკავშირის, ევროსაბჭოსა და ეუთოს ქვეყნებმა გენდერული ან/და სქესის ნიშანი ჩართეს, როგორც დაცული ნიშანი თავიანთ საკანონმდებლო აქტებში, რომლებიც მიმართულია სიძულვილის მოტივით ჩადენილი დანაშაულის წინააღმდეგ.

სტამბოლის კონვენციის თანახმად: ა) „ქალთა წინააღმდეგ განხორციელებული ძალადობა“ გაგებულია, როგორც ადამიანის უფლებების დარღვევა, ქალთა წინააღმდეგ მიმართული დისკრიმინაციის ფორმა და გულისხმობს გენდერულ საფუძველზე ჩადენილი ძალადობის ყველა იმ აქტს, რომელსაც შედეგად მოაქვს ან, სავარაუდოდ, შედეგად შეიძლება მოიტანოს ქალების მიმართ მიყენებული ფიზიკური, სქესობრივი, ფსიქოლოგიური ან ეკონომიკური ზიანი ან ტანჯვა. ასევე გულისხმობს ასეთი აქტების ჩადენის მუქარას, ძალდატანებას ან თავისუფლების თვითნებურ ხელყოფას, ხდება ეს საზოგადოებაში თუ პირად ცხოვრებაში; ბ) „გენდერი“ ნიშნავს სოციალურად კონსტრუირებულ როლებს, ქცევას, საქმიანობას ან მახასიათებლებს, რომლებსაც მოცემული საზოგადოება მიიჩნევს ქალის ან კაცის მახასიათებლად; გ) „ქალების წინააღმდეგ გენდერულ საფუძველზე ჩადენილი ძალადობა“ ნიშნავს ქალის წინააღმდეგ მიმართულ ძალადობას იმის გამო, რომ ის ქალია, ან იმას, რაც გავლენას ახდენს ქალებზე არათანაზომიერად. დანაშაული, რომლის დროსაც დამნაშავე მსხვერპლს ირჩევს სქესის მიხედვით ან იმიტომ, რომ მსხვერპლის ქცევა შეურაცხყოფს საზოგადოებაში მიღებულ წარმოდგენებს, სიძულვილის საფუძველზე ჩადენილ დანაშაულს წარმოადგენს, რომელსაც ქვაკუთხედად უდევს გენდერული სტერეოტიპი.¹¹

იმის გასარკვევად, ხომ არ იყო დანაშაული ჩადენილი გენდერული დისკრიმინაციის მოტივით, უნდა დადგინდეს, მოძალადის დანაშაულებრივი¹² ქმედება განპირობებულია თუ არა გენდერული სტერეოტიპების გავლენით.¹³ გენდერული სტერეოტიპია ქალისა და მამაკაცის მსგავსი ქცევის რადიკალურად განსხვავებული შეფასება და მათი მსგავსი ქცევის არათანაზომიერად გაკიცხვა. გენდერული სტერეოტიპები შეიძლება დაიყოს შემდეგ კატეგორიებად:¹⁴

სქესობრივი სტერეოტიპები – ზოგადი შეხედულება ქალისა და მამაკაცის ფიზიკური, მათ შორის ბიოლოგიური, ემოციური მახასიათებლებისა და შემეცნებითი შესაძლებლობების შესახებ (მაგალითად, ქალები ხშირად იცყუებიან);

სექსუალური ხასიათის სტერეოტიპები – ზოგადი შეხედულება ქალისა და მამაკაცის სექსუალურ თავისებურებებთან დაკავშირებით;

სქესის ნიშნით როლების სტერეოტიპები – შეხედულება მამაკაცისა და ქალის როლებთან დაკავშირებით (მაგალითად, ქალებმა უნდა იზრუნონ ბავშვებზე, ხოლო მამაკაცები არიან ოჯახის მეთაურები).¹⁵

რა იგულისხმება გენდერის ნიშნით ჩადენილ დანაშაულში?

გენდერის ნიშნით ჩადენილი დანაშაული არის ქალის მიმართ ჩადენილი დანაშაულებრივი ქმედება:

- მკვლელობა;
- გაუპატიურება;
- ქალზე ძალადობა;
- ოჯახში ძალადობა და ა.შ. აღნიშნული კავშირშია ქალის მიმართ გენდერულ ძალადობასთან, დისკრიმინაციასთან, რაც გამოიხატება ქალზე უფლებების ქონის სურვილით, ქალთან შედარებით უპირატესი მდგომარეობით, ქალის მიმართ მესაკუთრული დამოკიდებულებით, მისი ქცევის კონტროლით ან გენდერთან დაკავშირებული სხვა მიზეზით. ასევე, ქალის თვითმკვლელობამდე მიყვანა ზემოაღნიშნული მიზეზებით.

¹⁰ იხ. <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/3789678>.

¹¹ Hate Crime Laws - A Practical Guide. A practical tool in setting effective legislation to counter hate crime. ODIHR. 2009.

¹² სექსუალური ორიენტაციისა და გენდერული იდენტობის საფუძველზე ჩადენილი დანაშაულების გამოძიებისა და პრევენციის შესახებ ოპერაციული სახელმძღვანელო დოკუმენტი, 2017წ. გვ.53. www.emc.org.ge.

¹³ პრაქტიკული სახელმძღვანელო მოსამართლეებისა და პროკურორებისთვის მართლმსაჯულებისადმი ქალთა ხელმისაწვდომობის საგარანტიოდ, ევროკავშირისა და ევროპის საბჭოს ერთობლივი პროექტი - მართლმსაჯულებისადმი ქალთა ხელმისაწვდომობის გაუმჯობესება აღმოსავლეთ პარტნიორობის ხუთ ქვეყანაში, 2015-2016, გვ.41.

¹⁴ Training manual for judges and Prosecutors on Ensuring Women's Access to Justice, partnership for Good Governance, September, 2017, p.23.

¹⁵ მ.კვაჭამე, ნ.ჟულელი, ელ. ღვინჯილია. ციტ. ნაშრ. გვ.10.

ქალებზე ძალადობისა და ოჯახში ძალადობის წინააღმდეგ ევროპის საბჭოს კონვენციის (სტამბოლის კონვენცია) მიხედვით, სისხლის სამართლებრივი დევნის ან სხვა სამართლებრივი სანქციის ამოქმედების საფუძველი შეიძლება გახდეს ისეთი ქმედებები, როგორცაა:

- ოჯახში ძალადობა (ფიზიკური, სქესობრივი, ფსიქოლოგიური თუ ეკონომიკური ძალადობა);
- დევნა (აკვიტებული დევნა/გადაკიდება); სექსუალური ძალადობა, გაუპატიურების ჩათვლით; სქესობრივი შევიწროება;
- იძულებითი ქორწინება;
- ქალის გენიტალიების დასახიჩრება;
- იძულებითი აბორტი და იძულებითი სტერილიზაცია.

ამდენად, ქალთა მიმართ ძალადობის ყველა ფაქტზე უნდა დადგინდეს დანაშაულის მოტივი – ხომ არ იყო ქალის გააქტიურებული როლისა ან ტრადიციების სანაწინააღმდეგო ქცევისადმი მოძალადის აგრესიული დამოკიდებულება. სხენებული მოტივის გამოკვეთის მიზნით ყურადღება უნდა გამახვილდეს დამნაშავე-ის მიერ გამოთქმულ შეურაცხმყოფელ გამონათქვამებზე, რომლებიც დაზარალებულის რეპუტაციას ეჭვქვეშ აყენებს, აუგად იხსენიებს მის სქესს, ყურადღებას ამახვილებს მის ფუნქციებსა და ტრადიციულ როლზე საზოგადოებასა და ოჯახში და ა.შ.¹⁶

სტატისტიკური მონაცემები¹⁷ ცხადყოფს, რომ ოჯახში ძალადობის მსხვერპლები ძირითადად ქალები არიან და ძალადობის განხორციელება კავშირშია მათ სქესთან. აქედან გამომდინარე, „სტამბოლის კონვენცია“ წევრი სახელმწიფოებისგან ითხოვს ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის აკრძალვას, მათ შორის – სანქციების გამოყენებით. გაეროს ქალთა წინააღმდეგ დისკრიმინაციის კომიტეტმა (CEDAW) საქმეზე „X და Y საქართველოს წინააღმდეგ“ დაადგინა „ქალთა წინააღმდეგ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ“ კონვენციის დარღვევა და მიუთითა, რომ მოცემულ შემთხვევაში ძალადობის მსხვერპლი ქალის მიმართ სახელმწიფომ ვერ შეასრულა დაკისრებული ვალდებულება, გაეტარებინა შესაბამისი საკანონმდებლო და სხვა სახის ღონისძიებები, მათ შორის, სანქციები, რომლებიც აკრძალავდა ქალთა წინააღმდეგ ძალადობას, როგორც ქალთა წინააღმდეგ დისკრიმინაციის ერთ-ერთ ფორმას.¹⁸

2. ქალთა მიმართ ძალადობის წინააღმდეგ ბრძოლის საერთაშორისო აქტები

ქალის მიმართ ძალადობა – იქნება ეს ფიზიკური თუ ფსიქოლოგიური ძალადობა, სექსუალური შევიწროება, ქორწინების იძულება, გენიტალიების მუტილაცია – არ წარმოადგენს შემთხვევით ფაქტს, უბედურ შემთხვევას ან იზოლირებულ ძალადობას. ქალების მიმართ ძალადობა კულტურის ნაწილია, რომელიც შემწყნარებლურია ქალთა დისკრიმინაციისადმი. ქალთა მიმართ ძალადობის დისკრიმინაციის ფორმად და ადამიანის უფლებათა დარღვევად აღიარება უკავშირდება ქალთა უფლებების გლობალურ მოძრაობას, რომელმაც საერთაშორისო დონეზე სახელი გაითქვა 1990-იანი წლებიდან. ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ კომიტეტი (CEDAW) იყო საერთაშორისო დონეზე პირველი ორგანო, რომელმაც ქალთა მიმართ ძალადობა დისკრიმინაციის ფორმად აღიარა. 1993 წელს კი, გაეროს გენერალურმა ასამბლეამ მიიღო დეკლარაცია ქალთა მიმართ ძალადობის აღმოფხვრის შესახებ (DEVAW), რომელიც განმარტავს ძალადობის ფორმებს და კონტექსტს, რომელშიც ძირითადად ის ხდება.¹⁹ პირველი რეგიონული კონვენცია ქალთა მიმართ ძალადობასთან დაკავშირებით არის ინტერ-ამერიკული კონვენცია ქალთა მიმართ ძალადობის თავიდან აცილების, დასჯისა და აღკვეთის შესახებ (Bellem Do Para კონვენცია, 1994), რომლის პრეამბულაში ქალთა მიმართ ძალადობა ადამიანის უფლებათა დარღვევად არის მიჩნეული. მეორე რეგიონულ ხელშეკრულებას წარმოადგენს ადამიანისა და ხალხთა უფლებების აფრიკული ქარტიის ოქმი აფრიკაში ქალის უფლებების შესახებ (მიღებულია 2003 წელს). აღნიშნული ოქმი ქალის მიმართ ძალადობის აღმოფხვრას ცხოვრების ყველა ასპექტში ქალთა უფლებრივი მდგომარეობის გაუმჯობესების წინაპირობად განიხილავს. ევროპის საბჭოს კონვენცია ქალებზე ძალადობისა და ოჯახში ძალადობის წინააღმდეგ ბრძოლის და პრევენციის შესახებ (სტამბოლის კონვენცია) არის მესამე რეგიონული ხელშეკრულება, რომელიც მის წინამორბედ ინსტრუმენტებს ეფუძნება და ქალთა ძალადობის წინააღმდეგ ბრძოლის საერთაშორისო სამართლის ჩარჩო ახალ ეტაპზე გადაჰყავს. იგი სავალდებულო ძალის დოკუმენტია, რომელიც ქალთა მიმართ ძალადობის დეფინიციას იძლევა და

¹⁶ პრაქტიკული სახელმძღვანელო მოსამართლეებისა და პროკურორებისთვის მართლმსაჯულებისადმი ქალთა ხელმისაწვდომობის საგარანტიოდ, ევროკავშირისა და ევროპის საბჭოს ერთობლივი პროექტი - მართლმსაჯულებისადმი ქალთა ხელმისაწვდომობის გაუმჯობესება აღმოსავლეთ პარტნიორობის ხუთ ქვეყანაში, 2015-2016 წელი, გვ. 42.

¹⁷ Training Manual General Part_Women's Access to Justice. 2017. OGP. P.9.

¹⁸ იხ. <http://www.supremecourt.ge/files/upload-file/pdf/saertashoriso-kvlevebii7.pdf> გვ. 32.

¹⁹ Council of Europe, Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence Against Women and Domestic Violence - Istanbul Convention - A global tool to prevent and combat violence against women and girls - SAFE FROM FEAR, SAFE FROM VIOLENCE. გვ. 1.

განსაზღვრავს მას, როგორც ადამიანის უფლებათა დარღვევას და დისკრიმინაციის ფორმას.²⁰

ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ კონვენცია და სამი რეგიონული ხელშეკრულება ერთად წარმოადგენს გლობალურ საერთაშორისო სამართლის ჩარჩოს, რომელიც მიმართულია ქალთა მიმართ ძალადობის წინააღმდეგ სტრატეგიული და ეფექტური ბრძოლისკენ.

2.1. ადამიანის უფლებათა დაცვის უნივერსალური სისტემა – გაეროს კონვენცია ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ (CEDAW)

კონვენცია ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ ერთ-ერთი ყველაზე მძლავრი დოკუმენტია ქალთა თანასწორობის მისაღწევად. კონვენციის არსი გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მიზნებს ეფუძნება, რაც გულისხმობს ადამიანის ფუნდამენტური უფლებებისა და ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის მიმართ რწმენის განმტკიცებას.²¹

CEDAW ქალთა მიმართ დისკრიმინაციას შემდეგნაირად განმარტავს: „ამ კონვენციის მიზნებისთვის ცნება „დისკრიმინაცია ქალთა მიმართ“ ნიშნავს ნებისმიერ განსხვავებას, გამონაკლისობას ან შეზღუდვას სქესის ნიშნით, რომელიც ლახავს ან არარად აქცევს პოლიტიკურ, ეკონომიკურ, სოციალურ, კულტურულ, მოქალაქეობრივ ან სხვა რაიმე სფეროში კაცთა და ქალთა თანასწორუფლებიანობის საფუძველზე ქალთა მიერ, მათი ოჯახური მდგომარეობის მიუხედავად, ადამიანის უფლებებისა და ძირითადი თავისუფლებების აღიარებას, სარგებლობასა და განხორციელებას.²² ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართალი დიდი ხნის მანძილზე დუმდა გენდერულად მოტივირებული ძალადობის საკითხთან დაკავშირებით და მას ადამიანის უფლებათა სამართლის დარღვევად არ განიხილავდა. ამით არის განპირობებული ის ფაქტი, რომ კონვენცია (CEDAW) არ შეიცავს დებულებას გენდერული ძალადობის შესახებ. აღნიშნული მიდგომა მოგვიანებით შეიცვალა, რაც აისახა 1992 წელს CEDAW კომიტეტის მიერ გამოცემულ ზოგად რეკომენდაციაში No.19. რეკომენდაციის განმარტებაში CEDAW კომიტეტმა აღნიშნა, რომ კონვენციის პირველი მუხლი, რომელიც განსაზღვრავს ქალთა მიმართ დისკრიმინაციას, მოიცავს გენდერული ნიშნით ძალადობას. კომიტეტის განმარტებით, გენდერული ნიშნით ძალადობა არის დისკრიმინაციის ფორმა, რომელიც სერიოზულად აფერხებს ქალის შესაძლებლობას, ისარგებლოს უფლებებითა და თავისუფლებებით კაცთან თანასწორობის საფუძველზე. ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის კომიტეტი მიუთითებს მჭიდრო კავშირზე ქალთა დისკრიმინაციას, გენდერულ ძალადობასა და ადამიანის უფლებათა და ფუნდამენტურ თავისუფლებათა დარღვევას შორის. შესაბამისად, გენდერული ნიშნით ძალადობა წარმოადგენს ქალთა უფლებების პირდაპირ დარღვევას და ხელს უშლის მათ, სრულად ისარგებლონ მთელი რიგი სამოქალაქო, პოლიტიკური, ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებებით.²³

ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ კონვენციის (CEDAW) მე-2 მუხლი მხარე სახელმწიფოებისგან მოითხოვს, „ყველა შესატყვისი საშუალებით დაუყოვნებლივ განახორციელონ ქალის დისკრიმინაციის აღმოფხვრის პოლიტიკა“. აღნიშნული გულისხმობს არა მხოლოდ სახელმწიფოების ნეგატიურ ვალდებულებას – თავი შეიკავონ ქალთა მიმართ ყოველგვარი დისკრიმინაციული მოქმედების ან პრაქტიკისგან და სახელმწიფო ორგანოებისა და დაწესებულებების მოქმედება ამ ვალდებულების შესაბამისად განსაზღვრონ, არამედ, ასევე, მათ პოზიტიურ ვალდებულებას – „მიიღონ ყველა საჭირო ზომა იმ მოქმედი კანონების, დადგენილებების, ჩვეულებებისა და პრაქტიკის შესაცვლელად ან გასაუქმებლად, რომლებიც ქალის დისკრიმინაციას აწესებს“. საერთაშორისო დონეზე, გაეროს ფარგლებში ქალთა მიმართ ძალადობის აღმოფხვრისკენ მიმართულ შეთანხმებებს/დოკუმენტებს შორის მნიშვნელოვანია ასევე ქალთა მიმართ ძალადობის აღმოფხვრის შესახებ დეკლარაცია. იგი ქალთა მიმართ ძალადობას განმარტავს, როგორც გენდერზე დაფუძნებულ ნებისმიერ ძალადობრივ ქმედებას, რომლის შედეგიც არის ან იქნება ქალისთვის მიყენებული ფიზიკური, სქესობრივი ან ფსიქოლოგიური ზიანი ან ტანჯვა, მათ შორის, მსგავსი ქმედებების მუქარა, იძულება ან თავისუფლების უკანონო შეზღუდვა, როგორც საჯარო, ისე კერძო სფეროში.²⁴

ასევე, მნიშვნელოვანია, აღინიშნოს ქალთა მიმართ ძალადობის საკითხებზე გაეროს სპეციალური მომხსენებლის ანგარიში. ქალთა მიმართ ძალადობის მეორე სპეციალურმა მომხსენებელმა 2006 წლის ანგარიშში ხაზი გაუსვა, რომ სახელმწიფოს პოზიტიური ვალდებულების სტანდარტი ძირითადად ფოკუსირებას ახდენდა ქალის მიმართ ძალადობაზე, როგორც განცალკევებულ ქმედებაზე და მხედველობაში

²⁰ საქართველომ სტამბოლის კონვენციას ხელი 2014 წელს მოაწერა, თუმცა, მისი რატიფიცირება ჯერ არ მომხდარა.

²¹ <http://www.nplg.gov.ge/sdl/cgi-bin/library.exe?e=d-01000-00---off-0samartal--00-1---0-10-0---0---0direct-10---4-----0-1l-11-ka-50---20-about---00-3-1-00-0-0-11-1-0utfZz-8-00&a=d&c=samartal&cl=CL2.14&d=HASHC7e793ed0e3479630a3d0a>

²² ქალის მიმართ ყველა ფორმის დისკრიმინაციის აღმოფხვრის შესახებ კონვენცია, 1979 წლის 18 დეკემბერი, მუხლი 1.

²³ დისკრიმინაციის აკრძალვა საერთაშორისო სამართალში, სახელმძღვანელო პრაქტიკოსებისთვის. In: *Intrights Publ.* 2011 წ. გვ. 228.

²⁴ გაეროს გენერალური ასამბლეა, რეზოლუცია A/RES/48/104, 1993 წლის 20 დეკემბერი.

არ იღებდა კავშირს ძალადობასა და სხვა უფლებების დარღვევას შორის, თანასწორობისა და დისკრიმინაციის აკრძალვის ზოგად პრინციპებს.²⁵ გაეროს გენერალურმა ასამბლეამ მიუწოდა ნევრ ქვეყნებს, მიეღოთ სათანადო ზომები (მათ შორის – პრევენციული), შეემუშავებინათ შესაბამისი კანონმდებლობა და განხორციელებინათ მათი იმპლემენტაცია გოგონებისა და ქალების გენდერული ნიშნით მკვლევრობებთან დაკავშირებით, ამასთან, პერიოდულად გადაეხედათ აღნიშნული ღონისძიებებისთვის მათი გაუმჯობესების მიზნით.²⁶ გაეროს ადამიანის უფლებათა კომისიამ ასევე ნათლად აღიარა კავშირი გენდერული ნიშნით ძალადობასა და დისკრიმინაციას შორის რეზოლუცია 2003/45-ით, რომლის თანახმადაც, ქალის მიმართ ნებისმიერი ფორმის ძალადობას ადგილი აქვს ქალის *de jure* და *de facto* დისკრიმინაციის კონტექსტში, რასაც ამდაფრებს დაბრკოლებები სახელმწიფოს მხრიდან სამართლებრივი დაცვის საშუალებების მიღების კუთხით.²⁷

გლობალურ დონეზე შეემუშავებულია მთელი რიგი რეკომენდაციები, რომლებიც ეხება ქალთა მიმართ ძალადობის წინააღმდეგ ბრძოლაში სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების როლის განსაზღვრას, კერძოდ: ადამიანის უფლებათა უმაღლესი კომისარიატის მიერ შეემუშავებული სახელმძღვანელო „პოლიციის მიერ ქალთა მიმართ ძალადობის აღმოფხვრის რეაგირების ეფექტური ზომების შესახებ“;²⁸ ცნობარი „ქალთა მიმართ ძალადობის თავიდან აცილების და სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების ზომების გაძლიერების შესახებ“²⁹ და სხვა.

2.2. ადამიანის უფლებათა დაცვის რეგიონული სისტემა – ევროპული სტანდარტები

გენდერული თანასწორობა 1990 წლებიდან ევროპის საბჭოს დღის წესრიგში მოწინავე ადგილს იკავებს. 1993 წელს ევროპის საბჭოს მესამე მინისტრიალის კონფერენცია საზოგადოებაში ქალთა მიმართ ძალადობის აღმოფხვრის სტრატეგიებს დაეთმო, რომლის შედეგადაც ქალთა მიმართ ძალადობის აღმოფხვრის სამოქმედო გეგმა შეემუშავდა.³⁰ ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი დოკუმენტის მიღება ქალთა მიმართ ძალადობის წინააღმდეგ ბრძოლის კუთხით მოხდა 2002 წელს, როდესაც ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტმა გამოსცა რეკომენდაცია Rec(2002)5. აღნიშნული რეკომენდაცია წარმოადგენს პირველ საერთაშორისო ინსტრუმენტს, რომელმაც განსაზღვრა ქალთა მიმართ ძალადობის გლობალური სტრატეგია, მოიცვა გენდერული ძალადობის ყველა ფორმა და შეიმუშავა მონიტორინგის განხორციელების ჩარჩო.³¹ მნიშვნელოვანი იყო სახელმწიფო მეთაურების მესამე სამიტი, რომელიც 2005 წელს ვარშავაში გაიმართა. აღნიშნულ სამიტზე სახელმწიფოს წარმომადგენლებმა მიიღეს გადაწყვეტილება, განხორციელებინათ ფართომასშტაბიანი კამპანია ქალთა მიმართ ძალადობის აღმოფხვრის მიმართულებით.³² კამპანიის განხორციელებაზე პასუხისმგებელმა სამუშაო ჯგუფმა (Task Force to Combat Violence against Women) თავის საბოლოო ანგარიშში, რომელიც დაეთმო კამპანიის შედეგების ანალიზს და შესაბამის რეკომენდაციებს, ერთ-ერთ რეკომენდაციად განსაზღვრა სპეციალური კომიტეტის – Ad Hoc Committee on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence – შექმნა. კომიტეტის ერთ-ერთი მთავარი მიზანი, რეკომენდაციების შესაბამისად, იყო ევროპის საბჭოს ნევრი სახელმწიფოებისთვის შესასრულებლად სავალდებულო ხასიათის ხელშეკრულების მომზადება. სწორედ აღნიშნული ჩაყარა საფუძვლად სტამბოლის კონვენციას.³³

ევროპის საბჭოს კონვენცია ქალთა მიმართ ძალადობისა და ოჯახში ძალადობის წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ (სტამბოლის კონვენცია) ქალთა მიმართ ძალადობის აღმოფხვრის სფეროში უმნიშვნელოვანეს დოკუმენტს წარმოადგენს. კონვენცია ქალთა მიმართ ძალადობას აღიარებს ადამიანის უფლებების დარღვევად და დისკრიმინაციის ფორმად. ეს იმას ნიშნავს, რომ სახელმწიფოებს პასუხისმგებლობა დაეკისრებათ, თუ ისინი ამგვარ ძალადობაზე ადეკვატურ რეაგირებას არ მოახდენენ.³⁴

აღნიშნული კონვენცია ხელმოწერებისთვის 2011 წლის 11 მაისს გაიხსნა, ძალაში კი 2014 წლის 1-ლ აგ-

²⁵ ქალთა მიმართ ძალადობის საკითხებზე მეორე სპეციალური მომხსენებელი, 2006 წლის ანგარიში, E/CN.4/2006/61, პარაგრაფი 19.

²⁶ გაეროს გენერალური ასამბლეა, რეზოლუცია A/RES/68/191, 2013 წლის 18 დეკემბერი, პარაგრაფი 3.

²⁷ გაეროს ადამიანის უფლებათა კომისია, რეზოლუცია 2003/45.

²⁸ www.unodc.org/documents/justice-and-prisonreform/Handbook_on_Effective_police_responses_to_violence_against_women_English.pdf.

²⁹ www.unodc.org/documents/justice-and-prisonreform/Strengthening_Crime_Prevention_and_Criminal_Justice_Responses_to_Violence_against_Women.pdf

³⁰ მინისტრთა მესამე კონფერენციის ანგარიში <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/>

³¹ რეკომენდაციის ოფიციალური ტექსტი ინგლისურ ენაზე შეგიძლიათ იხილოთ ევროპის საბჭოს ვებგვერდზე: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=280915>.

³² ევროპის საბჭოს ნევრი სახელმწიფოების მეთაურების მესამე სამიტზე მიღებული სამოქმედო გეგმა <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&Ref=ActionPlan2005&Language=lanEnglish&Ver=original&direct=true>.

³³ სამუშაო ჯგუფის მიერ მომზადებული საბოლოო ანგარიში ქალთა მიმართ ძალადობის და ოჯახში ძალადობის აღმოფხვრის საკითხებთან დაკავშირებით. http://www.coe.int/t/dg2/equality/domesticviolencecampaign/Source/final_Activity_report.pdf

³⁴ ევროპის საბჭოს კონვენცია ქალებზე ძალადობისა და ოჯახში ძალადობის წინააღმდეგ, სტამბული, 2011 წ. მუხლი 3.

ვისტოს შევიდა. საქართველო სტამბოლის კონვენციის ხელმომწერი 2014 წელს გახდა. მისი რატიფიკაციისთვის საჭირო პროცედურები მიმდინარეობის პროცესშია.

კონვენცია ადგენს, რომ სისხლის სამართლებრივი დევნის ან სხვა სამართლებრივი სანქციის ამოქმედების საფუძველი უნდა გახდეს ისეთი ქმედებები, როგორცაა:

- ოჯახში ძალადობა (ფიზიკური, სქესობრივი, ფსიქოლოგიური თუ ეკონომიკური ძალადობა);
- დევნა (აკვიატებული დევნა/გადაკიდება); სექსუალური ძალადობა, გაუპატიურების ჩათვლით; სქესობრივი შევიწროება;
- იძულებითი ქორწინება;
- ქალის გენიტალიების დასახიჩრება;
- იძულებითი აბორტი და იძულებითი სტერილიზაცია.

ხელშეკრულების წევრი სახელმწიფოების ვალდებულებაა ზემოთ ჩამოთვლილი დანაშაულების საკუთარ სამართლებრივ სისტემებში ასახვა. კონვენცია მკაფიოდ აცხადებს, რომ ქალთა მიმართ ძალადობა და ოჯახში ძალადობა არ არის პირადი საქმე. პირიქით, იგი ხაზს უსვამს, რომ ოჯახის შიგნით მომხდარ დანაშაულს ბევრად უფრო ძლიერი ტრავმის გამოწვევა შეუძლია. შესაბამისად, ამგვარი დანაშაულის ჩამდენს უფრო მკაცრი სასჯელი უნდა მიესაჯოს, როდესაც მსხვერპლი მისი მეუღლე, პარტნიორი ან ოჯახის წევრია.

აღსანიშნავია, რომ ევროკავშირმაც პროგრესი განიცადა ქალთა მიმართ ძალადობის წინააღმდეგ ინსტრუმენტების შემუშავებაში და მიიღო რიგი ნორმები (როგორცაა ევროპული დირექტივა დანაშაულის მსხვერპლთა შესახებ³⁵ და დირექტივა ევროპული დაცვის წესრიგის შესახებ³⁶), რომლებიც განსაკუთრებულ აქცენტს აკეთებს გენდერული ძალადობის მსხვერპლი ქალების საჭიროებებზე. ზემოაღნიშნული დოკუმენტები მოუწოდებს წევრ სახელმწიფოებს, შეიმუშაონ შესაბამისი სამართლებრივი ნორმები და შიდა პოლიტიკა, რათა აღმოიფხვრას ქალთა მიმართ ძალადობა, რომელიც მიჩნეულია დისკრიმინაციის ფორმად.³⁷

სახელმწიფოს პასუხისმგებლობა ეფუძნება ქმედებებსა და უმოქმედობებს სახელმწიფოს წარმომადგენლების ან ისეთი სუბიექტების მიერ, რომლებიც სახელმწიფოს სახელით მოქმედებენ.³⁸ თუმცა, შესაძლებელია, სახელმწიფოს პასუხისმგებლობა დაეკისროს მაშინაც, როცა ის ვერ ახდენს არასახელმწიფოებრივი წარმონაქმნების არაკანონიერი ქმედებებისა თუ უმოქმედობის პრევენციას ან/და მათზე სათანადო რეაგირებას.³⁹

ქალთა მიმართ ძალადობის აღმოფხვრის კუთხით განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მონაცემთა ბაზის წარმოება, რომელიც გენდერულად მოტივირებული დანაშაულების აღრიცხვას განახორციელებს. სტატისტიკური ინფორმაციის არსებობა ხელს უწყობს იმ ნიშან-თვისებების გამოვლენას, რომლებიც დანაშაულთან მიმართებით კონკრეტული სოციუმისა და ქვეყნისთვის არის დამახასიათებელი, რაც დანაშაულთან ბრძოლის ეფექტური სტრატეგიის დაგეგმვის წინაპირობას წარმოადგენს. სახელმწიფოს მხრიდან ქალზე ძალადობის თავიდან აცილების ვალდებულების ჯეროვნად შესრულება ინდივიდუალური შემთხვევების დროს იზომება იმის მიხედვით, თუ რამდენად დროულად და ეფექტურად შეძლო სახელმწიფომ, მის ხელთ არსებული მექანიზმების გამოყენებით რეაგირება მოეხდინა ძალადობის შემთხვევაზე. ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ საქმეში „ოპუზი თურქეთის წინააღმდეგ“ იმსჯელა ქალის მიმართ ძალადობის თავიდან აცილების ვალდებულებისა და ჯეროვანი ძალისხმევის სტანდარტის ფარგლების შესახებ. სასამართლოს განმარტებით, თანამედროვე საზოგადოებაში პოლიციის ვალდებულებების განხორციელების, ადამიანის ქცევის განუჭვრეტელობისა და იმ ოპერატიული არჩევანის გათვალისწინებით, რომელიც უნდა გაკეთდეს პრიორიტეტებისა და რესურსების მიხედვით, პოზიტიური ვალდებულების მასშტაბი არ უნდა იყოს იმგვარად განმარტებული, რომ ხელისუფლებას შეუძლებელი ან არაპროპორციული ტვირთი დაეკისროს.⁴⁰ სასამართლოს განმარტებით, იმისათვის, რომ სახელმწიფოს მხრიდან პოზიტიური ვალდებულების დარღვევა დადგინდეს, უნდა დამტკიცდეს, რომ ხელისუფლებამ იცოდა, ან უნდა სცოდნოდა, პირის სიცოცხლისადმი მესამე პირის ქმედებით გამოწვეული რეალური და

³⁵ ევროკავშირის დირექტივა დანაშაულის მსხვერპლთა შესახებ 2012/29/EU, 2012 წლის 25 ოქტომბერი.

³⁶ ევროკავშირის დირექტივა ევროპული დაცვის წესრიგის შესახებ, 2011/99/EU, 2011 წლის 13 დეკემბერი.

³⁷ იხ. სქოლიო 26, პარაგრაფი 17.

³⁸ იხილეთ მარია დე პენა ფერნანდესი ბრაზილიის წინააღმდეგ, 2001 წ. 59. საერთაშორისო სამართლის კომისიის ყოველწლიური გამოცემა, 2001 წ. ნაწილი II, პარაგრაფი 77.

³⁹ ამოს ჰერში, საერთაშორისო საჯარო სამართლის საფუძვლები, ნიუ იორკი, 1918 წ. გვ. 162.

⁴⁰ ოპუზი თურქეთის წინააღმდეგ, პარაგრაფი 129: „საკუთარი უფლებამოსილების ფარგლებში, რომელიც მათ გონივრულობის ფარგლებში მოეთხოვებოდათ საფრთხის თავიდან ასარიდებლად“.

დაუყოვნებელი საფრთხის არსებობის შესახებ მოცემულ დროს და, ამის მიუხედავად, მან არ მიიღო შესაბამისი ზომები.⁴¹

სასამართლოს განმარტებით, მომჩივნის მხრიდან საკმარისია იმის ჩვენება, რომ ხელისუფლებამ არ გააკეთა ყველაფერი, რაც მას გონივრულობის ფარგლებში მოეთხოვებოდა, რათა თავიდან აეცილებინა რეალური და დაუყოვნებელი საფრთხე სიცოცხლის წინააღმდეგ, რომელიც მან იცოდა ან უნდა სცოდნოდა. სასამართლომ ასევე განმარტა, რომ გონივრულობის ფარგლები და „ჯეროვანი ძალისხმევის სტანდარტი“ ყოველი კონკრეტული საქმის გარემოებების შესაბამისად უნდა შეფასდეს. მიუხედავად ამისა, სასამართლომ აღნიშნა, რომ არსებობს გარკვეული ფაქტორები, რომლებიც გათვალისწინებული უნდა იყოს სამართალდამცავი ორგანოების მხრიდან ძალადობის შესახებ ინფორმაციის მიღების შემდეგ. აღნიშნულ ფაქტორებზე რეაგირების ხასიათი ერთგვარ საშუალებას იძლევა, დადგინდეს, თუ რამდენად შეძლო სახელმწიფომ, გაეკეთებინა „ყველაფერი, რაც მას გონივრულობის ფარგლებში მოეთხოვებოდა“. პრევენციული ოპერატიული ზომების განსაზღვრისას ყურადღება უნდა გამახვილდეს შემდეგ ფაქტორებზე:

- დანაშაულის სერიოზულობის ხარისხი;
- მსხვერპლის დაზიანება ატარებს ფიზიკურ თუ ფსიქოლოგიურ ხასიათს;
- გამოიყენა თუ არა ბრალდებულმა იარაღი;
- თავდასხმის შემდეგ განახორციელა თუ არა ბრალდებულმა მუქარა;
- დაგეგმა თუ არა ბრალდებულმა თავდასხმა;
- ოჯახში მცხოვრებ ბავშვებზე გავლენა (მათ შორის ფსიქოლოგიური); დამნაშავის მიერ ხელახალი დანაშაულის ჩადენის ალბათობა;
- მსხვერპლის ან ნებისმიერი სხვა პირის მიმართ არსებული ჯანმრთელობისა და უსაფრთხოების განგრძობადი საფრთხე;
- დაზარალებულის ახლანდელი ურთიერთობა ბრალდებულთან; დევნის განხორციელების შემთხვევაში ურთიერთობაზე სავარაუდო გავლენა;
- ურთიერთობის ისტორია, განსაკუთრებით, არსებობდა თუ არა ძალადობის შემთხვევები წარსულში;
- ბრალდებულის კრიმინალური წარსული, განსაკუთრებით, წინა ძალადობრივი დანაშაულის არსებობა.⁴²

3. სახელმწიფოს პოზიტიური ვალდებულებები ქალთა მიმართ ძალადობის წინააღმდეგ ბრძოლის საქმეში

ქალთა მიმართ ძალადობის საქმეების გამოძიებისა და მოძალადისთვის სასჯელის შეფარდებისას პრობლემაა ის, რომ სამართალდამცავი ორგანოების წარმომადგენლები ხშირად თავად არიან სტერეოტიპების გავლენის ქვეშ. გამოძიების ეტაპზე ისინი ხშირად უმნიშვნელოდ მიიჩნევენ ქალის მიმართ ძალადობის შემთხვევებს, თუკი ძალადობას არ ახლავს ძლიერი ფიზიკური დაზიანება. გენდერულად სპეციფიკური თვალთახედვის, ქალთა მიმართ ძალადობისთვის დამახასიათებელი ნიშან-თვისებების, გამომწვევი მიზეზების შესახებ სპეციალური ცოდნისა და გენდერული მგრძობელობის გარეშე, გამოძიების მიღმა რჩება ძალადობის მრავალი ფორმა, რომლის ატანაც ქალებს წლების, ხშირად კი, მთელი სიცოცხლის განმავლობაში უწევთ.

ხშირია შემთხვევები, როდესაც პროკურორები და მოსამართლეები უფრო მეტად ეყრდნობიან დაზარალებულისა და მოწმის ჩვენებებს და ნაკლებ ყურადღებას აქცევენ მტკიცებულებების მოპოვებას და მათ შემდგომ გამოყენებას. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ოჯახურ დავებში ხშირია მსხვერპლისა და მოწმეების მხრიდან ძალადობის ფაქტების დამალვა და მოძალადისთვის ხელის დაფარება. ოჯახური დავის სპეციფიკურობიდან გამომდინარე, განსაკუთრებულ სირთულეს წარმოადგენს ახლობლის, ნათესავისა თუ ნაცნობის წინააღმდეგ ჩვენების მიცემა, მისთვის მძიმე სასჯელის მიკუთვნების შიშით. აღნიშნულ გარემოებებში, როგორც გამომძიებლებს წინასაგამოძიებო ეტაპზე, ასევე პროკურორებსა და მოსამართლეებს განსაკუთრებით მოეთხოვებათ ფაქტების ზედმიწევნით გამოკვლევა და გადანყვებილების მიღება ობიექტურ მსჯელობაზე დაყრდნობით, რათა არ დასჯერდნენ მხოლოდ მოწმეთა ჩვენებებს, რომლებსაც ხშირად ფსიქოლოგიური სტრესის, შიშისა თუ სხვა გარემოებების გამო უწევთ უკან დახევა.⁴³ გაეროს სპეციალურმა მომხსენებელმა თავის ანგარიშში ხაზი გაუსვა სასამართლო პროცესების

⁴¹ იქვე, პარაგრაფი 129.

⁴² იქვე, პარაგრაფი 138.

⁴³ გაეროს სპეციალური მომხსენებელი ქალთა წინააღმდეგ ძალადობის საკითხებზე, ანგარიში „სახელმწიფოს ვალდებულება ქალთა მიმართ ძალადობის აღმოფხვრასთან დაკავშირებით“, A/HRC/23/49, პარაგრაფი 53-55.

დროს ქალთა მიმართ ძალადობის საქმეებზე დამკვიდრებულ ტენდენციას, როდესაც მოსამართლეთა სტერეოტიპული დამოკიდებულების გამო საქმეზე ობიექტური და სამართლიანი გადაწყვეტილება არ დგება. ხშირია შემთხვევები, როდესაც მოსამართლეები განსაკუთრებული მგრძობელობით არიან განწყობილნი მოძალადე ქმრების მიმართ, რადგან მათი აზრით ქმარი არის „ოჯახის უფროსი“, „გვარის გამგრძელებელი“, „ოჯახის მარჩენალი“.⁴⁴

ქალთა მიმართ ძალადობის საკითხზე სპეციალურმა მომხსენებელმა აღნიშნა, რომ ზიანის ადეკვატური ანაზღაურებით უზრუნველყოფის საშუალება გულისხმობს ქალებისთვის როგორც სისხლის, ისე სამოქალაქო სამართლებრივი საშუალებების ხელმისაწვდომობას, აგრეთვე, ეფექტიან დაცვას, მხარდაჭერასა და ძალადობას გადარჩენილი პირების რეაბილიტაციას. გაეროს გენერალურმა ასამბლეამ არაერთხელ მოუწოდა წევრ ქვეყნებს, მიეღოთ ზომები უფრო სისტემატური, ყოვლისმომცველი, მულტისექტორული და მდგრადი მიდგომების დასანერგად, ასევე, შეემუშავებინათ ეროვნული სამოქმედო გეგმები ადამიანის უფლებების უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვის უზრუნველსაყოფად.⁴⁵

გაეროს გენერალური ასამბლეის 60/147 რეზოლუციის თანახმად, ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართლის დარღვევის მსხვერპლს უნდა ჰქონდეს თანაბარი ხელმისაწვდომობა ეფექტიან სასამართლო საშუალებებზე. სხვა საშუალებები მოიცავს ადმინისტრაციული და სხვა ტიპის ორგანოების, მექანიზმებისა და პროცედურების ხელმისაწვდომობას. საერთაშორისო სამართლით აღიარებული ვალდებულებები – მართლმსაჯულების ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფა და საქმის მიუკერძოებელი განხილვა – ასახული უნდა იყოს ეროვნულ კანონმდებლობაში.⁴⁶ გაეროს ადამიანის უფლებათა საბჭოს A/HRC/20/L.10 რეზოლუციის თანახმად, სახელმწიფომ უნდა უზრუნველყოს ძალადობას დაქვემდებარებული გოგონებისა და ქალებისთვის სამართლებრივი დაცვის საშუალებები – როგორც სასამართლო, ისე ადმინისტრაციული და სხვა სახის ღონისძიებებით. სახელმწიფომ უნდა მიიღოს გენდერული ნიშნით მკვლევარების წინააღმდეგ საბრძოლველად.⁴⁷ სახელმწიფო ვალდებულია, უზრუნველყოს მსხვერპლისთვის მიყენებული ზიანის ანაზღაურებისთვის სამართლიანი და ეფექტური სამართლებრივი პროცედურები. როგორც გაეროს სპეციალურმა მომხსენებელმა განმარტა, მიყენებული ზიანისთვის შესაბამისი ანაზღაურების მიღების შესაძლებლობა მსხვერპლის დაცვის ერთ-ერთ უმთავრეს საშუალებას წარმოადგენს და მნიშვნელოვანია როგორც თავად ინდივიდის, ისე საზოგადოებისთვის, ვინაიდან ემსახურება სამართლიანობის აღდგენას და დანაშაულის პრევენციას.

სახელმწიფო პასუხისმგებელია მაშინაც, როდესაც ვალდებულების დარღვევა მოხდა არა უშუალოდ მისი, არამედ მესამე პირის მხრიდან. ამ შემთხვევაში სახელმწიფო ვალდებულია, უზრუნველყოს მსხვერპლის დახმარება, რათა მან მიიღოს მოძალადის მხრიდან მისთვის მიყენებული ზიანის სათანადო ანაზღაურება. შესაბამისად, სახელმწიფოს პოზიტიურ ვალდებულებაში შედის ისეთი სამართლებრივი სისტემის შექმნა, რომელიც უზრუნველყოფს გადაწყვეტილებების ეფექტურ აღსრულებას, განსაკუთრებით იმ მოძალადეების შემთხვევაში, რომლებიც თავს არიდებენ მსხვერპლთათვის შესაბამისი ანაზღაურების გადახდას.⁴⁸

რეპარაციის ფორმა შეიძლება მრავალგვარი იყოს და მოიცავდეს: მსხვერპლისთვის დარღვეული უფლების აღდგენას, სანყის მდგომარეობაში დაბრუნებას, თავდაპირველ საცხოვრებელ ადგილზე დაბრუნებას, სამუშაოზე აღდგენას, საკუთრების დაბრუნებას, ეკონომიკური და მორალური ზიანის კომპენსაციას, სარეაბილიტაციო ღონისძიებებში მსხვერპლის ჩართვას – სამედიცინო და ფსიქოლოგიურ დახმარებას, ასევე, მსხვერპლის მოთხოვნის დაკმაყოფილებას ბოდიშის მოხდის ფორმით ან ფაქტების აღიარების გზით თუ სხვა. მთავარი პრინციპი რეპარაციის კონკრეტული ფორმის შერჩევისას არის ის, რომ დარღვეული უფლების აღდგენისთვის შეთავაზებული ფორმა უფლების დარღვევის სიმძიმის, დისკრიმინაციისა თუ ძალადობის პროპორციული იყოს.⁴⁹ ამგვარი დანაშაულების დროს სამართლებრივი დაცვის საშუალებების განხილვისას განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, რომ მაქსიმალურად იყოს გათვალისწინებული მსხვერპლის ინტერესი და არ მოხდეს მისი ვიქტიმიზაცია პროცესის მიერ.⁵⁰

სახელმწიფოს პასუხისმგებლობა ეფუძნება ქმედებებსა და უმოქმედობებს სახელმწიფოს წარმომადგენლების ან ისეთი სუბიექტების მიერ, რომელთა ქმედებებიც მიეკუთვნება სახელმწიფოს.⁵¹ თუმცა,

⁴⁴ გაეროს სპეციალური მომხსენებელი ქალთა წინააღმდეგ ძალადობის საკითხებზე, ანგარიში „სახელმწიფოს ვალდებულება ქალთა მიმართ ძალადობის აღმოფხვრასთან დაკავშირებით“, A/HRC/23/49, პარაგრაფი 55.

⁴⁵ ფემიციდი - გლობალური საკითხი, რომელსაც სჭირდება ქმედება; გაერთიანებული ერები. ვენა, პარაგრაფი 86.

⁴⁶ გაერო, გენერალური ასამბლეა, რეზოლუცია 60/147, 2005 წლის 16 დეკემბერი, პარაგრაფი 12.

⁴⁷ გაეროს ადამიანის უფლებათა საბჭო, რეზოლუცია A/HRC/20/L.10.

⁴⁸ გაეროს ადამიანის უფლებათა საბჭო, რეზოლუცია A/HRC/20/L.10.

⁴⁹ გაეროს სპეციალური მომხსენებელი ქალთა წინააღმდეგ ძალადობის საკითხებზე, ანგარიში „ქალთა მიმართ ძალადობის მიზეზები და შედეგები“ A/HRC/14/22, para 12. „სახელმწიფოს უუნარობა, მოახდინოს შესაბამისი რეაგირება“.

⁵⁰ Fregoso R L., Bejarano C, Terrorizing women: Femicide in the Americas, Durham, NC: Duke University Press, 2010, გვ. 198.

⁵¹ საერთაშორისო სამართლის კომისიის ყოველწლიური გამოცემა, 2001 წ, ნაწილი II, პარაგრაფი 77.

შესაძლებელია, სახელმწიფოს დაეკისროს პასუხისმგებლობა მაშინაც, როცა ის ვერ ახდენს არასახელმწიფოებრივი წარმონაქმნების არაკანონიერი ქმედებებისა თუ უმოქმედობის პრევენციას ან/და მათზე სათანადო რეაგირებას. თუ სახელმწიფო ვერ ან არ უზრუნველყოფს დარღვეული უფლებების აღდგენას და ზიანის გამოსწორებას, ან უარს ამბობს, გამოიძიოს საქმე, ანდა გაუმართავი ან მანკიერი სამართლებრივი სისტემის, სასამართლოს დამოუკიდებლობის დაბალი სტანდარტებისა თუ დამკვიდრებული ადმინისტრაციული პრაქტიკის გამო, უუნაროა, შექმნას დაცულობის გარანტიები, იგი არღვევს მასზე დაკისრებულ პოზიტიურ ვალდებულებებს. ეს უკანასკნელი ავალდებულებს სახელმწიფოს, უზრუნველყოს ძალადობის პრევენცია, გამოიძიება და სამართლებრივი დევნა, მიუხედავად იმისა, თუ ვინ ჩაიდინა დანაშაული. პოზიტიური ვალდებულებები აიძულებს სახელმწიფოს, ჩაერიოს პირად სფეროში, სადაც, ისტორიულად, ის არ ერეოდა. შესაბამისად, სახელმწიფოს მოვალეობაა, მიიღოს ყველა სათანადო ზომა ადამიანის უფლებათა დარღვევის, მათ შორის ფემიციდის, პრევენციისთვის. აღნიშნული გულისხმობს, ერთი მხრივ, პრევენციის, გამოიძიებისა და სამართლებრივი დევნის უზრუნველსაყოფად შესაბამისი კანონმდებლობის შემუშავებას და მოძალადეების დასჯას, ხოლო მეორე მხრივ – აღნიშნული კანონმდებლობის ეფექტურ იმპლემენტაციას.

როგორც წესი, გენდერული ძალადობის ჩამდენები არიან ინდივიდები და არა – სახელმწიფო. ქალთა მიმართ ძალადობის აღმოფხვრის ერთ-ერთ დაბრკოლებას წარმოადგენს ის ფაქტი, რომ ბევრი ქვეყნის სამართლებრივი სისტემა ქალსა და კაცს შორის ძალადობას მიიჩნევს არა დანაშაულად, არამედ ოჯახურ დავად, რომელიც უნდა მოგვარდეს სახელმწიფოს ჩარევის გარეშე. აღნიშნული პრობლემის დასაძლევად არაერთმა საერთაშორისო ინსტრუმენტმა დაადგინა, რომ ქალის მიმართ ძალადობა, მათ შორის ოჯახში ძალადობა, არ არის ყოველთვის სახელმწიფოს შიდა საქმე და შეიძლება გამოიწვიოს სახელმწიფოს საერთაშორისო სამართლებრივი პასუხისმგებლობა. საერთაშორისო სამართალი კი სულ უფრო მეტად ავალდებულებს სახელმწიფოს, ჩაერიოს და აღკვეთოს ქალზე ძალადობა, გამოიძიოს და სისხლის-სამართლებრივი დევნა აწარმოოს ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაზე, შეიმუშაოს პროცედურული ზომები, მათ შორის, დისკრიმინაციული დამოკიდებულებისა და სტერეოტიპების საპასუხოდ, რათა სათანადოდ იყვნენ დაცულნი ძალადობის მსხვერპლები.⁵² სახელმწიფოს ვალდებულება, რეაგირება მოახდინოს ქალთა მიმართ ძალადობაზე, მათ შორის ქალების გენდერული ნიშნით მკვლელობაზე, გამომდინარეობს ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო ინსტრუმენტებიდან, რომელთა თანახმადაც, სახელმწიფო ვალდებულია, დაიცვას თავისი იურისდიქციის ქვეშ მყოფი პირები, დასაჯოს დანაშაულის ჩამდენი პირები და უზრუნველყოს მსხვერპლები კომპენსაციით.⁵³ აქედან გამომდინარე, სახელმწიფომ უნდა შეასრულოს თავისი პოზიტიური ვალდებულებები და, ეროვნული კანონმდებლობის თანახმად, დასაჯოს ქალთა მიმართ ძალადობის ჩამდენნი, იქნებიან ისინი სახელმწიფოს წარმომადგენლები თუ კერძო პირები.⁵⁴

ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართლებრივი ჩარჩოს მნიშვნელოვან პრინციპს წარმოადგენს სახელმწიფოს მხრიდან „ჯეროვანი ძალისხმევის“ (due diligence) გამოვლენის საკითხი ქალის მიმართ ძალადობის თავიდან აცილების, გამოიძიების, დამნაშავის დასჯისა და მსხვერპლისთვის კომპენსაციის მიკუთვნების კუთხით. გაეროს ადამიანის უფლებათა საბჭოსა და გენერალური ასამბლეის რეზოლუციებში, რომლებიც ქალთა მიმართ ძალადობის აღმოფხვრას ეხება, მრავალგზის არის ხაზგასმული სახელმწიფოების ვალდებულება, იხელმძღვანელონ ჯეროვანი ძალისხმევის პრინციპით.⁵⁵ ჯეროვანი ძალისხმევის სტანდარტი წარმოადგენს შეფასების ჩარჩოს/სისტემას იმის დასადგენად და გასაანალიზებლად, თუ რამდენად შეასრულა სახელმწიფომ ქალთა მიმართ ძალადობასთან ბრძოლის ვალდებულება. შეფასების ჩარჩო, რომლის საზღვრებსაც ჯეროვანი ძალისხმევის სტანდარტი ადგენს, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, როდესაც საქმე ეხება სახელმწიფოს მხრიდან უმოქმედობით გამოწვეულ სავარაუდო ვალდებულების დარღვევას.⁵⁶

აღსანიშნავია, რომ ის საერთაშორისო ხელშეკრულებები, რომლებიც ჯეროვანი ძალისხმევის ვალდებულებას აწესებს, არ განსაზღვრავს კონკრეტულ ღონისძიებებს, არამედ მიუთითებს, რომ სახელმწიფო ვალდებულია, კონკრეტული შემთხვევის შესაბამისად გამოიყენოს მის ხელთ არსებული მექანიზმები, გამოავლინოს კეთილსინდისიერება და უზრუნველყოს შესაბამისი ვალდებულებების შესრულება.⁵⁷ მიუხედავად იმისა, რომ ხელშეკრულებები არ შეიცავს კონკრეტული ღონისძიებების ჩამონა-

⁵² M.C. v Bulgaria. ECtHR. no. 39272/98, /4.12/2003.

⁵³ ქალთა მიმართ ძალადობის საკითხებზე სპეციალური მომხსენებლის ანგარიში, A/HRC/20/16, 2012 წლის 23 მაისი, პარაგრაფი 82. აგრეთვე იხ. ველასკეს როდრიგესი ჰონდურასის წინააღმდეგ (Velásquez Rodríguez vs. Honduras), ადამიანის უფლებათა ინტერ-ამერიკული სასამართლო, 1988 წლის 29 ივლისი.

⁵⁴ ქალთა მიმართ ძალადობის აღმოფხვრის დეკლარაცია, მუხლი 4; აგრეთვე იხ. CEDAW კომიტეტი, No. 19, ზოგადი რეკომენდაცია, პარაგრაფი 24.

⁵⁵ გაეროს გენერალური ასამბლეის რეზოლუციები: 61/143 - 19 დეკემბერი, 2006; 62/133 - 18 დეკემბერი, 2007 and 63/155 - 18 დეკემბერი, 2008, რომლებიც ეხებოდა ქალთა მიმართ ძალადობასთან ბრძოლის აღმოფხვრისთვის ძალისხმევის გაძლიერებას.

⁵⁶ გაეროს სპეციალური მომხსენებელი ქალთა წინააღმდეგ ძალადობის საკითხებზე, ანგარიში „ჯეროვანი ძალისხმევის სტანდარტი“, E/CN.4/2006/61, 11; ასევე, ანგარიში A/HRC/23/49, გვ. 5.

⁵⁷ Monica Hakimi, “State bystander responsibility”, European Journal of International Law, vol. 21, No. 2 (2010), გვ.372.

თვალს, საერთაშორისო და რეგიონულ დონეზე ადამიანის უფლებათა მექანიზმებით რეკომენდაციებსა და გადანყვეტილებებში განსაზღვრულია ჯეროვანი ძალისხმევების სტანდარტის ფარგლებში ნაგულისხმევი ზოგადი ღონისძიებები. გაეროს სპეციალური მომხსენებლის განმარტების მიხედვით, ჯეროვანი ძალისხმევების სტანდარტი სახელმწიფოს ავალდებულებს, ქალთა მიმართ ძალადობასთან ბრძოლის დროს გამოიყენოს ჰოლისტიკური მიდგომა, რაც პრობლემის გამომწვევი სტრუქტურული მიზეზების სიღრმისეულ შესწავლას და მათთან ბრძოლას გულისხმობს.⁵⁸

სახელმწიფოს ვალდებულება – უზრუნველყოს გენდერულ სტერეოტიპებზე დაფუძნებული პრაქტიკის აღმოფხვრა – გვხვდება არაერთ საერთაშორისო სამართლებრივ აქტში. კერძოდ: გაეროს ქალთა დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ კონვენციის მე-5 მუხლი⁵⁹ კონკრეტულად განსაზღვრავს, რომ მონაწილე სახელმწიფოებმა სათანადო ღონისძიებების გატარებით უნდა: ა) შეცვალონ მამაკაცთა და ქალთა ქცევის სოციალური და კულტურული მოდელები იმ ცრურწმენების აღმოფხვრის, ადათ-წესების და სხვა პრაქტიკის გაუქმების მიზნით, რომლებსაც საფუძვლად უდევს ერთ-ერთი სქესის არასრულფასოვნების ან უპირატესობის, ანდა მამაკაცთა და ქალთა სტერეოტიპულობის იდეა; ბ) უზრუნველყონ, რომ ოჯახური აღზრდა შეიცავდეს დედობის, როგორც სოციალური ფუნქციის, სწორ გაგებას, ასევე, მამაკაცთა და ქალთა საერთო პასუხისმგებლობის აღიარებას თავიანთი შვილების აღზრდისა და განვითარებისათვის იმ პირობით, რომ ყველა შემთხვევაში უმთავრესია ბავშვთა ინტერესები.

გაეროს ქალთა დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ კომიტეტი 2017 წლის 14 ივლისის №35 ზოგად კომენტარში⁶⁰ აღნიშნავს, რომ მართლმსაჯულების ორგანოებმა თავი უნდა შეიკავონ დისკრიმინაციული ხასიათის ქმედებებისგან ან ქალთა წინააღმდეგ გენდერული ნიშნით ძალადობის პრაქტიკისგან, გამოიყენონ სისხლის სამართლის შესაბამისი დებულებები ამგვარი ძალადობის დასასჯელად, უზრუნველყონ, რომ გენდერული ნიშნით ჩადენილ დანაშაულებთან მიმართებით სამართლებრივი პროცედურები წარიმართოს სამართლიანად და მიუკერძოებლად, სამართლებრივი ნორმების გენდერული სტერეოტიპებისა და დისკრიმინაციული განმარტებების გარეშე, საერთაშორისო სტანდარტების გათვალისწინებით.⁶¹ კომიტეტის რეკომენდაციით (პარაგრაფი 44), ქალებს უნდა ჰქონდეთ სასამართლოსა და ტრიბუნალებისადმი ეფექტური ხელმისაწვდომობა, შესაბამისმა ორგანოებმა უნდა მოახდინონ ადეკვატური რეაგირება გენდერული ნიშნით დისკრიმინაციულ საქმეებზე, მათ შორის, სავარაუდო დამნაშავეს სასამართლოში წარდგენის მიზნით. ამასთან, დანაშაულის გამოძიება უნდა წარიმართოს სამართლიანად, მიუკერძოებლად, დაჩქარებულ ვადებში, სათანადო სასჯელის შეფარდებით.⁶²

ზოგადი რეკომენდაციის (პარაგრაფი 45) მიხედვით, გენდერული ნიშნით ჩადენილ ძალადობასთან დაკავშირებულ საქმეებზე იმპერატიულად არ უნდა ვრცელდებოდეს დავის განხილვის ალტერნატიული საშუალებები (მაგალითად, მედიაცია). ამგვარი პროცედურების გამოყენების შესაძლებლობა უნდა იყოს მკაფიოდ რეგულირებული და ნებადართული მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ არსებობს სპეციალიზებული გუნდის შეფასება, რომელიც უზრუნველყოფს დაზარალებულის/მსხვერპლის ინფორმირებულ და ნებაყოფლობით თანხმობას, როდესაც დაზარალებულის/მსხვერპლის ან მისი ოჯახის სხვა წევრების უსაფრთხოების კუთხით, აღარ იკვეთება სამომავლო რისკები. მნიშვნელოვანია, რომ დავის გადანყვეტის ალტერნატიული საშუალებების გამოყენებამ ბარიერი არ შეუქმნას ქალებს სასამართლოსადმი ხელმისაწვდომობის კუთხით და ხელი არ შეუწყოს მათ განმეორებით ვიქტიმიზაციას მართლმსაჯულების სისტემაში.⁶³

„სტამბოლის კონვენციის“ ერთ-ერთი მიზანია, ხელი შეუწყოს ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრას და ქალებსა და მამაკაცებს შორის რეალური თანასწორუფლებიანობის ჩამოყალიბებას, მათ შორის, ქალებისთვის მეტი შესაძლებლობის მიცემის გზით.⁶⁴ კონვენცია აქცენტს აკეთებს სახელმწიფოს ვალდებულებაზე, უზრუნველყოს გენდერულ სტერეოტიპებზე დაფუძნებული პრაქტიკის აღმოფხვრა. კერძოდ, წევრმა სახელმწიფოებმა უნდა გაატარონ ყველა საჭირო ზომა ქალისა და მამაკაცის ქცევის სოციალურ და კულტურულ მოდელებში ცვლილებების დასანერგად იმ მიზნით, რომ აღმოფხვრას ის ცრურწმენები, ადათ-წესები, ტრადიციები და ყველა სხვა პრაქტიკა, რომლებიც ეფუძნება ქალთა არასრულფასოვნების იდეას ან ქალისა და მამაკაცის როლის სტერეოტიპულ წარმოდგენებს.⁶⁵

⁵⁸ გაეროს სპეციალური მომხსენებელი ქალთა წინააღმდეგ ძალადობის საკითხებზე. ანგარიში „ქალის გენდერთან დაკავშირებული მკვლევარები“, A/HRC/20/16, გვ. 3.

⁵⁹ იხ. <http://www.supremecourt.ge/files/upload-file/pdf/aqtebi9.pdf>.

⁶⁰ იხ. http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/CEDAW_C_GC_35_8267_E.pdf

⁶¹ Karen TayagVertido v. the Philippines, 2010, par. 8.9 (b); R. P. B. v. the Philippines (case No. 34/2011), par. 8.3; general recommendation No. 33, par. 18 (e), 26 and 29.

⁶² იხ. http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/CEDAW_C_GC_35_8267_E.pdf

⁶³ იხ. http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/CEDAW_C_GC_35_8267_E.pdf

⁶⁴ „ქალთა მიმართ ძალადობისა და ოჯახში ძალადობის პრევენციისა და აღკვეთის შესახებ“ ევროპის საბჭოს კონვენციის 1-ლი მუხლის 1-ლი ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი.

⁶⁵ ქალთა მიმართ ძალადობისა და ოჯახში ძალადობის პრევენციისა და აღკვეთის შესახებ ევროპის საბჭოს კონვენციის მე-12 მუხლის 1-ლი ნაწილი.

ქალთა მიმართ ძალადობისა და ოჯახში ძალადობის პრევენციისა და აღკვეთის შესახებ ევროპის საბჭოს კონვენცია კრძალავს დავების მოგვარებასთან დაკავშირებულ სავალდებულო ალტერნატიულ პროცესებს, მათ შორის, შუამავლობასა და მორიგებას (კონვენციის მოქმედების სფეროში შემავალ ყველა ფორმის ძალადობასთან მიმართებით). ასევე, ნევრმა სახელმწიფოებმა უნდა უზრუნველყონ, რომ ჯარისმის გადახდის შესახებ გადაწყვეტილების გამოტანის შემთხვევაში სათანადოდ იყოს გათვალისწინებული დამნაშავეის შესაძლებლობა, შეასრულოს თავისი ფინანსური ვალდებულებები მსხვერპლის მიმართ.⁶⁶

ევროპის საბჭოს 2016 წლის სამოქმედო გეგმა მართლმსაჯულების დამოუკიდებლობის გაძლიერებისა და მიუკერძოებლობის შესახებ მოუწოდებს ნევრ სახელმწიფოებს, გაატარონ შესაბამისი ღონისძიებები მართლმსაჯულების სფეროში გენდერულ სტერეოტიპებთან საბრძოლველად.⁶⁷

გაეროს ქალთა დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ კომიტეტი 2017 წლის 14 ივლისის №35 ზოგად კომენტარში⁶⁸ აღნიშნავს, რომ მართლმსაჯულების ორგანოებმა თავი უნდა შეიკავონ დისკრიმინაციული ხასიათის ქმედებებისგან ან ქალთა წინააღმდეგ გენდერული ნიშნით ძალადობის პრაქტიკისგან, გამოიყენონ სისხლის სამართლის შესაბამისი დებულებები ამგვარი ძალადობის დასასჯელად, უზრუნველყონ, რომ გენდერული ნიშნით ჩადენილ დანაშაულებთან მიმართებით სამართლებრივი პროცედურები წარიმართოს სამართლიანად და მიუკერძოებლად, სამართლებრივი ნორმების გენდერული სტერეოტიპებისა და დისკრიმინაციული განმარტებების გარეშე, საერთაშორისო სტანდარტების გათვალისწინებით.⁶⁹ კომიტეტის რეკომენდაციით (პარაგრაფი 44), ქალებს უნდა ჰქონდეთ სასამართლოსა და ტრიბუნალებზე ეფექტური ხელმისაწვდომობა, შესაბამისმა ორგანოებმა უნდა მოახდინონ ადეკვატური რეაგირება გენდერული ნიშნით დისკრიმინაციის საქმეებზე, მათ შორის, სავარაუდოდ დამნაშავეის სასამართლოში წარდგენის მიზნით, ასევე, დანაშაულის გამოძიება, სადაც სამართლებრივი პროცედურები უნდა განხორციელდეს სამართლიანად, მიუკერძოებლად, დაჩქარებულ ვადებში, სათანადო სასჯელის შეფარდებით.⁷⁰ ზოგადი რეკომენდაციის (პარაგრაფი 45) მიხედვით, გენდერული ნიშნით ჩადენილ ძალადობასთან დაკავშირებულ საქმეებზე იმპერატიულად არ უნდა ვრცელდებოდეს დავის განხილვის ალტერნატიული საშუალებები (მაგალითად, მედიაცია). ამგვარი პროცედურების გამოყენების შესაძლებლობა უნდა იყოს მკაფიოდ რეგულირებული და ნებადართული მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ სახეზეა სპეციალიზებული გუნდის შეფასება, რომელიც უზრუნველყოფს დაზარალებულის/მსხვერპლის ინფორმირებულ და ნებაყოფლობით თანხმობას, როდესაც დაზარალებულის/მსხვერპლის ან მისი ოჯახის სხვა წევრების უსაფრთხოების კუთხით აღარ არსებობს სამომავლო რისკები. მნიშვნელოვანია, რომ დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალებების გამოყენებამ ბარიერი არ შეუქმნას ქალებს სასამართლოსადმი ხელმისაწვდომობის კუთხით და არ გამოიწვიოს მათი განმეორებითი ვიქტიმიზაცია მართლმსაჯულების სისტემაში.⁷¹

„სტამბოლის კონვენციის“ ერთ-ერთი მიზანია, ხელი შეუწყოს ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრას და ქალებსა და მამაკაცებს შორის რეალური თანასწორუფლებიანობის ჩამოყალიბებას, მათ შორის, ქალებისთვის მეტი შესაძლებლობის მიცემის გზით.⁷² ეროვნული კანონმდებლობით, შესაძლებელია „სტამბოლის კონვენციის“ დებულებების პირდაპირი გამოყენება და ეროვნული სამართლებრივი დებულებების ინტერპრეტაცია ქალთა მიმართ ძალადობის ყველა ფორმის აღმოფხვრის კომიტეტის იურისპრუდენციის გათვალისწინებით“.⁷³

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო

ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ თავის გადაწყვეტილებებში „მ.ს. ბულგარეთის წინააღმდეგ“ (2003) და „ოპუზი თურქეთის წინააღმდეგ“ (2009) ჩამოაყალიბა პრინციპი, რომლის მიხედვითაც სახელმწიფოებმა უნდა მიიღონ გარკვეული ზომები ადამიანის უფლებათა დარღვევის წინააღმდეგ. იმის მიუხედავად, ეს დარღვევა ჩაიდინა თავად ხელისუფლებამ თუ კერძო პირმა, სახელმწიფო ვალდებულია, გამოიძიოს აღნიშნული ფაქტები, დააკავოს დამნაშავე პირები და დააკისროს მათ პასუხისმგებლობა. ამ პრინციპის დამუშავებამ მიგვიყვანა სახელმწიფოს მხრიდან შესაბამისი ყურადღების

⁶⁶ ქალთა მიმართ ძალადობისა და ოჯახში ძალადობის პრევენციისა და აღკვეთის შესახებ ევროპის საბჭოს კონვენციის 48-ე მუხლის 1-ლი და მე-2 ნაწილები.

⁶⁷ Training manual for judges and Prosecutors on Ensuring Women's Access to Justice, partnership for Good Governance, September, 2017, p.25.

⁶⁸ იხ. http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/CEDAW_C_GC_35_8267_E.pdf

⁶⁹ Karen Tayag Vertido v. the Philippines, 2010, par. 8.9 (b); R. P. B. v. the Philippines (case No. 34/2011), par. 8.3; general recommendation No. 33, par. 18 (e), 26 and 29.

⁷⁰ იხ. http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/CEDAW_C_GC_35_8267_E.pdf

⁷¹ იხ. http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/CEDAW_C_GC_35_8267_E.pdf

⁷² „ქალთა მიმართ ძალადობისა და ოჯახში ძალადობის პრევენციისა და აღკვეთის შესახებ“ ევროპის საბჭოს კონვენციის 1-ლი მუხლის 1-ლი ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი.

⁷³ იხ. <http://www.ombudsman.ge/uploads/other/3/3867.pdf>.

პრინციპის „დამუშავებამდე“.⁷⁴

აღნიშნული პრინციპი პირველად გამოყენებული იყო საქმეში „X და Y ნიდერლანდების წინააღმდეგ“, სადაც აღინიშნა, რომ პოზიტიური ვალდებულებები სახელმწიფოსგან მოითხოვს არა მხოლოდ უფლებების დარღვევისგან თავის შეკავებას, არამედ, ასევე, მსგავსი დარღვევების აღკვეთას სხვა კერძო პირების მხრიდან. საქმეში „მ.ს. ბულგარეთის წინააღმდეგ“ სტრასბურგის სასამართლომ პირდაპირ მიუთითა, რომ კონვენციის მე-3 და მე-8 მუხლებიდან გამომდინარე, სახელმწიფო ვალდებულია, გამოიძიოს გაუპატიურების საქმეები და მიიღოს ეფექტური ზომები დამნაშავე პირთა პასუხისმგებლობაში მისაცემად. საქმეში „მასლოვი რუსეთის წინააღმდეგ“ (2009) გაუპატიურების აშკარად ღირსების შემლახველი ხასიათი განსაკუთრებით ამდაფრებს სახელმწიფოს ვალდებულებებს. „გამოძიება მიზნად უნდა ისახავდეს დამნაშავე პირთა დადგენას და პასუხისმგებლობაში მიცემას... ეფექტურობის მინიმალური სტანდარტი, რომელიც განსაზღვრულია სასამართლოს პრაქტიკით, ასევე აერთიანებს იმის მოთხოვნას, რომ გამოძიება უნდა იყოს მიუკერძოებელი, დამოუკიდებელი, ექვემდებარებოდა საზოგადოების მხრიდან კონტროლს, ხოლო სახელმწიფო ხელისუფლების კომპეტენტური ორგანოები უნდა მოქმედებდნენ მისაბაძი გულმოდგინებით და ოპერატიულობით“. აღნიშნული მოთხოვნები სერიოზულ ამოცანებს განუსაზღვრავს საგამოძიებო და პროკურატურის ორგანოებს. ეს ორგანოები პასუხისმგებელნი არიან გაუპატიურების წინააღმდეგ ბრძოლის კანონმდებლობის აღსრულებაზე და ფილტრავენ სისხლის სამართლის მართლმსაჯულებიდან გაუპატიურების შესახებ შემოსულ ინფორმაციას“.⁷⁵

სტრასბურგის სასამართლომ ოჯახში ძალადობის საკითხებთან დაკავშირებით დაადგინა, რომ ეროვნულ სახელისუფლებო ორგანოებს გააჩნიათ პოზიტიური ვალდებულება, აღკვეთონ ძალადობა იმ შემთხვევებში, როდესაც მათ იცოდნენ ან უნდა სცოდნოდათ აღნიშნული ძალადობის შესახებ, ან თუ ჰქონდათ ინფორმაცია პირის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის მიმართ „რეალური, ან სამომავლოდ შესაძლო, მუქარის თაობაზე“. სტრასბურგის სასამართლოს 2007 წლის 31 მაისის გადაწყვეტილებაში საქმეზე „კონტროვა სლოვაკეთის“ წინააღმდეგ და 2010 წლის 30 ნოემბრის გადაწყვეტილებაში საქმეზე „ჰაიდულოვა სლოვაკეთის წინააღმდეგ“ მითითებულია, რომ ხელისუფლების ორგანოები უნდა ჩაერივნენ იმ შემთხვევებშიც, როდესაც პოტენციური აგრესორისგან ფიზიკური ძალადობის მუქარა ჯერ მატერიალიზებული არ არის. თავისი ვალდებულებების შესრულებისას, ხელისუფლების ორგანოებმა უნდა იმოქმედონ მოძალადის წინააღმდეგ, თუნდაც დაზარალებული არ ეთანხმებოდეს ამ საკითხს. ზოგიერთ შემთხვევაში, შესაძლებელია, მიღებული იყოს დაცვითი ხასიათის დროებითი ზომები.

4. გენდერული ნიშნით ჩადენილი ცალკეული დანაშაულების დახასიათება

4.1. ოჯახში ძალადობა

ოჯახში ძალადობა მსოფლიოში ერთ-ერთი ყველაზე გავრცელებული ძალადობის ფორმაა, რომელიც მოიცავს საზოგადოების ყველა ფენას, განურჩევლად კლასობრივი, რასობრივი, კულტურული, რელიგიური თუ სოციალურ-ეკონომიკური ფაქტორებისა.

საერთაშორისო ორგანიზაციების⁷⁶ მიერ შემუშავებული რეკომენდაციების გათვალისწინებით მნიშვნელოვანი ნაბიჯი გადაიდგა ოჯახში ძალადობისა და ქალთა წინააღმდეგ ძალადობის აღმოფხვრის მიმართულებით. 2017 წლის 4 მაისს კი განხორციელდა „ქალთა მიმართ ძალადობისა და ოჯახში ძალადობის პრევენციისა და აღკვეთის შესახებ“ ევროპის საბჭოს კონვენციის (სტამბოლის კონვენცია) რატიფიცირება.⁷⁷ აღნიშნული საერთაშორისო დოკუმენტი ყველაზე მრავლისმომცველია ამ სფეროში და მიზნად ისახავს ნულოვანი ტოლერანტობის მიღწევას მსგავსი კატეგორიის დანაშაულებთან მიმართებით. აქედან გამომდინარე, საქართველოს კანონმდებლობის კონვენციით დადგენილ სტანდარტებთან შესაბამისობაში მოსაყვანად განხორციელდა მთელი რიგი მნიშვნელოვანი საკანონმდებლო ცვლილებები. თუმცა, სახალხო დამცველის ანგარიშის თანახმად, „2017 წელს ოჯახში ძალადობის და ქალთა მიმართ ძალადობის საკითხებთან დაკავშირებული პოზიტიური ცვლილებების მიუხედავად, კვლავ გამოწვევას წარმოადგენს პრევენციის ეფექტიანი ღონისძიებების გატარება. ამასთან, ძალადობის შემთხვევათა გამოვლენის გაზრდილი მაჩვენებლის ფონზე, გამოწვევად რჩება სახელმწიფოს მხრიდან ძალადობის მსხ-

⁷⁴ Frederica Acar and Raluca Popa. 2016. From Feminist Legal Project to Groundbreaking Regional Treaty: The Making of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence. *European Journal of Human Rights*. 2016/3. pp. 287-319.

⁷⁵ Patricia Londono. 2010. Chapter 7. Defining Rape under the European Convention on Human Rights. Torture, consent and equality in McGlynn, Clare, and Vanessa E. Munro, eds. *Rethinking rape law: International and comparative perspectives*. Routledge.

⁷⁶ იხ. <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/3350412>.

http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CEDA%2fC%2fGEO%2fCO%2f4-5&Lang=en

<http://www.supremecourt.ge/files/upload-file/pdf/saertashoriso-kvlebebi7.pdf>;

<http://www.ombudsman.ge/ge/reports/specialuri-angarishebi/qalta-mimart-dzaladobis-dzaladobis-mizezebis-da-shedegebis-shesaxeb-gaeros-specialuri-momxseneblis-angarishi-qartul-enaze.page>

⁷⁷ სტამბოლის კონვენციის ძალაში შესვლის თარიღი: 2017 წლის 1-ლი სექტემბერი.

ვერპლთა/დაზარალებულთა დაცვისა და დახმარების ღონისძიებების სრულყოფა და მისი მორგება მათ განსხვავებულ საჭიროებებზე⁷⁸.

გენდერული ნიშნით ჩადენილი დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლის პროცესში საგამოძიებო და სასამართლო სისტემას განსაკუთრებით საპასუხისმგებლო როლი აკისრია. შესაბამისად, გამოკვლეული იყო, თუ რას მოიცავს გენდერული ნიშნით დისკრიმინაციული მოტივით ჩადენილი დანაშაულები, როგორია მათი გამოძიების სპეციფიკა და სასამართლოს მიდგომები.

სტამბოლის კონვენციის მიხედვით, ოჯახში ძალადობა ხორციელდება ამჟამად ან წარსულში დაქორწინებულ ან დაუქორწინებულ პარტნიორებს შორის, მიუხედავად იმისა, ძალადობის ჩამდენს ოდესმე უცხოვრია ან ამჟამად ცხოვრობს თუ არა მსხვერპლთან. ოჯახში ძალადობა მოიცავს ორივე სქესის მოძალადეებს, აგრეთვე, ბავშვებსა და ხანდაზმულებს. როგორც აღვნიშნეთ, ძალადობა ხშირად ხორციელდება ინტიმური პარტნიორის მხრიდან.

ოჯახში ძალადობა აერთიანებს ფიზიკურ, სექსუალურ და ფსიქოლოგიურ ძალადობას. უმეტეს შემთხვევაში სახეზეა რამდენიმე სახის ძალადობრივი აქტი. ზოგჯერ ოჯახში ძალადობა განიხილება ძალადობის სტერეოტიპების პრიზმაში და ყურადღების მიღმა რჩება ფსიქოლოგიური და ემოციური ზეწოლის ფაქტები. ამიტომ საგამოძიებო ორგანოების წარმომადგენლები, მოსამართლეები ნაკლებ ყურადღებას უთმობენ ამ სახის ძალადობას და არ გამოსცემენ დამცავ და შემაკავებელ ორდერებს, თუ სახეზე ფიზიკური ძალადობის კვალი არ არის. გარდა ამისა, ძალადობას მიეკუთვნება ისეთი ქმედებებიც, როგორცაა ადევნება, თვალთვალი, ტელეფონზე ხშირი ზარების განხორციელება და ხმის ამოუღებლობა.⁷⁹

ძალადობას ადგილი აქვს არა მხოლოდ მეუღლეებს შორის, არამედ პაემანზეც ან ყოფილი პარტნიორის მხრიდან. ეს შეიძლება გამოიხატოს ადევნებაში, სისტემატურ სატელეფონო ზარებში, როდესაც მოძალადე ხმას არ იღებს, მაგრამ ურეკავს თავის ყოფილ ცოლს ან პარტნიორს და სხვა.

ოჯახში ძალადობის მონაწილეები არიან ადამიანები, რომლებიც ძალიან კარგად იცნობენ ერთმანეთს და ერთმანეთთან აქვთ რთული ურთიერთობა, ცხოვრობენ ერთ ჭერქვეშ, აწარმოებენ საერთო მეურნეობას და ჰყავთ შვილები.

4.2. ოჯახში ძალადობის გამოძიების მეთოდები

ოჯახში ძალადობა მხოლოდ ქალის მიმართ ძალადობას და მის პრობლემას არ წარმოადგენს. პროკურორები, გამომძიებლები, პოლიციელები, მოსამართლეები, ადვოკატები, არასამთავრობო უფლებადამცავი ორგანიზაციების წარმომადგენლები თავის პროფესიულ საქმიანობაში აწყდებიან გენდერული ნიშნით ძალადობის ფაქტებსა და დანაშაულებს, მათ შორის, ოჯახში ძალადობის დანაშაულებს. აღნიშნული დანაშაულები მოითხოვს თავისებურ მიდგომას და სამართალდამცავი სისტემის მუშაკებისთვის გარკვეულ სირთულეებს წარმოშობს. სხვა დანაშაულებისგან განსხვავებით, ძალადობის ფაქტებს (სექსუალური, ოჯახში ძალადობა) მსხვერპლიც მალავს. ასეთი ფაქტები პირად ცხოვრებასთან არის დაკავშირებული და, როგორც წესი, მრავალჯერ მეორდება.

გამოძიების დროს და სასამართლო პროცესზე გათვალისწინებული უნდა იყოს ძალადობის ეტაპები: ბოხოქარ ძალადობას ცვლის მონანიების და ბოდიშის ეტაპი. ამ სქემას ძალადობის ციკლი ეწოდება. დაძაბულ ესკალაციას მოსდევს მოძალადის სინანული, რაც მსხვერპლის მხრიდან მოძალადის მიმართ ჩვენებაზე უარის თქმის საფუძველი ხდება. მთავარია, გამოძიებამ და, ასევე, სასამართლომ რისკების შეფასებისას გაითვალისწინონ ძალადობის ციკლი და მთლიანად შეისწავლონ დამნაშავეს (მოძალადის) ძალადობრივი ქცევა.

ყველა სხვა ფორმისგან განსხვავებით, ოჯახში ძალადობას ახასიათებს განმეორებითობა. ძირითადად, მეორდება ცემა, დამცირება, თმებით თრევა, მუშტის ან მძიმე საგნის ჩარტყმა.

ყურადსაღებია ის ფაქტი, რომ ძალადობრივი ინციდენტები სასამართლოს მხრიდან განიხილება განსაკუთრებულად მძიმე და სერიოზული ეპიზოდის შემდეგ, რომელიც პირველი შემთხვევა არ არის. გაერთიანებულ სამეფოში ჩატარებულმა კვლევამ ცხადყო, რომ მსხვერპლი ქალები, რომლებიც დაახლოებით 35-ჯერ იყვნენ ძალადობის მსხვერპლები, მხოლოდ განსაკუთრებით მძიმე ძალადობრივი შემთხვევის შემდეგ მიმართავენ პოლიციას. პოლიციელმა, პროკურორმა, მოსამართლემ ყურადღება უნდა მიაქციონ ინციდენტის სერიოზულობას და არ უნდა ურჩიონ მსხვერპლს მოძალადესთან შერიგება. თუკი მსხვერპლმა საკუთარი უფლებების დასაცავად მიაკითხა სამართლებრივ სისტემას, ე.ი. მან ყველაფერი

⁷⁸ იხ. <http://www.ombudsman.ge/uploads/other/5/5139.pdf> გვ.141.

⁷⁹ Training Manual for Judges and Prosecutors on Ensuring Women's Access to Justice. OGP. 2017.

(ყველა ვარიანტი) გამოსცა და დარწმუნდა მათ არაეფექტურობაში.⁸⁰

სისხლის სამართლის პროცესებში ოჯახში ძალადობის მსხვერპლები მონაწილეობენ, როგორც ბრალდების მონაწილეები. ზოგადად, გენდერულ დანაშაულთა სპეციფიკიდან გამომდინარე, მსხვერპლი არა მხოლოდ იცნობს მოძალადეს, არამედ მასთან ასევე ახლო ურთიერთობებშია. აქედან გამომდინარე, არსებობს რისკი, რომ დანაშაული განმეორდება და შურისძიებისა და მუქარის ფონზე ძალადობის ინტენსივობაც გაიზრდება. ამიტომ ძალიან მნიშვნელოვანია, რომ ძალადობის მსხვერპლები დაცულნი იყვნენ მართლმსაჯულების ორგანოების მიერ მთელი პროცესის განმავლობაში.

დანაშაულის ფაქტის გამოძიების პროცესში არსებითი ყურადღება ექცევა მსხვერპლისა და მონმის მიერ კონკრეტული ქმედების აღქმის საკითხს. თუ მსხვერპლი აღიქვამს, რომ დანაშაულის საფუძველი მისი სექსუალური ორიენტაცია ან/და გენდერული იდენტობა გახდა, პოლიციამ, აღნიშნული აღქმის ობიექტური დადასტურების მიზნით, შესაბამისი საგამოძიებო მოქმედებები უნდა ჩაატაროს. მსხვერპლის მოსაზრება და აღქმა, როგორც წესი, პირდაპირი ინდიკატორია, რომ დანაშაული კონკრეტული მოტივის საფუძველზე განხორციელდა, რადგან აღნიშნული აღქმა ეფუძნება მსხვერპლის პირად გამოცდილებას, თავდასხმის გარემოებებს, დამნაშავის იდენტიფიკაციას და სხვა მრავალ ფაქტორს. ამასთან, ხშირად მონმის აღქმაც მნიშვნელოვანია, რომელიც შესაძლოა ძლიერი ინდიკატორი აღმოჩნდეს დამნაშავის განწყობებსა და დანაშაულის სუბიექტურ მხარესთან დაკავშირებით.

კანადასა და დიდ ბრიტანეთში სტატისტიკის წარმოება სწორედ მსხვერპლის აღქმას ეფუძნება. მიუხედავად იმისა, არის თუ არა საქმეში საკმარისი მტკიცებულება, პოლიცია ვალდებულია, სავარაუდო გენდერული მოტივი შესაბამისად ასახოს დანაშაულთა აღრიცხვის სისტემაში.

ზოგიერთ ქვეყანაში პოლიციას აქვს უფლება, ჩაატაროს დაკავების ოპერაცია, თუ არსებობს იმის დამადასტურებელი ფაქტები, რომ ადგილი ჰქონდა ოჯახში ძალადობას. ზოგიერთ ქვეყანაში ოჯახში ძალადობის ფაქტის გამოძიება ხდება იმის მიუხედავად, აძლევს თუ არა ჩვენებას მსხვერპლი, მაგალითად, როდესაც პოლიცია გამოძახებულია მეზობლების მიერ.

4.3. ოჯახში ძალადობის დანაშაულთა გამოძიების სირთულეები

მსხვერპლის მიერ ჩვენების მიუცემლობა, როგორც საგამოძიებო ეტაპზე, ისე სასამართლოში, სერიოზულ პრობლემას წარმოადგენს.

ოჯახში ძალადობის საქმეებში დაზარალებულის (მონმე) მიერ ჩვენების მიცემის პრაქტიკა

საზღვარგარეთის ქვეყნების კანონმდებლობა

დასავლეთ ევროპის ქვეყნებში ბოლო რამდენიმე ათეული წლის განმავლობაში მნიშვნელოვნად შეიცვალა საზოგადოების დამოკიდებულება ოჯახში ძალადობის მიმართ. თუ წინათ ამგვარი დანაშაული განიხილებოდა, როგორც პირადი საკითხი, დღესდღეობით ოჯახში ძალადობა წარმოადგენს საზოგადოების შემფოთების საგანს და მსოფლიოს მასშტაბით მართლმსაჯულების არაერთი პოლიტიკის დოკუმენტი ითვალისწინებს ამ დანაშაულის აღმოსაფხვრელად შესაბამის საკანონმდებლო და სხვა სახის ინტერვენციის ღონისძიებებს.⁸¹ ოჯახში ძალადობის ფაქტების მზარდი რაოდენობის მიუხედავად, პრაქტიკაში ხშირად პრობლემას ქმნის მეუღლის უარი ჩვენების მიცემაზე ან ჩვენების შეცვლა, რაც უმეტესწილად ხდება პროკურატურის მხრიდან სისხლისსამართლებრივი დევნის შეწყვეტის ან სასამართლოს მიერ გამამართლებელი განაჩენის გამოტანის განმაპირობებელი. არაერთი კვლევა ეხება ოჯახში ძალადობის დინამიკის ანალიზს, დაზარალებული მეუღლის მიერ ჩვენების შეცვლის ან ჩვენების მიცემაზე უარის ფენომენის ახსნას. ოჯახში ძალადობა, როგორც წესი, არის „სისტემატური, განგრძობადი და ესკალირებადი“.⁸² იგი წარმოადგენს „ძალადობის ციკლის“ ფორმას, რომელიც შეიძლება დაიყოს სამ ფაზად: „დაძაბულობის შენების ფაზა“, „მწვავე ბრძოლის ფაზა“ და „თაფლობისთვის ფაზა“, რა დროსაც მოძალადე ცდილობს, მოინანიოს თავისი საქციელი და შეურიგდეს მსხვერპლს. ამგვარი დანაშაულის ციკლური ხასიათი ვლინდება რეციდივის მაღალ მაჩვენებელში.

დაზარალებულ მონმეს ჩვენების მიცემაზე უარის თქმის მრავალი, მათ შორის, ლოგიკური საფუძველი შეიძლება ჰქონდეს, მაგალითად: 1) მოგვიანებით შერიგების შესაძლებლობა. ჩვენების მიცემამ კი, შესაძლებელია, ცოლ-ქმრულ ურთიერთობას საფრთხე შეუქმნას; 2) შიში ფინანსურ უსაფრთხოებასთან და-

⁸⁰ Womens access to Justice. Training Manual for Justice and Prosecutors. 2017. P.87.

⁸¹ Evidentiary Barriers to Conviction in Cases of Domestic Violence: A Comparative Analysis of Scottish and German Criminal Procedure, Michael C. Wutz, p. 76.

⁸² T McCormick, 'Convicting Domestic Violence Abusers when the Victim Remains Silent' (1998) 13 BYU Journal of Public Law 428 at p.431.

კავშირებით; 3) ბავშვების კეთილდღეობაზე ფიქრი; 4) ოჯახის სხვა წევრების მხრიდან ზეწოლა – არ მისცეს ჩვენება; კულტურული თუ რელიგიური შეხედულებები, რომლითაც დაგმობილია და ოჯახიდან განდევნას ინვესტ მუდლის წინააღმდეგ ჩვენების მიცემა; 5) ძალადობის სისტემატურობიდან გამომდინარე, დაზარალებული მოწმის მიერ ძალადობის მსხვერპლად საკუთარი თავის აღქმის პრობლემა; მარტოობის შიში, ბრალდებულის მიმართ გრძნობა ან, ზოგიერთ შემთხვევაში, სასამართლო პროცესის შიში, ინფორმაციული ვაკუუმი, რამაც შესაძლოა გამოიწვიოს განმეორებითი ვიქტიმიზაცია.⁸³ ამ მხრივ მნიშვნელოვანია ევროკავშირის 2012 წლის 12 სექტემბერს მიღებული დირექტივა,⁸⁴ რომელიც ევროკავშირის წევრი ქვეყნებისთვის ადგენს ძალადობის მსხვერპლთა უფლებების დაცვისა და მხარდაჭერის მინიმალურ სტანდარტებს. დირექტივის მიღების უმთავრესი მიზანი იყო წევრი ქვეყნების სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სისტემებში დანაშაულის მსხვერპლის მინიმალური უფლებებით აღჭურვის უზრუნველყოფა, მათი ემოციური და ფსიქოლოგიური მხარდაჭერა სასამართლო პროცესის დაწყებამდე. დირექტივის მიხედვით, ყურადღება უნდა გამახვილდეს შემდეგ სამ საკითხზე: (1) დაზარალებულისთვის ინფორმაციის მიწოდება უნდა მოხდეს პირველივე შესაძლებლობისთანავე და მთელი სამართალწარმოების განმავლობაში; (2) სასამართლო პროცესის მიმდინარეობისას დაზარალებული უზრუნველყოფილი უნდა იყოს ფსიქოლოგიური ან ემოციური მხარდაჭერით; (3) დაკითხვის ან ჩვენების მიცემის დროს არ უნდა მოხდეს (ან მინიმუმამდე უნდა იყოს დაყვანილი) დაზარალებულისთვის ფსიქოლოგიური ან ემოციური ზიანის მიყენება. დაცული უნდა იყოს მათი ღირსება და უსაფრთხოება.⁸⁵

აღსანიშნავია, რომ საერთო სამართლის სისტემის (Common Law) ქვეყნებში სისხლის სამართლის კანონმდებლობა ითვალისწინებს დაზარალებულის მიერ ჩვენების მიცემის ვალდებულებას, ძირითადად, თუ საქმე ეხება ოჯახურ დანაშაულს.

ინგლისი

პოლიციისა და სისხლის სამართლის პროცესში მტკიცებულებების შესახებ ინგლისის 1984 წლის აქტის მე-80 (3) ნაწილი⁸⁶ განსაზღვრავს დანაშაულთა სპეციალურ კატეგორიებს, რა შემთხვევებშიც მეუღლე ან სამოქალაქო პარტნიორი ვალდებულია, მისცეს ჩვენება:

- (ა) თუ ძალადობა ან ძალადობის მუქარა მიმართულია მეუღლის ან სამოქალაქო პარტნიორის ან მოცემულ პერიოდში 16 წელს მიუღწეველი პირის წინააღმდეგ;
- (ბ) თუ სექსუალური ხასიათის ძალადობა ჩადენილია მოცემულ პერიოდში 16 წელს მიუღწეველი პირის წინააღმდეგ;
- (გ) თუ ქმედება მოიცავს „ა“ და „ბ“ პარაგრაფებით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენის მცდელობას, ხელშეწყობას ან თანამონაწილეობას.

განქორწინებულ მეუღლეს ასევე მოეთხოვება, მისცეს ჩვენება, ხოლო ბრალდებულის მეუღლის (ცოლის ან ქმრის) მიერ ჩვენების მიცემაზე უარი არ უნდა გახდეს ბრალდების მხარისთვის დამატებითი ღონისძიების გატარების საფუძველი. ინგლისში არ არსებობს წესი, რომელიც ავალდებულებს მოსამართლეს, გააფრთხილოს მოწმე (მეუღლე) ჩვენების მიცემის სავალდებულო ხასიათის შესახებ, თუმცა, დამკვიდრებული სასამართლო პრაქტიკის თანახმად, სასურველია, მოწმეს ამგვარი გაფრთხილება მიეცეს.⁸⁷

შოტლანდია

შოტლანდიის სამართლებრივი სისტემა ეფუძნება შეჯიბრებითობის პრინციპს, პროკურატურის მიერ სისხლისსამართლებრივი დევნის დაწყების დისკრეციულ უფლებამოსილებას, ვიდრე სავალდებულო დანაწესს, რაც იმას ნიშნავს, რომ პროკურორებს შოტლანდიაში არ მოეთხოვებათ, აღძრან სისხლის სამართლის საქმე, თუ არ მოიპოვება სავარაუდოდ დანაშაულის ჩადენის საკმარისი მტკიცებულებები. შესაბამისად, ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში პროკურორებს აქვთ დისკრეციული უფლებამოსილება, სისხლის სამართლის საქმის აღძვრამდე განსაზღვრონ საჯარო ინტერესი. აღსანიშნავია, რომ ოჯახური დანაშაულის შემთხვევაში სწორედ მსხვერპლია ბრალდების მხარის მთავარი მოწმე.⁸⁸ შესაბამისად,

⁸³ M. Burton, R. Evans and A. Sanders, Are Special Measures for Vulnerable and Intimidated Witnesses Working? Evidence from the Criminal Justice Agencies, Home Office Online Report 01/06 (Home Office: London, 2006); J. Doak, Victims' Rights, Human Rights and Criminal Justice: Reconceiving the Role of Third Parties (Hart Publishing: Oxford and Portland, 2008) 325.

⁸⁴ <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/7a3b26f8-5c51-11e3-914b-01aa75ed71a1>

⁸⁵ Shamini L. Ragavan, The Compellability Rule in England and Wales: Support for the Spouse of the Defendant, p.316.

⁸⁶ <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1984/60/section/80>

⁸⁷ Wendy Harris, Spousal Competence and Compellability in Criminal Trials in the 21st Century, p.13.

⁸⁸ Michael C. Wutz, Evidentiary Barriers to Conviction in Cases of Domestic Violence: A Comparative Analysis of Scottish and German Criminal Procedure, p.78.

შოტლანდიის სისხლის სამართლის მართლმსაჯულებისა და ლიცენზირების 2010 წლის აქტის 86-ე ნაწილი⁸⁹ ცალსახად ადგენს მეუღლის ან სამოქალაქო პარტნიორის მიერ ჩვენების მიცემის ვალდებულებას ოჯახში ძალადობის საქმეებში.

ავსტრალია

მონმის მეუღლის მიერ ჩვენების მიცემის ვალდებულებაზე ავსტრალიაში არ არის დამკვიდრებული ერთგვაროვანი მიდგომა. კერძოდ, კვისლენდსა და დასავლეთ ავსტრალიაში კანონმდებლობა ითვალისწინებს მონმის (მეუღლე) ვალდებულებას, მისცეს ჩვენება, თუ საქმე ეხება ოჯახში ძალადობას ან ბავშვის წინააღმდეგ მიმართულ ძალადობას.⁹⁰ აღნიშნული სამართლებრივი ვალდებულება ეფუძნება დაზარალებული პირის უფლებების დაცვას. ამგვარი მიდგომა მონმისთვის გარკვეულწილად არის ერთგვარი „სიკეთე“, რადგან მან იცის, რომ არ აქვს ალტერნატივა და ვალდებულია, მისცეს ჩვენება, რითაც ის თავისუფლდება, ერთი მხრივ, პირადი ერთგულების დაცვისა და, მეორე მხრივ, სამოქალაქო მოვალეობის შესრულების შინაგანი კონფლიქტისგან. მაგალითად, კვისლენდის 1977 წლის მტკიცებულების აქტის მე-8 (3) ნაწილი ადგენს მეუღლის (ცოლის ან ქმრის) ვალდებულებას, მისცეს ჩვენება, რაც არ არის დამოკიდებული ბრალდებულის თანხმობაზე. აღსანიშნავია, რომ მკვლევარები კრიტიკას გამოთქვამენ ამ საკანონმდებლო ჩანაწერთან მიმართებით, რადგან მიიჩნევენ, რომ ტერმინების „ცოლი ან ქმარი“ მკაფიოდ მითითება გამოორიცხავს ამ დანაწესის გავრცელებას *de facto* ცოლის ან ქმრის (პარტნიორის) მიმართ.⁹¹

ავსტრალიის სხვა შტატებში – ვიქტორიაში, სამხრეთ ავსტრალიაში, ახალ სამხრეთ უელსში და ტასმანიაში – დამკვიდრებულია დისკრეციული მიდგომა. კერძოდ, ამ მიდგომის თანახმად, ყველა მონმე ვალდებულია, მისცეს ჩვენება. თუმცა, მოსამართლეს აქვს დისკრეციული უფლებამოსილება, გაათავისუფლოს მონმე ამ ვალდებულებისგან. დისკრეცია დაფუძნებულია სხვადასხვა ინტერესის შეპირისპირების პრინციპზე: „ერთი მხრივ, სასურველია, სასამართლოს ჰქონდეს ყველა სათანადო მტკიცებულება (ჩვენება), თუმცა მეორე მხრივ, არის საჯარო ინტერესის საკითხი – სისხლის სამართლის პროცესში მონმის (მეუღლის) იძულებამ, მისცეს ჩვენება, შესაძლებელია საფრთხე შეუქმნას ცოლ-ქმრულ და ოჯახურ ურთიერთობებს იმაზე მეტი ხარისხით, ვიდრე საზოგადოების ინტერესი შეიძლება მოითხოვდეს. შესაბამისად, საზოგადოებამ არ უნდა დაუნესოს თავის ნევრს გადაჭარბებულად ხისტი მოთხოვნა, როდესაც ზოგადი ინტერესი არ საჭიროებს, მისცეს ჩვენება, რომელიც გახდება მისი საყვარელი ადამიანისთვის გამამტყუნებელი განაჩენის გამოტანის განმაპირობებელი საფუძველი ან მას შეუქმნის ეკონომიკურ ან სოციალურ გასაჭირს“.⁹² შესაბამისად, დისკრეციული მიდგომა ეფუძნება ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში მოსამართლის უფლებამოსილებას, საქმის ფაქტობრივი გარემოებებიდან გამომდინარე, საჯარო და კერძო ინტერესთა გათვალისწინებით, განსაზღვროს მონმის (მეუღლის) მიერ ჩვენების მიცემის ვალდებულება.⁹³

კანადა

კანადის 1985 წლის მტკიცებულების აქტის მე-4 ნაწილი მკაფიოდ განსაზღვრავს მონმე მეუღლის მიერ ჩვენების მიცემის ვალდებულებას, რაც არ არის დამოკიდებული ბრალდებულის თანხმობაზე. აქვე, გაკეთებულია დათქმა, რომ მონმის ჩვენების მიცემის წარუმატებლობა არ უნდა გახდეს მოსამართლის ან პროკურორის მხრიდან რაიმე დამატებითი ღონისძიების გატარების საფუძველი.⁹⁴ აღსანიშნავია, რომ 2015 წლამდე მოქმედი რედაქციით, კანადის კანონმდებლობა ითვალისწინებდა დანაშაულთა კონკრეტულ ჩამონათვალს, რა დროსაც მონმე მეუღლე ვალდებული იყო, მიეცა ჩვენება.⁹⁵ კერძოდ, ძველი საკანონმდებლო ჩანაწერი ეხებოდა, ოჯახური დანაშაულების ფარგლებში, არასრულწლოვანთა წინააღმდეგ ძალადობას ან სექსუალური ხასიათის ძალადობას. ამჟამად კი, ცვლილების თანახმად, მეუღლე მონმის მიერ ჩვენების მიცემის ვალდებულება ვრცელდება ნებისმიერი კატეგორიის დანაშაულზე.

საერთო სამართლის (Common Law) ქვეყნებში, გარდა მცირე განსხვავებებისა, კანონმდებლობა ითვალისწინებს მეუღლე მონმის მიერ ჩვენების მიცემის ვალდებულებას. კერძოდ, ზოგიერთ ქვეყანაში (ინ-

⁸⁹ <https://www.legislation.gov.uk/asp/2010/13/section/86>

⁹⁰ Wendy Harris, Spousal Competence and Compellability in Criminal Trials in the 21st Century, p.11.

⁹¹ <https://www.legislation.qld.gov.au/view/html/inforce/current/act-1977-047#sec.8>

⁹² Australian Law Reform Commission, Evidence, Report No 38 (1987) [80]; Law Reform Commission of Victoria, Spouse Witnesses (Competence and Compellability), Report No 6 (1976) 22; Mack, n 71, 219, 220.

⁹³ Wendy Harris, Spousal Competence and Compellability in Criminal Trials in the 21st Century, p.23

⁹⁴ <http://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/C-5/page-1.html#h-4>

⁹⁵ Allan Manson, Spousal Testimony in Criminal Cases in Canada (A Report for the Law Commission), 2001, p.12.

გლისი, შოტლანდია, ავსტრალიის რამდენიმე შტატი) საკანონმდებლო ნორმა იმპერატიულად ადგენს მეუღლე მოწმის მიერ ჩვენების მიცემის ვალდებულებას კონკრეტული კატეგორიის დანაშაულებთან მიმართებით. ამ მხრივ, შედარებით განსხვავებულია კანადის კანონმდებლობა, რომელიც უფრო ზოგადი შინაარსისაა და ჩვენების მიცემის ვალდებულებას აწესებს ნებისმიერი კატეგორიის დანაშაულებთან მიმართებით. აქვე, მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ ავსტრალიის ზოგიერთ შტატში დამკვიდრებულია დისკრეციული მიდგომა, რომლის თანახმადაც, მოსამართლე უფლებამოსილია, ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში, საჯარო და კერძო ინტერესების შეპირისპირებით, განსაზღვროს მოწმე მეუღლის მიერ ჩვენების მიცემის ან ამ ვალდებულებისგან გათავისუფლების საკითხი.

ოჯახში ძალადობის საქმეებში მეუღლის მიერ ჩვენების მიცემის ვალდებულების საკანონმდებლო დონეზე რეგულირება უცხოა კონტინენტური ევროპის სამართლის ქვეყნებისთვის. მაგალითად, გერმანიის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 52-ე მუხლი ზოგადად განსაზღვრავს იმ პირთა წრეს, რომლებსაც უფლება აქვთ, უარი განაცხადონ ჩვენების მიცემაზე. კერძოდ, აღნიშნული მუხლის თანახმად,⁹⁶ მეუღლე (ცოლი ან ქმარი), საცოლე ან საქმრო, სამოქალაქო პარტნიორი უფლებამოსილი არიან, არ მისცენ ჩვენება. შესაბამისად, გერმანიის კანონმდებლობა ცალსახად გამორიცხავს მეუღლე მოწმის იძულებითი წესით დაკითხვის შესაძლებლობას, მათ შორის ოჯახურ დანაშაულებთან მიმართებით.⁹⁷ ამასთან, მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ გერმანიის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 52-ე მუხლის მე-3 ნაწილის თანახმად, პირს, რომელსაც უფლება აქვს, უარი განაცხადოს ჩვენების მიცემაზე, დაკითხვამდე აუცილებლად უნდა ეცნობოს ამ შესაძლებლობის შესახებ.

ევროპის საბჭოს წევრი ქვეყნების უმრავლესობის სისხლის სამართლის კანონმდებლობა ზოგადად ითვალისწინებს ბრალდებულის მეუღლის ან მისი რეგისტრირებული პარტნიორის (ავსტრია, ბელგია, ჩეხეთის რესპუბლიკა, გერმანია, ნიდერლანდები, უნგრეთი, ფინეთი, ნორვეგია, შვედეთი, შვეიცარია), ან იმ პირის უფლებას, რომელიც ბრალდებულთან ერთად ეწევა საოჯახო მეურნეობას (ფინეთი, გერმანია, უნგრეთი, ლიტვა, ნორვეგია, თურქეთი, შვედეთი, უკრაინა, პოლონეთი, სლოვაკეთი, ანდორა), ისარგებლოს მოწმის იმუნიტეტით და არ მისცეს ჩვენება. ამ მხრივ გამოჩინებულია საფრანგეთი და ლუქსემბურგი, სადაც ამგვარი პრივილეგია არ არსებობს და ჩვენების მიცემა სავალდებულოა ყველასთვის. რაც შეეხება ბელგიას, მალტასა და ნორვეგიას, ბრალდებულის მეუღლის ჩვენება ავტომატურად გამოირიცხება.⁹⁸

ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის მე-3 (დ) პუნქტის თანახმად, ყველა ბრალდებულს აქვს უფლება, თვითონ დაკითხოს ან დააკითხინოს მისი ბრალდების მოწმეები და გამოაძახებინოს და დააკითხინოს მისი დაცვის მოწმეები ბრალდების მოწმეების თანაბარ პირობებში. აღსანიშნავია, რომ ოჯახში ძალადობის არცერთი საქმე, რომელიც ამ დრომდე სტრასბურგის სასამართლოს განუხილავს, არ ეხებოდა მოწმე მეუღლის მიერ ჩვენების მიცემის საკითხს სავალდებულო ან ნებაყოფლობითი გზით. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დამოკიდებულება ზოგადად მოწმის იმუნიტეტით სარგებლობასთან დაკავშირებით კარგად ჩანს დიდი პალატის მიერ მიღებულ გადამწყვეტილებაში საქმეზე – ვან დერ ჰეიჯენი ნიდერლანდების წინააღმდეგ (Van Der Heijden v. The Netherlands - no. 42857/05, §32-35, 3 აპრილი, 2012). აღნიშნულ საქმეში მომჩივანი დავობდა, რომ ნიდერლანდების სამეფომ მის წინააღმდეგ დაარღვია ევროპული კონვენციის მე-8 (პირადი და ოჯახური ცხოვრების დაცულობის უფლება) და მე-14 (დისკრიმინაციის აკრძალვა) მუხლებით გარანტირებული უფლებები, რადგან, ბრალდებულთან ხანგრძლივი თანაცხოვრების მიუხედავად, მასზე არ გაავრცელეს პრივილეგია და სავალდებულო წესით მოსთხოვეს ჩვენების მიცემა. კერძოდ, მომჩივნის მეუღლეს ბრალად ედებოდა მკვლელობა, ხოლო გამომძიებელმა მოსამართლემ აპლიკანტს მოსთხოვა, მიეცა ჩვენება, რასაც ეს უკანასკნელი არ დაემორჩილა იმ ფაქტორზე აპელირებით, რომ მას ბრალდებულთან აკავშირებდა 15-წლიანი თანაცხოვრება და ჰყავდათ შვილები. შესაბამისად, რეგისტრირებული კავშირის არქონის მიუხედავად, მას მეუღლის ან რეგისტრირებული პარტნიორის მსგავსად (ნიდერლანდების სამეფოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 217-ე მუხლის მიხედვით, იმუნიტეტით სარგებლობს ბრალდებულის მეუღლე ან რეგისტრირებული პარტნიორი), უნდა მისცემოდა ჩვენების მიცემაზე უარის თქმის შესაძლებლობა. აღსანიშნავია, რომ ჩვენების მიცემასთან დაკავშირებით სასამართლოს ბრძანების შეუსრულებლობის გამო მომჩივანს შეეფარდა 13-დღიანი პატიმრობა. მოცემულ საქმეში ევროპულმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ ჩვენების მიცემაზე უარის თქმის უფლება წარმოადგენს, საზოგადოებრივი ინტერესის გათვალისწინებით, სამოქალაქო ვალდებულის შესრულებისგან გათავისუფლების საგამონაკლისო შემთხვევას. შესაბამისად, ამგვარი უფლებით სარგებლობა შესაძლებელია დაექვემდებაროს გარკვეულ პირობებსა და ფორმალობებს, ბენეფიციართა კატეგორიის მკაფიო განსაზღვრვას.

⁹⁶ https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stpo/englisch_stpo.html

⁹⁷ Michael C. Wutz, Evidentiary Barriers to Conviction in Cases of Domestic Violence: A Comparative Analysis of Scottish and German Criminal Procedure, p.89.

⁹⁸ ვან დერ ჰეიჯენი ნიდერლანდების წინააღმდეგ, Van Der Heijden v. The Netherlands [დიდი პალატა] (no. 42857/05, §32-35, 3 აპრილი, 2012).

ღვრიტ.⁹⁹ ეროვნულმა სასამართლომ თითოეულ შემთხვევაში უნდა გადაწყვიტოს, თუ რამდენად საჭიროა საქმისთვის კონკრეტული მონმის ჩვენება.¹⁰⁰ საჩივრის განხილვისას სტრასბურგის სასამართლომ ყურადღება გაამახვილა იმ ფაქტზეც, რომ აპლიკანტს არცერთხელ არ უცდია დარეგისტრირება, რითაც ის მარტივად მოექცეოდა ნიდერლანდების სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 217-ე მუხლით გათვალისწინებულ გამონაკლის პირთა წრეში. რაც შეეხება რეგისტრაციას, მას რესპონდენტ სახელმწიფოში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ჰქონდა სხვადასხვა მიზეზის გამო, მათ შორის, სოციალური უსაფრთხოებისა და საგადასახადო ვალდებულებების მხრივ. დამატებით, **ევროპული სასამართლოს განმარტებით, მიუხედავად იმ ფაქტისა, რომ ჩვენების მიცემა წარმოადგენს სამოქალაქო ვალდებულებას, სისხლის სამართლის პროცესში მონმის იძულება, მისცეს ჩვენება, მიიჩნევა ოჯახური ცხოვრების პატივისცემის უფლებაში ჩარევად, ხოლო ჩარევის კანონიერება უნდა შეფასდეს შემდეგი ტესტით: (1) იყო თუ არა კანონით გათვალისწინებული; (2) ემსახურებოდა თუ არა ლეგიტიმურ მიზანს; (3) რამდენად იყო ამგვარი ჩარევა საჭირო დემოკრატიულ საზოგადოებაში.** სტრასბურგის სასამართლომ გადაწყვეტილებაში ცალსახად მიუთითა, რომ ადგილობრივი ხელისუფლების ორგანოები სარგებლობენ შეფასების ფართო ფარგლებით და ისინი უკეთეს მდგომარეობაში იმყოფებიან, ყოველი საქმის კონკრეტული ფაქტობრივი გარემოებების გათვალისწინებით, შეაფასონ ჩარევის კანონიერება.¹⁰¹ აქედან გამომდინარე, სასამართლომ მოცემულ საქმეში არ დაადგინა ევროპული კონვენციის დარღვევა.

ოჯახში ძალადობის მიმართ სართაშორისო და ეროვნული პრაქტიკა ადგენს შემდეგ სტანდარტებს: გამოძიება უნდა დაიწყოს მყისიერად და ჩატარდეს კომპლექსურად. ის უნდა ემყარებოდეს არა მხოლოდ ძალადობის გამოყენების დადგენასა და მსხვერპლის მხრიდან წინააღმდეგობის განევას, არამედ გათვალისწინებული უნდა იყოს მსხვერპლის თანხმობა და თანამდევნი გარემოებები.

განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს ბავშვებსა და შშმპ ქალებს, როგორც მონყვლად ჯგუფებს; სასამართლო განხილვა უნდა იყოს სამართლიანი და მიუკერძოებელი, ეფუძნებოდეს მის ხასიათსა და ხასიათის თავისებურებებს, გენდერული ცრურწმენებისა და სტერეოტიპების გარეშე.

გამოძიება, ისევე როგორც სასამართლო პროცესი, უნდა წარიმართოს მსხვერპლის პატივისცემით. მსხვერპლის გამოკითხვა უნდა მოხდეს ეთიკის ნორმების დაცვით. მინიმუმამდე უნდა იყოს დაყვანილი სექსუალური ძალადობის შემთხვევებში გენეკოლოგიური გამოკვლევები. გათვალისწინებული უნდა იყოს მსხვერპლის ასაკი და მდგომარეობა. დაცული უნდა იყოს მსხვერპლის პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობა.¹⁰²

4.4. ოჯახში ძალადობის დანაშაულების ჩადენისთვის გათვალისწინებული სანქციები

ესპანეთი

ფიზიკური ძალადობა, რომელმაც გამოიწვია დაზიანება, ისჯება პატიმრობით ორიდან ხუთ წლამდე ვადით. დამამძიმებელი გარემოებებია:

- იარაღის და სახიფათო საგნების გამოყენება;
- წინასწარი განზრახვა ან განსაკუთრებული სისასტიკე;
- თუკი მსხვერპლი ქმედუუნარო ან თორმეტ წლამდე ასაკის პირია;
- თუ არსებობს ახლო კავშირი მსხვერპლსა და მოძალადეს შორის (მაშინაც კი, როდესაც ისინი არ ცხოვრობენ ერთ სახლში);
- თუკი მსხვერპლი მონყვლადი პირია.

ფსიქოლოგიური ძალადობა, არასათანადო მოპყრობა ან ნებისმიერი სხვა სახის ფიზიკური ძალადობა, რომელმაც არ გამოიწვია დაზიანებები, ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ექვსი თვიდან ერთ წლამდე ვადით. ასევე, გათვალისწინებულია ზემოთ ჩამოთვლილი დამამძიმებელი გარემოებები.

მუქარა ან იძულება ისჯება თავისუფლების აღკვეთით სამი თვიდან ერთ წლამდე ვადით.

დამამძიმებელი გარემოებაა, თუკი ჩადენილია არასრულწლოვნების თანდასწრებით, რა შემთხვევაშიც დადგენილი სასჯელის ვადას ემატება მისი 50%.

⁹⁹ ვან დერ ჰეიჯენი ნიდერლანდების წინააღმდეგ, Van Der Heijden v. The Netherlands [დიდი პალატა] (no. 42857/05, § 67, 3 აპრილი, 2012).

¹⁰⁰ ვან დერ ჰეიჯენი ნიდერლანდების წინააღმდეგ, Van Der Heijden v. The Netherlands [დიდი პალატა] (no. 42857/05, § 75, 3 აპრილი, 2012).

¹⁰¹ ვან დერ ჰეიჯენი ნიდერლანდების წინააღმდეგ, Van Der Heijden v. The Netherlands [დიდი პალატა] (no. 42857/05, § 57, 3 აპრილი, 2012).

¹⁰² 2012/29 ევროპარლამენტისა და ევროგარეთიანების 2012 წლის 25 ოქტომბრის დირექტივები, დანაშაულის მსხვერპლთა დაცვის, მხარდაჭერისა და უფლებების შესახებ მინიმალური სტანდარტები.

სხვა მცირე ძალადობრივი შემთხვევები, რომლებიც არ მიიჩნევა სისხლის სამართლის დანაშაულებად, ისჯება ჯარიმით.

დიდი ბრიტანეთი

ბავშვის ან მოწყვლადი ზრდასრული პირის მიმართ სერიოზული ფიზიკური ზიანის გამომწვევი დანაშაული, ან როდესაც პირი ნებას რთავს (უშვებს) ამგვარ დანაშაულს, ისჯება თავისუფლების აღკვეთით მაქსიმუმ ათი წლის ვადით.

შესაძლოა არსებობდეს დანაშაულის გამომწვევი ორი გარემოება – როდესაც ბრალდებულმა ნება დართო (დაუშვა) ან გამოიწვია ბავშვის ან მოწყვლადი ზრდასრული პირის სიკვდილი. ბრალდების მხარეს არ ეკისრება მტკიცების ტვირთი იმაზე, თუ რომელი ორი გარემოება ვრცელდება მოპასუხეზე. სასჯელი წარმოადგენს თავისუფლების აღკვეთას მაქსიმუმ 14 წლის ვადით.

რუმინეთი

მუხლი 199

ოჯახში ძალადობა

188-ე, 189-ე და 193-ე – 195-ე მუხლებით გათვალისწინებული ქმედების შემთხვევაში, რომელიც ჩადენილია ოჯახის წევრის მიმართ, კანონით გათვალისწინებული სასჯელი იზრდება მეოთხედი ვადით.

მუხლი 188

სისხლის სამართლის კოდექსის 188-ე მუხლის მიხედვით, მკვლელობა ისჯება თავისუფლების აღკვეთით არანაკლებ ათი და არაუმეტეს ოცი წლის ვადით და გარკვეული უფლებებით სარგებლობის აკრძალვით.

მუხლი 189

სისხლის სამართლის კოდექსის 189-ე მუხლის მიხედვით, 188-ე მუხლის დამამძიმებელი გარემოებებია: წინასწარი განზრახვა; მატერიალური ინტერესი; სხვა პირისთვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ან სასჯელის თავიდან აცილების მიზნით; სხვა დანაშაულის ჩადენის ხელშეწყობა ან მისი დაფარვა; როდესაც მკვლელობა ან მისი მცდელობა ჩადენილია განმეორებით ან არაერთგზის; ორი ან მეტი პირის მიმართ; ორსული ქალის მიმართ; სისასტიკით – ისჯება თავისუფლების აღკვეთით არანაკლებ თხუთმეტი და არაუმეტეს ოცდახუთი წლის ვადით და გარკვეული უფლებებით სარგებლობის აკრძალვით. დასჯადია ასევე მკვლელობის მცდელობა.

მუხლი 193

ცემა და სხვა სახის ძალადობა

1) ცემა და სხვა სახის ძალადობა, რომელმაც გამოიწვია ფიზიკური ტანჯვა, ისჯება თავისუფლების აღკვეთით არანაკლებ სამი თვის და არაუმეტეს ორ წლის ვადით ან ჯარიმით.

2) ქმედება, რომელმაც გამოიწვია ტრავმული დაზიანება ან გავლენა იქონია პირის ჯანმრთელობაზე, რომლის სერიოზულობაც შეფასებულია, როგორც მაქსიმუმ, 90-დღიანი მკურნალობის საჭიროებით, ისჯება თავისუფლების აღკვეთით არანაკლებ ექვსი თვის და არაუმეტეს ხუთი წლის ვადით ან ჯარიმით.

მუხლი 194

სხეულის დაზიანება

1) 193-ე მუხლით გათვალისწინებული ქმედება, რომელმაც გამოიწვია: ა) გაუარესება (ტრავმის შედეგად); ბ) ტრავმული დაზიანებები ან ჯანმრთელობის გაუარესება, რომელთა მკურნალობისთვისაც საჭიროა 90 დღეზე მეტი; გ) სერიოზული და მუდმივი ესთეტიკური დაზიანება; დ) ნაადრევი მშობიარობა; ე) პირის სიცოცხლის საფრთხეში ჩაგდება – ისჯება თავისუფლების აღკვეთით არანაკლებ ორი წლის და არაუმეტეს შვიდი წლის ვადით.

2) როდესაც ქმედება ჩადენილია 1-ლი პარაგრაფის ა, ბ და გ პუნქტებში ჩამოთვლილ შედეგთა დადგომის მიზნით, ისჯება თავისუფლების აღკვეთით არანაკლებ სამი და არაუმეტეს ათი წლის ვადით.

3) მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედების მცდელობა დასჯადია.

მუხლი 195

ცემა და სხეულის დაზიანება, რამაც გამოიწვია სიკვდილი

თუკი 193-ე და 194-ე მუხლებით დადგენილი ქმედება გამოიწვევს მსხვერპლის სიკვდილს, ეს ქმედება ისჯება თავისუფლების აღკვეთით არანაკლებ ექვსი და არაუმეტეს თორმეტი წლის ვადით.

უნგრეთი

ნაწილი 212/A

ოჯახში ძალადობა

1. ნებისმიერი პირი, რომელიც რეგულარულად: ა) შეურაცხყოფს ადამიანის ღირსებას ან დაკავებულია ნებისმიერი დამამცირებელი და ძალადობრივი ქმედებით; ბ) ითვისებს ან მაღავეს საერთო ან ქორწინების პერიოდში შექმნილ ქონებას და ამით სერიოზულ დანაკარგს უქმნის თავისი შვილის მშობელს ან ოჯახის წევრს, ყოფილ მეუღლეს ან პარტნიორს, რომელთან ერთადაც ცხოვრობს, ყოფილ მეურვეს ან პირს, რომელიც იმყოფება მეურვეობის ქვეშ – ისჯება თავისუფლების აღკვეთით არაუმეტეს ორი წლის ვადით, რამდენადაც ეს ქმედება არ გამოიწვევს უფრო სერიოზულ სისხლისსამართლებრივ დანაშაულს.

2. ნებისმიერი პირი, რომელიც სჩადის:

ა) 164-ე ნაწილის მე-2 ქვეპუნქტით (ცემა) ან 227-ე ნაწილის მე-2 ქვეპუნქტით გათვალისწინებულ (ცილისწამება) ქმედებას 1-ლი ქვეპუნქტით გათვალისწინებული პირის წინააღმდეგ, ისჯება თავისუფლების აღკვეთით არაუმეტეს სამი წლის ვადით. ბ) 164 ნაწილის მე-3 და მე-4 ქვეპუნქტით გათვალისწინებული ცემა ან პირადი თავისუფლების დარღვევა ან 194-ე მუხლის 1-ლი ქვეპუნქტით გათვალისწინებული იძულება 1-ლი პარაგრაფით გათვალისწინებული პირის წინააღმდეგ, ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ერთიდან ხუთ წლამდე ვადით.

3. პირს, რომელიც დამნაშავედ ცნეს ოჯახში ძალადობის ბრალდებით, ასევე შეიძლება სასჯელის სახით შეეფარდოს გადასახლება.

მონტენეგრო

კანონი ოჯახში ძალადობის შესახებ

მუხლი 36

მოძალადეს ეკისრება ჯარიმა მონტენეგროში ხელფასის მინიმუმის სამმაგი ოდენობით ან თავისუფლების აღკვეთა ათი დღის ვადით, თუკი პირი:

- 1) იყენებს ფიზიკურ ძალას ოჯახის წევრზე, მიუხედავად იმისა, იწვევს თუ არა ეს სხეულის დაზიანებას;
- 2) ოჯახის წევრს ემუქრება ძალის გამოყენებით, ან უქმნის საფრთხეს, რომელმაც შეიძლება გამოიწვიოს პირადი დაუცველობის განცდა ან ფიზიკური ტკივილი;
- 3) აყენებს სიტყვიერ შეურაცხყოფას, აგინებს ან სხვა გზით ამცირებს ოჯახის წევრს;
- 4) არ აღიარებს ოჯახის სხვა წევრის თავისუფლებას, ჰქონდეს მესამე პირებთან ურთიერთობა;
- 5) შრომით გადაღლის შედეგად, ართმევს ძილის ან სხვაგვარად დასვენების საშუალებას, ემუქრება საცხოვრებელი ადგილიდან გაძევებით ან ბავშვების წაყვანით;
- 6) სექსუალურად ძალადობს ოჯახის სხვა წევრებზე;
- 7) ადევნების ან სხვა გზით ძალადობს ოჯახის წევრებზე;
- 8) ზიანს აყენებს ან ანადგურებს ერთობლივ ქონებას ან ოჯახის სხვა წევრის ქონებას, ან ცდილობს ამის გაკეთებას;
- 9) უარყოფს ოჯახის სხვა წევრის საარსებო საშუალებას;

10) იქცევა უხეშად და, შესაბამისად, ხელს უშლის ოჯახის სხვა წევრის სიმყუდროვეს, რომელთანაც არ იყოფს ოჯახის საერთო ქონებას.

ზემოთ ჩამოთვლილი ქმედებები, ჩადენილი არასრულწლოვნის თანდასწრებით, ისჯება ჯარიმით მონტენეგროში ხელფასის მინიმუმის ხუთმაგი ოდენობით ან თავისუფლების აღკვეთით მინიმუმ ოცი დღის ვადით.

ზემოთ ჩამოთვლილი ქმედებები, ჩადენილი არასრულწლოვნის წინააღმდეგ, ისჯება ჯარიმით მონტენეგროში ხელფასის მინიმუმის ათმაგი ოდენობით ან თავისუფლების აღკვეთით მინიმუმ 30 დღის ვადით.

ოჯახის წევრი, რომელიც არ აცხადებს (მაღავს) ოჯახის სხვა წევრის სპეციალური საჭიროებების შესახებ, ისჯება მონტენეგროში ხელფასის მინიმუმის მინიმუმ ოცმაგი ოდენობით ან თავისუფლების აღკვეთით სამოცი დღის ვადით.

მუხლი 37

მოძალადეს ეკისრება ჯარიმა მონტენეგროში ხელფასის მინიმუმის ხუთმაგი ოდენობით ან თავისუფლების აღკვეთა მინიმუმ ათი დღის ვადით, თუკი ის არ იღებს შესაბამის ზომებს, რათა უზრუნველყოს:

1) ბავშვისთვის შესაბამისი საკვები, პირადი ჰიგიენა, ტანსაცმელი, სამედიცინო მომსახურება, სკოლაში რეგულარული დასწრება, ბავშვის დაცვა მავნე კამპანიაში ყოფნისგან, მანანალობის, მათხოვრობის ან ქურდობისგან, ან თავს არიდებს იმ ვალდებულებების შესრულებას, რომლებიც ეხება ბავშვის განვითარებას და განათლებას;

2) საკვები, პირადი ჰიგიენა, ტანსაცმელი ან სამედიცინო მომსახურება ოჯახის სხვა წევრისთვის, რომლის მიმართაც აკისრია ზრუნვის ვალდებულება, როდესაც ოჯახის წევრი საჭიროებს სპეციალურ მზრუნველობას მისი ავადმყოფობის, ქმედუუნარობის, სიბერის ან სხვა პირადი მახასიათებლების გამო, რაც ხელს უშლის მას, მოუაროს საკუთარ თავს.

მუხლი 38

მოძალადეს ეკისრება ჯარიმა მონტენეგროში ხელფასის მინიმუმის ორმოცდაათჯერ მეტი ოდენობით ან თავისუფლების აღკვეთა მინიმუმ ორმოცი დღის ვადით, თუკი ის დაარღვევს პოლიციის ბრძანებას ადგილის დაუტოვებლობის ან საცხოვრებელ ადგილს ან სხვა შენობაში დაბრუნების შესახებ.

მუხლი 39

მონტენეგროში ხელფასის მინიმუმის ორმაგიდან ათმაგი ოდენობამდე ეკისრება:

1) სახელმწიფო ადმინისტრაციულ ორგანოს, სხვა ორგანოს, ჯანდაცვის და სოციალური დაცვის ინსტიტუციის უფროსს, მასწავლებელს, სკოლამდელი აღზრდის მასწავლებელს და სხვა პირს სამსახურებრივი მოვალეობისას გაგებული ძალადობის ფაქტების პოლიციისთვის შეუტყობინებლობის შემთხვევაში.

2) პირს, რომელიც ინფორმირებულია, რომ მოძალადე არღვევს დამცავ ორდერს, მაგრამ არ აცნობებს ამის შესახებ შესაბამის უწყებას, სოციალური უზრუნველყოფის ცენტრს ან სხვა სოციალურ და ბავშვებზე ზრუნვის ინსტიტუციას, პოლიციას ან პროკურორს, ეკისრება ჯარიმა მონტენეგროში ხელფასის მინიმუმის ორმაგიდან ათმაგი ოდენობით.

5. სექსუალური ძალადობა, როგორც განდერული მოტივიტი განხორციელებული დანაშაული

სექსუალური შევიწროება

ევროკავშირის სამართალში სექსუალური შევიწროება მხოლოდ იმ დირექტივებით არის რეგულირებული, რომელიც სქესის ნიშნით დისკრიმინაციას ეხება.¹⁰³ ნიშნავს თუ არა ეს იმას, რომ სექსუალური შევიწროება პირდაპირ სქესის ნიშნით დისკრიმინაციის ერთ-ერთი ფორმაა? თუ შესაძლებელია, რომ ეს დანაშაული უფრო ფართო კონტექსტის მატარებელი იყოს? სექსუალური შევიწროება, როგორც ასეთი, თავიდან სქესის ნიშნით დისკრიმინაციის სფეროში ჩამოყალიბდა და მხოლოდ ამ კონტექსტში იყო გამოყენებული. ამერიკელი ფემინისტი კეტრინ მაკკინონი ამტკიცებს, რომ სექსუალური შევიწროება სქესის ნიშნით დისკრიმინაციის ერთ-ერთი სახეა. შეერთებული შტატების უზენაესმა სასამართლომ თავიდანვე დაადგინა, რომ სექსუალური შევიწროება იყო სქესის ნიშნით დისკრიმინაციის „ქმედითი“ ვარიანტი. თავდაპირველად, იგი მხოლოდ *quid pro quo*¹⁰⁴ სიტუაციებს მოიცავდა, მაგრამ ადრეულ ოთხმოციანებშივე დისკრიმინაციის განმარტებას მტრული გარემოს შექმნის ცნება დაემატა. ევროკავშირის კომისიის Code of Practice-იდან კი ნათელია, რომ სექსუალური შევიწროების კონცეპტი სქესთან დაკავშირებულ შევიწროებას მოიცავს: „სექსუალური შევიწროება გულისხმობს არასასურველი სექსუალური ხასიათის ქმედებას ან სქესის გამო ჩადენილ ნებისმიერ სხვა ქმედებას“. ამასთან, ამავე Code of Practice-ის შესავალში დადგენილია, რომ სექსუალური შევიწროება მოიცავს ერთი და იმავე სქესის ადამიანების მიერ ერთმანეთის შევიწროებასაც. აღნიშნული დადგენილია შტატების სამართალითაც, ცნობილი საქმის – *Oncale v Sundowner Offshore Services*-ის¹⁰⁵ – საშუალებით (INC. (96-568). გვაქვს ორი განსხვავებული კონცეფცია – სქესთან დაკავშირებული შევიწროება და სექსუალური შევიწროება. ხშირად ამბობენ, რომ სექსუალური შევიწროება შეიძლება არც იყოს სქესთან (როგორც მადისკრიმინირებულ ნიშანთან) კავშირში, მაგრამ მოიცავდეს სექსუალური ქმედების აკრძალვას. კლარკი (Clarke 2007, p. 83) ამბობს, რომ ევროკავშირის „თანაბარი მოპყრობის შესახებ დირექტივის“ მიხედვით, სექსუალური შევიწროება აუცილებლად რაიმე ნიშნით კავშირში უნდა იყოს მსხვერპლის სქესთან. აქედან გამომდინარე, ევროკავშირის ორი დირექტივიდან პირდაპირ არც ერთი არ მიანიშნებს დეფინიციით, რომ სექსუალური შევიწროება სქესის ნიშნით დისკრიმინაციის ერთ-ერთი ფორმაა, მაგრამ თვითონ ამ დირექტივების კონტექსტი აკავშირებს ამ ქმედებას სქესის ნიშნით დისკრიმინაციასთან. მეორე მხრივ, მიუხედავად მისი ახლანდელი რეგულირების თავისებურებისა, სექსუალური შევიწროება მომავალში შესაძლოა გასცდეს სქესის ნიშნით დისკრიმინაციას და ნებისმიერი არასასურველი სექსუალური ქცევა, რომელიც გამოწვეული იქნება არა პირის სქესის, არამედ მისი ეთნიკური წარმომავლობის, შეზღუდული შესაძლებლობის და ა.შ. გამო, მოექცეს სექსუალური შევიწროების რეგულირების ქვეშ. ეს შეიძლება დარეგულირდეს ზოგადად „შევიწროების“ უფრო ფართო კონტექსტით ან სექსუალურ შევიწროებას მიესადაგოს უფრო კომპლექსური დისკრიმინაციის საფუძვლები (რადგან ქმედება მაინც სექსუალური ხასიათისაა და სპეციფიკური რეგულაცია სჭირდება). სექსუალური შევიწროება, როგორც დისკრიმინაციის ერთ-ერთი ფორმა, აღნიშნულია ევროკავშირის სამართალში – დირექტივაში „რასის შესახებ“¹⁰⁶ და ჩარჩო-დირექტივაში (Framework Directive) 2000/78/EC. მიუხედავად ამისა, ევროკავშირის ნეგრი ქვეყნების სამართალი დირექტივაში მოცემულ სტრუქტურას ერთხმად არ იზიარებს. იმპლემენტაციის ინსტრუმენტების გათვალისწინებით, სექსუალური შევიწროება ყველაზე ხშირად კონცეპტუალიზებულია, როგორც სქესის ნიშნით დისკრიმინაცია (ავსტრია, ბელგია, კვიპროსი, დანია, ესტონეთი, ფინეთი, საბერძნეთი, ისლანდია, ლიხტენშტეინი, ლუქსემბურგი, იტალია, მალტა, ნორვეგია, სლოვენია და ესპანეთი) და ეს არის იმის შედეგიც, რომ ამ ქვეყნებში სექსუალური შევიწროება უპირატესად დარეგულირებულია კანონით სქესთა თანასწორობის შესახებ.

საკმაოდ ბევრ ევროპულ ქვეყანაში სექსუალური შევიწროება არ არის დარეგულირებული სქესთა თანასწორობის შესახებ კანონით (ჩეხეთი, გერმანია, უნგრეთი, ირლანდია, ლატვია, ჰოლანდია, პოლონეთი, პორტუგალია, რუმინეთი, სლოვაკეთი, შვედეთი და დიდი ბრიტანეთი). სექსუალური შევიწროების ამ სახით კონცეპტუალიზაცია ამ ქვეყნებში უფრო სამართლებრივი ფორმალობის შედეგია და არ არსე-

¹⁰³ დირექტივა 2002/73/EC, რომელმაც ცვლილება შეიტანა „თანაბარი მოპყრობის შესახებ“ დირექტივაში, კერძოდ, დაამატა სქესის ნიშნით შევიწროება და სექსუალური შევიწროება, როგორც „დისკრიმინაცია“. ეს დირექტივა ჩანაცვლა 2006/54/EC დირექტივამ, რომელმაც გააფართოვა მისი მოქმედების არეალი და მოიცვა არა მარტო შევიწროება სამუშაო ადგილზე, არამედ სამუშაოსადმი ხელმისაწვდომობის დროს, სავალდებულო ტრენინგის და დაწინაურებისას.

¹⁰⁴ *Quid pro quo* სექსუალური შევიწროების კონტექსტში მხოლოდ სამუშაო ადგილას სექსუალური შევიწროების რეგულირებისას გვხვდება და გულისხმობს თანამშრომლისთვის რაიმე ხელშეწყობის ან უპირატესობის მიცემას ან შეთავაზებას სექსუალური ქმედების სანაცვლოდ.

¹⁰⁵ ამერიკის შეერთებული შტატების უზენაესმა სასამართლომ 1998 წელს იმსჯელა საქმეზე *Oncale v Sundowner Offshore Services* და დაადგინა, რომ სამუშაო ადგილზე სექსუალური შევიწროება შესაძლებელია მაშინაც, როდესაც შემავეწროებელი და შევიწროების მსხვერპლი ერთი და იმავე სქესის ადამიანები არიან.

¹⁰⁶ *Race Directive 2000/43/EC*.

ბოხს რაიმე ანგარიში იმ საქმეების შესახებ, რომელიც მიემართება აღნიშნული კანონის¹⁰⁷ გამოყენებას სქესის ნიშნით დისკრიმინაციის გარეთ. შვედეთში 2008 წლის დისკრიმინაციის აქტი შევიწროებას განსაზღვრავს (თავი 1 4(3)), როგორც „ქმედებას, რომელიც ზიანს აყენებს პიროვნების ღირსებას და დაკავშირებულია დისკრიმინაციის რომელიმე საფუძველთან“. ხოლო სექსუალური შევიწროების განმარტება მოცემულია მე-4 თავში (4,4) და ამგვარად იკითხება: „სექსუალური ხასიათის ქმედება, რომელიც ზიანს აყენებს პირის ღირსებას და არ არის შეზღუდული ან პირდაპირ დაკავშირებული დისკრიმინაციის რომელიმე საფუძველთან“. ასევე, დისკრიმინაციის აქტის ყველაზე ავტორიტეტულ კომენტარში ნათლად არის აღწერილი, რომ „არ არის საჭირო (ნაგულისხმევი), სექსუალური შევიწროება ეხებოდეს დისკრიმინაციის რომელიმე საფუძველს, არამედ ეს არის ისეთი ხასიათის ქმედება, რომელსაც კავშირი უნდა ჰქონდეს სექსუალურ ინტერესთან“. მიუხედავად იმისა, რომ შვედეთში წარმოებული დისკრიმინაციის საქმეები და პრაქტიკა ძირითადად სქესის ნიშნით დისკრიმინაციას ეხება, ეს კანონი ერთადერთია, რომელიც განგებ არ აზუსტებს დისკრიმინაციის საფუძველს და შეუძლია განიხილოს საქმეები დისკრიმინაციის მრავალი საფუძველით (ibid). ჰოლანდიაში, სექსუალური შევიწროება (სამუშაო ადგილას) დარეგულირებულია თანაბარი მოპყრობის შესახებ ზოგადი კანონის 2004 წლის შესწორების შედეგად, 2004/113 დირექტივის იმპლემენტაციის შემდეგ. ეს შესწორება სქესის გარდა კიდევ დისკრიმინაციის რამდენიმე საფუძველს ფარავს და კანონის გამოყენების არეალს ზრდის. თუმცა, პრაქტიკაში არც აქ გვხვდება ფართო გამოყენება და ამგვარი ჩანაწერი კანონში უფრო „შემთხვევითია“, ვიდრე განზრახ გაკეთებული, შვედეთის მაგალითისგან განსხვავებით.¹⁰⁸ უნგრეთში არ არსებობს სექსუალური შევიწროების დამოუკიდებელი სამართლებრივი განმარტება და, აქედან გამომდინარე, იგი დისკრიმინაციის არცერთ საფუძველს არ მიენერება. სექსუალური შევიწროება ინტეგრირებულია შევიწროების ზოგად განმარტებაში, რომელიც ნებისმიერი საფუძველით დისკრიმინაციისას გამოიყენება. საუკეთესო შემთხვევაში, აუცილებელია შევიწროების აქტის ინტერსექციურად გაანალიზება. დიდი ალბათობით, მაგალითად, ეთნიკური წარმომავლობის გამო მონაცვლადი ადამიანი შეიძლება ასევე იყოს სქესის ნიშნით შევიწროების მსხვერპლი. ხოლო სექსუალურ შევიწროებას ადგილი ექნება მას შემდეგ, რაც დადგინდება ქმედების კავშირი არა დისკრიმინაციის რომელიმე საფუძველთან, არამედ სექსუალურ ინტერესთან.

საჯარო სივრცეში სექსუალური შევიწროება მისი გამოვლენის ფორმის მიხედვით იყოფა და თითოეულ მათგანს სხვადასხვა ან რამდენიმე კანონი არეგულირებს.

აშშ

სიტყვიერი ძალადობა. საჯარო სივრცეში სექსუალური შევიწროების ამ ფორმას სამი სხვადასხვა კანონი არეგულირებს: არასაზოგადოებრივი ქმედება¹⁰⁹ ნიუჯერსის კანონმდებლობით – არასაზოგადოებრივი ქმედების ჩამდენად მიიჩნევა ნებისმიერი პირი, რომელიც მიზანმიმართულად ლახავს ადრესატის ემოციურ ინტერესს საჯარო სივრცეში ხმამაღალი, ძალადობრივი ან დამცინავი ენის გამოყენებით. იგივე კანონი კრძალავს ჩხუბს, დაშინებას, ძალადობრივ ქმედებაში მონაწილეობას, საზოგადოებრივი თავშეყრის ადგილებში ფიზიკური საფრთხის შემცველი სიტუაციის წარმოქმნას. კანონის მიზანია, ადამიანები დაიცვას საჯარო სივრცეში შექმნილი შფოთის, უხერხულობისა ან შეწუხებისგან. აღნიშნული ქმედება დასჯადია 500 დოლარამდე ჯარიმით ან 30 დღემდე თავისუფლების აღკვეთით.

შევიწროება.¹¹⁰ ვერბალურ შევიწროებას ეს კანონიც ეხება და კრძალავს სხვა პირთან ძალადობრივი ენით კომუნიკაციას, სხვა პირის დაქვემდებარებას ძალადობრივი ფიზიკური ქმედებისადმი, ხელის კვრას, დარტყმას. ასევე, აღნიშნული კანონი კრძალავს ადამიანის დაშინებას ან სერიოზულად შეწუხებას – აუცილებელია ქმედების განმეორებითობა, რომ დადგინდეს დანაშაულის ჩადენა. ქმედება დასჯადია ჯარიმით ან 30 დღემდე თავისუფლების აღკვეთით.

უსიამოვნების შექმნა.¹¹¹ ნიუჯერსის შტატში მოქმედებს სპეციალური აქტი, რომელიც კრძალავს უსიამოვნების შექმნას, რომელიც ხელს უწყობს კანონსაწინააღმდეგო ქმედებასა ან განსაზღვრული რაოდენობის ადამიანების დაცულობას და/ან საფრთხეს უქმნის ჯანმრთელობას. ეს კანონი ძირითადად გამოიყენება ორგანიზაციებთან მიმართებით, რომლებიც, საკუთარი პრაქტიკიდან გამომდინარე, ადამიანების ჯგუფს სისტემატურად აყენებენ საფრთხის ქვეშ.

¹⁰⁷ ა.ილურიძე. სექსუალური შევიწროება საჯარო სივრცეში: საკანონმდებლო პრაქტიკის ანალიზი. თბილისი, 2017. გვ.10.

¹⁰⁸ იქვე. გვ. 11.

¹⁰⁹ „არასაზოგადოებრივი ქმედების აკრძალვის შესახებ“ აქტი (2C)(33): <http://njlaw.rutgers.edu/cgi-bin/njstats/showsect.cgi?title=2C&chapter=33§ion=2&actn=getsect>.

¹¹⁰ „შევიწროების შესახებ“ აქტი (2C)(33)(4): <http://njlaw.rutgers.edu/cgi-bin/njstats/showsect.cgi?title=2C&chapter=33§ion=2&actn=getsect>.

¹¹¹ „უსიამოვნების შექმნის შესახებ“ აქტი (2C)(33)(12): <http://njlaw.rutgers.edu/cgi-bin/njstats/showsect.cgi?title=2C&chapter=33§ion=4&actn=getsect>

კანონსაწინააღმდეგო გადალება: პირადი სივრცის დარღვევა.¹¹² თუ ადამიანი ლიცენზიის ან სხვა რაიმე უფლების (პრივილეგიის) გარეშე იღებს ფოტოაპარატის ან ვიდეოკამერის გამოყენებით სხვა ადამიანის სხეულის ინტიმურ ნაწილებს ან მის სექსუალურ აქტს ამ ადამიანის თანხმობის გარეშე, ის კანონსაწინააღმდეგო ქმედებას სჩადის. საჯარო ტუალეტებში, გასახდელელებში, სასტუმროს ოთახებში ან სხვა საჯარო სივრცეში ამგვარი გადალება კანონსაწინააღმდეგოა და მსხვერპლს შეუძლია, მიმართოს პოლიციას. ქმედება დასჯადია 10,000\$-მდე ჯარიმით ან 18 თვით თავისუფლების აღკვეთით.

გარყვნილი ქმედება.¹¹³ აღნიშნული დანაშაული ასევე წარმოადგენს საჯარო სივრცეში სექსუალური შევიწროების ერთ-ერთ ფორმას – ეს შეიძლება იყოს გენიტალიების ან სხეულის ინტიმური ნაწილების ჩვენება სექსუალური მოთხოვნების დაკმაყოფილების მიზნით. თუ ადამიანი ამგვარ ქმედებას სჩადის საზოგადოებრივი თავშეყრის ადგილას (პარკში, ტრანსპორტში, მაღაზიაში), ამის შესახებ შესაძლებელია პოლიციაში გაცხადება. გარყვნილება დასჯადია ჯარიმით ან 6 თვემდე თავისუფლების აღკვეთით. ჯარიმის ოდენობა 10000\$-მდე, ხოლო თავისუფლების აღკვეთის ვადა 18 თვემდე შეიძლება გაიზარდოს, თუ პირმა ქმედება ბავშვის თანდასწრებით ჩაიდინა.¹¹⁴

შევიწროება დისკრიმინაციული საფუძვლით.¹¹⁵ გულისხმობს ადამიანის დაშინებას, შევიწროებას, გარყვნილ ქმედებას, პირადი სივრცის დარღვევას, კანონსაწინააღმდეგო ძალადობას, ძალადობას, კანონსაწინააღმდეგო სექსუალურ კონტაქტს ან სხვა ძალადობრივ ქმედებას, რომელიც ჩადენილია პირის თანდაყოლილი ან შეძენილი და დაცული მახასიათებელი ნიშნის გამო, რაც შეიძლება იყოს რასა, კანის ფერი, ნაციონალობა, ეთნიკური წარმომავლობა, გენდერი, გენდერული იდენტობა ან თვითგამოხატვა, სექსუალური ორიენტაცია, შეზღუდული შესაძლებლობა ან/და რელიგია. თუ ამ რომელიმე ნიშნის გამო ადამიანის მიმართ დანაშაული იქნა ჩადენილი, ამის შესახებ შეიძლება გაცხადდეს პოლიციაში. ქმედება დასჯადია ჯარიმით ან თავისუფლების აღკვეთით. გარდა ამისა, შემავიწროებელმა უნდა გაიაროს გარკვეული ტრენინგები, რომლებიც მისი ქცევის გამოსწორებისკენ იქნება მიმართული.

დიდი ბრიტანეთი

დიდი ბრიტანეთში შევიწროება რეგულირდება 1997 წლის აქტით „შევიწროებისგან დაცვის შესახებ“, რომელიც ზოგადად შევიწროებას დასჯად ქმედებად აცხადებს. ასევე, ამ აქტით გათვალისწინებული ქმედების დასჯადობაზე მიუთითებს ბრიტანული კანონი „პოლიციისა და კრიმინალური სამხილების შესახებ“,¹¹⁶ რომელიც იმ დანაშაულებს განსაზღვრავს, რომელთა ჩადენის შემთხვევაში კანონი თავისუფლების აღკვეთას ითვალისწინებს. თუმცა, კანონში არ არის მინიშნება შევიწროების შესაძლო სექსუალურ ხასიათზე და ძირითადი აქცენტი კეთდება ძალადობის მუქარაზე, რომელიც ადამიანში საფუძვლიან შიშს აღძრავს. დანაშაული უნდა იყოს განმეორებადი, ანუ მუქარა მინიმუმ ორჯერ მაინც უნდა განმეორდეს, რომ საფუძვლიანობის ზღვარს მიაღწიოს და უნდა იყოს განზრახი. დანაშაულისთვის პირს შეიძლება შეეფარდოს თავისუფლების აღკვეთა მაქსიმუმ 6 თვის ვადით ან ჯარიმა, ანდა – ორივე ერთად.

მიუხედავად იმისა, რომ აქტი ეხება შევიწროებას, იგი თითქმის უძღურია სექსუალური ძალადობის ბევრ ფორმასთან გასამკლავებლად, რადგან მოიცავს მოძალადის განზრახვას, რისი მტკიცებაც საჯარო სივრცეში სექსუალური შევიწროების მსხვერპლისთვის საკმაოდ რთულია. გარდა ამისა, იგი განმეორებითი ძალადობის მუქარასაც მოიცავს მაშინ, როდესაც სექსუალური შევიწროება საჯარო სივრცეში შეიძლება მოხდეს ერთჯერადად, არასასურველი შეხების ან გენიტალიების ჩვენების შედეგად და მსხვერპლში საფუძვლიანი შიში გამოიწვიოს. რაც შეეხება სექსუალურ შევიწროებას, ბრიტანული კანონმდებლობით იგი სექსუალური დანაშაულების შესახებ 2003 წლის აქტით¹¹⁷ რეგულირდება და „სექსუალური ძალადობა“ (Sexual Assault) ჰქვია.

სექსუალური შევიწროების მთავარი ელემენტებია:

- ადამიანი განზრახ უნდა ეხებოდეს მეორე ადამიანს;
- შეხება უნდა იყოს სექსუალური ხასიათის;
- ადამიანი, რომელსაც ეხებიან, არ უნდა იძლეოდეს თანხმობას (ქმედება მისთვის უნდა იყოს არასასურველი);

¹¹² „პირადი სივრცის დარღვევის შესახებ“ აქტი (2C)(14)(9): <http://njlw.rutgers.edu/cgi-bin/njstats/showsect.cgi?title=2C&chapter=14§ion=9&actn=getsect>

¹¹³ „გარყვნილების შესახებ“ აქტი (2C)(14)(4): <http://njlw.rutgers.edu/cgi-bin/njstats/showsect.cgi?title=2C&chapter=14§ion=4&actn=getsect>

¹¹⁴ ა.ილურიძე. სექსუალური შევიწროება საჯარო სივრცეში: საკანონმდებლო პრაქტიკის ანალიზი. თბილისი, 2017. გვ.13.

¹¹⁵ „დისკრიმინაციული საფუძვლით შევიწროების შესახებ“ აქტი (2C)(16)(1): <http://njlw.rutgers.edu/cgi-bin/njstats/showsect.cgi?title=2C&chapter=16§ion=1&actn=getsect>

¹¹⁶ The Police and Criminal Evidence Act, 1984.

¹¹⁷ სექსუალური ძალადობის შესახებ აქტი 2003: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/42/section/>

- დამნაშავემ უნდა იცოდეს, რომ ეს ქმედება არასასურველია და მაინც უნდა მოქმედებდეს. ასევე, ამ დანაშაულის შემადგენლობის განხილვისას მოქმედებს ბრიტანულ კანონმდებლობაში მოცემული განმარტებები სექსუალურ ქმედებასთან, თანხმობასა და საფუძვლიან შიშთან დაკავშირებით. შეეხება კვალიფიცირდება არასასურველი შეხება სხეულის ნებისმიერ ნაწილზე, ნებისმიერი საგნის ან სხეულის ნაწილის გამოყენებით და შეიძლება მოხდეს ტანსაცმლის ზემოდან. რაც შეეხება ქმედების სექსუალობას, თუ თავისი ბუნებიდან გამომდინარე, შეხება არ არის სექსუალური ხასიათის, მაშინ უნდა დადგინდეს შეხების მიზანი და მისი კავშირი სექსუალობასთან. ზოგადად, კანონსანინააღმდეგო ქმედებას ზოგადად ადგენს მისი კავშირი სექსუალობასთან.

ევროკავშირის დირექტივები ევროკავშირის დირექტივა #2006/54/EC15 სექსუალურ შევიწროებას შემდეგნაირად განსაზღვრავს: „შევიწროება არის არასასურველი ქმედება, რომელიც დაკავშირებულია პიროვნების სქესთან და მიზნად ისახავს ან იწვევს ღირსების შელახვას, მსხვერპლისთვის მტრული, დამამცირებელი, შეურაცხმყოფელი ან ძალადობრივი გარემოს შექმნას“ (მუხლი 2(1)(c)). „სექსუალური შევიწროება არის არასასურველი, სექსუალური ხასიათის, ვერბალური ან არავერბალური ქმედება, რომელიც მიზნად ისახავს ან იწვევს ღირსების შელახვას, განსაკუთრებით მტრული, დამამცირებელი, შეურაცხმყოფელი ან ძალადობრივი გარემოს შექმნას“. მიუხედავად იმისა, რომ დირექტივაში მოცემული სექსუალური შევიწროების განმარტება არ შეიცავს ისეთ ფრაზებს, რომლებიც პირდაპირ მიგვანიშნებდა მსხვერპლის დაქვემდებარებულ მდგომარეობაზე (ამ შემთხვევაში, სექსუალური შევიწროება მთლიანად სამსახურებრივი სფეროსა და იერარქიის გათვალისწინებით რეგულირდება), დირექტივის მთლიანი ხასიათიდან გამომდინარე, ის მაინც გულისხმობს სპეციფიკურად სამუშაო ადგილზე სექსუალურ შევიწროებას, სავალდებულო ტრენინგების მიღებისას და დანინაურების დროს. ამ ფაქტორის გათვალისწინებით, ევროკავშირის ქვეყნებში სექსუალური შევიწროების რეგულაცია უპირატესად სამუშაო ადგილს მიემართება და ღიად ტოვებს საჯარო სივრცეში სექსუალური შევიწროების საკითხს.

ევროკავშირის 2006/54 დირექტივის 2(1)(c) მუხლი და 2004/11316 დირექტივის 2(c) მუხლი შევიწროების შესახებ იდენტურია და შემდეგნაირად იკითხება: „პირის შევიწროება არის პირის დაქვემდებარება ისეთი ქმედებებისადმი, რომლებიც მსხვერპლისთვის არასასურველია და დაკავშირებულია მის სპეციფიკურ გენდერულ კუთვნილებასთან, მოიცავს სექსუალური ხასიათის ქმედებებს, თუ ამგვარი ქმედებების მიზანი ან შედეგი არის პირის ღირსების შელახვა ან დამაშინებელი, მტრული, დამამცირებელი ან ძალადობრივი გარემოს შექმნა“.¹¹⁸

ავსტრია

2007 წელს ავსტრიის სისხლის სამართლის კოდექს¹¹⁹ დაემატა რეგულაცია სექსუალური შევიწროების შესახებ, რომელიც არეგულირებს სექსუალურ შევიწროებას და საჯარო სივრცეში სექსუალურ ქმედებას. სისხლის სამართლის კოდექსის 218(1) მუხლი არეგულირებს სექსუალურ ქმედებას და მოიცავს ეგზიბიციონიზმსაც. დასჯისთვის აუცილებელია იმ პირის ავტორიზაცია (საჩივრის შეტანა, პოლიციისთვის ჩვენების მიცემა), რომელმაც სექსუალური შევიწროება განიცადა. სასჯელი შეიძლება იყოს მაქსიმუმ 6 თვით თავისუფლების აღკვეთა ან 360 დღიური ნორმის ღირებულების ჯარიმა, რაც შეიძლება იყოს მინიმუმ 1,440 და მაქსიმუმ 1,800 000 ევროს ოდენობის.

ბელგია

ბელგიის სისხლის სამართლის კოდექსის¹²⁰ 442(ბის) მუხლი შევიწროებას განსაზღვრავს, როგორც დანაშაულს, თუმცა, ევროკავშირის ქვეყნებს შორის ბელგიას სექსუალურ შევიწროებასთან დაკავშირებული საქმეების წარმოების ერთ-ერთი ყველაზე დაბალი მაჩვენებელი აქვს, რაც იმითაც არის განპირობებული, რომ შევიწროების სექსუალური ხასიათი მუხლში პირდაპირ მოცემული არ არის და, ამასთან, სექსუალური შევიწროება შესაძლებლად აღიქმება მხოლოდ სამუშაო სივრცეში.

ბულგარეთი

სისხლის სამართალი¹²¹ არეგულირებს პირის თანხმობის გარეშე ჩადენილ სექსუალურ ქმედებას და პირის იძულებას, ჩაიდინოს სექსუალური ქმედება. სექსუალური შევიწროება მოიცავს ყველა აქტს, რო-

¹¹⁸ ა.ილურიძის ციტ. ნაშ. გვ. 23-24.

¹¹⁹ ავსტრიის სისხლის სამართლის კოდექსი, 2016 წლის მდგომარეობით: <http://www.icla.up.ac.za/images/un/use-of-force/western-europe-others/Austria/Criminal%20Code%20Austria%201998.pdf>

¹²⁰ ბელგიის სისხლის სამართლის კოდექსი: <http://www.wipo.int/wipolex/en/details.jsp?id=11657>

¹²¹ ბულგარეთის სისხლის სამართლის კოდექსი: http://www.vks.bg/english/vksen_p04_04.htm

მელიც შეიძლება სექსუალური ხელშეუხებლობის ცნებაში მოექცეს. ასევე, სისხლის სამართალი (153PC) დამამძიმებელ გარემოებად გამოყოფს სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით ჩადენილ სექსუალურ შევიწროებას ან სექსუალურ ძალადობას. თუმცა, ეს მუხლი პრაქტიკულად მკვდარია და პრაქტიკაში არ გამოიყენება. კვიპროსში, დანიაში, გერმანიაში და ლატვიაში სისხლის სამართლით რეგულირდება მხოლოდ სექსუალური შევიწროების უკიდურესი და ძალადობრივი ფორმები, როგორცაა გაუპატიურება და გაუპატიურების მცდელობა. შევიწროების და სექსუალური შევიწროების კონცეპტი გერმანულ სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში გათვალისწინებული არ არის. სისხლის სამართლის კოდექსი ეხება სექსუალური ხასიათის დანაშაულებს (184) (გ) მხოლოდ მას შემდეგ, რაც ის გარკვეულ დონეს მიაღწევს (იგულისხმება შედარებით მძიმე დანაშაულები). ნაგულისხმევია, რომ სექსუალური შევიწროების შედარებით მცირე ფორმები წარმართული უნდა იყოს პირისთვის მორალური ზიანის მიყენების შესახებ მუხლით, მაგრამ ამგვარი რამ პრაქტიკაში არასოდეს დაფიქსირებულა, რადგან თავად სასამართლოებს აქვთ დასჯადი სექსუალური ქმედების გაგების პრობლემა.

ფინეთი

სისხლის სამართლის კოდექსი¹²² (20)(5)(4) არეგულირებს სექსუალურ შეწუხებას (sexual abuse), მაგრამ ის მხოლოდ ისეთ შემთხვევებს შეეხება, როდესაც შემავინროებელი „აშკარად იყენებს უპირატესობას“ იმ პირის წინააღმდეგ, რომელიც განსაკუთრებულად დამოკიდებულია მასზე. შესაბამისად, ნათელია, რომ სისხლის სამართლის ეს მუხლი არეგულირებს არა საზოგადოებრივ სივრცეში, არამედ სამუშაო ადგილას სექსუალურ შევიწროებას, ვინაიდან ჯერ კიდევ საკამათოა, რამდენად „აშკარა“ მამაკაცთა უპირატესობა ქალზე გენდერული ნიშნით საზოგადოებრივ ადგილებში.

საფრანგეთი

საფრანგეთის სისხლის სამართლის კოდექსით¹²³ (222)(33) და (222) (33)(3) დასჯადია მორალური და სექსუალური შევიწროება და სასჯელად დადგენილია 15,000 ევრომდე ჯარიმა ან ერთ წლამდე თავისუფლების აღკვეთა.

საბერძნეთი

სექსუალური შევიწროება შეიძლება განხილული იყოს, როგორც უფრო ზოგადი დისციპლინური გადაცდომა, ვიდრე სამსახურებრივი ურთიერთობებია. ასევე, ამ კონტექსტში შეიძლება განიხილებოდეს ისეთი ქმედებებიც, როგორებიცაა: „მოქალაქეებისადმი, უფროსებისა ან სხვა თანამშრომლებისადმი მიმართული არამართებული ქმედებები“, „ინციდენტი, რომელიც მოხდა სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულების დროს ან მის გარეშე“ – ეს ორი ჩანაწერი საბერძნეთის საჯარო მოხელეთა შესახებ კანონში¹²⁴ (მუხლი 107, 3528/2007 აქტი) იძლევა იმის ვარაუდის შესაძლებლობას, რომ ეს კანონი სამსახურებრივი ურთიერთობების გარეთ ჩადენილი სექსუალური შევიწროების ქმედებებსაც მიესადაგება. თუმცა, სისხლის სამართლის კოდექსით, სექსუალური შევიწროების მხოლოდ ისეთი სერიოზული ფორმაა დარეგულირებული, როგორცაა გაუპატიურება ან გაუპატიურების მცდელობა, რომელიც 5-დან 20 წლამდე თავისუფლების აღკვეთით ისჯება.

იტალია

იტალიის სისხლის სამართალს 2009 წელს დაემატა ახალი მუხლი აკიდებაზე (stalking),¹²⁵ რომელიც გულისხმობს 6 თვიდან 4 წლამდე თავისუფლების აღკვეთას იმ პირისთვის, რომელიც განმეორებითი ქმედებით აშინებს ან აშფოთებს სხვა პირს, აიძულებს მას, შეცვალოს საკუთარი ჩვევები, იწვევს მასში ღრმა და განგრძობით შიშს ან შფოთვას, თუ მსხვერპლი არის ყოფილი პარტნიორი, არასრულწლოვანი, ფეხმძიმე ქალი ან შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ადამიანი, თუ ქმედება ჩადენილია რაიმე იარაღის გამოყენებით ან შენიღბული ადამიანის მიერ. სისხლის სამართლის საქმე აღიძვრება მხოლოდ მას შემდეგ, რაც მსხვერპლი ამ ფაქტის შესახებ განაცხადებს. თუმცა, სისხლის სამართლის საქმის აღძვრა სავალდებულოა, თუ მსხვერპლი არასრულწლოვანი ან შეზღუდული უნარების მქონე პირია, ანდა, თუ ფაქტი დაკავშირებულია სხვა დანაშაულთან, რომელთან მიმართებით სისხლის სამართლის დევნა

¹²² ფინეთის სისხლის სამართლის კოდექსი: <http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1889/en18890039.pdf>

¹²³ საფრანგეთის სისხლის სამართლის კოდექსი: <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/30>

¹²⁴ საბერძნეთის კანონი საჯარო მოხელეთა შესახებ: http://www.ilo.org/dyn/natlex/natlex4.detail?p_lang=en&p_isn=81308

¹²⁵ იტალიის სისხლის სამართლის კოდექსი: http://www.drze.de/in-focus/euthanasia/modules/the-penal-codeof-italy?set_language=en

ინცეზა ex officio. მე-8 მუხლის თანახმად, სანამ პოლიცია რაიმე ქმედებას განახორციელებს, მსხვერპლმა შეიძლება ითხოვოს მისი სიტყვიერი გაფრთხილება. შესაძლოა, პოლიციამ იმოქმედოს დაუყოვნებლივ ან წერილობითი მიმართვის შემდეგ (თუ ამას საჭიროდ ჩათვლის). თუ გაფრთხილების მიუხედავად ქმედება მაინც გრძელდება, პოლიცია მოქმედებს მსხვერპლის მიერ განაცხადის გაკეთების გარეშე ან გამოსცემს შემაკავებელ ორდერს, რომელიც სამართლებრივად მბოჭავია. ამ კანონის საფუძველზე შექმნილია უფასო სატელეფონო ხაზი, რომელიც მსხვერპლს 24 საათის განმავლობაში ემსახურება, მას თავდაპირველ ფსიქოლოგიურ და იურიდიულ დახმარებას სთავაზობს და, გადაუდებელი აუცილებლობის შემთხვევაში, მსხვერპლის თანხმობით, ფაქტის შესახებ პოლიციას ატყობინებს. იტალიის სისხლის სამართლის კოდექსში არის კიდევ რამდენიმე მუხლი აღნიშნულ საკითხებთან დაკავშირებით, კერძოდ: მე-600 მუხლი – „შევიწროება ან სხვა პირების შეწუხება“ (Harassment or disturbance to persons); 594-ე მუხლი – „შეურაცხყოფის (ზიანის) მიყენება“ (Insults). თუმცა, ადევნებისგან (stalking) განსხვავებით, ამ მუხლებს ასამოქმედებლად შევიწროება განზრახ გამიზნული უნდა იყოს.

ლიტვა

ლიტვის სისხლის სამართლის კოდექსის¹²⁶ 152-ე მუხლი სექსუალურ შევიწროებას დასჯად ქმედებად განიხილავს (და არა – დანაშაულად). მუხლი მხოლოდ სამსახურებრივ ურთიერთობებში მყოფ ან სხვაგვარად დაქვემდებარებულ პირებს ეხება. თუმცა, მისი შინაარსი საინტერესოა, რადგან სექსუალური შევიწროებისას, დანაშაულის დადგომისთვის მუხლი ითვალისწინებს სექსუალური კონტაქტის ან დაკმაყოფილების განზრახვას.

ჰოლანდია

ჰოლანდიის კანონმდებლობით საჯარო სივრცეში სექსუალური შევიწროება არ რეგულირდება. სექსუალური შევიწროება რეგულირებულია სამუშაო ადგილას, სერვისის მიწოდების ან განათლების მიღებისას, ასევე, საზოგადოებრივი შეთანხმებებით. შესაძლებელია, ჰოლანდიის პოლიციაში განაცხადო ზოგადად დისკრიმინაციის შესახებ, რაც მოიცავს დისკრიმინაციას ყველა შესაძლო საფუძველზე. თუმცა, ჰოლანდიის სოციალური კვლევის ინსტიტუტის მიერ 2014 წლის მარტში გამოქვეყნებულ კვლევაში მითითებულია, რომ დისკრიმინაციის შესახებ პოლიციაში მსხვერპლთა მხოლოდ 7% აცხადებს.¹²⁷ ვინაიდან საჯარო სივრცეში სექსუალური შევიწროების და სექსის გამო დისკრიმინაციის დონე მაღალია, შეიქმნა სამოქალაქო ინიციატივა straatintimidatie.nl, რომელიც პროაქტიული კამპანიებით და პეტიციით ითხოვს ჯარიმის დაკისრებას საჯარო სივრცეში ქალთა მიმართ სექსუალურ შევიწროებაზე. საინტერესოა, რომ პეტიცია გენდერულად სპეციფიკურია და მხოლოდ კაცის მხრიდან ქალის შევიწროებას ეხება.¹²⁸

დასკვნა

სხვადასხვა ქვეყნის კანონმდებლობა ამ საკითხს განსხვავებულად არეგულირებს, არსებობს ერთი ძირითადი კონცეფცია, რომელიც საზოგადოებრივ სივრცეში სექსუალური შევიწროების რეგულირებისკენ მიმართულ ყველა სამართლებრივ აქტში გვხვდება. კერძოდ, ქმედება უნდა იყოს არასასურველი და უნდა დადგინდეს ქმედების კავშირი სექსუალურ ინტერესთან. ამასთან, ყველა ქვეყნის კანონმდებლობა ერთხმად იზიარებს პრინციპს, რომ საჯარო სივრცეში სექსუალურ შევიწროებასთან დაკავშირებით საქმე მხოლოდ მსხვერპლის შეტყობინების შემდეგ აღიძვრება. აქედან გამომდინარე, ამ საკითხზე ცნობიერების ამაღლება ერთ-ერთი აუცილებელი კომპონენტია, ვინაიდან ეს ქმედება, მისი ნორმალური ბუნების და ტრივიალიზებული ბუნებიდან გამომდინარე, ხშირად საზოგადოებისათვის უხილავია. ასევე, საინტერესოა გენდერულად განსაზღვრული მიმართება, რაც არ გვხვდება საჯარო სივრცეში სექსუალური შევიწროების რეგულაციისას, მაგრამ გვხვდება სამუშაო ადგილას სექსუალური შევიწროების რეგულაციის დროს. რიგი ქვეყნის კანონმდებლობა ქმედებას განსაზღვრავს კაცის მიერ ქალის მიმართ ჩადენილად და ამით ხაზს უსვამს იმ ფაქტს, რომ სექსუალური შევიწროება არის ქალთა მიმართ არსებული გენდერული უთანასწორობის და ჩაგვრის პროდუქტი. ამ მოსაზრებას იზიარებს ასევე მკვლევართა უმეტესობა აკადემიურ სივრცეში. თუმცა, კანონმდებლობით ამ საკითხის რეგულირებისას, ქმედება გენდერულად განსაზღვრული არ უნდა იყოს, რათა საჯარო სივრცეში სექსუალური შევიწროების მაქსიმალური შემთხვევა დაარეგულიროს.

საინტერესოა ქმედების წინასწარი განზრახვის აუცილებლობაც. ზოგიერთი ქვეყნის კანონმდებლობა

¹²⁶ ლიტვის სისხლის სამართლის კოდექსი: <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>

¹²⁷ Andriessen, I., Fernee, H., Wittebrood, K., Perceived Discrimination in the Netherlands, Netherlands Institute for Social Research, 2014.

¹²⁸ <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>

ითხოვს, რომ სექსუალური შევიწროება იყოს განზრახი ქმედება. საჯარო სივრცეში სექსუალურ შევიწროებასთან დაკავშირებით სინტია ბოუმანი პირდაპირ აცხადებს, რომ არ შეიძლება დანაშაულის და პასუხისმგებლობის განსაზღვრა შემავიწროებლის განზრახვის საფუძველზე.¹²⁹ წინააღმდეგ შემთხვევაში მუხლი მკვდრადშობილი იქნება, რადგან ზოგჯერ შესაძლოა შემავიწროებლის განზრახვის მტკიცება მსხვერპლისთვის რთული ან შეუძლებელიც კი იყოს. იმ ქვეყნების კანონმდებლობების მიხედვით, სადაც საჯარო სივრცეში სექსუალური შევიწროება პირდაპირ არ არის დარეგულირებული და ამ ქმედებას ან მის რომელიმე გამოვლინებას სხვა რომელიმე მუხლი განსაზღვრავს, კანონსწინააღმდეგოდ მისი კვალიფიცირებისთვის ხანდახან ქმედების განმეორებითობაა საჭირო (მაგალითად, დიდი ბრიტანეთი, იტალია). აუცილებელია, რომ კანონმდებლობა, რომელიც საჯარო სივრცეში სექსუალურ შევიწროებას მოაწესრიგებს, არ ითხოვდეს ქმედების განმეორებითობას ან განგრძობითობას, რადგან ამ კანონსწინააღმდეგოდ ქმედების ზოგიერთი გამოხატულება (მაგალითად, შეხება სხეულის ინტიმურ ადგილებზე ან გენიტალიების ჩვენება) შეიძლება ერთჯერადად მოხდეს და მსხვერპლში გამოიწვიოს საკმარისი შიში და ფსიქიკური სტრესი იმისთვის, რომ ქმედება დაკვალიფიცირდეს, როგორც სექსუალური შევიწროება. ასევე საინტერესოა, რომ როგორც აკადემიურ სივრცეში, ისე საკანონმდებლო ორგანოებსა თუ საჯარო სამსახურებში სექსუალური შევიწროების წინააღმდეგ მიმართული ღონისძიებების უმეტესობაში,¹³⁰ აუცილებელია, რომ ქმედებას სჩადიოდეს უცხო ადამიანი.

6. ქალებისა და გოგონების მკვლელობა გენდერული მოტივით

გაეროს გენერალურმა ასამბლეამ 2013 წელს მიიღო რეზოლუცია 68/191 „ქალებისა და გოგონების“¹³¹ გენდერული მოტივით მკვლელობის წინააღმდეგ ზომების მიღების“¹³² შესახებ, რომელშიც მითითებულია გენდერული მოტივით ჩადენილი სხვადასხვა დანაშაულის გამოძიების, დამნაშავეთა გამოვლენის, დასჯისა და პრევენციული ზომების გატარების თაობაზე. რეზოლუციაში ხაზგასმულია სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების გაძლიერების აუცილებლობა გენდერული მოტივით ჩადენილ დანაშაულებთან ბრძოლის საქმეში.

ჯერ კიდევ 2012 წელს ქალთა მიმართ ძალადობის წინააღმდეგ საკითხებში გაეროს სპეციალურმა მომხსენებელმა თავის ანგარიშში ხაზი გაუსვა, რომ ქალთა მკვლელობების დაუსჯელობამ უდიდეს მასშტაბებს მიაღწია მთელ მსოფლიოში.¹³³ დიდი რაოდენობით უარყოფილი განცხადებები და სასამართლო განაჩენების მცირე რაოდენობა ქალთა მკვლელობებთან დაკავშირებით, რეალურ პრობლემას წარმოადგენს. ამის ძირითადი მიზეზებია:

- მკვლელობებამდე წარდგენილი საჩივრების დიდი რაოდენობის უარყოფა, რისკების არასწორი შეფასება;
- პროცედურების შემუშავება, რომლებიც პასუხისმგებლობას აკისრებს საგამოძიებო ორგანოებს და სასამართლო დენის ინიციატივას – მსხვერპლს;
- სისხლის სამართლის გამოძიებისას გენდერული ფონის გათვალისწინებლობა;
- მონმეთა ჩვენებების გარდა, სხვა მტკიცებულებათა გათვალისწინებლობა;
- დანაშაულთა არასწორი კვალიფიკაცია;
- დამნაშავეთა მიმართ შემამსუბუქებელი გარემოებების გამოყენება;
- დაზარალებულთა და მონმეთა დაცვის არასაკმარისი ეფექტურობა.¹³⁴

უნდა აღინიშნოს, რომ გენდერული მოტივით ქალთა მკვლელობები არც ისე ხშირად არის გამოძიებული,¹³⁵ მაგალითად, ხანძრის დროს ქალთა მკვლელობები, ახალშობილი გოგონების მკვლელობა, სელექციური აბორტები, თვითმკვლელობამდე მიყვანა.

მართლმსაჯულების ეფექტურობას და დამნაშავეთა დასჯას ხელს უშლის აგრეთვე სასამართლო სისტემის მოუქნელობა აღნიშნული საკითხის მიმართ, როდესაც სასამართლო საქმის განხილვისას არ ითვალისწინებს დანაშაულის გენდერულ ფონს.

¹²⁹ Bowman, C. G., Street Harassment and the Informal Ghettoization of Women, Harvard Law Review, Vol.1067 (3), 1993.

¹³⁰ ა.ილურიძის ციტ. ნაშ. გვ. 34.

¹³¹ დეკლარაციაში გოგონებში იფულისხმება 18 წლამდე არასრულწლოვანი გოგონები.

¹³² Taking action against gender-related killing of women and girls . Resolution adopted by the General Assembly on 18 December 2013 [on the report of the Third Committee (A/68/457)].

¹³³ A/HRC/20/16, p.19.

¹³⁴ UNODC/CCPCJ/EG.8/2014/2. P.17.

¹³⁵ იქვე გვ.17.

6.1. გენდერული ნიშნით ჩადენილი მკვლევლობების არსი

რას წარმოადგენს გენდერული მოტივით ქალთა მკვლევლობა? როგორც წესი, ამაში იგულისხმება ქალთა მკვლევლობა იმის გამო, რომ ის ქალია, იმის მიუხედავად, ეს საზოგადოებრივ სფეროში ხდება თუ კერძო სფეროში. აღნიშნული კონცეფცია გახმოვანდა მე-20 საუკუნის 70-იან წლებში და მან მიიღო სპეციალური დასახელება „ფემიციდი“.¹³⁶

ფემიციდთან დაკავშირებით რიგ ქვეყანაში გატარდა სისხლის სამართლის კანონმდებლობის რეფორმა, განსაკუთრებით ლათინურ ამერიკაში. 2012 წელს ქალთა მიმართ ძალადობის საკითხების შესახებ სპეციალურმა მომხსენებელმა აღნიშნა, რომ გენდერულად მოტივირებული დანაშაულების რიცხვმა ქალების წინააღმდეგ შემაშფოთებელი ხასიათი მიიღო. ეს მკვლევობები შეფასდა, როგორც ძალადობის უკიდურესი გამოხატულება. მომხსენებლის აზრით, ხშირად ასეთი მკვლევობები წარმოადგენს მუდმივად განგრძობადი და იგნორირებული ძალადობის კულმინაციას.¹³⁷

აღნიშნულ მკვლევობებს შეიძლება თან სდევდეს დისკრიმინაციის სხვა ფორმების გამოვლინებაც – რასის, სქესის, გეოგრაფიული მდებარეობის, განათლების, რელიგიური მრწამსის გამო და ა.შ.¹³⁸

ერთმანეთისგან განარჩევენ გენდერული ნიშნით ქალთა მკვლევობის აქტიურ და პასიურ ფორმებს. **ქალთა მკვლევობების აქტიურ ფორმებს მიეკუთვნება:**

- სექსუალური პარტნიორების მხრიდან მკვლევობა;
- მკვლევობები, რომლებიც დაკავშირებულია რიტუალურ მკვლევობებთან;
- „ღირსების მკვლევობები“;
- მკვლევობები შეიარაღებული კონფლიქტების დროს;
- მკვლევობა მზითვის გამო;
- მკვლევობა სექსუალური ორიენტაციის და გენდერული იდენტობის გამო;
- მკვლევობა ეთნიკური იდენტობის გამო.

ქალთა მკვლევობების პასიური ფორმებს მიეკუთვნება:

- ცუდად ჩატარებული ან უკანონო აბორტი, რომელსაც ქალის სიკვდილი მოჰყვა;
- დედათა სიკვდილიანობა;
- ქალის დასახიჩრება;
- ადამიანის ვაჭრობის შედეგად ქალის მკვლევობა;
- ნარკოტიკების, იარაღით ვაჭრობის, ორგანიზებული დანაშაულის შედეგად ქალთა მკვლევობები;
- ქალთა და გოგონათა სიკვდილიანობა, რომელიც არასათანადო მოპყრობის და მოვლის შედეგია;
- სახელმწიფოს განზრახ მოქმედების ან უმოქმედობის შედეგად ქალთა და გოგონათა სიკვდილიანობა.

გენდერული მოტივით ქალთა მკვლევობა საკმაოდ რთული დასაკვალიფიცირებელი აღმოჩნდა. მთავარი ამოცანაა, რომ ზუსტად დადგინდეს გენდერული მოტივი და მკვლევობის ჩადენის გარემოებები.

გენდერულად მოტივირებული მკვლევობის მსხვერპლი (დაზარალებული) გენერალური ასამბლეის მიერ განისაზღვრა, როგორც „პირი, რომელსაც ინდივიდუალურად ან კოლექტიურად მიადგა ზიანი, მათ შორის, სხეულის დაზიანება, ჰქონდა ემოციური განცდები და განიცადა მორალური ან მატერიალური ზიანი.

ესა თუ ის პირი მიჩნეული იქნება „დაზარალებულად“ იმის მიუხედავად, სამართალდამრღვევი იყო დაკავებული, დაპატიმრებული, ნარდგა სასამართლოს წინაშე და არის თუ არა ის მსჯავრდებული, არიან თუ არა სამართალდამრღვევი და დაზარალებული ერთმანეთთან ნათესაურ კავშირში. ტერმინი „დაზა-

¹³⁶ საქართველოში ფემიციდის ზუსტი სტატისტიკა არ არსებობს. არსებული მონაცემებით, 2010 წელს დაფიქსირდა 1 ფაქტი, 2011 წელს – 3, 2012 წელს – 8, 2013 წელს – 8, 2014 წელს – 34 ფაქტი, ხოლო 2015 წელს ქალთა მკვლევობისა და მკვლევობის მცდელობის ფაქტებზე გამოიძეა 28 სისხლის სამართლის საქმეზე დაიწყო. 2016 წლის ათი თვის მონაცემებით, ოჯახში ძალადობას 13 ადამიანი შეეწირა. 2017 წლის 29 აგვისტოს მონაცემებით კი 20 ადამიანი მოკლეს. ძალიან დამაფიქრებელია, რომ შინაგან საქმეთა სამინისტრო მოკლულთა გენდერულ სურათს აღარ მიუთითებს. თუმცა, სავარაუდოდ, მოკლულთა უმრავლესობა სწორედ ქალია, ვინაიდან 2017 წლის ორ კვარტალში ოჯახში ძალადობის 1580 მსხვერპლი ქალი იყო, 1557 მოძალადე კი – მამაკაცი. ამ ვარაუდს ისიც ადასტურებს, რომ საქართველოს მთავარი პროკურატურის ინფორმაციით, 2017 წელს ოჯახში ძალადობას 12 ქალი შეეწირა. <https://socreative.wordpress.com/2017/11/18/ფემიციდი/>.

¹³⁷ Gender-related killing of women and girls: promising practices, challenges and practical recommendations. Expert Group on gender-related killing of women and girls Bangkok, 11-13 November 2014. UNODC/CCPCJ/EG.8/2014/2

¹³⁸ A/HRC/20/16, #16.

რალეული“ ასევე მოიცავს ახლო ნათესავებს ან მსხვერპლის კმაყოფაზე მყოფ პირებს, ასევე, პირებს, რომლებიც ეხმარებოდნენ ან ცდილობდნენ მსხვერპლის დახმარებას და ვიქტიმიზაციის თავიდან აცილებას.¹³⁹

გენდერული მოტივით მკვლელობის გამოძიებისა და თავიდან აცილების მიზნით, სასამართლო განხილვისა და სასჯელის შეფარდებისას გამოიყენება 3 ძირითადი მიდგომა:

- პირველი მიდგომა – სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში შეტანილია „ფემიციდის“ დანაშაულები, როგორც დამოუკიდებელი შემადგენლობა (მაგალითად, ლათინური ამერიკის ქვეყნების სისხლის სამართლის კანონმდებლობა);¹⁴⁰
- მეორე მიდგომა – გენდერული მოტივი, როგორც დამამძიმებელი გარემოება. ეს არის ობიექტური და სუბიექტური გარემოებების ერთობლიობა. ობიექტური გარემოებებია, მაგალითად, ურთიერთობა მსხვერპლსა და დამნაშავეს შორის, ხოლო სუბიექტურია, მაგალითად, სიძულვილი, ღირსების შელახვა და სხვა;¹⁴¹
- მესამე მიდგომა – სისხლის სამართლით დასჯადი მკვლელობების ასახვა კოდექსებში, რომლებიც გენდერულად ნეიტრალურია და გულისხმობს, რომ ქალი და მამაკაცი თანასწორუფლებიანები არიან კანონის წინაშე.¹⁴²

გაერო არაერთხელ მიუთითებდა, რომ გენდერულად მოტივირებული მკვლელობების მიზეზები და შედეგები ხშირად გაურკვეველია. გენდერული ნიშნით მკვლელობების შესაჩერებლად საჭიროა კომპლექსური მიდგომა, რომელიც მოიცავს სამართლებრივ, ადმინისტრაციულ, პოლიტიკურ და სხვა ზომებს, რათა აღმოიფხვრას დისკრიმინაციისა და ძალადობის სოციალურ-პოლიტიკური, ეკონომიკური, კულტურული და სხვა ფაქტორები. სახელმწიფოებმა უნდა გააცნობიერონ, რომ ფემიციდი არის დანაშაულის, რომელიც საჯარო დანესებულებებისა და თანამდებობის პირების უმოქმედობისა თუ არასათანადო რეაგირების შედეგია. სწორედ ეს უკანასკნელი არიან ვალდებულნი, დაიცვან იმ ქალების სიცოცხლის უფლება, რომლებიც ცხოვრების მანძილზე არაერთხელ დაექვემდებარნენ დისკრიმინაციასა და ძალადობას. მკვლელობის საქმეების შესწავლა ხშირად ხდება არასაკმარისად და საქმეებში არაფერია ნათქვამი გენდერული მოტივით მკვლელობებზე. ქალთა მკვლელობები ზოგჯერ გამოუძიებელი რჩება და ეს ფაქტები გაიგივებულია „თვითმკვლელობასთან“, „შემთხვევით სიკვდილთან“ და სხვა. ასეთი გაურკვეველობა თავის ასახვას პოულობს გამოძიების მეთოდების არჩევისა და საგამოძიებო ორგანოების კოორდინაციის დროს.

ზემოთქმულიდან გამომდინარე, ზოგიერთმა ქვეყანამ თავის სისხლის სამართლის კოდექსში გაითვალისწინა სპეციალური დანაშაული „ფემიციდის“ სახით.¹⁴³

ამჟამად ევროპაში ტერმინი „ფემიციდი“ ფართოდ არის გავრცელებული და გულისხმობს ქალის განზრახ მკვლელობას იმის გამო, რომ იგი ქალია. ტერმინი ხშირად გამოიყენება სოციოლოგებისა და კრიმინოლოგების მიერ თვითმკვლელობათა გენდერული პერსპექტივით შესწავლისთვისაც.¹⁴⁴ ის წარმოადგენს ქალის მიმართ ძალადობის ყველაზე ექსტრემალურ ფორმას, რაც არის ქალის მიმართ დისკრიმინაციის საზოგადოებაში არსებული ყველაზე შოკისმომგვრელი სიმპტომი. გენდერული ნიშნით მკვლელობა, როგორც წესი, არ არის იზოლირებული ქმედება, რომელიც ხდება უეცრად და მოულოდნელად, არამედ, უმეტეს შემთხვევაში, არის გენდერული ნიშნით დისკრიმინაციისა და ძალადობის განგრძობადი ქმედების საბოლოო აქტი.¹⁴⁵

¹³⁹ Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power, General Assembly resolution 40/34.

¹⁴⁰ General Assembly resolution 68/191; Human Rights Council resolution 23/25, and the Agreed conclusions on the elimination and prevention of all forms of violence against women and girls of the Commission on the Status of Women, E/2013/27-E/CN.6/2013/11. ასევე იხ. UNODC/CCPCJ/EG.8/2014/CRP.1, para. 8; Secretary-General's campaign UNiTE, La regulación del delito de femicidio/feminicidio en América Latina y el Caribe, July 2012.

¹⁴¹ Declaration on Femicide, OEA/Ser.L/II.7.10, 15 August 2008.

¹⁴² UNODC/CCPCJ/EG.8/2014/CRP.1, paras. 6-7.

¹⁴³ ქალის მიმართ ძალადობა ქმედებების ფართო სპექტრს მოიცავს - დაწყებული სიტყვიერი შევიწროებით და ემოციური ძალადობის სხვა ფორმებით, დამთავრებული ყოველდღიური ფიზიკური ან სექსუალური ძალადობით. აღნიშნულ ქმედებებს კი, საბოლოოდ, მივყავართ ქალთა მკვლელობამდე, ანუ ფემიციდამდე. ფემიციდის მსხვერპლი ქალების 70% დაქვემდებარებული იყო მათი მკვლელობის პარტნიორების მხრიდან ფიზიკურ ძალადობას, რაც იმის მაჩვენებელია, რომ მსხვერპლის მიმართ ძალადობა არის ფემიციდის უპირველესი რისკფაქტორი. Campbell J. C., Risk Factors for Femicide in Abusive Relationships: Results From a Multisite Case Control Study, American Journal of Public Health. 2003; გვ. 93. იხ. მ.კურტანბიე, ნ.ბრამიშვილი, ზ.პატარაია. ფემიციდი - დისკრიმინაციული დანაშაული და მასთან ბრძოლის სახელმწიფო ვალდებულება. თბილისი, დეკემბერი, 2016.

¹⁴⁴ Spinelli, B: "Femicide and Feminicide in Europe. Gender-motivated killings of women as a result of intimate Partner of intimate partner violence", Expert Paper, October 2011, p.7.

¹⁴⁵ ადამიანის უფლებათა უმაღლესი კომისიის ოფისი, ქალებისა და გოგონების გენდერული ნიშნით მკვლელობები.

6.2. გენდერულად მოტივირებული მკვლევლობების გამომწვევი მიზეზები

ოჯახში ძალადობის შემთხვევებზე სტატისტიკური ინფორმაციის შეგროვება ყველაზე რთულ საკითხს წარმოადგენს, რადგან ასეთი ფაქტების დიდი ნაწილი პოლიციისადმი მიმართვის გარეშე რჩება. მაშინაც კი, როცა პოლიციას მიმართავენ, ეს უკანასკნელი ასეთ საქმეებს გენდერული პერსპექტივის ქრილში არ სწავლობს.¹⁴⁶ ისეთი მნიშვნელოვანი ასპექტები, როგორც არის მოძალადის პიროვნება, მისი კავშირი მსხვერპლთან, ძალაუფლებრივი მდგომარეობა ხშირად უგულებელყოფილია გამოძიების დაწყების თუ მიმდინარეობის პროცესში.¹⁴⁷ ქალთა მიმართ ძალადობა ყველაზე ხშირად ხდება ოჯახში. ინტიმურ-პარტნიორული ძალადობა (Intimate partner violence - IPV) ქალის მიმართ ოჯახში ძალადობის ყველაზე გავრცელებული ფორმაა.

აღიარებულია, რომ ფემიციდის რისკფაქტორებს შორის ყველაზე მეტად გავრცელებული ფაქტორია ფიზიკური ძალადობის ისტორია მოძალადესა და მსხვერპლს შორის. სხვა მნიშვნელოვან რისკ-ფაქტორებს მიეკუთვნება: ეჭვიანობა, ფიზიკური ან ეკონომიკური შეზღუდვები და სოციალური იზოლაცია.

შესაძლოა, მსხვერპლი არ განიცდიდეს სისტემური ხასიათის ფიზიკურ ძალადობას პარტნიორის ან ოჯახის წევრის მხრიდან, თუმცა, მასზე ხორციელდებოდა ძალადობის ისეთი ფორმა, როგორც არის კონტროლი. აღსანიშნავია, რომ ურთიერთობა, რომელიც ერთი შეხედვით არ არის ძალადობრივი ხასიათის და არ მოიცავს ფიზიკური ძალადობის შემთხვევებს, ხშირად სათანადოდ არ ფასდება მსხვერპლის, სოციალური მუშაკების და სამართალდამცავების მიერ. აუცილებელია, მოძალადის მხრიდან მსხვერპლზე კონტროლის განხორციელება მიჩნეული იყოს ძალადობის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ფორმად, რომელიც შეიძლება ფემიციდითაც დასრულდეს.¹⁴⁸

ფემიციდის პრევენციისთვის მნიშვნელოვანია, რომ სახელმწიფოს მხრიდან მოხდეს ფემიციდის, ისევე, როგორც სხვა გენდერულად მოტივირებული დანაშაულების, სიღრმისეული შესწავლა და ანალიზი. გენდერული ძალადობის სხვადასხვა ფორმის შესახებ სტატისტიკური ინფორმაციის წარმოება რისკფაქტორების და საერთო მახასიათებლების გამოვლენის საშუალებას იძლევა. ფემიციდის შესახებ რისკფაქტორები შესაძლოა რამდენიმე ძირითად ჯგუფად დაიყოს: წყვილებს შორის ურთიერთობასთან დაკავშირებული ფაქტორები, სოციუმთან დაკავშირებული და მსხვერპლსა და მოძალადესთან დაკავშირებული ფაქტორები.

ფემიციდის გამოძიების დროს ძალიან მნიშვნელოვანია, გამოიკვეთოს მსხვერპლსა და, ასევე, მოძალადესთან დაკავშირებული რისკფაქტორები.

მსხვერპლთან დაკავშირებულ რისკფაქტორებზე საუბრისას, უნდა აღინიშნოს, რომ ინტიმურ-პარტნიორული ურთიერთობები ხანგრძლივი ხასიათისაა. მსხვერპლი ძალადობრივ ურთიერთობაში წლების განმავლობაში რჩება. როგორც იტალიაში ჩატარებულმა კვლევამ ცხადყო, ქალები საშუალოდ 5-6 წლის განმავლობაში იტანენ ძალადობას, სანამ სამართალდამცავ ორგანოებს მიმართავენ. აღნიშნული შესაძლოა 30 წლის მანძილზეც კი გაგრძელდეს.¹⁴⁹

მსხვერპლთან დაკავშირებული რისკფაქტორებიდან განსაკუთრებით საყურადღებოა შემდეგი:

- სოციალური დახმარების ნაკლებობა;
- სახელმწიფო სტრუქტურების მხარდაჭერის ნაკლებობა (სერვისებზე ხელმისაწვდომობის პრობლემა, უნდობლობა);
- გენდერული სტერეოტიპები (ტრადიციული და რელიგიური შეხედულებები და ცრურწმენები);
- შვილებზე ზრუნვის ფაქტორი;
- ეკონომიკური სტატუსი/უმუშევრობა;
- საცხოვრებელი ადგილის დაკარგვის შიში;
- ფსიქიკურ ჯანმრთელობასთან დაკავშირებული პრობლემები;
- ნარკოტიკულ ნივთიერებებზე დამოკიდებულება.

¹⁴⁶ Spinelli, B. "Femicide and Femicide in Europe. Gender-motivated killings of women as a result of intimate Partner of intimate partner violence", Expert Paper, October 2011, გვ. 7.

¹⁴⁷ PROJECT DAPHNE. The research uses official data from national countries and from international sources (Eurostat, WHO, UNODC-HEUNI, Interpol). სპინელის ციტირებული ნაშ. გვ. 19.

¹⁴⁸ NICOLAIDIS, C., CURRY, M.A., ULRICH, Y., SHARPS, P., McFARLANE, J., CAMPBELL, D., GARY, F., LAUGHON, K., GLASS, N., and CAMPBELL, J. (2003), "Could We Have Known? A Qualitative Analysis of Data from Women Who Survived an Attempted Homicide by an IntimatePartner", in Journal of General Internal Medicine, Vol.18, October 2003, გვ. 792.

¹⁴⁹ BALDRY, A. (2008), "Intimate partner violence and risk assessment: the implementation of S.A.R.A., Screening version in Italy", in WINKEL (2008), გვ. 88.

მოდალადესთან დაკავშირებული რისკფაქტორებიდან გამოიყოფა შემდეგი:

- პატრიარქალური ღირებულებები (მკაცრი სტერეოტიპული შეხედულებები მასკულიზაციაზე, მიზოგინია, ქალის აღქმა საკუთრებად);
- ოჯახის სტრუქტურა (ოჯახი, რომელსაც აქვს მკაცრად განსაზღვრული სუბორდინაციული ხასიათი, სადაც ოჯახის თავი მამაკაცია);¹⁵⁰
- მოძალადის მიერ ბავშვობაში განცდილი ძალადობა (როგორც დიდ ბრიტანეთში ჩატარებულმა კვლევამ აჩვენა, ინტიმურ-პარტნიორულ ურთიერთობებში მოძალადეთა 20% თავად იყო ძალადობის მსხვერპლი ბავშვობაში;¹⁵¹ კვლევათა დიდი ნაწილი ადასტურებს, რომ ძალადობის მსხვერპლი ბავშვები არიან დიდი რისკის ქვეშ, რომ მომავალში თავად იქცნენ მოძალადეებად;¹⁵²
- ცეცხლსასროლი იარაღის ფლობა;
- მოძალადის კრიმინალური ისტორია;
- ნარსულში ნასამართლობა;
- ფსიქიკური ჯანმრთელობის პრობლემები;
- ალკოჰოლსა ან ნარკოტიკულ ნივთიერებებზე დამოკიდებულება.¹⁵³

6.3. ქალთა მკვლელობების გამოძიება და სისხლისსამართლებრივი დევნა

ფემიციდთან ბრძოლის კუთხით, ისევე, როგორც ოჯახში ძალადობისა და ადევნების მიმართულებით, არსებობს რამდენიმე მოდელი. მთელ რიგ ქვეყნებში ოჯახში ძალადობა და პარტნიორის მხრიდან ძალადობა ითვლება საჯარო ბრალდებად, საჯარო ხასიათის სამართალდარღვევად. ასეთი დანაშაული არ მოითხოვს მსხვერპლის მხრიდან რაიმე განცხადების გაკეთებას და არ მიიჩნევა კერძო ბრალდებად.¹⁵⁴ სხვა ქვეყნებში, იმ შემთხვევებშიც, როდესაც მსხვერპლი ან მისი ახლობელი უკან გაიტანენ განცხადებას, პროკურატურა გამოძიებას არ წყვეტს.¹⁵⁵ სახელმწიფოთა ნაწილი სხვა მიდგომას იზიარებს, კერძოდ, პროკურორს აქვს უფლება, თავად გადაწყვიტოს, აღძრას თუ არა სისხლისსამართლებრივი დევნა ოჯახში ძალადობის ფაქტზე.¹⁵⁶ ზოგან ფემიციდის, ასევე, ოჯახში ძალადობისა და ადევნების შემთხვევებში პოლიციას ეძლევა მოქმედების სპეციალური უფლებამოსილება (შევიდეს სახლში სასამართლო ორდერის გარეშე, აუკრძალოს მოძალადეს სახლის დატოვება და სხვა).¹⁵⁷

საუკეთესო პრაქტიკა

ევროკავშირის ზოგიერთ ქვეყანაში (ესპანეთი, დიდი ბრიტანეთი)¹⁵⁸ ოჯახში ძალადობის დანაშაული და ქალთა მიმართ ძალადობასთან ბრძოლა პრიორიტეტულ ამოცანად გამოცხადდა პოლიციისა და პროკურატურისათვის. შეიქმნა სპეციალური საპოლიციო დანაყოფები და განყოფილებები (მაგალითად

¹⁵⁰ BALDRY, A. (2008), "Intimate partner violence and risk assessment: the implementation of S.A.R.A., Screening version in Italy", in WINKEL (2008), გვ. 88.

¹⁵¹ DOBASH, R.E., DOBASH, R.P., CAVANAGH, K., and LEWIS, R. (2004), "Not and Ordinary Killer; Just an Ordinary Guy: When Men Murder an Intimate Woman Partner", in Violence Against Women, vol.20, iss.6, გვ. 577- 605.

¹⁵² WIDOM, C. (1989a), "The cycle of violence", in Science, n.244, pp.160-165; WIDOM, C. (1989b), "Does violence beget violence? A critical examination of the literature", in Psychological Bulletin, vol.106, iss.1, გვ.3-28.

¹⁵³ იმ ევროპული ქვეყნების სტატისტიკა, სადაც ხორციელდება ინფორმაციის შეგროვება აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით: ესტონეთის მონაცემებით, მოძალადეთა 44% იყო ალკოჰოლის ზემოქმედების ქვეშ, 75% - ფინეთში, 51% - უნგრეთში, 24% - დიდ ბრიტანეთში, 42% - ნორვეგიაში. მ.კურტანიძე, ნ.ზამბიშვილი, ზ.პატარია. ფემიციდი - დისკრიმინაციული დანაშაული და მასთან ბრძოლის სახელმწიფო ვალდებულება.თბილისი, დეკემბერი, 2016. გვ.14.

¹⁵⁴ Tara N, Richards et. Al. Exploring News Coverage of Femicide: Does the News Add Insult to Injury? Feminist Criminology 2011. Vol. 6(3). P.179. in UNODC/CCPCJ/EG.8/2014/2

¹⁵⁵ EU Feasibility Study. P.64.

¹⁵⁶ EU Feasibility Study. P.64.

¹⁵⁷ ინგლისსა და უელსში ფუნქციონირებს 141 სპეციალური სასამართლო, რომლებიც იხილავენ ოჯახში ძალადობის საქმეებს; 92 სპეციალური სასამართლო ესპანეთში, რომლებიც იხილავენ გენდერული ნიშნით ჩადენილ დანაშაულებს, ასევე, არის 366 შერეული სახის სასამართლო. EU Feasibility Study to assess the possibilities, opportunities and needs to standardize national legislation on violence against women, violence against children and sexual orientation violence. Brussels 2010.pp.64 and 204, p.65; Cusack, Eliminating judicial stereotyping, 2014. P.64.

¹⁵⁸ ინგლისსა და უელსში ფუნქციონირებს 141 სპეციალური სასამართლო, რომლებიც იხილავენ ოჯახში ძალადობის საქმეებს; 92 სპეციალური სასამართლო ესპანეთში, რომლებიც იხილავენ გენდერული ნიშნით ჩადენილ დანაშაულებს, ასევე, არის 366 შერეული სახის სასამართლო. EU Feasibility Study to assess the possibilities, opportunities and needs to standardize national legislation on violence against women, violence against children and sexual orientation violence. Brussels 2010.pp.64 and 204, p.65; Cusack, Eliminating judicial stereotyping, 2014. P.64.

ესპანეთი), რომლებიც გენდერული ნიშნით ქალთა მკვლევლებს იძიებენ.¹⁵⁹ ევროკავშირის ზოგიერთ ქვეყანაში (ესპანეთი, დიდი ბრიტანეთი)¹⁶⁰ ფუნქციონირებს სპეციალური სასამართლოები, რომლებიც ოჯახში ძალადობის საქმეებს იხილავენ.¹⁶¹

საუკეთესო პრაქტიკა იმაზეც მეტყველებს, რომ თითქმის ყველა ქვეყანაში იქმნება სპეციალიზებული ინსტიტუციური სამთავრობო სტრატეგიები, სახელმძღვანელო პრინციპები, ხდება სასამართლო ორგანოების მუშაკთა მომზადება.

საერთაშორისო სამართალში დისკრიმინაციის აკრძალვის ნორმის ინტერპრეტაციისას ხშირად მიმართავენ არისტოტელეს ლიბერალურ წესს: „ყველა მსგავსი შემთხვევისას მოიქეცი ერთგვაროვნად, ხოლო სხვადასხვა შემთხვევაში – სხვადასხვაგვარად“. სქესის/გენდერის ნიშნით დისკრიმინაციის აკრძალვის სფეროში ფიგურირებს ორივე სქესისადმი თანაბარი მოპყრობა და დიფერენცირებული მოპყრობის აკრძალვა, მიუხედავად იმისა, რომ არათანაბარი მოპყრობა არ ითვლება დისკრიმინაციად მაშინ, როდესაც ამგვარი მოპყრობისას არსებობს გონივრული და ობიექტური საფუძვლები.¹⁶²

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის შესაბამისად, დისკრიმინაციას ადგილი აქვს ერთსა და იმავე სიტუაციაში სხვადასხვა პირის მიმართ სხვადასხვაგვარი მოპყრობისას, როდესაც ამგვარი მოპყრობა არ არის გამართლებული არც ობიექტური და არც გონივრული მიზეზებით. დისკრიმინაციას აქვს ადგილი მაშინაც, როდესაც სხვადასხვა სიტუაციაში მყოფ პირებს ერთნაირად ეპყრობიან.

ევროპული სასამართლოს ზოგიერთ საქმეში სასამართლოს მსჯელობა ეფუძნება პრინციპს, რომ პოზიტიური ზომები გამართლებულია „ფაქტობრივი უთანაბრობით“. მაგალითად, საქმეში „სტეკი და სხვები გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ“ სასამართლო მიუთითებს, რომ ქალებისა და მამაკაცებისთვის გადახდილ საპენსიო დანამატებს (დახმარებას) შორის სხვაობა არ წარმოადგენს დისკრიმინაციას, ვინაიდან სხვადასხვაგვარი მოპყრობა გამართლებულია ქალსა და მამაკაცს შორის არსებული სოციალური უთანასწორობის საკომპენსაციოდ. სასამართლომ აღნიშნა, რომ „განსხვავებული მოპყრობა კვალ-იფიცირებულია დისკრიმინაციად, როდესაც არ არსებობს ობიექტური და გონივრული საფუძველი, ანუ, თუკი სხვაობა არ ემყარება გონივრულ მიზანს ან მიზნის მისაღწევი საშუალებები არ არის ამ მიზნის თანაზომიერი.“¹⁶³

კიდევ ერთი ფაქტორი, რომელიც დისკრიმინაციის საკითხს უკავშირდება, არის დისკრიმინაციის სიმრავლე/მომიჯნავე დისკრიმინაცია (გადამკვეთი დისკრიმინაცია), როდესაც სქესის ნიშნით ქალის მიმართ დისკრიმინაცია „გარდაუვლად არის დაკავშირებული“¹⁶⁴ სხვა დამამძიმებელ გარემოებებთან.¹⁶⁵ უმეტეს შემთხვევაში ქალთა უფლებების დარღვევას თან სდევს სხვა ნიშნებით დისკრიმინაცია, კერძოდ:

- ეროვნული/ეთნიკური კუთვნილება;
- ძირძველი მოსახლეობისადმი კუთვნილება/ენა, წარმომავლობა;
- მიგრანტის ან ლტოლვილის სტატუსი, იძულებით გადაადგილებულის სტატუსი;
- რელიგია ან აღმსარებლობა;
- ასაკი;
- ჯანმრთელობის მდგომარეობა;
- ოჯახური მდგომარეობა და/ან ბავშვების არსებობა;
- სექსუალური ორიენტაცია/გენდერული იდენტობა;
- ინვალიდობა;
- ქალაქში/სოფელში ცხოვრება;

¹⁵⁹ UNIDC/CCPCJ/EG8/2014/CRP.1. p.61-73.

¹⁶⁰ ინგლისსა და უელსში ფუნქციონირებს 141 სპეციალური სასამართლო, რომლებიც იხილავენ ოჯახში ძალადობის საქმეებს; 92 სპეციალური სასამართლოა ესპანეთში, რომლებიც იხილავენ გენდერული ნიშნით ჩადენილ დანაშაულებს, ასევე, არის 366 შერეული სახის სასამართლო. EU Feasibility Study to assess the possibilities, opportunities and needs to standardize national legislation on violence against women, violence against children and sexual orientation violence. Brussels 2010.pp.64 and 204, p.65; Cusack, Eliminating judicial stereotyping, 2014. P.64.

¹⁶¹ EU Feasibility Study to assess the possibilities, opportunities and needs to standardize national legislation on violence against women, violence against children and sexual orientation violence. Brussels 2010.pp.64 and 204, p.65; Cusack, Eliminating judicial stereotyping, 2014. P.64. www.ohchr.org/eng/issues/women/WRGs/Pages/Documentation.

¹⁶² საერთაშორისო სამართლის კომისიის ყოველწლიური გამოცემა, 2001 წ, ნაწილი II, პარაგრაფი 77.

¹⁶³ Ивана Радачич. 2012. «Подход Европейского суда по правам человека к дискриминации по половому признаку», «Обзор европейского закона о гендерном равенстве» 1.

¹⁶⁴ Ивана Радачич. 2012. «Подход Европейского суда по правам человека к дискриминации по половому признаку», «Обзор европейского закона о гендерном равенстве» 1.

¹⁶⁵ CEDAW Recommendation. 2010. General Recommendation N28, #18. General Recommendation #33.2015.

- სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობა;
- პოლიტიკური კუთვნილება.

გენდერული სტერეოტიპები და ცრურწმენები

სტერეოტიპი არის აზრი ან შეხედულება, რომელიც გააჩნიათ ან უნდა გააჩნდეთ გარკვეული ჯგუფების წარმომადგენლებს, ასევე, იმის თაობაზე, თუ რა როლს ასრულებენ ან უნდა ასრულებდნენ ეს ჯგუფები.¹⁶⁶ აღნიშნული სტერეოტიპები გარკვეულწილად განსაზღვრავს საზოგადოების დამოკიდებულებას ამა თუ იმ საკითხისადმი.

სახელმწიფოს პოზიტიური ვალდებულებები

ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ საქმეებზე – „მ.ს. ბულგარეთის წინააღმდეგ“ (2003) და „ოპუზი თურქეთის წინააღმდეგ“ (2009) – თავის გადაწყვეტილებებში ჩამოაყალიბა პრინციპი, რომლის თანახმადაც, სახელმწიფოებმა უნდა მიიღონ გარკვეული ზომები ადამიანის უფლებათა დარღვევის შემთხვევებში იმის მიუხედავად, ეს დარღვევები ჩაიდინა თვით ხელისუფლებამ თუ კერძო პირმა. სახელმწიფო ვალდებულია, გამოიძიოს აღნიშნული ფაქტები, დააკავოს დამნაშავეები და დააკისროს მათ პასუხისმგებლობა. ამ პრინციპის ანალიზს მსჯელობა მიჰყავს სახელმწიფოს მხრიდან შესაბამისი ყურადღების პრინციპის „დამუშავებამდე“.¹⁶⁷

აღნიშნული პრინციპი პირველად გამოყენებული იყო საქმეში „X და Y ნიდერლანდების წინააღმდეგ“, კერძოდ, პოზიტიური ვალდებულებები სახელმწიფოსგან მოითხოვს არა მხოლოდ უფლებების დარღვევისგან თავის შეკავებას, არამედ, ასევე, სხვა კერძო პირების მხრიდან ასეთი დარღვევების ჩადენის აღკვეთასაც. საქმეში „მ.ს. ბულგარეთის წინააღმდეგ“ სტრასბურგის სასამართლომ პირდაპირ მიუთითა, რომ კონვენციის მე-3 და მე-8 მუხლებიდან გამომდინარე, სახელმწიფო ვალდებულია, გამოიძიოს გაუპატიურების საქმეები და მიიღოს ეფექტური ზომები დამნაშავე პირთა პასუხისმგებებაში მიცემის მიზნით. საქმეზე „მასლოვი რუსეთის წინააღმდეგ“ (2009) გადაწყვეტილებაში სასამართლომ აღნიშნა, რომ გაუპატიურების ამკარად ღირსების შემლახველი ხასიათი განსაკუთრებულ დატვირთვას სძენს სახელმწიფოს პროცესუალურ ვალდებულებებს. „ოფიციალური ეფექტური გამოძიება მიზნად უნდა ისახავდეს დამნაშავე პირთა დადგენას და პასუხისმგებებაში მიცემას ... ეფექტურობის მინიმალური სტანდარტები, რომლებიც განსაზღვრულია სასამართლოს პრაქტიკით, ასევე აერთიანებს იმის მოთხოვნას, რომ გამოძიება უნდა იყოს მიუკერძოებელი, დამოუკიდებელი და ექვემდებარებოდეს საზოგადოების მხრიდან კონტროლს. სახელმწიფო ხელისუფლების კომპეტენტური ორგანოები უნდა მოქმედებდნენ მისაბაძი გულმოდგინებით და ოპერატიულობით“. აღნიშნული მოთხოვნები სერიოზულ ამოცანებს აყენებენ საგამოძიებო და პროკურატურის ორგანოების წინაშე. ეს ორგანოები პასუხისმგებელნი არიან გაუპატიურების წინააღმდეგ ბრძოლის კანონმდებლობის აღსრულებაზე და ფილტრავენ სისხლის სამართლის მართლმსაჯულებიდან გაუპატიურების შესახებ შემოსულ ინფორმაციას“.¹⁶⁸

პირველადი კონტაქტი ხორციელდება საპატრულო პოლიციის წარმომადგენლებთან. სავარაუდო დანაშაულის ადგილზე მისვლისას საპატრულო პოლიციის თანამშრომელმა, პირველ რიგში, ნათლად და გასაგებად უნდა აუხსნას სავარაუდო მსხვერპლს ან მოწმეს, თუ რისი გაკეთება შეუძლია. პატრულის თანამშრომლებს რეაგირება უნდა იყოს შემდეგნაირი:

- დროულად შეაფასოს ანტისაზოგადოებრივი ქცევის რისკი, მისი მიმართება მსხვერპლსა და გარშემომყოფებთან;
- გაერკვეს ვითარებაში, გამოჰკითხოს დაზარალებული ან მესამე პირი, რომლისგანაც მიიღო ინფორმაცია დანაშაულის შესახებ. ყურადღებით და გულისყურით მოაგროვოს შეძლებისდაგვარად სრული და ამომწურავი ინფორმაცია;
- დააფიქსიროს მსხვერპლსა ან მოწმეზე შესაძლო ნებისმიერი ზიანი (მათ შორის, ნებისმიერი დაზიანება) და, საჭიროების შემთხვევაში, გამოიძახოს სასწრაფო დახმარება ან უზრუნველყოს სხვა შესაბამისი სერვისი. სავარაუდო მსხვერპლისა თუ მოწმის გამოკითხვისას არსებითად მნიშვნელოვანია, საპატრულო პოლიციის თანამშრომელმა დაიცვას ეთიკის სტანდარტები და თავი აარიდოს დისკრიმინაციულ ქცევას, რამაც, შესაძლოა, ხელი შეუშალოს მსხვერპლს/

¹⁶⁶ Rebecca J. Cook and Simone Cusack/ 2010/ Gender Stereotyping: Transnational Legal Perspectives. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, p.9.

¹⁶⁷ Frederica Acar and Raluca Popa. 2016. From Feminist Legal Project to Groundbreaking Regional Treaty: The Making of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence. European Journal of Human Rights. 2016/3. pp. 287-319.

¹⁶⁸ Patricia Londono. 2010. Chapter 7. Defining Rape under the European Convention on Human Rights. Torture, consent and equality in McGlynn, Clare, and Vanessa E. Munro, eds. Rethinking rape law: International and comparative perspectives. Routledge.

მოწმეს, გაიხსნას და ითანამშრომლოს პოლიციასთან. ამასთან, მსხვერპლისა და მოწმის მიმართ თანაგრძობით მოპყრობა და ყველა დეტალის ყურადღებით მოსმენა ასევე აჩვენებს მსხვერპლს, რომ მის საქმეს სერიოზულად ეკიდებიან.¹⁶⁹

სექსუალური ძალადობა

1. წინასწარ განზრახული ქმედებები უნდა იყოს კრიმინალიზებული:

- ა) სხვა ადამიანის სხეულთან სექსობრივი ბუნების არაკონსენსუალურ ვაგინალურ, ანალურ ან ორალურ კავშირში შესვლა სხეულის ნებისმიერი ნაწილით ან რაიმე საგნით;
- ბ) სხვა ადამიანთან სექსობრივი ბუნების სხვა არაკონსენსუალური აქტის დამყარება;
- გ) სხვა ადამიანის წაქეზება მესამე ადამიანთან სექსობრივი ბუნების არაკონსენსუალური აქტის დამყარებაზე.

2. თანხმობა უნდა იყოს ნებაყოფლობითი, როგორც პიროვნების სურვილის თავისუფალი გამოხატვის შედეგი და არსებული გარემოებების კონტექსტში შეფასებული.

3. მხარეებმა უნდა მიიღონ ყველა საჭირო საკანონმდებლო ან სხვა ზომა იმის უზრუნველსაყოფად, რომ 1-ლი პარაგრაფის დებულებები გამოყენებული იყოს იმ აქტებთან დაკავშირებითაც, რომლებიც ჩადენილია ყოფილი ან ამჟამინდელი მეუღლეების ან პარტნიორების მიმართ, როგორც ეს დადგენილია ქვეყნის შიდა კანონით. გარდა სტამბოლის კონვენციისა, სექსუალური ძალადობის მსხვერპლთა დაცვა განხორციელებულია სხვა საერთაშორისო დოკუმენტებითაც.¹⁷⁰

სახელმწიფოებს გააჩნიათ პოზიტიური ვალდებულება, გამოიძიონ სექსუალური ძალადობის ყველა ფაქტი, მათ შორის, ის დანაშაულებიც, რომელთა განხორციელებისას გამოყენებულ არ ყოფილა ფიზიკური ძალა, ხოლო მსხვერპლი წინააღმდეგობას არ უწევდა მოძალადეს.

გასათვალისწინებელია ის გარემოებაც, რომ სტამბოლის კონვენცია, ისევე, როგორც ევროსასამართლოს პრაქტიკა, მთავარ მაკვალიფიცირებელ გარემოებად მიიჩნევს მსხვერპლის თანხმობის არარსებობას მაშინ, როცა CEDAW კომიტეტი თავის გადანყვეტილებებში დანაშაულის შემადგენლობის ნიშნებში უთითებს როგორც მსხვერპლის უარს, ისე იძულებას ფართო გაგებით.¹⁷¹

გამოძიების მეთოდები

ოჯახში ძალადობა მხოლოდ ქალის მიმართ ძალადობას და მის პრობლემას არ წარმოადგენს. პროკურორები, გამოძიებლები, პოლიციელები, მოსამართლეები, ადვოკატები, არასამთავრობო უფლებადამცველი ორგანიზაციების წარმომადგენლები თავიანთ პროფესიულ საქმიანობაში აწყობიან გენდერული ნიშნით ძალადობის ფაქტებს, მათ შორის, ოჯახში ძალადობის დანაშაულებს. აღნიშნული დანაშაულები მოითხოვს თავისებურ მიდგომას და წარმოშობს გარკვეულ სირთულეებს სამართალდამცავი სისტემის მუშაკებისთვის. სხვა დანაშაულებსგან განსხვავებით, ძალადობის ფაქტებს (სექსუალური, ოჯახში ძალადობა) მსხვერპლიც მალავს. ეს ფაქტები პირად ცხოვრებასთან არის დაკავშირებული და, როგორც წესი, მრავალჯერ მეორდება.

ოჯახში ძალადობა აერთიანებს ფიზიკურ, სექსუალურ და ფსიქოლოგიურ ძალადობას. ზოგჯერ ადგილი აქვს ძალადობრივ ქმედებას რამდენიმეჯერ. ზოგ შემთხვევაში ოჯახში ძალადობა ეფუძნება სტერეოტიპებს, უგულვებელყოფილია მისი ფსიქოლოგიური და ემოციური მხარე. ამიტომ გამოძიების დროს ან სასამართლო განხილვისას არასათანადო ყურადღება ეთმობა ძალადობის ამ ფორმებს და არ გაიცემა დამცავი ან შემაკავებელი ორდერები.

ძალადობას ადგილი აქვს არა მხოლოდ მეუღლეებს შორის, არამედ პაემანზე ან ყოფილი პარტნიორის მხრიდან. ეს შეიძლება გამოიხატოს ადვენებაში, სისტემატურ სატელეფონო ზარებში, როდესაც მოძალადე ხმას არ იღებს, მაგრამ ურეკავს თავის ყოფილ ცოლს ან პარტნიორს და სხვა.

ოჯახში ძალადობის მონაწილეები არიან ადამიანები, რომლებიც ძალიან კარგად იცნობენ ურთიერთს და ერთმანეთთან აქვთ რთული ურთიერთობა, ცხოვრობენ ერთ ქერქვეშ, აწარმოებენ საერთო მეურნეობას და ჰყავთ შვილები.

¹⁶⁹ OSCE/ODIHR, Preventing and Responding to Hate crimes, გვ. 27.

¹⁷⁰ CEDAW კომიტეტის მე-19 მუხლის რეკომენდაციები; გაეროს დეკლარაცია ქალთა მიმართ ძალადობის აღმოფხვრის შესახებ; 1993 წლის ვენის დეკლარაცია და სამოქმედო გეგმა; პეკინის დეკლარაცია და სამოქმედო პლატფორმა.

¹⁷¹ „რ.პ. ვილიპინების წინააღმდეგ“ (2014წ). შეტყობინება # 34/2011, პ.9.

გამოძიების დროს და სასამართლო პროცესზე გათვალისწინებული უნდა იყოს ძალადობის ეტაპები – ბოროტარ ძალადობას ცვლის მონანიების და ბოდიშის ეტაპი. ამ სქემას ძალადობის ციკლი ეწოდება. დაძაბულ ესკალაციას მოსდევს მოძალადის სინანული, რაც მსხვერპლის მხრიდან მოძალადის მიმართ ჩვენებაზე უარის თქმის საფუძველი ხდება. მთავარია, გამოძიებამ და სასამართლომ რისკების შეფასებისას გაითვალისწინონ ძალადობის ციკლი და სრულად შეისწავლონ დამნაშავეს (მოძალადის) ძალადობრივი ქცევა.

ყველა სხვა ფორმისგან განსხვავებით, ოჯახში ძალადობას ახასიათებს განმეორებითობა. ძირითადად, მეორდება ცემა, დამცირება, თმებით თრევა, მუშტის ან მძიმე საგნის ჩარტყმა.

ყურადღებია ის ფაქტი, რომ ძალადობრივი ინციდენტები სასამართლოს მხრიდან განიხილება განსაკუთრებულად მძიმე და სერიოზული ეპიზოდის შემდეგ, რომელიც პირველი შემთხვევა არ არის. გაერთიანებულ სამეფოში ჩატარებულმა კვლევამ ცხადყო, რომ მსხვერპლი ქალები, რომლებიც დაახლოებით 35-ჯერ იყვნენ ძალადობის მსხვერპლები, მხოლოდ განსაკუთრებით მძიმე ძალადობრივი შემთხვევის შემდეგ მიმართავენ პოლიციას. პოლიციელმა, პროკურორმა, მოსამართლემ ყურადღება უნდა მიაქციონ ინციდენტის სერიოზულობას და არ უნდა ურჩიონ მსხვერპლს მოძალადესთან შერიგება. თუკი მსხვერპლმა საკუთარი უფლებების დასაცავად მიაკითხა სამართლებრივ სისტემას, ე.ი. მან ყველაფერი (ყველა ვარიანტი) გამოსცადა და დარწმუნდა მათ არაეფექტურობაში

აღნიშნული დანაშაულების მიმართ საერთაშორისო და ეროვნული პრაქტიკა ადგენს შემდეგ სტანდარტებს:

- გამოძიება უნდა დაიწყოს მყისიერად და ჩატარდეს კომპლექსურად;
- გამოძიება უნდა ემყარებოდეს არა მხოლოდ ძალადობის დადგენას და მსხვერპლის მხრიდან წინააღმდეგობის განქვითვას, არამედ გათვალისწინებული უნდა იყოს მსხვერპლის თანხმობის არსებობა და თანამდევნი გარემოებები;
- განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს ბავშვებსა და შშმპ ქალებს, როგორც მონყვლად ჯგუფებს;
- სასამართლო განხილვა უნდა იყოს სამართლიანი და მიუკერძოებელი, ეფუძნებოდეს მსხვერპლის ხასიათსა და მის თავისებურებებს, გენდერული ცრურწმენებისა და სტერეოტიპების გარეშე;
- გამოძიება, ისევე, როგორც სასამართლო პროცესი, უნდა წარმართოს მსხვერპლის პატივისცემით. მსხვერპლის გამოკითხვა უნდა მოხდეს ეთიკის ნორმების დაცვით, მინიმუმამდე შემცირდეს გინეკოლოგიური გამოკვლევები, გათვალისწინებული უნდა იყოს მსხვერპლის ასაკი და მდგომარეობა, მისი პირადი ცხოვრება უნდა იყოს ხელშეუხებელი.¹⁷²

სისხლის სამართლის დანაშაულის გამოძიება

მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ ოჯახში ძალადობა მთელ რიგ ევროპულ ქვეყნებში (გერმანია, უნგრეთი, იტალია, ლუქსემბურგი) მიიჩნევა საჯარო სამართალდარღვევად, რომელიც არ მოითხოვს მსხვერპლის მხრიდან განცხადების შეტანას და არ გულისხმობს კერძო ბრალდებას.¹⁷³ ზოგიერთ ქვეყანაში (კვიპროსი, ბელგია, ესპანეთი, ნიდერლანდები, ირლანდია) პროკურატურა განაგრძობს გამოძიებას იმის მიუხედავად, გამოიტანა განცხადება ოჯახში ძალადობის მსხვერპლმა თუ – არა. ზოგიერთ ქვეყანაში (ბულგარეთი, უნგრეთი, ლუქსემბურგი) მსხვერპლის მიერ განცხადების გაკეთება აუცილებელია და საქმე კერძო ბრალდებად ითვლება, ამასთან, პროკურატურას მოქმედების თავისუფლება აქვს და თავად წყვეტს, განაგრძოს თუ არა ოჯახში ძალადობის ფაქტის გამოძიება. ევროკავშირის ზოგიერთ ქვეყანაში პოლიციას აქვს უფლებამოსილება, განახორციელოს მთელი რიგი ღონისძიებები ოჯახში ძალადობის გამოსაძიებლად, მაგალითად, ორდერის გარეშე ჩაატაროს ჩხრეკა (სლოვაკეთის, ჩეხეთის, პორტუგალიისა და კვიპროსის გარდა), დააკავოს მოძალადე, რათა დაიცვას ძალადობის მსხვერპლი, მოძალადეს აუკრძალოს სახლის დროებით დატოვება და სხვა (ევროკავშირის 12 ქვეყანაში – ბელგია, ჩეხეთი, გერმანია, მალტა, პოლონეთი, ესპანეთი, ფინეთი, საფრანგეთი, რუმინეთი, სლოვაკეთი, სლოვენია, გაერთიანებული სამეფო). ასევე, მთელ რიგ ქვეყნებში მოსამართლეებს უფლება აქვთ, 24 საათში დაამტკიცონ

¹⁷² 2012/29 ევროპარლამენტისა და ევროკავშირის 2012 წლის 25 ოქტომბრის დირექტივები დანაშაულის მსხვერპლთა დაცვის, მხარდაჭერისა და უფლებების შესახებ მინიმალური სტანდარტები.

¹⁷³ EU Feasibility Study to assess the possibilities, opportunities and needs to standardize national legislation on violence against women, violence against children and sexual orientation violence. Brussels 2010.pp.64 and 204, p.65; Cusack, Eliminating judicial stereotyping, 2014. www.ohchr.org/eng/issues/women/WRGs/Pages/Documentation.

დამცავი ორდერი ex parte (ლატვია, იტალია, ირლანდია, ესპანეთი და სხვა).

ევროკავშირის ზოგიერთ ქვეყანაში (ესპანეთი, დიდი ბრიტანეთი)¹⁷⁴ ფუნქციონირებს სპეციალური სასამართლოები, რომლებიც ოჯახში ძალადობის საქმეებს განიხილავენ.¹⁷⁵

6.4. ადევნება (stalking), როგორც გენდერული ნიშნით ჩადენილი დანაშაული

ადევნება, როგორც სისხლის სამართლის დანაშაული, ახალია თვით ევროკავშირის ქვეყნებისთვისაც (უნგრეთი, ნიდერლანდები, ავსტრია, გერმანია, ჩეხეთი და სხვა).

გერმანიასა და დიდ ბრიტანეთში ადევნების, დაშინებისა და ქონების განადგურების ფაქტებზე, სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის გარდა, კანონმდებლობა სამოქალაქო პასუხისმგებლობასაც ითვალისწინებს.

გერმანიაში ადევნება, როგორც დანაშაული, პირველად გამოჩნდა ოჯახში ძალადობის შესახებ კანონში, ვინაიდან ადევნება ოჯახში ძალადობის გაგრძელებად იყო მიჩნეული მიუხედავად იმისა, რომ ადევნების დროს მოძალადე მსხვერპლს შეიძლება საერთოდ არ იცნობდეს. უნგრეთის კანონმდებლობის მიხედვით, პარტნიორის ადევნება მიჩნეულია დამამძიმებელ გარემოებად, ხოლო მალტის კანონმდებლობით, ადევნებისთვის სასჯელი მძიმდება, თუ მსხვერპლი არის ოჯახის წევრი, ოჯახის წევრის შვილი, შვილიშვილი, ახლო ნათესავი, შთამომავალი და ა.შ. ანალოგიური დებულებებია გათვალისწინებული ნიდერლანდების, ლუქსემბურგისა და იტალიის კანონმდებლობაში.

ბელგიის გარდა, ევროკავშირის წევრ სახელმწიფოებში ადევნება ითვლება განმეორებად დანაშაულად. აღნიშნული დანაშაულის ჩადენის დროს, დანაშაულის მიზანია მსხვერპლზე ნეგატიური ზემოქმედების მოხდენა. ბელგიისა და ლუქსემბურგის კანონმდებლობაში პირდაპირ არის მითითებული, რომ ქმედება არღვევს მსხვერპლის „მშვიდობიან გარემოს“.¹⁷⁶

სისხლის სამართალში ადევნება, უმეტესად, ფართოდ განიმარტება და არ ხდება ყურადღების გამახვილება ადევნების ტექნიკაზე. მიიჩნევა, რომ აღნიშნული საკითხი საჭიროებს სასამართლოს განმარტებას, ამიტომ ზოგიერთი ქვეყნის (ავსტრია, ჩეხეთი, გერმანია, უნგრეთი) კანონმდებლობაში მითითებულია ამგვარი ქმედების ტაქტიკა, სხვებში – არა.

მიუხედავად ამისა, სასამართლოს მიერ ადევნების ტაქტიკის ინტერპრეტაცია იწვევს მისი არსის გაფართოებას. მეორე მხრივ, ადევნების განმეორებითობა მსხვერპლის დაშინების მიზნით ყოველთვის არ მეთყვევებს მხოლოდ ადევნებაზე. ის შეიძლება სხვა დანაშაულის ჩადენის სანინდარი იყოს.

ევროკავშირის წევრი ქვეყნების კანონმდებლობა სხვადასხვაგვარად არეგულირებს ზემოაღნიშნულ დანაშაულს. ძირითადად, განსხვავებები შეეხება შემდეგ საკითხებს:

1. სავალდებულოა თუ არა, ადევნებას ჰქონდეს მსხვერპლის მდგომარეობაზე ნეგატიური გავლენა;
2. სანქციათა დიაპაზონი;
3. სისხლისსამართლებრივი დევნა აღიძვრება მხოლოდ მსხვერპლის განცხადების საფუძველზე.

სხვადასხვა ქვეყანაში სხვადასხვაგვარია სანქციები ადევნების დანაშაულზე. მინიმალური სანქცია შეადგენს 12-დან 15 თვემდე თავისუფლების აღკვეთას, ხოლო მაქსიმალური – 3 თვიდან 7 წლამდე თავისუფლების აღკვეთას.

ბევრ ქვეყანაში ადევნება, როგორც ცალკე დანაშაული, არ არის შეტანილი სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში. პრობლემას წარმოადგენს ის, რომ იმ ქვეყნებშიც კი, სადაც აღნიშნული ქმედება დანაშაულად მიიჩნევა, მასთან ბრძოლა არ არის ეფექტური (ლიტვა, ბულგარეთი, ლუქსემბურგი, სლოვენია). დანაშაული არ შეეხება ყველა მსხვერპლს (ლიტვა, პოლონეთი, ესპანეთი, საბერძნეთი, სლოვაკეთი და შვედეთი) და პოლიცია მხოლოდ მაშინ ერთვება, როდესაც ხდება სიტუაციის ესკალაცია (პოლონეთი, ლიტვა).

¹⁷⁴ ინგლისსა და უელსში ფუნქციონირებს 141 სპეციალური სასამართლო, რომლებიც იხილავენ ოჯახში ძალადობის საქმეებს; 92 სპეციალური სასამართლოა ესპანეთში, რომლებიც იხილავენ გენდერული ნიშნით ჩადენილ დანაშაულებს, ასევე, არის 366 შერეული სახის სასამართლო. EU Feasibility Study to assess the possibilities, opportunities and needs to standardize national legislation on violence against women, violence against children and sexual orientation violence. Brussels 2010.pp.64 and 204, p.65; Cusack, Eliminating judicial stereotyping, 2014. P.64.

¹⁷⁵ EU Feasibility Study to assess the possibilities, opportunities and needs to standardize national legislation on violence against women, violence against children and sexual orientation violence. Brussels 2010.pp.64 and 204, p.65; Cusack, Eliminating judicial stereotyping, 2014. P.64. www.ohchr.org/eng/issues/women/WRGs/Pages/Documentation.

¹⁷⁶ ბელგიის კანონმდებლობით, საკმარისია ადევნების ერთი ფაქტი, რომ ის ჩაითვალოს დანაშაულად. თუმცა, ბელგიის უმაღლესმა სასამართლომ ერთ-ერთ გადაწყვეტილებაში მიუთითა, რომ ადევნება უნდა იყოს განმეორებადი, რათა დანაშაულად ჩაითვალოს. იხ. Feasibility study to assess the possibilities, opportunities and needs to standardise national legislation on violence against women, violence against children and sexual orientation violence. გვ. 67.

ზოგიერთმა წევრმა სახელმწიფომ შექმნა ახალი სპეციალური საგამოძიებო ორგანოები და სისხლის-სამართლებრივი დევნის სპეციალური პროცედურები. მაგალითად, იტალიაში მოქმედი პროცედურის მიხედვით, საჩივრის ოფიციალურად შეტანამდე ამდევნებელი წინასწარ უნდა იყოს გაფრთხილებული, რომ დევნა შეწყვიტოს. ევროკავშირის მხოლოდ 3 სახელმწიფო (ბელგია, დანია და შვედეთი) უკავშირებს ადევნებას პირდაპირ ოჯახში ძალადობას.

დასკვნა

კვლევის ფარგლებში შესწავლილი საზღვარგარეთის ქვეყნების პრაქტიკა ცხადყოფს, რომ გენდერული ნიშნით ჩადენილი დანაშაულების გამოძიება სამართალდამცავი ორგანოებისა და მართლმსაჯულების სისტემის წამომადგენლებისგან მოითხოვს საგნის კარგ ცოდნას და დაგროვილი გამოცდილების, კარგი პრაქტიკის გათვალისწინებას.

სახელმწიფოს მხრიდან გენდერული ნიშნით ჩადენილი დანაშაულების, განსაკუთრებით ქალზე ძალადობის, თავიდან აცილების ვალდებულების ჯეროვნად შესრულება ინდივიდუალური შემთხვევების დროს იზომება იმის მიხედვით, თუ რამდენად დროულად და ეფექტურად შეძლო სახელმწიფომ, მის ხელთ არსებული მექანიზმების გამოყენებით, რეაგირება მოეხდინა ძალადობის შემთხვევაზე.

განსაკუთრებულ სირთულეს წარმოადგენს ახლობლის, ნათესავისა თუ ნაცნობის წინააღმდეგ ჩვენების მიცემა, მისთვის მძიმე სასჯელის დაკისრების შიშით. აქედან გამომდინარე, როგორც გამოძიებლებს, ისე პროკურორებსა და მოსამართლეებს განსაკუთრებით მოეთხოვებათ ფაქტების ზედმინევით გამოკვლევა და გადაწყვეტილების მიღება ობიექტურ მსჯელობაზე დაყრდნობით, რათა არ დასჯერდნენ მხოლოდ მოწმეთა ჩვენებებს, რომლებსაც უმეტეს შემთხვევაში ფსიქოლოგიური სტრესის, შიშისა თუ სხვა გარემოებების გამო უწევთ უკან დახევა.¹⁷⁷

გაეროს სპეციალურმა მომხსენებელმა თავის ანგარიშში ხაზი გაუსვა სასამართლო პროცესების დროს ქალთა მიმართ ძალადობის საქმეებზე დამკვიდრებულ ტენდენციას, როდესაც მოსამართლეთა სტერეოტიპული დამოკიდებულების გამო საქმეზე ობიექტური და სამართლიანი გადაწყვეტილება არ დგინდება. ხშირია შემთხვევები, როდესაც მოსამართლეები განსაკუთრებულ მგრძობელობას იჩენენ მოძალადე ქმრების მიმართ, რადგან, მათი აზრით, ქმარი არის „ოჯახის უფროსი“, „გვარის გამგრძობელი“, „ოჯახის მარჩენალი“, ხოლო ქალის მიმართ ავლენენ სრულიად საპირისპიროს – ეჭვი შეაქვთ მისი ჩვენების სიზუსტეში, უგულებელყოფენ ან არასათანადო ყურადღებას უთმობენ მის გამოცდილებას, ხანდახან ბრალსაც კი სდებენ ქმრისთვის თანხის გამოძალვის მცდელობაში.¹⁷⁸

პრობლემად ფიქსირდება ის, რომ ქალთა მიმართ ძალადობის საქმეების გამოძიებისა და მოძალადისთვის სასჯელის შეფარდებისას სამართალდამცავი ორგანოების წარმომადგენლები ხშირად თვითონ არიან სტერეოტიპების გავლენის ქვეშ. ამასთან, ხშირად ისინი უმნიშვნელოდ მიიჩნევენ ქალის მიმართ ძალადობის შემთხვევებს, თუკი ძალადობას არ ახლავს ძლიერი ფიზიკური დაზიანება. გენდერულად სპეციფიკური თვალთახედვის, ქალთა მიმართ ძალადობისთვის დამახასიათებელი ნიშან-თვისებების, გამომწვევი მიზეზების შესახებ სპეციალური ცოდნისა და გენდერული მგრძობელობის გარეშე, გამოძიების მიღმა რჩება ძალადობის მრავალი ფორმა, რომლის ატანაც ქალებს წლების, ხშირად კი, მთელი სიცოცხლის მანძილზე უწევთ.¹⁷⁹ ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ საქმეში „ოპუზი თურქეთის წინააღმდეგ“ დაადგინა ქალის მიმართ ძალადობის თავიდან აცილების ვალდებულება და განსაზღვრა ჯეროვანი ძალისხმევის სტანდარტის ფარგლები. სტრასბურგის სასამართლოს განმარტებით, თანამედროვე საზოგადოებაში პოლიციის ვალდებულებების განხორციელების, ადამიანის ქცევის განუჭვრეტელობისა და იმ ოპერატიული არჩევანის გათვალისწინებით, რომელიც უნდა გაკეთდეს პრიორიტეტებისა და რესურსების მიხედვით, პოზიტიური ვალდებულების მასშტაბი არ უნდა იყოს იმგვარად განმარტებული, რომ ხელისუფლებას შეუძლებელი ან არაპროპორციული ტვირთი დაეკისროს.¹⁸⁰

სასამართლოს განმარტებით, სახელმწიფოს მხრიდან პოზიტიური ვალდებულების დარღვევის დასადგენად, უნდა დამტკიცდეს, რომ „ხელისუფლებამ იცოდა, ან უნდა სცოდნოდა პირის სიცოცხლისადმი მესამე პირის ქმედებით გამოწვეული რეალური და დაუყოვნებელი საფრთხის არსებობის შესახებ მოცემულ დროს და, აღნიშნულის მიუხედავად, არ მიიღო ზომები საკუთარი უფლებამოსილების ფარგლებ-

¹⁷⁷ იქვე, პარაგრაფი 53.

¹⁷⁸ გაეროს სპეციალური მომხსენებელი ქალთა წინააღმდეგ ძალადობის საკითხებზე, ანგარიში „სახელმწიფოს ვალდებულება ქალთა მიმართ ძალადობის აღმოფხვრასთან დაკავშირებით“, A/HRC/23/49, პარაგრაფი 56.

¹⁷⁹ გაეროს სპეციალური მომხსენებელი ქალთა წინააღმდეგ ძალადობის საკითხებზე, ანგარიში „სახელმწიფოს ვალდებულება ქალთა მიმართ ძალადობის აღმოფხვრასთან დაკავშირებით“, A/HRC/23/49, პარაგრაფი 55.

¹⁸⁰ ციტ. ნაშრომი. გვ. 29.

ში, რაც მას მოეთხოვებოდა საფრთხის თავიდან ასაცილებლად.¹⁸¹ სასამართლომ ასევე განმარტა, რომ გონივრულობის ფარგლები და „ჯეროვანი ძალისხმევის სტანდარტი“ ყოველი კონკრეტული საქმის გარემოებების შესაბამისად უნდა შეფასდეს. მიუხედავად ამისა, სასამართლომ აღნიშნა, რომ არსებობს გარკვეული ფაქტორები, რომლებიც გათვალისწინებული უნდა იყოს სამართალდამცავი ორგანოების მხრიდან ძალადობის შესახებ ინფორმაციის მიღების შემდეგ. აღნიშნულ ფაქტორებზე რეაგირების ხასიათი ერთგვარ საშუალებას იძლევა, დადგინდეს, თუ რამდენად შეძლო სახელმწიფომ, გაეკეთებინა „ყველაფერი, რაც მას გონივრულობის ფარგლებში მოეთხოვებოდა“.

გაეროს ადამიანის უფლებათა საბჭოს A/HRC/20/L.10 რეზოლუციის თანახმად, სახელმწიფომ უნდა უზრუნველყოს ძალადობას დაქვემდებარებული გოგონებისა და ქალებისთვის სამართლებრივი დაცვის საშუალებები როგორც სასამართლო, ისე ადმინისტრაციული და სხვა სახის ღონისძიებებით, ამასთან, ყველა ზომა უნდა მიიღონ გენდერული ნიშნით მკვლევლობებთან საბრძოლველად.¹⁸² სახელმწიფო ვალდებულია, უზრუნველყოს მსხვერპლისთვის მიყენებული ზიანის ანაზღაურებისთვის სამართლიანი და ეფექტური სამართლებრივი პროცედურები. როგორც გაეროს სპეციალურმა მომხსენებელმა განმარტა, მიყენებული ზიანისთვის შესაბამისი ანაზღაურების მიღების შესაძლებლობა მსხვერპლის დაცვის საშუალებების უმნიშვნელოვანეს ნაწილს წარმოადგენს, ვინაიდან ემსახურება სამართლიანობის აღდგენას, რეტრიბუციას და დანაშაულის პრევენციას.¹⁸³

სახელმწიფო პასუხისმგებელია მაშინაც, როდესაც დარღვევა მოხდა არა უშუალოდ მისი, არამედ მესამე პირის მხრიდან. ამ შემთხვევაში სახელმწიფო ვალდებულია, დაეხმაროს მსხვერპლს, რათა ამ უკანასკნელმა მიიღოს მოძალადის მხრიდან მიყენებული ზიანის სათანადო ანაზღაურება. შესაბამისად, სახელმწიფოს პოზიტიურ ვალდებულებაში შედის ისეთი სამართლებრივი სისტემის შექმნა, რომელიც უზრუნველყოფს გადანაცვლებების ეფექტურ აღსრულებას, განსაკუთრებით იმ მოძალადეების შემთხვევაში, რომლებიც თავს არიდებენ მსხვერპლისთვის შესაბამისი ანაზღაურების გაცემას.¹⁸⁴

ყურადსაღებია „ფემიციდის“ დანაშაულის გამოძიების სპეციფიკა. აღნიშნული საკითხი მნიშვნელოვანია საქართველოსთვის, რომლის სისხლის სამართლის კოდექსი არ იცნობს ფემიციდის დანაშაულს მიუხედავად იმისა, რომ ქალთა მკვლევლობები საქართველოში ყოველწლიურად მატულობს. კერძოდ, არსებული მონაცემებით, 2010 წელს 1 ფაქტი დაფიქსირდა; 2011 წელს – 3 ფაქტი, 2012 წელს – 8, 2013 წელს – 8, 2014 წელს – 34 ფაქტი, ხოლო 2015 წელს ქალთა მკვლევლობისა და მკვლევლობის მცდელობის ფაქტებზე გამოძიება 28 სისხლის სამართლის საქმეზე დაიწყო. 2016 წლის ათი თვის მონაცემებით, ოჯახში ძალადობას 13 ადამიანი შეენირა, 2017 წლის 29 აგვისტოს მონაცემებით კი, 20 ადამიანი მოკლეს. საქართველოში ფემიციდის ზუსტი სტატისტიკა არ არსებობს. ძალიან დამაფიქრებელია, რომ შინაგან საქმეთა სამინისტრო მოკლულთა გენდერულ სურათს აღარ მიუთითებს. სავარაუდოდ, მოკლულთა უმრავლესობა სწორედ ქალია, ვინაიდან 2017 წლის ორ კვარტალში ოჯახში ძალადობის 1580 მსხვერპლი ქალი იყო, 1557 მოძალადე კი – მამაკაცი. ამ ვარაუდს ისიც ადასტურებს, რომ საქართველოს მთავარი პროკურატურის ინფორმაციით, 2017 წელს ოჯახში ძალადობას 12 ქალი შეენირა.¹⁸⁵

ამდენად, კვლევაში განხილული სხვადასხვა ქვეყნის კანონმდებლობის ანალიზი საშუალებას იძლევა, გამოიკვეთოს ფემიციდის მაკვალიფიცირებელი საკითხები, გამოძიების სპეციფიკა, სასჯელის სახე და სხვა საკითხები.

ამგვარი დანაშაულების სამართლებრივი დაცვის საშუალებების განხილვისას განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, რომ დაცვის საშუალება წარმოადგენდეს მსხვერპლის ხმას, იცავდეს ამ უკანასკნელის ინტერესს, რათა არ მოხდეს მისი ვიქტიმიზაცია პროცესის მიერ.¹⁸⁶

¹⁸¹ იქვე, პარაგრაფი 138.

¹⁸² გაეროს ადამიანის უფლებათა საბჭო, რეზოლუცია A/HRC/20/L.10. გაეროს სპეციალური მომხსენებელი ქალთა წინააღმდეგ ძალადობის საკითხებზე, ანგარიში „რეპარაცია ძალადობის მსხვერპლი ქალებისთვის“ A/HRC/14/22, para 12.

¹⁸³ გაერო, გენერალური ასამბლეა, რეზოლუცია 60/147, 2005 წლის 16 დეკემბერი, პარაგრაფი 12.

¹⁸⁴ გაეროსა და ადამიანის უფლებათა საბჭო, რეზოლუცია A/HRC/20/L.10.

¹⁸⁵ <https://socreactive.wordpress.com/2017/11/18/ფემიციდი/>.

¹⁸⁶ Fregoso R L. Bejarano C, *Terrorizing women: Femicide in the Americas*, Durham, NC: Duke University Press, 2010, გვ. 198.

ქირითადი მიზნეუბი და რეკომენდაციები

- უნდა ჩამოყალიბდეს სახელმწიფო პოლიტიკა გენდერული დანაშაულების გამოძიების, თავიდან აცილებისა და პრევენციული ღონისძიებების თაობაზე;
- უნდა შემუშავდეს ქალთა მიმართ ძალადობასთან ბრძოლის სტრატეგია, რომელიც დაეფუძნება პრობლემის კომპლექსურ გააზრებას და მიმართული იქნება სტრუქტურული და სისტემური დისკრიმინაციის აღმოფხვრისკენ;
- სახელმწიფომ უნდა შეიმუშაოს მკაცრი პოლიტიკა ქალთა მიმართ ძალადობის წინააღმდეგ საბრძოლველად და მედიის, საგანმანათლებლო დაწესებულებების, არასამთავრობო ორგანიზაციების დახმარებით აწარმოოს შესაბამისი კამპანია;
- უნდა მოხდეს გენდერული ნიშნით ჩადენილი დანაშაულების შესწავლა. დანაშაულად უნდა გამოცხადდეს სიძულვილით ჩადენილი ქმედებები. უნდა შემუშავდეს აღნიშნული დანაშაულების გამოძიების მეთოდოლოგია და გამოყენებული იყოს საერთაშორისო გამოცდილება;
- კვლევაში დეტალურად იყო განხილული სხვადასხვა ქვეყნის კანონმდებლობა, რომელიც ითვალისწინებს, ერთი მხრივ, მსხვერპლის ჩვენების არარსებობის ან ჩვენების შეცვლის შემთხვევაში გამოძიების გაგრძელებას და, მეორე მხრივ, ჩვენების მიცემის ვალდებულებას. საზღვარგარეთის ქვეყნების საუკეთესო პრაქტიკის გათვალისწინებით, შესაძლებელია რიგი ცვლილებების შეტანა საქართველოს მოქმედ კანონმდებლობაში, განსაკუთრებით ოჯახში ძალადობის დანაშაულების შემთხვევაში;
- უნდა მოხდეს ქალზე ძალადობის შემთხვევების აღრიცხვა გენდერული პერსპექტივით;
- სათანადო რეაგირება მოახდინონ ქალზე ძალადობის ისეთ ფორმებზე, როგორცაა მოძალადის მხრიდან მსხვერპლის კონტროლი, ფსიქოლოგიური და ეკონომიკური ძალადობა, სექსუალური იძულება, თვალთვალი, ადევნება და სხვა;
- გამოძიების სანყის ეტაპზე, მტკიცებულების შეგროვებისას, განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს დანაშაულის ჩადენის მოტივის გამოკვეთას;
- სექსუალური შევიწროება უნდა გახდეს დასჯადი. უნდა შემუშავდეს ზუსტი განსაზღვრება, თუ რა იგულისხმება სექსუალურ შევიწროებაში;
- სასამართლო გადაწყვეტილებებში მოსამართლეებმა უნდა გამოკვეთონ გენდერის და სქესის ნიშნით დისკრიმინაციის მოტივი, რათა სასამართლომ სათანადო შეფასება მისცეს ფაქტებს, გამოიყენოს აღნიშნული, როგორც პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოება და შეუფარდოს მოძალადეს 53.3¹ მუხლი;
- საერთაშორისო გამოცდილებისა და საუკეთესო პრაქტიკის საფუძველზე შემუშავდეს სახელმძღვანელო, რომელიც შეეხება გენდერის ნიშნით ჩადენილი დანაშაულების გამოვლენას, გამოძიების მეთოდოლოგიასა და გამოძიების წარმოების სტრატეგიებს;
- უნდა შეისწავლონ ქალების მიერ ჩადენილი თვითმკვლელობები გენდერული ასპექტების გათვალისწინებით და დაადგინონ თვითმკვლელობამდე მიყვანის ფაქტი, თუკი თვითმკვლელობამდე მსხვერპლი დაქვემდებარებული იყო სისტემურ ძალადობას;
- პოლიციის, პროკურატურის მუშაკებისა და მოსამართლეებისთვის უნდა მომზადდეს ტრენინგთა ციკლი გენდერული მოტივით ჩადენილ დანაშაულთა შესახებ;
- უნდა დაიხვეწოს და გაუმჯობესდეს სამართალდამცავ ორგანოებს შორის ინფორმაციის მიმოცვლის სისტემა, რათა შეუფერხებლად და სწრაფად მოხდეს სხვადასხვა სტრუქტურისა თუ ტერიტორიული დანაყოფის ინფორმირება, განსაკუთრებით ისეთ საკითხებთან დაკავშირებით, როგორცაა: მოძალადის კრიმინალური წარსული, მის მიმართ გამოცემული შემაკავებელი და დამცავი ორდერების ისტორია, ოჯახში ძალადობის შემთხვევების ისტორია და ა.შ.
- უნდა შეიქმნას გენდერულ დანაშაულებთან დაკავშირებული საინფორმაციო ბაზა, რომლის საშუალებითაც მოხდება სტატისტიკური ინფორმაციის შეგროვება და დამუშავება. აღნიშნული არის ქალთა მიმართ ძალადობასთან ბრძოლის აუცილებელი კომპონენტი და ეფექტიანი სტრატეგიის დაგეგმვის წინაპირობა.

